

T.C.
İSTANBUL AREL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı

PİR SULTAN ABDAL HAKKINDA YAZILMIŞ KİTAPLARLA
İLGİLİ AÇIKLAMALI BİBLİYOGRAFYA DENEMESİ
(1928 - 2015)

Yüksek Lisans Tezi

Cihan SEZEN
135160133

Danışman: Doç. Dr. Abdulkadir EMEKSİZ

İstanbul, 2016

T.C.
İSTANBUL AREL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı

**PİR SULTAN ABDAL HAKKINDA YAZILMIŞ
KİTAPLARLA İLGİLİ AÇIKLAMALI
BİBLİYOGRAFYA DENEMESİ
(1928 - 2015)**

Yüksek Lisans Tezi

Hazırlayan: **Cihan SEZEN**

KABUL VE ONAY

Cihan SEZEN tarafından hazırlanan “Pir Sultan Abdal Hakkında Yazılmış Kitaplarla İlgili Açıklamalı Bibliyografya Denemesi” başlıklı bu çalışma, tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından olarak kabul edilmiştir.

Başkan :

(Danışman)

Üye :

Üye :

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

Enstitü Müdürü

Not: Bu tezde kullanılan özgün ve başka kaynaktan yapılan bildirişlerin, çizelge ve şekillerin kaynak gösterilmeden kullanımı, 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunundaki hükümlere tabidir.

YEMİN METNİ

Yüksek lisans tezi olarak sunduğum “Pir Sultan Abdal Hakkında Yazılmış Kitaplarla İlgili Açıklamalı Bibliyografya Denemesi” başlıklı bu çalışmanın, bilimsel ahlak ve geleneklere uygun şekilde tarafımdan yazıldığını, yararlandığım eserlerin tamamının kaynaklarda gösterildiğini ve çalışmanın içinde kullanıldıkları her yerde bunlara atıf yapıldığını belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

Cihan SEZEN

ONAY

Tezimin kâğıt ve elektronik kopyalarının İstanbul Arel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü arşivlerinde aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım:

- Tezimin/Raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.
- Tezim/Raporum sadece İstanbul Arel yerleşkelerinden erişime açılabilir.
- Tezimin/Raporumun yıl sureyle erişime açılmasını istemiyorum. Bu sürenin sonunda uzatma için başvuruda bulunmadığım takdirde, tezimin/raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.

Cihan SEZEN

ÖZET

**PİR SULTAN ABDAL HAKKINDA YAZILMIŞ
KİTAPLARLA İLGİLİ AÇIKLAMALI BİBLİYOGRAFYA
DENEMESİ (1928 - 2015)**

CİHAN SEZEN

Yüksek Lisans Tezi, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı

Danışman: Doç. Dr. Abdulkadir EMEKSİZ

Ocak, 2016 - 147 Sayfa

“Pir Sultan Abdal Hakkında Yazılmış Kitaplarla İlgili Açıklamalı Bibliyografya Denemesi” başlıklı çalışmamızda, ölümünün üzerinden yüzlerce yıl geçmesine rağmen hala halk tarafından çok sevilen ve bir nevi erenlik mertebesine ulaştırılmış olan Pir Sultan Abdal hakkında 1928 yılından günümüze kadar yazılan Türkçe kitap çalışmalarını inceledik. İstanbul’daki Beyazıt Devlet Kütüphanesi, İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi, İslam Araştırmaları Merkezi, İlçe Halk Kütüphaneleri ve İstanbul Büyükşehir Belediyesine bağlı kütüphaneler ile buralarda olmayan kitaplar için satın alma yoluyla kitabevlerinden faydalanılmıştır.

Çalışmamız 5 bölümden oluşmaktadır. “Giriş” başlıklı ilk bölümde bibliyografya kavramının tanımı verilip çalışmamız ayrıntılı olarak anlatılmıştır. Daha sonra ikinci bölüm “Pir Sultan Abdal’ın Yaşadığı Devir ve Hayatı” , üçüncü bölüm “Pir Sultan Abdal’ın Edebi Kişiliği” ve dördüncü bölüm “Bibliyografya” kısmıdır. Son bölüm ise “Sonuç” başlıklı bölümdür.

Tezimiz Pir Sultan Abdal ile ilgili akademik ve bilimsel araştırma yapmak isteyen araştırmacılar için bir başvuru eseri olma amacı taşımaktadır.

Anahtar Kelimeler: Pir Sultan Abdal, Bibliyografya, 16.Yüzyıl, Alevi-Bektaşî, Yedi Ulu Ozan.

ABSTRACT

AN ANNOTED ESSAY BIBLIOGRAPHY ON THE BOOKS WRITTEN ABOUT PİR SULTAN ABDAL (1928-2015)

Cihan Sezen

Postgraduate Thesis, Turkish Language And Literature Department

Consultant: Doç. Dr. Abdulkadir EMEKSİZ

January, 2016- 147 pages

In our work which is called "An annotated essay bibliography on the books written about Pir Sultan Abdal (1928-2015)" we examined the books written in Turkish from 1928 until now despite it has been hundreds of years since his death, he is still beloved and has reached a sort of dervish rank by people, We utilized the books from Bayazid State Library in İstanbul, İstanbul University Library, İslam Research Center. County public libraries and the libraries of İstanbul Metropolitan Municipality and the books which were not existing in those libraries are purchased.

Our work consists of 5 different parts. The first title which called introduction the term bibliography is defined and our work is explained in details. The second part is "biography of Pir Sultan Abdal and his era", third part is "the literal character of Pir Sultan Abdal" and the fourth part is "bibliography". Final part is the conclusion.

Our thesis aims to be source work for the ones who want make academical or scientific research on Pir Sultan Abdal.

Keywords: Pir Sultan Abdal, Bibliography, 16th century Alevi Bektasi, Yedi Ulu Ozan (Seven Great Poet)

ÖN SÖZ

Genel kabule göre 16. yüzyılda Sivas'ta yaşamış, düşünce ve inançları yüzünden idam edilmiş olan Pir Sultan Abdal'ın şiirlerinin onlarca türkü ve deyiş şeklinde canlı bir şekilde halk arasında söylenmektedir. Kendisi hakkında onlarca kitap çalışması, yüzleri bulan makale ve yazı, ayrıca üniversitelerimizde tezler yazılmıştır. Kendisi hakkında hem bizim daha çok bilgiye ihtiyaç duymamız hem de Pir Sultan Abdal üzerine çalışma yapacaklar için böyle bir derleme çalışmanın yapılmamış olması bizi bu çalışmaya yönlendirdi. Çalışmamızın metin kısmında Pir Sultan Abdal'ın hayatını aydınlatacak bilgiler farklı yazarların düşünceleri eşliğinde verilmiştir. Bir bilgiyi destekleyici veya farklı yazar tarafından yanlış görülen bilgiler kişi ve eserleri kaynak gösterilerek verilmiştir.

Çalışmamız 1928'den 2015'e kadar Latin harfleriyle Türkçe olarak ülkemizde yayınlanmış kitapları içermektedir. Pir Sultan Abdal üzerine ilk kitap çalışmaları da 1928 yılından sonra başlamıştır. Süreli Yayınlar, broşürler, ansiklopedi maddeleri, albümler, bibliyografya kapsamının dışında tutulmuştur. Kitap adları, iç kapak esas alınarak mümkün olduğu kadarıyla kitabın tam adı yazılarak kaydedilmiştir. Eserler bizzat incelenerek haklarında bilgi verilmiştir. Bizden önce de bu konuda çalışmalar yapılmış; ancak bu çalışmalar ya günümüze kadar olan tüm kitapları içermemekte veya kitapların içerikleri hakkında aydınlatıcı bilgiler vermeyip sadece künye bilgilerini vermektedir. Çalışmamızı oluştururken bu eserlerde verilen künye bilgilerinden, internet aramalarından ve kütüphane katalog tarama sistemlerinden kitapların bilgilerine ulaşılmış daha sonra kitaplar bulunarak ayrıntılı taraması yapılmıştır.

Tezimizin ilk bölümünde Pir Sultan Abdal'ın yaşadığı dönemde Anadolu'nun siyasi-dini durumu ele alınmış, daha sonraki bölümlerde Pir Sultan Abdal hakkında anlatılan söylenceler verilir, şiirleri etrafında hayatı anlatılmaya çalışılmıştır. Üçüncü bölümde ise şiirlerinin yapı ve içerik özellikleri araştırmacıların eserleri kaynak gösterilerek verilmiştir. Asıl konumuzu oluşturan Bibliyografya dördüncü bölümde verilmiş ve çalışmanın sonunda elde ettiğimiz bilgiler Sonuç başlıklı bölümde verilmiştir.

Bibliyografya çalışmalarının önemi ve değeri hakkında dersleri sırasında bizi bilgilendiren ve bu alana yönelmemi sağlayıp tez yazım sürecinde desteklerini esirgemeyen danışman öğretmenim Doç. Dr. Abdulkadir Emeksiz'e, değerli eşime, tüm aileme ve dostlarıma teşekkür ederim.

İSTANBUL, 2016

Cihan SEZEN

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
ÖZET	V
ABSTRACT	VI
ÖN SÖZ	VII
İÇİNDEKİLER	IX
KISALTMALAR	XI

1. BÖLÜM

Giriş

1.1. Çalışmanın Amacı Ve Araştırma Metodolojisi	1
---	---

2. BÖLÜM

PİR SULTAN ABDAL'IN YAŞADIĞI DEVİR VE HAYATI

2.1. PİR SULTAN ABDAL'IN YAŞADIĞI DEVİR	6
2.2. PİR SULTAN ABDAL'IN HAYATI	
2.2.1 Söylencelere Dayalı Hayatı	20
2.2.2 Şiirlerine ve Belgelere Dayalı Hayatı	31

3. BÖLÜM

PİR SULTAN ABDAL'IN EDEBİ KİŞİLİĞİ

3.1. Şiirlerinin İçerik Bakımından İncelenmesi	46
3.2. Şiirlerinin Yapı Bakımından İncelenmesi	55

4. BÖLÜM

4.1. PİR SULTAN ABDAL HAKKINDA YAZILMIŞ KİTAPLAR BİBLİYOGRAFYASI -----	59
---	----

5. BÖLÜM

SONUÇ

5.1. ÖZET VE ÇALIŞMANIN LİTERATÜRE KATKISI -----	145
KAYNAKÇA -----	146
ÖZGEÇMİŞ -----	149

KISALTMALAR LİSTESİ

M.Ö.	: Milattan önce
M.S.	: Milattan sonra
a.g.md.	: Adı geçen madde
s.	: Sayfa
cm	: Santimetre
bs.	: Baskı, basım
res.	: Resimli
c.	: Cilt
fotoğ.	: Fotoğraflı
hrt.	: Haritalı
Yay.	: Yayınları
SBE	: Sosyal Bilimler Enstitüsü

1. BÖLÜM

GİRİŞ

1.1 Çalışmanın Amacı Ve Araştırma Metodolojisi

Bibliyografya, Yunanca biblion (kitap) ile graphein (yazmak) kelimelerinden meydana gelen bir terimdir. Bibliyografya, belli bir konuda yazılan eserleri ve bunların yayımlarını inceleyen bilim dalı. Belli bir konudaki yayınların tümü. Bibliyojinin bir bölümü olan bibliyografya'nın konusu, belli bir amaçla yayımlanan bütün metinlerin dökümünü yapmak ve tanıtmaktır. (Meydan Larousse, 1985, Cilt 2: 356)

Bibliyografyanın farklı kaynaklarda farklı tanımları mevcuttur;

“Bibliyografya: Kitapları konu edinen ilim dalı, kitap bilgisi. Belirli bir konu üzerindeki yayınların tamamı, kitabiyat. Bir ilmi araştırmada faydalanılan eserlerin listesi, kaynakça. (Misalli Büyük Türkçe Sözlük, 2008, Cilt 1: 367) “

Bibliyografyalar, belirli bir konuda ve genellikle belirli bir dönem içinde yazılan veya yayımlanan eserlerin tasnif edilmiş tam listesini verir. Bu özellikleriyle bir kitabevi ya da kütüphanede bulunan eserleri veya bunların bir bölümünü gösteren kataloglardan ayrılır. (Durmuş, İslam Ansiklopedisi, Cilt 26: 83)“

Bibliyografya, ortaya çıktığı M.Ö. 2. yy.'dan M.S. 17. yy.'a kadar “kitap yazmak” anlamında kullanılır, ancak 18. yy.'dan sonra “kitapların sistemli tanıtımını ve tarihçesini” belirten bir terime dönüşür. Matbaanın icadı bibliyografya çalışmalarının doğmasını ve yaygınlaşmasını sağlar. Matbaanın Avrupa'da ve dünyada hızla yaygınlaşması beraberinde eserlerin birçok nüshalarının elde edilmesini ve yayınların sayısının artmasını beraberinde getirir. Buna bağlı olarak ilim adamları, kütüphaneciler, kitap derleyiciler bu yayınların çıkışından haberdar olmak; yayıncılar ise yayınlarını duyurmak ve tanıtmak zorunda kalırlar. (Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi, 1980, Cilt 5, İstanbul: 360-364) .

Türkçe 'de aynı anlamda esâmî'l-kütüb, esâmî-i kütüb, ilm-i kütüb, ahvâl-i kütüb, ilm-i ahvâl-i kütüb gibi kavramlara da rastlanmaktadır. Bunun için yine Batı dillerinden gelen literatür de kullanılmıştır. (Durmuş, a.g.md. s.83)'' Türkçe'deki başka bir karşılama kelimesi ''kitabiyat''tır. Kitabiyat kelimesinin tanımı ise ''Bir eserin telifinde başvuru kaynaklar; eserleri tanıtan sistematik listeler, yazılar ve bunlar etrafında gelişen bilim dalı. (Durmuş, a.g.md. s.83)'' olarak verilmiştir.

Dünyada ilk bibliyografya çalışması olarak Johann Trithem tarafından 1494'te Bale'de yayımlanan ''Liber de Scriptoribus Ecclesiasticis (Kilise Yazarlarının Kitabı)'' gösterilir. İslâm dünyasında ise İbnü'l Nedîm'in ''Fihristü'l-kütüb'' adlı eseri öne çıkar. (Sefercioğlu,2002: 360-364.)'' Türkiye'de ise bibliyografya tarzında yazılan ilk eser olarak; Kâtip Çelebi'nin 17.yüzyılda meydana getirdiği, 300 kadar ilmin mahiyetinden bahseden ve bu ilimlere dair yazılmış 14501 eseri tanıtan, alfabetik olarak tertiplenmiş Keşf'üz Zünun adlı bibliyografyası başlı başına bir kıymet ifade etmektedir. (Türk Ansiklopedisi, 1960, cilt 6: 332)

''Türkiye'de milli bibliyografya düşüncesi, tıpkı milli kütüphane fikri gibi bütün mili kıpırdanışların yoğunlaştığı II. Abdülhamit devrinde ortaya atılmışsa da, fikrin gerçekleşmesi Cumhuriyet devrinde Mustafa Kemal zamanında olmuştur.

1928-1966 yılları arasında Türkiye bibliyografyası gerek yayınlanış biçimi, süresi ve tasnifi bakımından; gerekse yayınlayanlar bakımından 3 aşama geçirmiştir:

- 1) 1928-1934. Harf Devrimi ile Derleme Kanunun çıkışı arasında kalan zaman içinde Maarif Vekaleti Talim ve Terbiye Heyeti tarafından düzensiz sürelerle, basit listeler halinde yayınlanmıştır.
- 2) 1934-1953. Bu süre içinde Milli Eğitim Bakanlığına bağlı Derleme Müdürlüğü tarafından hazırlanıp yayınlanan Milli Bibliyografya, yıllık ciltler ve 10'ar yıllık toplu ciltler halinde yayınlanmıştır. Evrensel Onlu Tasnif sistemi ile tasnif edilmiş olan bibliyografyamızın sadece tasnif

sistemi değil, kataloglama kuralları ve dizgi tekniği de üçüncü aşamadakilerden farklıdır.

- 3) 1953 yılından bu yana Milli Kütüphane bibliyografya Enstitüsü tarafından yayınlanmaya devam edilen Türkiye Bibliyografyası üçer aylık fasiküller halinde çıkarılmakta, Dewey Onlu Tasnif Düzenine göre hazırlanmakta ve 1957 yılında Milli Kütüphane için hazırlanmış olan kataloglama kuralları ile bibliyografik künyelerin tesbiti ve fişe alınışları yapılmaktadır. Özetlersek Harf Devrimi, Derleme Kanununun, Derleme Müdürlüğünün Kuruluşu, Milli Kütüphanenin ve Bibliyografya Enstitüsünün Kuruluşu, Avrupa’da kütüphaneci yetiştirilmesi gibi olaylar Türkiye Bibliyografyasının fiziki yapısında yansımaktadır. (Alpay, 1990: 175-176)’’

Yüksek lisans tez çalışmamızda biz de genelde Türk Halk Edebiyatı, özelde Alevi-Bektaşî Edebiyatı’nın en önemli ozanlarından biri olan ve sevenleri tarafından erenlik mertebesine ulaştırılmış olan Pir Sultan Abdal hakkında yazılmış kitapları inceleyeceğiz.

Pir Sultan’ı ilk kez tanıtan ve çalışmayı yapan Mehmet Fuad Köprülü’dür.* Bir yıl sonra öğretmen ve araştırmacı Saadettin Nüzhet Ergun ilk kitap çalışmasını yapmıştır.** Daha sonra 1942 yılında Abdülbaki Gölpınarlı ile Pertev Naili Boratav’ın birlikte Sivas ziyaretlerinde derledikleri bilgilerle bir kitap oluşturulmuştur.*** Bu kitabın diğer bir özelliği kendisinden sonra gelen kitaplar için bir kaynak niteliğinde olmasıdır. Bu eserlerden sonra günümüze kadar tespit edebildiğimiz seksene yakın Pir Sultan Abdal kitabı yazılmış ve 400’den fazla şiir tespit edildiği belirtilmiştir.

Çalışmamızda 1928-2015 yılları arasında yazılmış olan eserleri inceleyeceğiz. Ansiklopedi maddeleri, süreli yayınlar ve yabancı dilde yazılmış eserler çalışma alanımız dışında kalacaktır. Diğer araştırmacılara da kolaylık olması ve taramamızın zenginleşmesi için kitap adında ‘‘Pir Sultan/Abdal’’ geçen tüm kitapları taramaya ve incelemeye çalıştık.

* M. Fuad Köprülü, ‘‘Bir Kızılbaş Şairi: Pir Sultan Abdal’’, Hayat Mecmuası, c. 3, S: 64, İstanbul, 1928.

** Saadettin Nüzhet Ergun, 17. Asır Saz Sairlerinden Pir Sultan Abdal, İstanbul, 1929

*** Pir Sultan Abdal, Ankara, Ankara Üni. Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Enstitüsü, 1943.

Çalışmamızda yer alan kitapların bibliyografik künyeleri, milletlerarası uygulama alanı olan Anglo-Amerikan Kataloqlama Kuralları 2 esas alınarak verilmiştir. Bu sisteme ek olarak Emeksiz'in yüksek lisans tez çalışmasından faydalanılmıştır.* Yazar adlarının solunda bulunan numaralar, kitapların bibliyografyada alfabetik düzene göre yer alış sırasını göstermektedir. Aynı yazara ait eserler bibliyografyaya yayın tarihi önceliğine göre kronolojik olarak girmiştir.

Bibliyografyada yer alan kitaplar bibliyografik künyeleri ile beraber beş paragraf halinde açıklamalarıyla verilmiştir. Bu paragraflar şu sıraya göre yer almaktadır: Birinci paragrafta bibliyografik künye, ikinci paragrafta kitabın konusu ve muhtevasının özeti, üçüncü paragrafta içindekiler, dördüncü paragrafta ön söz (ve/veya giriş), beşinci kısımda konu açıklaması. İçindekiler kısmı bulunmayan eserlerde bu bölüm tarafımızca hazırlanıp hazırlanan sayfalarda ‘‘İçindekiler’’ kısmının sonuna * işareti konularak dipnotta belirtilmiştir. Eserlerin içindekiler kısımları aynen yansıtılmıştır.

Bazı çalışmalar ise Pir Sultan Abdal'ın hayatı hakkında araştırma kitabı değil; roman, tiyatro veya şiir tarzında yazılmış veya sadece kitabın adında Pir Sultan/Abdal ismi geçen eserlerdir, bu eserler için tek paragraflık açıklama kısmına yer verilmiştir. Ayrıca bu eserlerde içindekiler kısmına ve ön söz kısımlarına konu ile ilgili araştırmalarda faydalı olamayacağı için yer verilmemiştir. İçeriğine bakılmaksızın tüm kitaplar yazarların soyadlarına göre alfabetik sırayla verilmiştir. Hazırlayan kişi değil kurumsa yine kurumun baş harfine göre alfabetik sıraya konulmuştur.

Pir Sultan Abdal'ın Hayatı-Sanatı bölümlerini hazırlarken faydalandığımız eserleri Kaynakça'da tekrar belirtilmiş; ancak diğer kitaplara Bibliyografya bölümünde yer verdiğimiz için Kaynakça bölümünde tekrar yer verilmemiştir.

Ayrıca çalışmamız bibliyografik sınıflandırma alanında; Tahlili, Esas, Tamamlanmış, Alfabetik ve Milli bir bibliyografya çalışması özelliği taşımaktadır:

*Abdulkadir Emeksiz, İstanbul Halk Edebiyatı İle İlgili Kitaplar İçin Açıklamalı Bir Bibliyografya Denemesi (1928-1998), (1998), İstanbul Üniversitesi SBE

Tahlili bibliyografyalar; ele aldıkları eserlerin ayrıca muhtevaları hakkında da bilgi verirler. Esas bibliyografyalar; ele alınan eserler bizzat görülmek, tetkik edilmek suretiyle meydana getirilen bibliyografyalardır. Tamamlanmış bibliyografyalar; Belli iki tarih arasında veya bir tarihe kadar çıkmış eserleri ele alırlar. Alfabetik bibliyografyalar; Eserler müelliflerin adlarına veya-bilhassa anonim eserler bahis konusu olduğu zaman- kitap adlarına göre tertib edilirler. Millî bibliyografyalar; Bir memleketin hudutları içinde veya aynı dili konuşan muhtelif memleketlerde yayımlanmış eserleri ele alırlar. (Türk Ansiklopedisi, a.g.md. : 331)

2. BÖLÜM

PIR SULTAN ABDAL'IN YAŞADIĞI DEVİR VE HAYATI

2.1. Pir Sultan Abdal'ın Yaşadığı Devir

İncelediğimiz eserlerde araştırmacıların Pir Sultan Abdal ile ilgili üzerinde anlaştıkları konulardan biri Pir'in yaşadığı dönemdir. Pir Sultan Abdal 16.yüzyılda yaşamıştır. Ölüm tarihleri farklı verilse de yüzyıl konusunda görüş birliği vardır. Öncelikle Pir Sultan'ı anlamak için içinde yaşadığı dönemi ve şartlarını öğrenip anlamamız gerekmektedir. Kişiler zaman ve mekândan uzak varlıklar olmadığı için çevrede olan olaylar kendilerini de etkilemektedirler. Dönemin inanç koşulları, siyasi mücadeleler, halk arasındaki huzursuzluk, çıkan isyanlar ve devletin halka bakışı Pir Sultan'ı da etkilemiş ve sonunda inancından ödün vermemesi sonucu idamına yol açmıştır.

Osmanlı tarihinde XV. ve XVI. yüzyıllar yükselme ve imparatorluğa geçiş dönemleri olarak bilinir. Bu yükseliş ve genişleme devletin tüm kurumlarında gözlenirken; en geniş sınırlara da bu dönemde ulaşılmıştır. Devletin sınırları kuzeyde Moskova, güneyde Habeşistan, doğuda İran ve Hindistan, batıda Viyana ve Atlas Okyanusuna kadar genişlemiştir. Ayrıca deniz savaşlarındaki üstünlüklerle Akdeniz bir Türk gölü haline getirilmiştir. Ancak bu siyasi, askeri başarılar içeride düzeni sağlamamış birçok noktada isyanlar çıkmıştır. Dışarıda dünyayı yenilgiye uğratan bir Osmanlı varken kendi topraklarında isyancılara defalarca yenilen bir ordu vardır. Bu isyanların sebeplerine baktığımızda iki farklı neden düşünebiliriz. İlk sebep ekonomik-idari nedenler, ikinci sebepse inançsal farklılıklar ve bunun yarattığı dışlanmışlık hissini ve katledilmenin verdiği tepkiler sonucu çıkan Celali İsyanlarıdır. Öncelikle toplumun tümünde rahatsızlık vermesi ve isyanlara katılımı arttıran ekonomik nedenler üzerinde durmalıyız.

Bu dönemde ortaya çıkan isyanların temel nedenlerinin başında, o dönemde yaşanan ekonomik imkânsızlıklar gelmektedir. Söz konusu dönemde bazı sosyal olumsuzlukların yanı sıra, genel manada Anadolu halkının rahatsızlık duyduğu iki temel neden ortaya çıkmaktadır. Bunlardan birincisi,

konar-göçer bir yaşam tarzı sürdüren Türkmenlerin yerleşik hayata zorlanması, diğeri ise ülke ekonomisinin en önemli gelirlerinden olan vergilerin arttırılması ve yaşanan ekonomik krizden kurtulmak için alınan önlemlerin sosyal patlamalara neden oluşudur. (Tavşanlı: 2011)

Osmanlı iktisadî hayatındaki bozulmalar da Celâlî isyanlarının ortaya çıkıp genişlemesinde önemli rol oynadı. XVI. yüzyılın sonlarına doğru Osmanlı Devleti'nin içine düştüğü iktisadî bunalım, artan enflasyon halk üzerinde oldukça menfî bir tesir yaptı. Çarşı ve pazarlar avarı düşük parayla (züyûf akçe) doldu ve piyasadaki denge altüst oldu. Reâyânın bir kısmının ziraatı terk etmesi kıtlık tehlikesini de beraberinde getirmişti. Yasak olmasına rağmen sahillerden Avrupa tüccarına hububat satılması kıtlık tehlikesini bir kat daha arttırıyordu. Ayrıca Avrupa'da yeni yeni gelişen ticarî anlayış çerçevesinde Avrupalı tüccarların Osmanlı Devleti'ni tek taraflı bir pazar haline getirme çabaları da ticaret dengesinin bozulmasına ve önemli ölçüde iktisadî sarsıntılara yol açtı. Öte yandan devlet görevlilerinin baskıları, devlet düzeninde bozulmaya sebep olan bir başka önemli husustu. Taşradaki idarecilerin çoğu görevleri para karşılığında satın alıyorlar, bunların büyük bir kısmı da kısa bir süre için tayin edildiklerinden bu süre içinde çeşitli "salgun"lar salarak fazla mal ve vergi toplamaya çalışıyorlardı. Nitekim bu durum Kitâb-ı Müstetâb'da, "Âşikâre bey' iderler kahbe-zenler mansıbı/Niçe kopmasun Celâlî nice olmasun kîtâl" beytiyle belirtilir (s.5). Bu da halkın devlet merkezine haklı şikâyetlerine yol açıyordu. "Ehl-i örf" denilen taşradaki idareci zümrenin bu çeşit zulmü daha Kanûnî'nin son zamanlarında başlamış ve bu durumla ilgili bir adâletnâme 1565 yılında imparatorluğun her köşesine gönderilmişti. Bir taraftan idarecilerin zulmüne, diğere taraftan eşkıya saldırılarına göğüs germek zorunda kalan ahalinin çoğu ya yurt ve köylerini terkederek (celâyi vatan) daha emin yerlere gidiyor veya eşkıya (Celâlî) gruplarına katılıyordu. Özellikle 1596'dan sonra binlerce insan Celâlî saldırılarından kurtulmak için civarda emniyetli şehir ve kasabalara, İstanbul'a, hatta Rumeli'ye kaçtı. Bunlardan bir kısmı "murâbahacılık" kurbanı olmuştu. III. Mehmed döneminde (1595-1603) yayımlanan adâletnâme, reâyâyı ehl-i örf'e karşı himayeyi ve Celâlîler'e karşı korumayı esas almıştı. I. Ahmed'in 1609'da çıkardığı adâletnâme ise reâyâyı doğrudan doğruya tefecilerden, ehl-i

örfün baskı ve haksız salgınlarından korumayı amaçlıyordu. (İlgürel, İslam Ansiklopedisi, Cilt 7: 252-257)

Öner Yağcı da eserinde bu dönemle ilgili görüşlerini şu şekilde belirtmiş ve halkın mecburi olarak isyana zorlandığını ve isyanların bir süre sonra ‘‘Celali’’ kimliği aldığını belirtmiştir; ‘‘16.yüzyılın ortalarından sonraki her alanda dayanılması güç bir darlık yaratan iktisadi sarsıntı, devlet ve toplum yaşamına önemli yıkıcı etkiler getirmiştir. Devlet düzenindeki aksamalar, akça değerinin düşmesi ve hazine gelirlerinin masraflara yetmemesi nedeniyle önemli boyutlara ulaşmıştır. Reaya (çiftçi) yükseltelen vergiler altında ezilmeye ve dirlik sahipleri reayaya musallat olmaya başlamıştır. Faizcilik, borçlandırdıkları köylülerin ürünlerini ucuza kapatma, ele geçirdikleri topraklarda ekicilik ve hayvancılık yapma gibi işlerle halkı sövmeye başlamışlardır. Bunlar köylülere angarya yapmaktadırlar. Hazine ve vakıftan pay alan müftü, kadı, naip, müderris gibi kişiler ise bağ, bahçe, tarla, otlak, hayvan edinerek çiftçilik ve hayvancılıkla köylüyü ezmektedir. Mültezim, emin, amil gibi kişiler de benzeri işler yapmaktadırlar. İstanbul’da oturup çeşitli vilayetlerde hasla ve çiftliklerde bulunan ‘‘rical’’ ve sancakbeyleri ve beylerbeylerinden oluşan ümera, köylünün sırtından servetlerini çoğaltmaktadır. Bunların ‘‘ekabir’’ denilen adamları köylüye baskı yapmaktadır. 16.yüzyıl Osmanlı reayasının emeği devlet görevlilerince sömürülmektedir. Vergiler sürekli arttırılmakta, bu da köylüyü ezmektedir. Hükümet adamlarının usulsüz ve yasaya dayanmayan bedavacılıkları da (haraçları, konaklama giderleri gibi) ağır gelmekte; göçerlerin yağmaları ve geçip gittikleri yerlere verdikleri zarar da bunların üstüne binmekte ve sürekli borç altına giren köylülerin durumu günden güne kötüleşmektedir. Tarlasını bırakıp oraya buraya kaçan ve adına ‘‘çiftbozan’’ denilen köylüler kasabalara ve kentlere akmaya başlamış; geçimi köye bağlı olan kentlerdeki yaşam da kötülemeye başlamıştır.

İşte, işleri olmayan, lewend diye adlandırılan bu insanların yarattığı 1550-1603 yılları arasındaki bu çalkantılı dönem ‘‘Celali Ayaklanmaları’’ olarak adlandırılan dönemdir. Toplumun ‘‘gazilik-cihat’’ ruhunun yerini ‘‘imparatorluk’’ ruhunun alması; ülkenin dört bir yanına Türk, Arnavut, Rum,

Bulgar, Kafkasyalı ve başka milletlerden insanların akması; Amerika kıtasının keşfiyle Kuzey Avrupa'dan başlayan büyük ekonomik gelişmelerin Rusya'ya yaydığı uluslararası canlı ticari alışverişin tüm Akdeniz'in kuzeyindeki ülkeler gibi Türkiye'yi sarsması; buralarda aç ve işsiz kalan yığınların soygunculuk, hırsızlık ve eşkıyalık yapmasına yol açmaktadır. Osmanlı'daki ekonomik çöküntü bu yığınların çoğalmasını getirmektedir.

Bu işsiz ve bekâr ordusuna Osmanlı askeri düzeninin ve medrese sisteminin getirdiği bekârlık da eklenince toplumsal ve ahlaki sorunlar baş göstermektedir. Taht kavgaları, devlet görevlilerinin halk sırtından geçinmeleri, seferlerin yapılmaması, yağma ve ganimet elde edilmemesi nedeniyle Osmanlı ülkesinde siyasal karışıklıklar başlamıştır. Çiftbozanlar çoğalmakta, bir araya gelmektedir. Yavuz Sultan Selim'in, Anadolu'da Türkmen Alevilere karşı giriştiği sert, zalimce kovuşturmaları karışıklıkları daha da çoğaltmıştır. Osmanlı yönetimine karşı ilk önemli ayaklanma Yozgat (Bozok) Türkmenleri arasında başlamıştır. Celal adındaki bir kişinin önderliğinde ayaklananlar Tokat'a geçmiş ve Kızılırmak-Yeşilirmak arasındaki bölgede etkin olmuşlardı. Ayaklanma bastırılıp Celal öldürüldükten sonra da ayaklanmaların ardı arkası kesilmedi ve tarih bu dönem ayaklanmalarına "Celali Ayaklanmaları" adını verdi. Bir yandan çift bozanların, bir yandan da Osmanlı vergi toplayıcılarının, yöneticilerin soygunlarıyla bunalttıkları Türkmen bölgeleri halkı çeşitli yerlerde, çeşitli önderlerin çevresinde toplanmayı sürdürdüler. Kanuni'nin tahta geçmesinden sonra getirdiği "arazi tahriri"nin uygulanmasıyla ve vergi yükü iyice ağırlaşan çiftçilerin topraklarının ellerinden alınmasıyla da tam anlamıyla kızılca kıyamet koptu. Arazi yazımının verdiği hoşnutsuzluk geniş ayaklanmalara dönüştü. Ayaklanma önce Bozok Türkmenleri arasında başladı. İl yazıcısı Kadı Müsliddin'in, arazi vergilerinin arttırılmasına itiraz eden Türkmenlerin "sakallarını kestirmek" gibi aşağılayıcı cezalar vermesiyle başlayan olayla Sivas, Yeşilirmak çevresi, Tokat, Yozgat, Kırşehir, Maraş, Adana, Tarsus ve İçel bölgelerine yayıldı. Süklün Koca, Baba Zünnun, Beğce Bey, Veli Şah, Seydi, İnciryemez gibi önderlerin oluşturduğu Türkmenler gerçek bir ordu gibi savaşılarak hükümet güçlerini bozguna uğrattılar. Ankara yöresindeki Kalender ayaklanması en güçlülerinden biri oldu. Osmanlı tarihçilerinin ısrarla "Kızılbaş Ayaklanması" olarak gösterdiği bu olaylar,

çiftçi halkın adaletsizliklere ve zulümlere karşı başkaldırmasından başka bir şey değildir. Çiftbozan-Levend birikintilerinin Celali bölüklerine dönüşmesi, yani eşkıyalığın toplumsal bir kimliğe bürünmesi olayın en dikkat çekici yanıdır. (Yağcı, 2006: 19-22) ‘‘

İsyanların diğer boyutu olan dini boyutu ise daha çok Alevi inancı ağırlıklı ve yıllarca farklı yerlerde meydana gelen on binlerce Türkmen’in devlet tarafından katledilmesine neden olan olaylardır. Bu olaylar açıklanırken Safevi Türk İmparatorluğu hakkında da bilgi vermek zorundayız ki tarihi ve siyasi durum daha iyi anlaşılsın. Bu isyanlar konusunda pek çok araştırmacı eserlerinde ve yazılarında bilgi vermiştir.

İslam Ansiklopedisinde geçen maddede şu bilgiler bulunmaktadır;

‘‘Celâlî İsyanları; XVI ve XVII. yüzyıllarda Osmanlı idaresine karşı Anadolu’da meydana gelen isyanların genel adı. ‘‘Celâl’e mensup’’ anlamına gelen Celâlî tabiri, XVI. yüzyıl başlarında isyan eden Bozoklu Şeyh Celâl’le ilgilidir. Celâlî isyanları başlangıçta, Osmanlı idaresinden memnun olmayan zümrelerin ve Şîî eğilimli Türkmen gruplarının Safevîler’in de tahrikiyle devlete başkaldırmaları şeklinde ortaya çıkmış, XVI. yüzyılın sonlarından itibaren büyük bir mesele halini alarak değişik bir mahiyet kazanmıştır. Osmanlı devlet anlayışı, bu isyanları ‘‘hurûc ale’s-sultân’’ olarak değerlendirmiş ve kaynaklarda bu ifade sık sık kullanılmıştır.

Alevîlik davasıyla isyan eden Sülün, Baba Zünnûn, Domuzoğlan, Yekce (Yenice), Karaisalı cemaatinden Velî Halife çevrede büyük tahribat yaptılar. Âsi Kalender ise Hacı Bektâş-ı Velî sülâlesinden olduğunu iddia ederek etrafına abdallar, dervişler ve müridler toplamıştı. Onun isyanı ile Celâlîlik hareketi yeni bir şekil alıyordu. Artık hedef sadece mezhep davası olmayıp saltanat davası şekline dönüşmüş, hatta Kalender de ‘‘Şah’’ unvanıyla anılmaya başlanmıştı. Şehzade Mustafa’nın idamından (1553) sonra ortaya çıkan Düzmece Mustafa isyanı da kaynaklarda Celâlîlik olarak geçmektedir (Peçuylu İbrâhim, I, 341). Şehzade Mustafa’nın idamından sonra Rumeli’de Şehzade Mustafa olduğunu iddia eden bir âsi, etrafına halinden şikâyetçi timarlıları, çiftbozan reâyâ ve suhteleri topladı. Bu isyanı Kanûnî’yi istemeyen

bir zümrenin desteklediği anlaşılmaktadır. Düzmece Mustafa teşkilatlanıp kendisine bir vezîriâzam tayin etmiş ve doğrudan doğruya devlet idaresini ele geçirmeyi hedef almıştı.

Celâlî isyanlarının kesif bir hal aldığı devirlerde Anadolu âdeta bir savaş alanı halini almıştı. Devlet isyanı bastırmakta çaresizliğe düşünce çeşitli yollara başvurmak zorunda kalıyordu. Bu durumda ilk akla gelen şey Celâlî liderlerini affetmektir. Affedilen liderlere genellikle Rumeli’de serhad bölgelerinde görev veriliyordu. Ancak çok defa devlet bunları affedip tuğ ve sancak teslim etmekte gönülsüz davranmıştır. Çünkü bunların çok azı itaatkâr davranıyor, birçoğu eski âdetlerini tayin edildikleri bölgelerde de sürdürüyordu. Ayrıca devlet eski Celâlî liderlerinin emrindeki şahısları kanuna aykırı olarak kapıkuluna kaydediyor, bu da müessesenin bozulmasına sebep oluyordu. Ancak yine de bu af ve istihdam siyaseti sayesinde bazı Anadolu şehirleri Celâlî kuşatmasından kurtulduğu gibi sınır boylarında yapılacak askerî harekâtları ve faaliyetleri daha hızlı, rahat ve kesif bir şekilde sürdürme fırsatı veriyor, endişelerin dağılmasını sağlıyordu. Zira Celâlî karışıklıkları yüzünden yeterli kuvvet ve malzeme tahsis edilemediğinden istenilen harekât gerçekleştirilemiyor, zaman zaman düşman karşısında bu sebeple yenilgilere dahi uğranılıyordu. Öte yandan Celâlî karışıklıkları sırasında yerini yurdunu terk etmiş insanları eski yurtlarına döndürmek için de çok gayret sarf edilmiştir. Bunlara birkaç yıl vergi muafiyeti tanımak, buldukları yerleri şenlendirmek yine devlete düşüyordu.

Sosyal bir buhran sonucu ortaya çıkan Celâlî isyanları, devlet teşkilâtında bozulma ve otoritenin zayıflaması ile giderek büyümüştür. Bazı kaynakların Celâlî isyanlarını Cigalazâde Sinan Paşa’nın Haçova firarîlerini cezalandırmasına bağlaması doğru değildir. Binlerce insanın âsi olmasının sebeplerini başıboş leventlerde, mağdur timarlı sipahilerde, işsiz suhtelerde ve sahipsiz reâyâda aramak gerekir. Bu derin yarayı tedavi etmek için yapılan teşebbüsler ise başarılı olamamış, I. Ahmed’in yenilik getiren fermanlarından bir sonuç alınamamıştır. Reform mahiyetindeki yeniliklerde kapıkulunun gücünün azaltılması ve bu şekilde reâyânın himayesi esas alınmıştır. Fakat yapılacak yenilikler ancak eyalet askerleri sayesinde uygulanabilirdi. Nitekim

II. Osman'ın bu yoldaki ilk teşebbüsü yanında Erzurum Valisi Abaza Mehmed Paşa'nın yeniçeri düşmanlığı ile sekbanlara dayanması bu gerçeği ortaya koymakla birlikte meselenin halli ancak iki üç asır sonra gerçekleşecektir. (İlgürel, a.g.md. : 252-257)''

Anadolu'da Aleviliğin gelişmesi Safeviler sayesinde olmuştur. İsyanların çoğunun düşünce-inanç temelini Şah İsmail'den çok önceleri Anadolu'ya gelen Safevi dervişleri oluşturmuştur. Bu noktada Osmanlı Devleti'nin 16. yüzyıl ve sonraki yüzyıllarda rakibi olan ve Anadolu üzerinde çok büyük etkisi olan Safevi Türk İmparatorluğu hakkında bilgi vereceğiz.

Adını merkezi Erdebil'de bulunan Safeviyye tarikatının pîri Şeyh Safiyyüddin'den almıştır. Safiyyüddin'in etnik kökeni belirsizdir. Bununla birlikte özellikle Safevî Devleti'nin kurulmasından sonra yazılan eserlerde onun Hz. Ali soyundan geldiği ve yedinci imam Mûsâ el-Kâzım'a dayandığı ileri sürülmüştür. Safiyyüddin'in ölümünden (735/1334) sonra tarikat şeyhliğine önce oğlu Sadreddin, ardından onun oğlu Hâce Ali geçti. Hâce Ali'nin Şiîliğe temayülü tarikatın mahiyetini değiştirdi. Hâce Ali'den sonra tarikatın başına sırasıyla Şeyh Şah İbrâhim ve Şeyh Cüneyd-i Safevî geçti. Şirvanşahlar ile yaptığı savaşta öldürülen (864/1460) Cüneyd'in ardından Safevî müridleri Haydar'a tâbi oldular. Şeyh Haydar, Erdebil'e giderek irşad faaliyetlerine devam etti. Anadolu, Suriye ve Azerbaycan'da bulunan Safeviye tarikatının takipçileri Şeyh Haydar'ı ziyaret için büyük kabileler halinde Erdebil'e geliyor ve tekkeye maddî destek sağlıyorlardı. Müridleri hızla artan Haydar tarikatın simgesi olarak onlara on iki dilimli kırmızı renkli başlıklar giydirdi. Böylece hem gücünü açığa vurmuş hem de müridlerinin tefrik edilmesini sağlamış oldu. Safevî tarikatının takipçileri "kızılbaş" adıyla anılmaya başlandı. Çerkezler'den vergi almakta olan Şirvanşah Ferruh Yesâr, Haydar'a karşı Akkoyunlu Hükümdarı Yâkub Bey'den yardım istedi. Derbend yakınlarında meydana gelen savaşta Akkoyunlular, Haydar'ı öldürüp (893/1488) cesedini Tebriz'e getirerek halka teşhir ettiler. Haydar'ın oğulları Ali, İbrâhim ve henüz çok küçük olan İsmâil'i anneleriyle birlikte İstahr Kalesi'ne hapsedtiler. Akkoyunlu şehzadeleri arasında başlayan taht mücadelelerinde kendisine Safevî müridlerinden destek bulmaya çalışan

Rüstem Bey, 898'de (1493) Haydar'ın çocuklarını İstahr'dan Tebriz'e getirtti. Daha önce iki defa şeyhlerini kaybeden kızılbaşlar bu defa Sultan Ali'nin etrafında toplandı. Bu gelişmeler Akkoyunlular'ı rahatsız edince Ali Erdebil yolunda öldürüldü. Kızılbaşlar Haydar'ın küçük oğlu İsmâil'i Erdebil'e götürüp gizlediler. Ancak Akkoyunlu takibi devam edince bu defa Gîlân'a kaçırıp bölgenin ileri gelenlerinden Şemseddin Muhammed b. Yahyâ el-Lâhîcî'ye emanet ettiler. İsmâil burada geçirdiği sekiz yıl müddetince Şemseddin el-Lâhîcî'den Kur'an, kelâm ve hadis dersleri aldı; Şîliğin esaslarını öğrendi. On üç yaşında Lâhîcân'dan ayrılan İsmâil Erdebil'e geldi. Ancak burada mukavemetle karşılaşınca müridlerinin çoğunlukta olduğu Anadolu'ya yöneldi. Erzincan'da Ustaclu (Ustacalu) Türkmenleri onu coşkuyla karşıladılar. Burada iken her tarafa haber gönderilerek İsmâil'in şahlık mücadelesine giriştiği bildirildi. Avşar, Çepni, Ustaclu, Dulkadır, Rumlu, Şamlu, Tekelü Türkmenleri başta olmak üzere kızılbaş Türkmenler, İsmâil'in etrafında toplanmaya başladı. İsmâil'in yanındakilerin asıl amacı Orta Anadolu'da siyasî birlik kurmaktı. Fakat Osmanlılar'ın sert tedbirler alarak kızılbaş elebaşlarının ve önde gelen yandaşlarının yollarını kesmesi umulan ölçüde destek gelmesini önledi. Kızılbaşlar bir süre Erzincan yöresinde bekledikten sonra Tebriz'e yöneldiler (Emecen, İslam Ansiklopedisi, Cilt 38: 38-39). Önce Şirvanşahlar'ın ülkesine taarruz edilerek Şirvanşah Ferruh Yesâr mağlûp edildi. 907'de (1501) az bir kuvvetle Akkoyunlu Sultanı Elvend'in 30.000 kişilik ordusu Şerûr yakınlarında yapılan savaşta ağır bir yenilgiye uğratıldı. Elvend Diyarbekir'e kaçtı. İsmâil Tebriz'e girerek tahta oturdu. On İki İmam Şîliğini resmî mezhep ilân etti. (Gündüz, İslam Ansiklopedisi, Cilt 35: 451-457)''

Safevi Devleti'nin kurulması ve inanç bakımından Şii inancını benimsemesi Anadolu'daki Aleviler için bir sığınak görevi görmeye başlamıştı. Özellikle Şeyh Cüneyd' den sonra Safevilere bağlanan Anadolu Türkleri Şah İsmail'in devlet kurmasından sonra yoğun bir şekilde İran'a göçmeye başlamıştır.

Safevî Devleti'ne Anadolu'dan çok fazla göçler olmaktadır. Özellikle Dulkadir Beyliğinin toprakları ile Osmanlı topraklarından İran'a çok büyük

miktarda bir nüfus hareketi vardı. Bu durum Osmanlı Devleti'nde çeşitli sorunların çıkmasına neden oluyordu. Mesela gidenler ile gitmek isteyenlerin vergileri devlet hizmetinde bulunanlara veya dinî müesseselere tahsis edilmişti. Arkası kesilmeyen göçlerden hizmet erbabı, büyük zarara uğruyordu ve bu durum devlet için sıkıntı oluyordu. Bu sebeptendir ki II. Bayezid Osmanlı topraklarından Safevî topraklarına göçü yasaklamıştı. (Sümer,1992: 25)

Anadolu'dan Safevi Devleti'ne göçler o dereceye varmıştı ki artık devletin tüm yönetim kademesi ve askeri gücü Türklerden oluşmaktaydı. ‘Şah İsmail'in devleti özellikle Anadolu'dan kendisine katılan Türkler ile güçleniyordu. Kaldı ki bu devlette devşirme sadrazamlar, paşalar, beyler ve yeniçerilerde bulunmuyordu. Tam tersine bu devletin nüfus ve askeri gücünü Anadolu Türkleri oluşturuyordu. (Güneş: 1995)’’

Osmanlı-Safevi arasındaki bu çekişmede Anadolu Türklerinin Safevi inanışları etkisinde ve ekonomik temelli isyan hareketlerini görmekteyiz. İran'a göçün yasaklanması, Anadolu'da bozulan asayiş ve inanç baskıları yüzünden çıkan isyanları incelemekte konuyu aydınlatıcı olacaktır. İsyancılar hakkında Ali Haydar Avcı'nın kitabından faydalanılmıştır.

Şah Kulu Ayaklanması: 1511 yılında Teke bölgesinde çıkmıştır. Antalya Subaşısının kendilerine saldırması üzerine Şah Kulu isyanı çıkmış ve bu isyan Antalya, Burdur Kütahya, Manisa, Alaşehir ve Sivas'a kadar geniş bir çevreyi etkilemiştir. Şah Kulu 2 Temmuz 1511 yılında Gedik hanı bölgesinde Osmanlı güçleriyle yaptığı savaşta öldürülmüştür.

Karizmatik bir dinî şahsiyet olan ve bu vasıflarıyla Baba İshak'a benzeyen Şahkulu, tipik bir Türkmen babası sıfatıyla Şiî temayüllü kızılbaş grupları ve torlakları yanında toplamış, ilâhî iradenin kendisinde tecelli ettiği yolundaki propagandalar, yaptığı savaşlarda birbiri ardınca kazandığı başarılar sebebiyle kısa sürede halkın nazarında kendisinin beklenen kurtarıcı olduğu düşüncesine yol açmış olmalıdır. Onun, hayli karışık siyasî ortamdan yararlanarak tıpkı Şah İsmâil gibi yandaşları vasıtasıyla Osmanlılar'a alternatif bir yeni idare kurmayı amaçladığı söylenebilir. Halifelerini Rumeli yakasında

Serez, Selânik, Yeni Zağra, Filibe, Sofya gibi yerlerdeki tekkelere göndererek onlara mektuplar yollaması da bu niyetinin bir yansıması şeklinde düşünülebilir. Şahkulu'nun bu isyanı, karakter itibariyle daha sonra çıkacak olan Safevî yanlısı isyanlardan daha farklı bir yere sahiptir. (Emecen, İslam Ansiklopedisi, Cilt 38: 284-286) ‘‘

Nur Ali Halife Ayaklanması: Ayaklanma 1512 yılında vukuu bulmuştur. Bu tarihte Osmanlı tahtına geçen Yavuz Sultan Selim'in Anadolu'daki halifelerine bir zarar vereceğinden çekinen Şah İsmail, Nur Ali Halife isimindeki müridini Anadolu'ya göndermiştir.(Sümer,1992: 34) Tokat bölgesinde ortaya çıkan ve şehri ele geçirip etki alanını Çorum, Bozok, Niksar ve Sivas bölgesine kadar uzatan isyandır. 20 Temmuz 1512 yılında Gökusu'da Osmanlı kuvvetlerine yenilmişlerdir.

Nur Ali ayaklanmasının çabuk bir şekilde yayılıp gelişmesinde Anadolu'da II. Bayezid devrinden beri devam eden taht mücadelelerinin büyük etkisi vardır. Daha önce bu ayaklanma çıkmadan evvel Şah Kulu ayaklanması da yine aynı sebepten dolayı çabucak gelişip yayılmıştı. İşte Anadolu'da bu dönemde en küçük bir otorite boşluğu dahi büyük bir ayaklanmaya imkân verecek durumdaydı. Bu durumda Safevîler'in etkisi kadar artık bozulmaya yüz tutmuş Osmanlı merkezî idari sistemi ve toprak sisteminin getirdiği sosyal bunalımlar da etkilidir. (Ocak, 2000: 154)

Bozoklu Şeyh Celal İsyanı: Yoksul ve topraksız köylülerin baskı ve ağır vergiler altında ezilmesini önlemek amacıyla eyleme geçen Bozoklu Şeyh Celal'in eylemi 1517 ortalarında Tokat yöresinde ortaya çıkan kısa sürede önemli ölçüde etkili olan eylemlerden biridir. (Avcı, 2004: 20)‘‘ Daha sonra çıkan isyanların hepsi bu kişinin adıyla anılacaktır. Amasya, Tokat, Zile ve Sivas bölgelerinde etkili olmuştur. Erzincan civarında kalabalık Osmanlı ordusuna yenilmişlerdir.

Celal'in çıkardığı hadise her ne kadar küçük çaplı bir hadise olsa da ismi o derece büyük olmuştur. Celal'in çıkarttığı ayaklanmada yandaşları kendilerini Celalî olarak adlandırmışlardır. Bu isim daha sonra Osmanlı Devleti

tarafından her ne sebeple olursa olsun devlete isyan edenlerin tümü için kullanılmıştır. (Refik, 1932: 9)''

Sülün Koca Ve Zünnun Oğlu Ayaklanması: 1527 yılında Sülün Koca'nın arttırılan bir vergiye itirazı ve yöneticilerin bir alevi dedesinin sakalını kesme saygısızlığı nedeniyle çıkan isyandır. İsyanın başında Dulkadirli Türkmenlerinden Baba Zünnun vardır. İsyan Tokat, Amasya, Sivas ve Çukurova bölgelerinde etkili olmuştur. İsyancılar en başta başarılı olsalar da daha sonra Diyarbakır Beylerbeyi'nin saldırısıyla yenilmişlerdir.

Adı geçen ayaklanmalar Kanunî devrinde çıkan Kızılbaş ayaklanmasıdır. Kanunî devrinde çıkan Kızılbaş ayaklanmaların Yavuz devri ayaklanmalarından en önemli farkı ise, bu dönemde çıkan ayaklanmalarda Safevî etkisi daha az olup genel sebeplerini Osmanlı tahrir memurlarının yaptıkları haksızlıklar ile lüzumsuz yere hükümetçe dirlikleri kesilerek zarurete düşen tımarlı sipahilerin isyan edenlere iltihaklarıdır. (Uzunçarşılı, 1996: 345) ''Celâlî ayaklanmaları sırasında da devlet durumun zararlarını önemli ölçüde hissedecek ve çift bozan ile levent taifesi adını alacak işsiz sipahilerin ayaklanmalara katılmalarını engelleyemeyecektir (Akdağ, 1995)'. Özellikle bu dönemde ordu büyük seferlere çıktığı vakit, tımarlı sipahilerin yokluğunda Anadolu'da doğacak asayişsizlik ortamı bu gibi ayaklanmaların yayılmasına sebep olacaktır. Bu vesileyle Kanunî Sultan Süleyman'ın Mohaç seferi sırasında başlayan gelişen, 1527 Sülün Koca ile Zünnun Oğlu ayaklanmaları belirtilen durumun ilk örnekleridir. (Akyel ve Şimşek, 2014: 111-148)

Kalender Çelebi İsyanı: Hacı Bektaş Veli'nin Kadıncık Ana'dan olma oğlu Habip Efendi'nin soyundandır. Babası tarafından soyu Habip efendi'ye şöyle varmaktadır: Kalender ibni İskender, ibni Balım sultan, ibni Resul Çelebi, ibni habib efendi. Kalender'e gelince az zamanda etrafına o kadar kuvvet topladı ki şimdiye kadar böyle isyan edenlerden hiç biri bu kadar toplayamamıştır. Ne kadar derviş ve aptal [abdal] adı altında itikadı bozuk insan varsa yanında toplanarak yirmi otuz bin kadar olmuştu. (Peçevî, 1968: 69)

Genel olarak isyanın çıkış nedenleri:

- 1- Anadolu'yu kasıp kavuran yokluklar
- 2- Toplumun üzerindeki kesintisiz süren baskı ve kısımlar
- 3- Halkın üretiminin çeşitli adlar altındaki kaldırılmayacak ölçüde ağır olan vergiler yoluyla yapma ve talan edilmesi ve bunun sonucunda ortaya çıkan aşırı yoksulluk
- 4- Sultanın kulları sayılan toplumun sürekli sonu gelmez seferlere götürülmesi ve gidenlerin birçoğunun geri gelmemesi
- 5- Türkmen kökenli tımarlı sipahilerin tımarlarının ellerinden alınması
- 6- Adalet dağıtmakla yükümlü kadıların adaletsizliği ve başını alıp yürüyen rüşvet ve yolsuzluk
- 7- Bitmek bilmeyen sıkıntılardan bunalan toplumun devlet idaresinden hoşnutsuzluğu. (Avcı, 2004: 24-25)

İsyan Kırşehir, Çorum, Amasya, Bozok, Sivas, Maraş bölgesinde etkili olmuştur. 1527 yılında isyana katılan bir grup aşiret beyi ve tımarlı sipahinin de ihaneti sonucu isyancılar Maraş bölgesinde katledilmiştir.

Şah Kalender ayaklanmasına kadar mevcut siyasi iktidarın, ortada var olan ekonomik sorunu çözmek yerine baskı ile halletme yoluna gitmesi devletin ayaklanma çıkararak her türlü muhalif unsuru potansiyel bir tehdit olarak görüşünden kaynaklanmıştır. Ancak Şah Kalender ayaklanmasında Sadrazam İbrahim Paşa'nın mevcut bu ekonomik sorunu ortadan kaldırma yollu izlemiş olduğu yöntem, Şah Kalender'in toplamış olduğu taraftar kitlesinin çokluğu ile ilgili olduğu kadar Kızılbaş Türkmen zümrelerden olmayan grupları belirleme amaçlı olmuştur. Nitekim Şehsuvaroğlu Ali Bey'in öldürülmesinden sonra bölgenin Osmanlı eyaleti haline getirilip Bozok'un da bir sancak haline gelmesi ile tımarları ellerinden alınan boy beylerinin tımarları geri verilince Şah Kalender'in taraftar kitlesi oldukça azalmış, Osmanlı siyasi iktidarının baskısı ile ayaklanan Kızılbaş Türkmen kesimler etkisiz hale getirilmiştir. Diğer ayaklanmalardan farklı olarak yirmi-otuz bin civarında taraftar toplayan Şah Kalender'in etrafındaki çoğunluğun ekonomik sıkıntıları olan gayr-i Kızılbaş zümreler olduğu anlaşılmaktadır. Diğer taraftan Şah Kalender'in Hacı Bektâş-ı Velî'nin dergâhında postnişin olması, mehdilik ve

sahib-i zaman düşüncesi ile harekete geçmesi, bu sonucun çıkmasında oldukça etkili olmuştur. Bu dinî ve dünyevî güç, mevcut siyasal iktidara karşı asıl otoritenin kendisi olduğuna inanmasından kaynaklanmıştır. Ortaya çıkan çatışmaya baktığımızda Sünnî halktan ziyade Osmanlı kuvvetlerine karşı konulması bu ayaklanmadaki Osmanlı-Kızılbaş mücadelesinin mezhebî bir ayrılığa dayanmadığını ortaya koymuştur. (Erkan: 2014)

İsyanlara Genel Bakış:

Osmanlı Devleti, gayrimüslim halkı hiçbir zaman inançlarından dolayı bir ayrıma tabî tutmamıştır. Böyle bir ayrımdan sadece vergi sisteminde bahsedebiliriz. Bu durum toprak sisteminin getirdiği iktisadî bir gereksinimden dolayıdır. Hal böyleyken ehl-i sünnet doğrultusunda bir İslâm anlayışına sahip Osmanlı Devleti, tebaasına mensup ehl-i sünnet dışı İslâmi inançlara sahip toplumlara aynı hoşgörüyü göstermemiştir. Bu duruma en güzel örneği Anadolu Kızılbaşları oluşturmaktadır. Osmanlı Devleti'nin kalbi Anadolu'dur. Devletin en önemli demografik gücü bu coğrafyadadır. Nitekim devlet yıkıldıktan sonra mirasını Anadolu devralmıştır. Anadolu'da çıkan bir kargaşa devletin tüm dengelerini alt üst ediyordu. Osmanlı Devleti'nde çıkan taht kavgalarında padişah olan kardeşe karşı verilen mücadelelerde, şehzadelerin ilk sığındıkları yer daima Anadolu olmuştur. Hanedan ile aynı dinden ve aynı ırktan olan topluluk bu coğrafyada yaşıyordu. Yine ordunun ana gücünü temsil eden tımarlı sipahiler en çok, Rumeli ile birlikte, Anadolu'da ikamet ediyordu. Yani Anadolu'nun asayişi sağlanamadan devletin de asayişi sağlanamıyordu. Osmanlı Devleti'nin toplumsal olarak bunalıma düştüğü dönemlerde Celâlî ayaklanmaları Anadolu'da çıkmıştır. Devletin tüm organlarında meydana gelen bozulmalara ilk tepki niteliğinde olan Celâlî ayaklanmaları, belirtilen özelliğinden dolayı Anadolu'da başlamıştır. Tüm bu örneklerden anlaşılacağı üzere Anadolu, devletin yükünü çeken ve devlet üzerinde yaptırımları olan bir coğrafya olmuştur. İşte XVI. yüzyılda meydana gelen Kızılbaş ayaklanmalarının Osmanlı Devleti üzerinde yoğun tahribatlar bırakmasının en önemli sebebi, bu ayaklanmaların Anadolu'da çıkmış olmasıdır.

Anadolu'daki Kızılbaş ayaklanmaları yerleşik Sünnî halkın bir kısmından da destek görmüştür. Toprak sisteminde baş gösteren bozukluklar,

haksız tımar dağıtımını gibi sebeplerle tımarları elinden alınan bir kısım halk Kızılbaş ayaklanmaları desteklemekten çekinmemişlerdir. Bu ayaklanmaların akabinde şiddetlenen Celalî ayaklanmalarını anlamak için kanımca Kızılbaş ayaklanmalarını iyi etüt etmek lazımdır. Geçim kaynağı olan toprağını kaybeden bir nevi devlet görevlisi konumundaki sipahi, devletin en azılı düşmanının saflarına geçmekten çekinmemiştir. Bu durum Kızılbaş ayaklanmalarının sosyal yönlerinden biridir. (Akyel ve Şimşek, 2014: 111) ‘‘

Esasen hak ve adaletin olmadığı yerde çelişki, tepki ve çatışmalar kaçınılmazdır. Osmanlı düzeninde ortaya çıkan neredeyse bütün toplumsal hareketlerin temel karakteristik özelliği ağır baskı ve sömürüye karşı yoğunlaşan tepkiler içermesidir. Buna karşın merkezi yönetim ve yerel temsilciler, tepkiler karşısında bozuk yapıyı düzeltmek ve toplumu hoşnut kılacak biçimde uygulamaları değiştirmek yerine, özlem ve istemleri şiddet ve kıyım yoluyla bastırma yoluna gitmişler ve bu davranışlarını sistemin temel yapısı haline getirmişlerdir. Bu yöntem sindirmede kimi zaman geçici olarak başarılı olsa da, toplumun içten içe sürekli kaynamasına, sisteme karşı yoğunlaşan öfkelerin birikmesine ve patlamasına engel olmamıştır. 16.yüzyılın başından itibaren Anadolu’yu yaygın yerine çeviren ve ‘‘Celali’’ diye adlandırılan eylemlerin özü bir anlamda budur. Açık ki, kitlesel boyutu büyük olan bu tür eylemlerin Pir Sultan gibi coşkulu ve inançlı bir aşığı etkilememesi düşünülemez. Fakat etkinin ya da bu eylemlere katılımın boyutu nedir, ne değildir, bunu kestirmek ve yanıtını kesin bir biçimde vermek zor görünmektedir. (Avcı, 2004: 27)’’

Pir Sultan Abdal, Osmanlı Tarihinin hareketli bir dönemine tekabül eden XVI. yüzyılda yaşamıştır. Bu dönem, Osmanlı-Safevî mücadelesinin yoğun bir şekilde yaşandığı, bu mücadelenin her türlü yıkıcı etkisinin Anadolu coğrafyasında hissedildiği ve uzun süre devam eden iç isyanlar ile kargaşa ortamının tüm bölgeyi kuşattığı bir dönemdir. Yaşanan ayaklanmalara karşı Osmanlı idaresinin aldığı tedbirler neticesinde genel olarak halkın bir bölümünün yönetimle arası açılmıştır. Bu durum, halk arasında huzursuzluğa, yer yer toplumsal çözülme ve çatışmalara sebebiyet vermiştir. (Tavşanlı:2011) ‘‘

2.2. Pir Sultan Abdal'ın Hayatı

2.2.1 Söylencelere Dayalı Hayatı

‘‘Pir Sultan’ın asıl adı Haydar’dır; soyu Yemen’den gelmekte ve Hazreti Ali’nin torunlarından İmam Zeynel Abidin’e bağlanmaktadır.

*Pir Sultan Abdal’ım destim dâmanda,
İsmim Koca Haydar, neslim Yemen’de...*

*Pir Sultanım Haydar diye anıldı
Hep bir aradan manalar verildi...*

*Pir Sultanım Haydar, Ali’me ferman
Pirime sır oldu, dertlere derman...*

*Pir Sultan’ım Haydar, Hakka gidersin
Delisin, ahmaksın, dalga güdersin...*

*Zeynel Dedem özüm ayrılmaz Dardan
Yetiş ey Murtaza, ey Şah-ı Merdan...*

dizelerinden bu bilgilerin ipuçları çıkmaktadır.

Sivas’ın Yıldızeli ilçesinin Banaz adlı köyünde doğan Pir Sultan Abdal’ın,

Benim aslım Horasan’dan, Hoy’dandır

sözünden, atalarının Banaz’a Horasan’dan geldiği anlaşılmaktadır:

Bize de Banaz’da Pir Sultan derler...

dizesi gibi; kızı Sanem’in söylediği

Uzundu usuldu dedemin boyu/ Yıldız’dır yaylası, Banaz’dır köyü...

dizeleri de bunu belirlemektedir.’’ (Yağcı, 2011; 26-27)

‘Haydar yedi yaşına geldiğinde kırdaki babasının koyunlarını otlatmaya başlamış. Bir gün Yıldız Dağı’nda sürüyü güderken uyuyakalmış. Düşünde aksakallı bir ihtiyar görmüş. Bir elinde dolu, diğer elinde elma tutuyormuş. Haydar ilkin doluyu içmiş, ardından elmaya uzanmış. İhtiyarın avucuna bakmış, parıldayan yeşil bir ben varmış. Karşısındakinin Hacı Bektaş Veli olduğunu anlamış, hemen sarılıp elini öpmüş. Hacı Bektaş O’na ‘‘Pir Sultan’’ adını vermiş, ününün dört bir yana yayılmasını, sazının üstüne saz, sözünün üstüne söz gelmemesini, Âl’ü evladın hakkını alması için çalışmasını dilemiş. ‘Tanrı yardımcın olsun!’ demiş. Sonra gözden silinmiş. Uyanınca, Haydar’ın can gözü açılmış. Pir Sultan adıyla saz çalıp söylemeye başlamış. Pir’i için su demeyi söylemiş:

<i>Pirim bana bağısladı ismimi</i>	<i>Alnıma yazıldı ak ile kara</i>
<i>Deftere yazıldım bir han içinde</i>	<i>El defterin bırak defterin ara</i>
<i>On iki kapılı şehre uğradım</i>	<i>Kudret ıssı hikmetini göstere</i>
<i>Yedi derya geçtim bir gün içinde</i>	<i>Bugün mihman kaldık mihman içinde</i>

<i>Bir saatta yedi iklim dolandım</i>	<i>Pir Sultan’ım eydür menzil ıraktır</i>
<i>Saat geçti karar kıldı uyandım</i>	<i>Gülüp oynamanın sonu firaktır</i>
<i>Hikmeti görünce yine bulandım</i>	<i>Şimdi geldik amma gitsek gerektir</i>
<i>Biraz çalkalandım cihan içinde</i>	<i>Bir eyyam gezindik canan içinde.</i>

<i>O ruh girdi bana Haydar dost dedi</i>	(Öztelli, 125 :70)
<i>Yaradan’dan nasibini istedi</i>	
<i>Erenler ceminde işte post dedi</i>	
<i>Ay olup oturdum bir can içinde</i>	

Pir Sultan’ın ünü gitgide her yana yayılmış. Kendi erenlerin arasına karışmış. Sayılan, sevilen bir pir olmuş. Her Cuma, canlar bölük bölük gelirler, el bağlayıp dâra dururlar, ondan nasip alırlarmış. Kapısında koçlar tığlanır, açlar doyar, çıplaklar giyiniş giderlermiş...’’ (Bezirci, 2003; 43-45)

Bu bölümden sonra Gölpınarlı, Hızır Paşa ve iki kadısının hikâyelerini ayrı ayrı verirken diğer araştırmacılar birleştirerek vermişlerdir ve Hızır

Paşa'dan önce kadıların zaten Pir Sultan Abdal ile sorunlu olduklarını belirtmişlerdir. Hızır Paşa'nın gelişiyle de Pir Sultan'ın idam süreci başlamıştır. Bezirci'den;

‘‘Hızır Paşa Sivas’la Hafik arasında bulunan Sofular Köyü’ndenmiş. Pir Sultan’ın adını duymuş, Banaz’a gelmiş, ondan nasip almış. İlk onun azâbı, sonra da müridi olmuş. Yedi yıl kapısında hizmet görmüş. Edep erkân öğrenmiş. Bir gün demiş ki:

- Pirim, bana himmet edin de bir makama geçeyim, büyük adam olayım.

Pir Sultan elini başına koymuş, düşünmüş, demiş ki:

- Hızır, ben sana ruhsat veririm, dua ederim, gider büyük adam olursun, paşa, vezir olursun, ama sonra da gelip beni asarsın!

Hızır izin alıp İstanbul’a gitmiş. Padişahın sarayına girmiş. Pir Sultan’ın himmetiyle ilerlemiş, paşa olmuş. Sivas valiliğine verilmiş. Fakat gitgide düşkün olup ikrarını unutmuş. Fakir fukaraya zulmetmeye, haram yemeye başlamış. Namus gözetmez, hak aramaz olmuş. Hızır Paşa’nın iki kadısı varmış. Birinin adı Kara Kadı, öbürünün adı Sarı Kadı imiş. Rüşvet yer, haksızı haklı çıkarırlarmış. Çok canlar yakmış, ocaklar söndürmüşler. Pir Sultan’ın da iki köpeği varmış. Birinin adını Kara Kadı, öbürünün adını Sarı Kadı koymuş. Onlara ‘Gel Kara Kadı, Git Kara Kadı! diye seslenirmiş. Pir Sultan’ın düşmanlarından biri bunu duymuş. Hemen koşup kadılara haber vermiş. Kadılar küplere binmişler. Adamlarını gönderip Pir Sultan’ı kolları bağlı getirmişler. Yargılamaya başlamışlar. Pir Sultan:

- Tanrı’nın bildiğini kuldan ne saklayayım, evet köpeklerime sizin adlarınızı koydum, demiş; ama onlar sizden iyidir, siz haram yersiniz, onlar yemez.

Kadılar:

-Nerden biliyorsun? diye sormuşlar

Pir Sultan:

- İsterseniz deneyelim, demiş.

Bunun üzerine, kentin hacılarıyla hocaları gizlice bir kap haram, bir kap helâl yemek hazırlamışlar, işaretleyerek kadıların önüne koymuşlar. Kara Kadı ile Sarı Kadı oturup haram yemeği yemişler. Hacılarla hocalar bunu gözleriyle görmüşler. Sonra köpekler getirilmiş. Önerine yine bir kap haram, bir kap helâl yemek konulmuş. Hayvanlar kapları koklamış, helâl yemeği yemeye

girişmişler. Böylece, hacılarla hocalar kadıların haram yediğini öğrenmişler. İyi köpek, kötü kadıdan efdâldir' demişler. Pir Sultan kalkmış, köpeklerin gözlerinden öpmüş. Almış sazı eline, aşağıdaki demeyi söylemiş:

<i>Koca başlı koca kadı</i>	<i>Fetva verir yalan yolan</i>
<i>Sende hiç din iman var mı</i>	<i>Domuz gibi dağı dolan</i>
<i>Haramı helâli yedi</i>	<i>Sirtına vururum palan</i>
<i>Sende hiç din iman var mı</i>	<i>Senin gibi hayvan var mı</i>

<i>İman eder amel etmez</i>	<i>Pir Sultan'ım zatlarımız</i>
<i>Hakk'ın buyruğuna gitmez</i>	<i>Gerçektir şöretlerimiz</i>
<i>Kadılar yaş yere yatmaz</i>	<i>Haram yemez itlerimiz</i>
<i>Hiç böyle kör şeytan var mı</i>	<i>Bu sözümde yalan var mı</i>

Kadılar bu sözleri duyunca başlarını yere eğmişler. Kimsenin yüzüne bakamaz olmuşlar. Pir Sultan'ı salıvermişler.

Gel zaman git zaman, günlerden bir gün, Hızır Paşa, Kara Kaşlı Kör Müftüye bir fetva yazdırmış: Şah'ın adını anmak yasaktır. Kim onun adını ağzına alırsa, dili kesilip öldürülecektir. Fetva alanlarda okunmuş. Kimse İnan Şahı'nın adını açıktan anamaz olmuş. Pir Sultan, eski müridinin ettiğini duyunca üzülmüş, kızmış. Fetvaya uymamış. Her gittiği yerde inadına Şah'ı övmüş, Hızır Paşa'yı yermiş:

<i>Fetva vermiş koca başlı Kör Müftü</i>	<i>Şer kulların örükünü uzatmış</i>
<i>Şah diyenin dilin keseyim deyü</i>	<i>Müminlerin baharını güz etmiş</i>
<i>Satır yaptırmış Allah'ın lâneti</i>	<i>On İkiler bir arada söz etmiş</i>
<i>Ali'yi seveni keseyim deyü</i>	<i>Âşıkların yayın yasayım deyü</i>

Hakk'ı seven âşık geçmez mi candan
Korkarım Allah'tan korkum yok senden
Ferman almış Hızır Paşa Sultan'dan
Pir Sultan Abdal'ı asayım deyü

Münafıklar varıp bunu Hızır Paşa'ya iletmışler. Hızır Paşa haber salıp Pir Sultan'ı çağırılmış. Pir Sultan, Hızır Paşa'nın karşısına çıkmış. Hızır Paşa ayağa kalkmış, eski pirine saygı göstermiş, izzette ikramda bulunmuş. Önüne türlü çeşit yemekler koydurtmuş. Fakat Pir Sultan hiçbirine elini sürmemiş. Paşa merak edip nedenini sormuş. Pir Sultan:

- Sen düşünün birisin, yoldan çıktın, haram yedin, yetimlerin ahını aldın. Bu haram yemekleri değil ben, köpeklerim bile yemez, demiş. Pencereden seslenip köpeklerini çağırılmış. Tâ Banaz'dan hayvanlar koşarak gelmişler. Yemekleri onlar da yememişler. Buna içerleyen Hızır Paşa, Pir Sultan'ı Sivas'taki Toprak Kale'ye hapsettirmiş. Fakat içi de rahat etmemiş. Eski pirine kıyamamış, bir süre sonra onu huzuruna getirtmiş. İçinde Şah'ın adı geçmeyen üç şiir söylese, kendisini bağışlayacağını bildirmiş. Sazını eline vermiş. Pir Sultan birinci demeyi söylemiş:

Hızır Paşa bizi berdâr etmeden Gönül çıkmak ister Şah'ın köşküne
Açılın kapılar Şah'a gidelim Can boyanmak ister Ali müşküne
Siyaset günleri gelip yetmeden Pirim Ali On'ki İmam aşkına
Açılın kapılar Şah'a gidelim Açılın kapılar Şah'a gidelim

Her nereye gitsem yolum dumandır Yaz selleri gibi akar çağlarım
Bizi böyle kılan ahd ü amandır Hançer aldım cigerciğim dağlarım
Zincir boynum sıktı halim yamandır Garip kaldım şu arada ağlarım
Açılın kapılar Şah'a gidelim Açılın kapılar Şah'a gidelim

İlgit ılgıt eser seher yelleri Biz taze sevgidir yeni beğendim
Yâre selâm eylen Urum erleri Anam atam yoktur vere öğüdüm
Bize peyik geldi Şah bülbülleri Kıyman beyler kıyman ben genç yiğidim
Açılın kapılar Şah'a gidelim Açılın kapılar Şah'a gidelim

Pir Sultan'ım eydür mürvetli Şah'ım
Yaram baş verdi sizler cigergâhım
Arşa direk direk olmuştur âhım
Açılın kapılar Şah'a gidelim

Şiiri dinleyen Hızır Paşa kızmış, Pir Sultan'ı uyarmış:

- Pirim, yanlış tezene vuruyorsun, dikkat eyle, iki adım kaldı, ayağını denk al!

Pir Sultan aldırmamış. İkinci, üçüncü demelerinde de yine Şah'ın adını anmış. Çevresindekiler şaşkınlıkla Hızır Paşa'ya bakmışlar. 'Bir Kızılbaş parçası seni dinlemedi, yazık olsun senin paşalığına!' demişler.

Hızır Paşa'nın tepesi atmış. Öfkeli bir sesle adamlarına bağırması:

- Günah benden gitti, atın şunu içeriye! Yarın sabah asarsınız!

Pir Sultan yeniden zindana tıkılmış. Bütün gece Şah yoluna dua etmiş. Tanrı'ya yakarmış. Sabahleyin, kuşluk vakti Hızır Paşa'nın adamları gelmişler. Onu alıp Keçibulan'a götürmüşler. Alana bir darağacı kurmuşlar.

Pir Sultan, asılmaya giderken bir deme söylemiş, çoluk çocuğundan yas tutmamasını dilemiş:

Bize de Banaz'da Pir Sultan derler

Bizi kem kişi de bellemesinler

Paşa huddamına tenbih eylesin

Kolum çekip elim bağlamasınlar

Hüseyin Gazi binse gelse atına

Dayanılmaz çarh-ı felek zâtına

Benden selam olsun ev külfetine

Çıkıp ele karşı ağlamasınlar

Ala gözlüm zülfin kelep eylesin

Döksün mah yüzüne nikap eylesin

Ali Baba Hak'tan dilek dilesin

Bizi dar dibinde eğlemesinler

*Eğer Ali Baba söze uyarsa
Ferman büyük yerden beyler kıyarsa
Ala gözlü yavrularım duyarsa
Al'ın çözüp kara bağlamasınlar*

*Surrum işlemedi kaddim büküldü
Beyaz vücudumun bendi söküldü
Önüm sıra Kırklar Şah'a çekildi
Daha beyler bizi dillemesinler*

*Pir Sultan Abdal'ım coşkun akarım
Akar akar dost yoluna bakarım
Pirim aldım seyrangâha çıkarım
Yıldızdağı seni yaylamasınlar*

Pir Sultan asılırken taşlansın diye Hızır Paşa'dan buyruk çıkmış. Taşlamayanlar cezalandırılacaktı. Bu yüzden herkes eline bir taş alıp atmış. Fakat taşların hiçbiri Pir Sultan'a dokunmuyormuş. Musahibi, tarikat arkadaşı Ali Baba da oradaymış. Taş atmaya bir türlü eli varmıyormuş. Bir gülü gizlice ona doğru fırlatmış. Pir Sultan onu görmüş, pek üzülmüş. Şu demeyi söylemiş:

*Şu kanlı zâlimin ettiği işler Dar günümde dost düşmanım bell'oldu
Garip bülbül gibi zâreler beni On derdim var ise şimdi ell'oldu
Yağmur gibi yağar başıma taşlar Ecel fermanı boynuma takıldı
Dostun bir fiskeşi pâreler beni Gerek asa gerek vuralar beni*

*Pir Sultan Abdal'ım can göğe ağmaz
Hak'tan emrolmazsa irahmet yağmaz
Şu ellerin taşı hiç bana değmez
İlle dostun gülü yaralar beni*

Pir Sultan bunu söyleyince ‘Bu adam hâlâ dilini tutmaz!’ demişler, ipi boynuna geçirmişler. Kalabalık çekildikten sonra Ali Baba, Pir Sultan’ın yanına varmış, ayaklarına yüz sürüp ağlamış. Gözlerinden kanlı yaşlar akıtmış. Banaz’a kara haber ulaşınca hane halkı ile konu komşu, talipler ile rehberler yüzlerini yerlere sürüp ağlamışlar. Kızı Sanem saçını başını yolmuş. Sazı eline alıp şu ağıtı yakmış:

*Dün gece seyrimde coştuydu dağlar
Seyrim ağlar ağlar Pir Sultan deyü
Gündüz hayalimde gece düşümde
Düş de ağlar ağlar Pir Sultan deyü*

*Uzundu usuldu dedemin boyu
Yıldız’dır yaylası Banaz’dır köyü
Yaz bahar ayında bulanır suyu
Çaylar ağlar ağlar Pir Sultan deyü*

*Pir Sultan kızıydım ben de Banaz’da
Kanlı yaş akıttım baharda yazda
Koç babamı kurban verdim
Darağacı ağlar Pir Sultan deyü*

*Kemendimi attım dâra dolaştı
Kâfirlerin eli kana bulaştı
Sivas’ta koyun geldi kuzuları meleştı
Koçlar ağlar ağlar Pir Sultan deyü*

*Pir Sultan Abdal’ım yücedir şanın
Kudretten çekilmiş bir senin hunun
Hakk’a teslim ettin ol şirin canın
Dostlar ağlar ağlar Pir Sultan deyü’’*

Pir Sultan Abdal’ın idamından sonra ölmediğine dair rivayetler vardır. Gölpınarlı-Boratav eserinde Pir Sultan’ın ölmeyip Horasan’a gittiği rivayeti aktarılmıştır. Bezirci’de ise ayrıntılı olarak iki farklı rivayet verilmiştir. Bezirci’den;

‘’(Bir söylentiye göre) Pir Sultan darağacında iken Hak tarafından kendisine bir köpek gönderilmiş. Köpek gelip tam altında durmuş. Pir Sultan onun üstüne basarak ipini çözmüş, yerine köpeği bağlamış. Sabahleyin kalkanlar bakmışlar ki darağacında Pir Sultan’ın yerinde bir köpek asılı duruyor.

(Bir başka söylentiye göre de) Asılışının ertesi günü halk kahvede toplanmış, konuşuyormuş. İçlerinden biri demiş ki:

— Duydunuz mu? Bu gece Hızır Paşa, Pir Sultan'ı astırmış...

Bir başkası hemen karşı çıkmış ona:

— Olamaz! Ben onu sabahleyin Koçhisar yolunda, Seyfebeli'nde gördüm.

İkincisi:

— Senin yanışın var, demiş, ben onu gün ışıırken Malatya yolunda Kardeşler Gediğinde gördüm.

Üçüncüsü:

— Yeni Han yolunda Şahna Gediğinde gördüm.

Dördüncüsü:

— Ben Tavra Boğazı'nda gördüm.

Dinleyenler şaşırılmış. Kalkıp birlikte darağacının bulunduğu yere gitmişler. Bakmışlar ki darağacında Pir Sultan'ın hırkası asılı, kendisi ortada yok. Meğer Pir Sultan darağacından inip yola düşülmüş. Bunu duyan kasaslar ardına düşmüşler, onu yakalamak isterlermiş. Fakat yetişememişler. Pir Sultan çabucak Kızılırmak Köprüsü'nün öte başına geçmiş. Kasasların yaklaştığını görünce:

— Eğil köprü, eğil! demiş. Köprü eğilip suya batmış Kasaslar karşı yakada şaşakalmışlar. Pir Sultan'ın kerametli bir kişi olduğunu anlayıp geri dönmüşler.

Pir Sultan, Şah'a gitmek için İran yolunu tutmuş. Adını "Kanberoglu" diye değiştirmiş. Yolda İstanbul'dan gelen bir musahiple karşılaşmış. Musahip ona kim olduğunu sormuş. Pir Sultan da kendini tanıtmış ama adamı inandıramamış. Çünkü musahip, Pir Sultan'ın asıldığını duymuş; bu yüzden Sivas'ta ateşlerin yanmadığı, kazanların kaynamadığı söyleniyormuş. Musahip: 'Sen Pir Sultan isen bana bir nefes oku!' demiş. Pir Sultan birkaç nefes okumuş. En sonunda da, eğer Hızır Paşa, asılı köpeğin dübüründen üfürürse ateşlerin yanacağını açıklamış. Sivas'a varan musahip duyduklarını gidip Hızır Paşa'ya anlatmış. Paşa, köpeği darağacından indirip dübüründen üfürmüştü. Birinci üfleşte köpek dile gelmiş: 'Pir Sultan' diye bağırmış. İkinci üfürüştü 'Can Sultan, üçüncü üfürüştü 'Yan Sultan' deyince bütün ateşler yanmış...

Pir Sultan gide gide Horasan'a varmış. Şah'ın katına çıkmış. 'Neye geldin Urum Sofusu?' diye sormuşlar. O da almış sazı eline, şu karşılığı vermiş:

*Zahir bâtin On'ki İmam aşkına
Aman Şah'im mürüvvet deyü geldim
Pirim nazar eyle şu ben düşküne
Aman Şah'im mürüvvet deyü geldim*

*Bakmaz mısın cesedimin nârına
Elim ermez oldu cihan kârına
Yüzüm yerde geldim durdum dârına
Aman Şah'im mürüvvet deyü geldim*

*Hacı Bektaş oğlun günahkâr gördüm
Aradım isyanı özümde buldum
Yüzümün karasın elime aldım
Aman Şah'im mürüvvet deyü geldim*

*Erenler yolundan bir taş kaldırdım
Gönül bahçesinde gülün soldurdum
Bugün eksikliğim nefsi öldürdüm
Aman Şah'in mürüvvet deyü geldim*

*Pir Sultan'im eydür karşımda durma
Gidip münkirlere yol erkân kurma
Alnımın karasın yüzüme vurma
Aman Şah'im mürüvvet deyü geldim*

Pir Sultan, az sonra Horasan'dan ayrılıp Erdebil'e gitmiş. Erdebil'de ölmüş. Oraya gömülmüş." (Bezirci, 2003: 29–40).

Pir Sultan'ın İran'a gidip Kanberoğlu adıyla tanınması ve tekrar Sivas'a gelip öldürülmesiyle ilgili farklı bir söylenti de Öztelli'de mevcuttur:

‘‘Pir Sultan doğruca Şah’ın yanına varmış, ona seyis olmuş. Aradan hayli zaman geçmiş. Şah’ın *Sanem* isminde çok güzel bir kızı varmış. Kız Kanber’e âşık olmuş. Babasına anlatmış. Fakat babası: ‘‘*Kızım, o büyük adamdır. Seninle meŐgul olmaz*’’ diyerek razı olmamıŐ. Lakin kızını bir türlü kandıramamıŐ. Neticede evlenmiŐler. Nice yıllar sonra, Pir Sultan memleketini arzulamıŐ. Meseleyi Şah’a açmış. Önce razı olmamıŐsa da, sonra ısrarına dayanamayıp izin vermiş. Sanem’le Pir Sultan Sivas’a gelmiş, çarŐıda pazarda yan yana dolaŐırlarmıŐ. Halkın nazar-ı dikkatini celp edecek işler yapmıŐlar. Vaziyet Hızır Paşa’ya anlatılmış. Paşa onları çağırtmıŐ. Kız, Paşa’yı görünce, genç ve yakıŐıklı olan Paşa hoşuna gitmiş. Paşa kıza :’’Bu adam senin neyin’’ diye sorunca, kız: ’Benim bir Őeyim değil, zorla kaçırdı’’ diye yalan söylemiş. Pir Sultan: ’Karımdır’’ demiŐse de kimseyi inandıramamış. Paşa ile kız evlenmiŐler. Kanber’in de Pir Sultan olduğunu anlatmış. Paşa korkmuŐ. Pir Sultan’ı tutup öldürtmüŐ. Ve kanlı öküz postuna sarmıŐ. Ama Paşa öldüğüne bir türlü inanmamıŐ. ‘‘Bir defa astık köpek donuna girdi; Şimdi de kim bilir ne donuna girer?’’ diye günlerce beklemiŐ. Nihayet yıkayıp gömmek istemiŐler. Fakat deri bir türlü açılmamıŐ. ’Bunu ancak Sanem açabilir, sırtına ancak o vakıftır’’ demişler. Sanem yanına gidip: ‘‘Açıl Pir Sultan açıl’’ demiş. Deri ‘’Őak’’ diye ortada ikiye bölünmüŐ. Yıkayıp gömmüŐler. Üstüne taş, kaya yıđmıŐlar. Bir daha da dirilip çıkamamıŐ. (Öztelli 2008: 26-27)

2.2.2 Şiirlerine ve Belgelere Dayalı Hayatı

Pir Sultan Abdal'ın hayatı hakkında Osmanlı belgelerinde belirleyici kanıtlar, belgeler yoktur. Hayatı hakkında iki şekilde bilgi edinilmektedir; Halkın hafızasındaki söylenceler ve şiirlerinden edinilen bilgiler.

Adı;

Araştırmacılar Pir Sultan'ın şiirlerinden hareketle adının "Haydar" olduğu konusunda birleşmişlerdir. Ancak Hamza Aksüt eserinde bunun yanlış olduğunu ve kişinin asıl isminin Pir Sultan olduğunu belirtmektedir; "Tahrir kayıtlarında açıkça görüldüğü gibi, Pir Sultan lakap değil, asıl addır:

1554 yılı kaydı:

"Piri veled-i Pir Sultan nim beca-i ceddeş maa biradereş ve Yar Ahmet maa biraderan"

1573 yılı kaydı:

"Piri veled-i Pir Sultan nim becay-ı pedereş"

1575-76 kaydı (Banaz Kışlağı'nda):

Abdürrezzak veled_i Pir Sultan.

Sunduğumuz bu tahrir kayıtlarından şimdiye kadar haberi olmayan araştırmacılara (ki, araştırmacıların tamamıdır) göre Pir Sultan'ın bu adı bir lakaptır ve onun asıl adı Haydar'dır...

Pir Sultan'ın adının Haydar olduğu tezi o kadar ileri götürülmüştür ki, onun kullandığı bazı ibareler değiştirilerek Haydar'a çevrilmiştir. Örneğin; "Pir Sultan'ım eydür" ibaresi "Pir Sultan'ım Haydar" şeklinde sunulmaya başlamıştır. Eydür ya da aydur, günümüz Türkçesinde 'der li ' şeklindeki ifadeyle eşanlamlıdır.

Bütün bu yorumlara artık gerek yoktur. İddia edildiği gibi Pir Sultan'ın adı Haydar olsaydı, bu durum tahrir kayıtlarında açıkça görülür, Pir Sultan değil Haydar yazılı olurdu. Nitekim, ilgili bölümde sunduğumuz gibi, Banaz köyünde Haydar veled-i Pir Bende, Haydar Kulu veled-i Yusuf adlı kişiler kayıtlıdır." (Aksüt, 2014: 62-65)

Soyu;

‘‘ Pir Sultan Abdal bir deyişinde:

...

Pir Sultan Abdalım destim damanda

İsmim Koca Haydar aslım Yemende

diyerek soyunu Yemen’e bağlamıştır. Söylentilere göre de Hz. Ali’nin torunlarından Zeynel Abidin soyundan gelen Ağu içip ölmediği için ‘‘Ağuçen’’ diye anılan Karadonlu Can Baba koluna mensuptur.

...

Sultan Ağuçen serçeşme gözü

Elimde kalemin dilimde yazı

Güzel Pirim sundu bize niyazı

Yüzüm başa geldim mürşidim pirim

Ozanın soyunu Yemen’e bağlaması manevi bir bağ kurma, bağ kurma arayışı olarak değerlendirilmektedir. Köprülü bu durum için ‘‘Yemen ilişkisi seyitlik davasından kaynaklanan çok eski ve yaygın bir düşüncedir’’ diye yazar. Ayrıca deyişin devamında yer alan;

...

Bize de gel oldu kanlı Sivas’ta

Hızır Paşa bizi bastı bulunmaz

Sözleri deyişin Pir’in ölümünden sonra söylendiğini gösterir. Yoldaşları Yemen’e bağıntı kurarak manevi, psikolojik bir güç toplamayı amaçlamış olmalıdırlar.

Öte yandan Pir Sultan Abdal’ın Hz.Ali’nin torunu Zeynel Abidin soyundan geldiğine dair söylentiden öte bir bilgi mevcut değildir.

...

Pir Sultan Abdal bir deyişinde kökenine, soyuna ilişkin kabul edilir makul bilgiler veriyor.

...

*Benim aslım Horasan'dan Hoy'dandır
Kırklar olduğun Kanber de yandandır.*

Deyişte geçen Horasan bugünkü İran'ın doğusunda Türkler' in yoğun olarak yaşadığı bir bölgenin adı oluyor. Hoy ise İran Azerbaycan'ında yer alan bir kasabadır. Muhtemelen Pir'in ataları Horasan'dan Hoy'a oradan da Anadolu'ya geçmişlerdir. Ve Sivas'a yerleşmişlerdir. Pir Sultan Abdal deyişlerinde sık sık Horasan'dan söz etmektedir. Anadolu erenlerinin büyük bölümünün Horasan kökenli olduğu, oradan göçüp Anadolu'ya geldikleri göz önüne alınırsa Pir'in soyunun Horasan'a dayandığı varsayımı daha da güçlenir. Göç olgusuna Horasanın, Hoy'un 'göç yolları' üzerinde bulunması maddi bir kanıt olarak gösterilebilir. Bu da atalarının Hoy'dan gelmiş olması olasılığını güçlendirir.' (Yıldırım, 1994; 7-8)

Köyü;

'Pir Sultan Sivas'ın Yıldızeli İlçesinin Çırçır bucağına bağlı Banaz köyünde yaşamıştır. Köy Yıldız Dağı eteklerinde, Çırçır'a 48 km. uzakta olup denizden yüksekliği 1700 metredir. Evleri kerpiç, damları toprak, içi dışı ak toprakla sıvanmış, çoklukla tek katlı, soğuğa karşı birkaç metre yere gömülüdür.

İlk olarak köye araştırma yapmak üzere 1939 yılında Pertev Naili Boratav gitmiş, ondan yirmi yıl sonra öğretmen İbrahim Aslanoğlu, daha yakın yıllarda da Hüseyin Buluz birer ziyaret yapmışlardır.

Bu kişilerin anlattıklarına göre; Pir Sultan'ın oturduğu ev şimdi de durmaktadır. Evin önünde, Pir Sultan'ın asasının ucuna takarak Horasan'dan getirdiği bir değirmen taşı, bir söğüt ağacı (Buluz'un söylediğine göre am ağacı) vardır. Bu ev, ağaç kutsal sayılır, ziyaret edilir. Pir Sultan yaz aylarında, havaların iyi olduğu günlerde, ağacın altındaki Horasan'dan getirdiği taşın üstüne oturup karısı ile sohbet etmeyi pek severmiş. Evinin yanında (bugün bakımsız bırakılmış) bir de bahçesi varmış.

Buluz'un 1969'da yaptığı ziyaretten önce 1966'da Akşam Gazetesi muhabiri Cengiz Tuncer de Banaz'a gitmiş, bilinen halk rivayetlerine dayanarak özellikle Hızır Paşa ile ilişkilerini hikâye etmiştir. Bu dizi yazıların arasında ilk olarak köyle ilgili resimler çıkmıştır. (Öztelli, 2008: 29)''

Ailesi;

''Söylentiye göre, Pir Sultan Abdal'ın Seyyid Ali, Pir Muhammed, Er Gayıb adlı üç oğlu ile Sanem adlı bir kızı vardır; oğullarından birincisi Banaz'ın üstündeki çam korusunda, ikincisi Tokat'ın Daduk köyünde, üçüncüsü Dersim'de gömülüdür. Son yıllarda bulunan ve Pir Muhammed'e ait olduğu anlaşılan bir şiirin son dördlüğünde geçen:

*Abdal Pir Sultan'ın abdal oğluyum
Adım Pir Muhammed pirim Ali'dir*

beyti, Pir Sultan'ın o adda bir oğlu olduğu yolundaki söylentiye doğrulamaktadır. Pir Sultan asıldığı zaman, kızının söylediğine inanılan- belki de onun ağzından söylenmiş olan- bir ağıttaki:

*Pir Sultan kızıydım ben de Banaz'da
Kanlı yaş akıttım baharda güzde
Dedemi astılar kanlı Sivas'ta
Darağacı ağlar Pir Sultan deyü*

dördlüğü de; şairin bir kızı olduğu söylentisine uygun düşmektedir.

Asılmağa götürülürken söylediği şiirde geçen:

*Ala gözlü yavrularım duyarsa
Alım çözüp kara bağlamasınlar*

dizelerinde de ''yavruları'' yani birkaç çocuğu olduğunu açıklamıştır.

Sivas, Dersim ve Çorum çevrelerinde Pir Sultan soyundan olduklarını ileriye süren aileler vardır. (Kudret, 1985: 19-20)''

Hamza Aksüt ise eserinde Osmanlı tahrir kayıtlarını vererek yeni bilgiler sunmaktadır: “... Buna göre Pir Sultan, 1579 yılında yapılan tahrirde yer almamaktadır. Buna göre Pir Sultan, 1519 yılında henüz mücerred dahi sayılmayacak yaştadır. Osmanlı kanunnamelerinde mücerred olma yaşı net değildir ancak, yaklaşık 12-14 yaşından büyük ve bekâr olan kişilerin mücerred sayıldığına dair yaygın bir kanı vardır. Bu kanı temel alındığında, 1519 yılında yaklaşık 10 yaşında olan Pir Sultan, 1554 yılında 45, 1573 yılında 65 yaşındadır. Bu tarihte iki yetişkin oğlu ve bir mücerred torunu vardır.

Pir Sultan’ın oğlu Piri, 1554 yılında 20’li yaşlarda, 1573 yılında 40’lı yaşlardadır. Pir Sultan’ın küçük oğlu Ali 1554 yılında 10’lu yaşlarda, 1573 yılında 30’lu yaşlardadır. 1574 yılında, Pir Sultan’ın mücerred yaşa gelmiş Pir Şaban adında bir torunu vardır. (Aksüt 2014: 59)’’

Mezarı;

‘‘Pir Sultan Abdal’’ın mezarı konusunda çeşitli görüşler bulunmaktadır.

Sadettin Nüzhet Ergun herhangi bir belgeye dayanmaksızın ‘‘Bektaşî ananesinde onun Merzifon’da kabri bulunduğu dair bir rivayet mevcuttur’’ görüşünü yazar fakat kendisi bu görüşe katılmaz ekler; ‘‘Sivas’ta idam edilen Pir Sultan gene Sivas’ta bir yerde defnedilmiş olmalı.’’

Söylentilere göre mezarı Erdebil’dedir. Pir Sultan Abdal darağacından inip doğruca Horasan’a gitmiş, orda Şah’ın huzuruna çıkmış, derdini anlatmış oradan Erdebil’e geçmiş ve Erdebil’de ölmüştür.

Genel görüş asıldığı yere gömüldüğü yönündedir. Pir Sultan’ın yol arkadaşları, yakınları Hızır Paşa’nın zulmünden yıldıklarından onun bedenine sahip çıkamamışlardır. O nedenle de asıldığı yere gömülü olmalıdır. Bugün darağacı olarak anılan ve mal pazarı olarak kullanılan yerde sıra söğütlerin bitimindeki tümsek onun mezarı olarak kabul edilir. Üstü taşlarla örtülüdür. Boyu beş eni bir metre kadardır. (Yıldırım 1994: 33)’’

Kaç Tane Pir Sultan / Abdal Var?

İlk zamanlarda yapılan araştırmalarda tek bir Pir Sultan olduğu ve tüm Şiirlerin ona ait olduğu g6r6ř6 hâkimdir. Daha sonra ise araştırmacılar Şiirlerde ge7en isimler, coğrafi b6lgeler, tarihî olayları 6rnek vererek birden fazla Pir Sultan olduğu g6r6ř6n6 sunmuşlardır.

Hamza Aks6t biri bilinen tarihi Şahsiyet olan Pir Sultan diğerisi ise Cumalı Pir Sultan olmak 6zere iki farklı Pir Sultan olduğunu belirtmektedir;

‘‘**Cumalı Pir Sultan;** Cuma k6y6ndeki t6rbesi bulunan bu eren, 16.y6zyıldan 6nce yaşamıştır ve kayıtlara g6re onun adı Piri Baba’dır. Balkanlardaki Bektaşilik konusunun uzmanlarından Kiel’e g6re onun adı Piri Sultan’dır. Doğu ve Batı Trakya’daki Aleviler ise onu Pir Sultan olarak anmakta ve cemlerinde onun deyişlerini s6ylemekte, araştırmacıların bu ereni Banazlı Pir Sultan ile karıştırdığından Şikâyet etmektedirler. (Aks6t, 2014: 169) ’’

İbrahim Aslanoğlu ise altı farklı Pir Sultan/Abdal olduğu g6r6ř6ndedir;

- 1- Pir Sultan’ım Haydar
- 2- Aruz Şairi Pir Sultan Abdal
- 3- Pir Sultan Abdal (Divriği y6resi)
- 4- Abdal Pir Sultan
- 5- Pir Sultan Abdal
- 6- Pir Sultan (Aslanoğlu, 1984: 25-26)

1-Pir Sultan’ım Haydar: Sivas’la herhangi ilgisi yok. Hatta adını bile anmıyor. Onun Merzifon veya 7orum y6resinden olduğunu sanıyorum. Rumeli’de tekkesi olan Seyit Ali Sultan hakkında sitayışli bir dil kullandığına bakılırsa, o tekkenin m6ritlerinden olması icap eder. Merzifon’dan kalkıp Rumeli’ye kadar gidişini birkaç deyişinde ayrı ayrı anlatıyor. Pir Sultan’ım Haydar’a ait deyişler Sivas ve y6resindeki c6nk ve mecmualarda pek g6r6lm6yor. Hatta Sadettin N6zhet Ergun ve Pertev Naili Boratav ile

Abdülbaki Gölpınarlı'nın kitaplarında da yok. Sadece Cahit ztelli'nin Pir Sultan Abdal'ın da var. Bunun nedeni, Vahit Lütfi Salcı'nın ölümünden sonra bütün notlarının ona intikal etmesidir. Salcı, o deyişlerin hepsini Trakya'daki cnk ve mecmualardan derledi. (Aslanoğlu 1984: 73-76)

2- Aruz şairi Pir Sultan Abdal: O kadar az deyişi var ki... Böylesine ağdalı dille, bir köy şairinden ziyade, medrese öğrenimi görmüş, kendini kabul ettirmeye çalışan şehirli bir heveskare benziyor. Aruzu kullanışı öylesine hatalı. (Aslanoğlu 1984: 26)

3-Pir Sultan Abdal (Divriği yöresi): Kimliği hakkında yeteri kadar bilgiye sahip değilim. Hatta yaşadığı yüzyılı bile kesin olarak söylemek olanağı yok. Deyişlerinden elde edilen ipuçlarına göre Divriği yöresinden olduğu anlaşılıyor. Asıl adı Halil İbrahim'dir. Bunu iki deyişinde bizzat kendisi söylüyor:

İsmimi sorarsan Halil İbrahim

Halil İbrahim de oradan gt

Gt de mürşidin postuna geçti.

Hiç dvaz söylemediği gibi, tarikatla da ilgilenmemiş. Sadece Hz. Ali ve Hz.Muhammed'in adını darda bunda kaldığı zaman anıyor. Ne İmam Cafer, ne İnan, ne de herhangi bir nedenle mezhep ayrılığından ileri gelen çekişmelerin hiçbiri umurunda değil. Adaşları arasında her bakımdan bir köy şairi diyebileceğimiz tek rnek. İşlediği konular, çevresini ilgilendiren veya başından geçenler. Deyişlerinde, Divriği'deki Ağdağ, Hargn, Garip Musa ve Sultan Ağu İçen'in adları geçiyor. (Aslanoğlu 1984: 77-80)

4-Abdal Pir Sultan: Buradaki Abdal kelimesinin yer değiştirmesine bilhassa dikkat etmek gerekiyor. şair kendisini diğerlerinden ayırmak için böyle bir tapışırma almış. En önemlisi de yaşadığı yüzyıl. Pir Muhammet, zamanını belirleyen iki deyiş söylemiş:

Sene Bin iki yüz yirmi yedi

Yezitler belasın buldu

Mehdi 'ye Düldül 'ü geldi

Çığrıştular Ya Hüseyin

Sene Bin iki yüz yirmi yedi yazıldı

Allah bir Muhammet Ali diyerek

Cihan harap oldu yaman bozuldu

Allah bir Muhammet Ali diyerek

Deyişlerin birincisi 8, ikincisi 11 heceli. Sene kelimesi sonradan eklenmiş. Onu kaldırırsak ölçü tamam oluyor.

Pir Muhammet başka bir deyişinde diyor ki:

Aşk oduyla ciğerciğim dağlıyım

Boş değim bir ikrara bağıyım

Abdal Pir Sultan 'ın abdal oğluyum

Adım Pir Muhammet pirim Ali 'dir

Bu dörtlükten Pir Muhammed'in babasının "Abdal Pir Sultan" olduğu anlaşılıyor. Pir Muhammet 1227 (1812) yılında sağ olduğuna göre, Abdal Pir Sultan'ın da 18.yüzyılın ikinci yarısı veya 19.yüzyılın başlarında sağ olması icap ediyor. (Aslanoğlu,1984: 16-27)

5.Pir Sultan Abdal: Pir Sultan Abdal tapşırmasını, Pir Sultan'ın sonuna bir abdal kelimesi ekliyerek yapmış. Deyişlerini Pir Sultan'ınkilerden böylece ayırmış. Bu şair belki de ya Pir Sultan'ın müridi veya çok yakını idi. Her hali ile ona bağlanmış olduğu açıkça görülüyor. Hızır Paşa'nın huzurunda söylendiği iddia edilen üç deyişten ikisi bu şairin, Pir Sultan zindanda iken söylediği deyişler de bu şairin. Biz o deyişleri Pir Sultan'ın söylediğine kani değiliz. Bir an için onun söylediğini kabul edelim; kim dinlemiş, kim not etmiş? Sonra bunu kim dışarıya çıkarmış da ağızdan ağza yaymış? Nöbetçiden başka orada kimse yok ki. Onun da yapması olanak dışı. O deyişleri, zindandaki durumunu öğrendikten ve biraz da tahayyül ettikten sonra Pir

Sultan Abdal dizip koştı. İdamını ve idamdan sonraki durumunu anlatan da Pir Sultan Abdal'dır. Pir Sultan Abdal'ın deyişleri gerçekten güzel. Hatta Pir Sultan'ınkilerden daha kıvrak ve renkli. Fırsat düştükçe yaptığı kelime oyunları deyişlerini daha cana yakın, daha sevimli hale getiriyor. Gerçi hem tarikata, hem de kültüre ait konularda Pir Sultan kadar ileri değilse de, bildiğini rahatlıkla ifade edebilmesi onun bu kusurunu kapatmaya yetiyor. Hele bazı dizeleri atasözleri kadar özlü.

Çıkmadık can, kazılmadık mezarda./ Bütün dünya malın olsa ne fayda
(Aslanoğlu 1984: 67,70)

6.Pir Sultan: İbrahim Aslanoğlu'na göre tarihi kişilik olarak bildiğimiz ve Sivas'ta Hızır Paşa tarafından asılan gerçek Pir Sultan bu kişidir. "En sona Pir Sultan kalıyor. Zaten bütün deliller de onun üzerinde toplanıyor. Pir Sultan'da asılma olayı ile ilgili tek dize yok. Kızı Sanem, Pir Sultan Abdal, Kul Himmet, Mansur, Veli, Kalender Abdal, şairnameler, vs. adına hep Pir Sultan diyorlar. Kimsenin Pir Sultan Abdal dediği yok... Şimdi de kızının ve diğer şairlerin, onun tapşırmasını nasıl söylediklerine bakalım:

Dün gece seyrimde coştuydu dağlar
Seyrim ağlar ağlar Pir Sultan deyü

Pir Sultan kızydım ben de Banaz'da / Bize de Banaz'da Pir Sultan derler

Daima Kul Himmet eder niyazı Pir Sultan yolundan ayırma bizi

...

Bunlar rastgele söylenmiş isimler değildir. Eskilerin dediği gibi "zarurat-i vezin" de söz konusu olamaz. İsteselerdi dizelerine pek ala "abdal" sözcüğünü de yerleştirirlerdi. Yapmamışlar çünkü şairin adı Pir Sultan Abdal değil, Pir Sultan'dır. Bunu onlar da biliyordu. (Aslanoğlu 1984: 27-30)

Diğer bir araştırmacı Asım Bezirci ise Pir Sultanların sayısını 8'e çıkarmıştır. Ancak burada Pir Sultan Abdal'ı iki kişi saymış ve İbrahim Aslanoğlu'nun "Bu da Başka Bir Pir Sultan mı?" makalesine dayanarak

ihhtimali kesinlik olarak kabul etmiş ve sayıyı 8'e çıkarmıştır. İki kişiyi çıkarınca yine İbrahim Aslanoğlu'nun belirttiği 6 kişi kalmaktadır.

İbrahim Aslanoğlu ve diğer araştırmacıların görüşlerine Ali Haydar Avcı karşı çıkar ve mahlas farklarından dolayı birden fazla Pir Sultan olduğu görüşünü kabul etmez. Açıklamasında: ‘Bugüne dek Pir Sultan'ın mahlası konusunda çeşitli araştırmalar yapılmış, değişik hükümler yürütölmüştür. Hatta kimi araştırmacılar tarafından aşığın Pir Sultan Abdal mahlasını kullanmadığı, yalnızca Pir Sultan mahlasıyla deyişlerini söylediği, fakat zamanla bu çığır içerisinde ‘Pir Sultan Abdallar’ olarak tanımlanan birçok Pir Sultan'ın bulunduğu ileri sürölmüştür. Araştırmalarımızdan vardığımız sonuçla biz bu düşünceye katılmıyoruz – ya da doğrusu katılamıyoruz- Pir Sultan, Pir Sultan Abdal, Abdal Pir Sultan mahlaslarının aynı aşığa ait olduğunu ve herhangi bir kesin kanıta dayanmadan- ve konuyla ilgili uydurmalar ve Pir Sultan'ın içinde bulunduğu çalkantılı koşullar dikkate alınmadan- yansıtılmaya çalışıldığı gibi birçok Pir Sultan Abdal'ın olmadığını düşünüyöyoruz... Öne sürölen bir sav da, çeşitli dönemlerde yaşamış âşıkların deyişlerinde Pir Sultan Abdal'ı değil, yalnızca Pir Sultan'ı andıkları savıdır. Bu düşünce bize göre kesinlikle sağlam temeli olmayan ve gerçekliği yansıtmayan bir düşüncedir. Birçok aşığın deyişinde ölçü ve uyalara bağlı olarak Pir Sultan Abdal'ı aynı mahlasla andıkları görölmektedir. (Avcı, 2004: 163-165)’’

Hızır Paşa'nın Kimliği:

Hızır Paşa'nın kim olduğu konusunda bilgilerin ilk toplandığı günden bu yana farklı görüşler ortaya atılmıştır. En son Hamza Aksüt ve Ali Haydar Avcı çalışmalarında yeni bilgi ve belgeler sunmuşlardır. Onlardan önce genel olarak şimdiye kadar Hızır Paşa hakkındaki görüşleri vereceğiz:

Fuat Köprölü'ye ve onun Hayat mecmuasındaki görüşünü kabul eden öğretmen-araştırmacı Saadettin Nüzhet'e göre bu Hızır Paşa I.Ahmet zamanındaki (1603–1617) Hızır Paşa'dır. Araştırmacılar bu sonuca padişah katında değeri olan Mahmud Hüdayi'nin mektubuna dayanarak ulaşmışlardır.

Mektupta Mahmud Hüdayi, Bedreddini ve Alevileri kötileyip Hızır Paşa'nın bunları iyi tanıdığını belirtmektedir.

Cahit Öztelli'de kendinden önceki araştırmacıların düşüncelerine katılmaktadır. Ancak bir de yanlışlık yaparak Hızır Paşa'nın Deli (Divane) Hızır Paşa olduğunu belirtmiştir. 1597'de öldüğü kesin olan bu Hızır Paşa'nın 1607 yılına kadar yaşadığı yanlıştır. İbrahim Aslanoğlu eserinde belgeleri sunup bilgi verdikten sonra açıklama yapmaktadır: “Bu bilgileri merhum Cahit Öztelli'ye isteği üzerine yazdığım mektupta etraflıca anlatmış, Pir Sultan'ın asılmasındaki nedenleri de açıklamıştım. Ne hal ise mektubu aynen yayınlamamış, kendi değer ölçülerine uygun bölümleri alıp, isim zikretmeden yazmayı uygun bulmuş. Biraz dikkatsiz davranmış olacak ki olayları birbirine karıştırmış. Hızır Paşa'yı Sivas valiliğine iki defa atanmış gibi göstermiş. Bir de kaynak yanlışlığı yapmış: Ayrılma ve atanmasına ait bilgileri Selaniki Tarihi'nde yoktur. Onun kaynağı Amasya Tarihi'dir. Bu yüzden de Prof. Dr. İlhan Başgöz “Selaniki Tairihi'nde bu kaydı bulamadım” diyor. (Aslanoğlu,1984: 47)”

“Gölpınarlı-Boratav, bu Hızır Paşa'nın Kanunî (1520–1566) ve Şah Tahmasb (1524–1576) zamanlarındaki Hızır Paşa olması gerektiğini ileri sürmektedirler. Bu Hızır Paşa'nın 1547–1551 yılları arasında Sivas'ta olduğu bilinmektedir.

Asım Bezirci'ye göre Pir Sultan'ı astıran Deli (Divane) Hızır Paşa'dır. Bu Hızır Paşa III. Murat (1574–1595) dönemi paşalarındandır. 1588'de Sivas Beylerbeyidir. 7 Mayıs 1590'a kadar Sivas valisidir. 1597'de öldüğü kesindir.

Mehmet Bayrak'a göre de Pir Sultan'ı astıran Deli (Divane) Hızır Paşa'dır. Deli (Divane) Hızır Paşa, 1587-1596 yılları arasında Sivas da dâhil olmak üzere devlet hizmetinde bulunmuş, 1597'de isten çıkarılmış halde iken taun hastalığından ölmüştür.

Doç. Dr. Saim Savaş da Mehmet Bayrak'ın yukarıdaki görüşlerine katılmakta ve onun Hızır Paşa tarafından Düzmece Şah İsmail olaylarına bağlı olarak idam edilmiş olabileceğini söylemektedir. (Deligöz: 2007) ‘‘

İbrahim Aslanoğlu ise eserinde birden fazla Hızır Paşa olduğunu belirtmektedir.

1. Vakıf sahibi Hızır Paşa: Amasya valisi Yörgüç Paşa'nın kardeşi Hızır Paşa'dır. Ölümü 1484'tür. Sofular ve İnallu köylerinde vakıfları vardır. Bu Hızır Paşa'nın yalnız Sofular ve İnallu köylerinde değil, Sivas'tan Samsun'a kadar olan geniş bölgede pek çok mülkü vardır. Gerçekte bu Hızır Paşa'nın Pir Sultan'ı astıran Hızır Paşa ile bir ilgisi yoktur. Bunlar iki ayrı şahsiyettir.

Bu Hızır Paşa'yı açıkladıktan sonra Aslanoğlu Sivas Valiliği yapmış olan diğer iki Hızır Paşa hakkında bilgi vermektedir:

‘‘Gelelim Sivas Valisi olan Hızır Paşalara: Son araştırmamızdan edindiğimiz bilgilere göre bu ilde valilik yapan iki Hızır Paşa var. Birincisi Kanunî Sultan Süleyman, ikincisi III. Murat devri vezirlerinden.

1- Birinci Hızır Paşa: ‘‘Birinci Hızır Paşa'nın Sivas valiliğine atanma tarihini bilmiyoruz. Başbakanlık Arşivi Rüüs ve Mühimme defterlerindeki kayda göre:

-954/1547 tarihinde Sivas Valisi Hızır Paşa'dır. (Başbakanlık Arşivi, Divan-ı Hümayun Rüüs Defteri; genel sayı: 208, Özel Sayı: 1)

-25 Rebiül Evvel 957/13 Nisan 1550 ve bundan üç ay sonra Hızır Paşa yine aynı görevdedir. (Aynı kaynak, Defter 2, s. 27).

-19 Zilhicce 961/15 Kasım 1554. Özetle: Sivas Sancağında Bahtâbât köyü çavuşu Cafer'in feragatinden dolayı bu hizmetin sabık Rum Beylerbeyi Hızır'ın arzı veçhile bu köyden Hüseyin'e verilmesi hüküm. (Başbakanlık Arşivi, Mühimme Defteri, genel sayı. 184, sıra: 1055).

-Sene 1554. ‘‘Mah-ı mezburun 23. günü Erzurum'a gelindi. Ertesi (gün) divan olup Halep Beylerbeyi Hızır Paşa diyar-ı Arabistan harasetine’’ verildi (Âli, Kühn-ül Ahbar, c.2, yaprak 58).

Kaynaklardaki bu bilgilere göre Sivas'a atanma ve ayrılma tarihleri belli değil. Atanma tarihinin 1547, ayrılmasının 1552 ile 1554 tarihleri arasında olduğu yaklaşık bir ihtimalle kabul edilebilir.”

2- İkinci Hızır Paşa: ... , Amasya Tarihi'nin verdiği bilgiye göre, Aralık 1588'de Sivas Valiliğine atanmış, 7 Mayıs 1590'da Sivas'tan ayrılmıştır. Sivas Valiliği süresi 18 aya yakındır. Elbette ki bu zamanın tümünü Sivas'ta geçirdiği söylenemez. Özellikle Sivas askeri sınır boylarında iken valisinin de onlarla birlikte olması tabiidir.

Yukarıdaki belgelere dayanarak Pir Sultan'ın 1547–1551 veya 1587–1590 yılları arasında idam edildiğini kabul etmemiz gerekiyor. (Aslanoğlu 1984: 43-48)”

Ali Haydar Avcı ise çalışmaları sonucu üçüncü bir Hızır Paşa bulunduğunu belirtmiştir: “Biz araştırmalarımız sonucunda Mühimme kayıtlarından üçüncü bir Hızır Paşa'nın varlığını tespit ettik. Bu Hızır Paşa 1560 Rum(Sivas) eyaleti beylerbeyidir. Bu durumu 27 Şaban 967 (Nisan 1560) yılında doğrudan kendisine gönderilen bir hükümden ve 9 Zilkade 967 (Temmuz 1560) yılında Dulkadirli beylerbeyine “sancak defterlerinin Rum beylerbeyi Hızır Paşa'ya gönderilmesi” istemiyle ilgili başka bir hükümden öğreniyoruz.

Belge ve deyiş gibi sunduğumuz verilerin karşılaştırılmalı sonucundan hareketle biz, Pir Sultan'ın doğduğu tarihi 16.yüzyıl ilk çeyreğine ve asılması olayını 1547-1550 yılları arasında – Rum (Sivas) eyaletinde beylerbeyilik yaptığı belirtilen ilk Hızır Paşa dönemine ya da daha sonra tespit edilen 1588-1590 yıllarına ikinci olarak tespit edilen yine Sivas Beylerbeyi olduğu belirtilen Deli Hızır Paşa dönemine taşımayı açıkçası pek mümkün görmüyoruz.

Kimi araştırmacılar da tahminle yaklaşık olarak bizimle aynı sonuca varmalarına ve 1560'lı yıllarda asılmış olabileceğini belirtmelerine karşın ellerinde yeterli veri bulunmadığından dolayı kesin söz söylemekten kaçınmışlardır. (Avcı 1993: 87,92-93) “

Hamza Aksüt ise eserinde önceki araştırmacılardan farklı bir görüş belirtmiştir: “ ... Mühimme ve tahrir defterlerinde, 15. ve 16. yüzyılda Sivas’ı da kapsayan Rum eyaletinde görevli Hızır adlı paşalarla ilgili kayıtlar vardır. Bu kayıtlarda adı geçen Hızır Paşalar şunlardır:

- 1- 15.yüzyılda şehzade lalalığı ve Rum valiliği görevlerinde bulunan Yörgüç Paşa ailesinden olan Hızır adlı üç paşa: Bunlardan ikisi 15.yüzyılda, birisi 16. yüzyılda yaşamıştır.
- 2- 1547 yılında Rum valisi olan Hızır Paşa: Bu paşanın Rum valiliğine atıldığı yıl 1547, bu görevden ayrılış yılı, tam olarak belli olmamakla birlikte 1552 ya da 1554’tür.
- 3- 1559 ile 1560 yılları arasında kısa bir süreliğine Rum beylerbeyliği görevinde bulunan Hızır Paşa: Bu Hızır’ın 1547 yılındaki Hızır Paşa ile aynı kişi olduğu de tahmin edilmektedir. (Deligöz, 2007)
- 4- 1587 yılında Sivas valisi olan Divane ya da Deli Hızır Paşa: yirminci yüzyılın ilk yarısında Amasya Tarihi adında bir kitap yazan Hüseyin Hüsameddin’in verdiği bilgilere göre bu paşa, Aralık1588’de Sivas’a vali olarak atanmış, 7 Mayıs 1590’da bu görevinden ayrılmıştır.
- 5- Osmanlı padişahı 1.Ahmet döneminde (1603-1617) görevli Hızır Paşa: Bu paşa, Rum eyaletinde göre yapmamıştır.

Bu paşalardan sadece 1.maddede olanların Banaz köyüyle ilişkisi vardır. Öteki maddelerde adı geçenlerin Banazla ilişkisi özel değildir ve yöneten - yönetilen ilişkisinden ibarettir. (Aksüt, 2014: 69-70)’’

Aksüt bu açıklamadan sonra Yörgüç Paşa ailesi ve kızları Hundi Hatun türbesinden yola çıkarak kişisel - tarihi bilgiler sunmakta ve sonuç kısmında: ‘‘Bu kişi, Banaz Köyü malikânesinin bir bölümünün vakfına tahsis edildiği Hundi Hatun’un kardeşi ya da amcası olan Hızır Paşa ailesindedir. ‘Ebna-i Hızır Paşa’ (Hızır Paşa oğulları) olarak nitelenen bu aile, 15. ve 16. yüzyılda Banaz ve çevresinde etkindir. Ailede birden fazla Hızır vardır ve hatta bunlardan birisi, Pir Sultan gibi 16. yüzyılda yaşamıştır. Bütün bunlardan çıkan sonuç: adı Hızır olsun ya da olmasın, Pir Sultan’ı astırmış olmasının en güçlü olasılık olduğudur. (Aksüt, 2014: 87-88)

Sonuç olarak söyleyebiliriz ki ilk Pir Sultan araştırmalarından günümüze kadar tarihi belgelerin de az olmasıyla hala Pir Sultan ve Hızır Paşa'nın kimlikleri ortaya tam çıkarılmış değildir. Ancak Osmanlı'nın kıyım politikaları nedeniyle bu idamın olduğunu rahatlıkla kabul edebiliriz.

III. BÖLÜM

PİR SULTAN ABDAL'IN EDEBİ KİŞİLİĞİ

3.1. Şiirlerinin İçerik Bakımından İncelenmesi

Ülkemizde kime sorulsa akademik düzeyde olmasa bile Pir Sultan hakkında söyleyecek sözleri vardır. Özellikle Alevi oluşu ve inançları uğrunda ölüşü yüzlerce yıldır onun unutulmamasını sağlamış ve nefesleri cemlerde okunarak kutsiyet yüklenen bir kahraman haline gelmiş ve Alevilerce Yedi Ulu Ozan'dan biri kabul edilmiştir. Hayatı hakkında ve şiirlerinin yazılı halleri hakkında belge olmadığı için yüzlerce şiir onun mudur, değil midir, bu konuda araştırmacılar arasında görüş ayrılığı vardır. Bir kısım araştırmacılar birden fazla Pir Sultan vardır dolayısıyla bu şiirler ve söyleyenleri ayrılmalıdır derken, bir kısım araştırmacı ise artık böyle bir ayırımın yararsız olduğunu ve düşünce-inanç olarak benzer şiirlerin hepsinin Pir Sultan Geleneği olarak adlandırılıp değerlendirilmesi gerektiğini belirtmişlerdir.

Pir Sultan Abdal'ın ve şiirlerinin değeriyle ilgili araştırmacıların görüşleri:

“Divan edebiyatı, İran klasik edebiyatını taklit ederek meydana gelmiştir. Teknik ve estetik bakımından tatmiyle klişeci olan bu edebiyatta, şairin hususiyeti ve devri kaynar gider. Herhangi bir divandan, o divanı meydana getiren şairin devrini, devrinin hususiyetlerini, olaylarını şairin ruhi haletlerini, orijinal hüviyetini bulmak, pek güçtür. Hele dilin Arapça ve Farsça kelime ve terkipleriyle örülüşü, gün geçtikçe dil sadeleştikçe ve dil bağımsızlığı davası gerçeğe çıktıkça bu edebiyat okunamaz, anlaşılabilir bir hal almasına sebep olmuş ve ihtisas erbabının sahasına geçmesini sağlamıştır. Buna karşılık halk edebiyatı, kuruluşundan yani ilk metinlerine rastladığımız çağdan beri yaşayan halkın malı olarak bugüne gelmiştir.... Yunus'tan sonra 14-15 yüzyılda bir yandan zühdi bir edebiyat meydana gelmiş bir yandan da esas unsuru tasavvuf olan ve bu unsurdan hiç şaşmayan bir tasavvufi halk edebiyatı vücut bulmuştur. Hacı Bayram ve Eşref oğluyla başlayan bu edebiyat,

15.yüzyılda Kaygusuz Abdal vasıtasıyla tamamiyle ayrı bir hususiyet göstermiş ve ondan sonra Hatayi (Şah İsmail) onun laubali ve devrine göre sürrealist tarzını daha mazbut bir hale getirmiştir. Böylece halk edebiyatı şiirinden Alevi-Bektaşî edebiyatı diye ayırd edilen bir kısım belirmiştir...

Alevi-Bektaşî edebiyatının kaynağı Yunus Emre'dir, kurucusu Kaygusuz Abdal. Bu edebiyatı sınırlayan ve bu sınır içinde en orijinal didaktik eserlerini sunan Hatayi'dir. Fakat bu edebiyatın en yüksek şairi, hiç tereddütsüz söyleyebiliriz ki Pir Sultan'dır. Hatta o, yalnız Alevi-Bektaşî edebiyatının değil, Türk halk edebiyatının en büyük şairlerinden biridir. (Gölpınarlı 1963: 13-15) ‘‘

‘‘Kimi şairlerin şiirleri genellikle bir ‘eksen’ çevresinde döner. Gerçi hepsi onunla sınırlanamaz, az ya da çok başka yana yönelenleri de vardır, ama bunları bile –pamuk ipliğiyle de olsa- bir yerden ona bağlanırlar. Hiç değilse, ona aykırı gitmezler. Sözgeşi, Yunus Emre’de bu eksen ‘tasavvuf’tur, Karacaoğlan’da ‘aşk’tır, Köroğlu’nda ‘kavga’, Dadaloğlu’nda ‘göç’tür.

Pir Sultan’da ise ‘inançtır’: Aleviliğin çevresinde yer alan görüşler, duyular ve davranışlar ile töreler, yollar ve yaşantılardır. Kuşkusuz, Bütün ürünlerini bunlara indirgemek yanlış olur; doğa, insan, toplum, aşk, dostluk, ayrılık, özlem, zulüm, kavga, direnme, yaşam, ölüm vb. temler de işlenir. Gerçi bu işleyiş bile inanca ters düşmez, ama Pir Sultan’ı yine de tümüyle ‘öğretici’ (didaktik) saymak güçtür: Yunus Emre gibi o da çoğunlukla ‘içli’ (lirik) bir şairdir. Buna karşın, şiirlerinde ağır basan ögenin Alevilik olduğu gözden kaçmaz. (Bezirci, 2003: 87) ‘‘

‘‘Pir Sultan Abdal’ın ünü Anadolu’ya, Rumeli’ye, Azerbaycan’a yayılmıştır. Şiirleri de aynı biçimde yaygınlaşmış, ağızdan ağza, tekkelerde, Alevi törenlerinde yüzyıllarca söylenmiştir. Kul Nesimi’den Karacaoğlan’a, Köroğlu’ndan Âşık Kerem’e, Dadaloğlu’ndan Katibi’ye, Âşık Veli’den Kul Himmet’e, kendisinden sonra gelen birçok ozanı etkilemiştir. Birçok şair ondan hayranlıkla söz etmiş, onun şiirlerinin benzerlerini söylemiştir. Pir Sultan Abdal araştırmacılarının hemen hemen hepsi bu konuda görüş birliği içindedir.

Pir Sultan Abdal'ın etkilendiği ozanların başında ise Yunus Emre gelir. Hatayi ve Kaygusuz Abdal da Pir Sultan Abdal'ın etkilendiği öteki iki büyük ozandır. (Yağcı, 2011: 62) ‘‘

‘‘Pir Sultan, şiirlerinin konularını yalnızca mezhep veya tarikat inançlarından almamış, din dışı, yaşamın çeşitli yönleri üzerine de şiirler de söylemiştir. Edebi değer açısından Pir Sultan'ın şiirleri eşsizdi. Betimlemelerinde güzellikleri başarı ile düzelerine aktarabilmişti. Anlattığı varlığı ya da olayı görmemiş olan kişi, anlatılan olay ya da varlığı gözünde canlandırabilmekte, bir tür sözcüklerle resim çizebilmekteydi. Din dışı konuları işlerken halk ozanlarının kalıplaşmış sözlerini kullandığı gibi, zaman zaman bunlardan bütünüyle uzaklaşıp köy yaşamını tertemiz, katkısız bir gözlem gücüyle yansıtan şiirler de söylemişti. Bunlar insan, hayvan, doğa sevgisiyle örülmüş şiirlerdi. O sanki bir köy halk aşığıydı. (Özdemir, 2008: 66)’’

‘‘Pir Sultan Abdal yüzyılların üstünden aşip gelen, Anadolu'nun kırsal kesimlerinde yaşayan insanlarımızın belleğinde yerleşen, halkın diliyle konuşan, halkın inançlarını dile getiren bir ozandır. O da Yunus Emre gibi halkın günümüze getirdiği, büyük yerleşme yerlerinde, öğretim-egitim kurumlarında yer bulamayan, değeri ancak Türk dilinin Türk dilinin ulusal dil olduğu sorunun ortaya atılışıyla anlaşılacak bit Türkçe öncüsüdür. (Z.Eyüboğlu, 1991: 25) ‘‘

‘‘Anadolu halkının bağrında açmış bir kızıl güldür Pir Sultan. Kişiliği, özü, sözü halkla öyle içten içe kaynaşmış ki, nerede kendisinin nerede halkın dile geldiğini kestiremezsiniz. Halk öldürülen sevgilisini kendi soluğuyla diriltmiş, diline diller, sazına sazlar katıp yaşatmış, ölüsüne dirisinden daha güçlü, daha etkili bir varlık kazandırmış, sönmüş bir canı bin bir canla yeniden tutuşturmuş. (S.Eyüboğlu, 1983: 57) ‘‘

‘‘ ... Konu bakımından Yunus Emre ile Pir Sultan'ın birçok şiiri benzerlik gösterse bile Yunus Emre'deki kolay ve rahat söyleyiş birkaç şiiri dışında Pir Sultan'da yoktur. Dini içerikli şiirlerinde daha çok Erzurumlu Emrah'ı hatırlatan Pir Sultan'da da diğer saz şairleri gibi zorlama söyleyişlere,

kafiye ve anlam kusurlarına sık sık rastlanmaktadır. Değil Yunus Emre, daha çok aşk, gurbet, doğa, ölüm gibi konuları işleyen Karacaoğlanla şiirlerinde dini-tasavvufi konulara ağırlıkla olarak yer veren Ruhsati'deki rahat söyleyişi dahi Pir Sultan'da görmek mümkün değildir. Onun yüzyıllardan beri sevilmesi, hakkında pek çok yazı yazılması kanaatimizce şairlik gücünden değil, savunduğu davadan kaynaklanmaktadır... (Albayrak, 2001: 28-29) ‘‘

Pir Sultan Abdal'ın şiirlerini tasnif ederken 2 şekilde ayırabiliriz. Birincisi Alevi inancının unsurlarını taşıdığı dini şiirler, ikincisi ise doğa ve sevgili ile ilgili şiirlerdir. İnanç şiirlerinde diğer Alevi şairlerde olduğu gibi Hz.Muhammed, Hz. Ali ve 12 İmamlar sevgisi, Hacı Bektaş Veli gibi Alevi inanının önderleri işlenmiştir.

Cahit Öztelli, Pir Sultan'ın şiirlerini içerik yönünden şu şekilde tasnif etmiştir: ‘‘1-Ali'ye ve On İki İmam'a Bağlılık Şiirleri / 2-Şahlara Selam / 3-Mürşitlere Bağlılık Şiirleri / 4-Büyük Propagandacı Pir Sultan / 5-Ülkü Yolunda Bunalım Şiirleri / 5-Sevda Şiirleri (Öztelli, 2008: 77, 131, 151, 175, 199, 209) ‘‘

Asım Bezirci şiirleri tasnif ederken iki başlık açmıştır. ‘‘1-Şiirlerde Alevilik; Sevgi Şiirleri, Bağlılık Şiirleri, Yergi Şiirleri, Töre Şiirleri / 2- Aleviliğin Dışında; Doğa, İnsan, Aşk, Ölüm ile Yaşam, Ayrılık ile Özlem, Toplum, Kavga ve Umut. (Bezirci, 2003: 92, 93, 102, 106, 107, 108, 112, 114, 116, 117, 119, 121) ‘‘

Ali Yıldırım şu şekilde tasnif etmiştir: ‘‘ 1-Umut deyişleri / 2-İnanç ve ‘‘Yol’’ Deyişleri / 3.Aşk, Ayrılık, Özlem Deyişleri / 4.Doğa ve İnsan Deyişleri (Yıldırım 1994: 63) ‘‘

Cevdet Kudret'in tasnifi: ‘‘1-Hayatı ve Menkıbeleriyle İlgili Şiirler / 2-Tarikatla İlgili Şiirler / 3-Din Dışı Şiirler (Kudret, 2003: 44,72,95)‘‘

Nurettin Albayrak ise Asım Bezirci ve Cahit Öztelli'nin eserlerinden faydalanarak 10 başlık açmıştır: 1-Alevi inancı eksenin söylenmiş şiirleri / 2-Genelde "Şah" özelde İran şahlarıyla ilgili şiirleri / 3-Sevgi şiirleri / 4-Propaganda amaçlı şiirleri / 5-Yergi şiirleri / 6-Töre şiirleri / 7-Aşk şiirleri / 8.Kavga şiirleri / 9.Umut şiirleri / Şairin ölüm, ayrılık, özlem, doğa gibi konuların yer aldığı şiirlerini de bir grupta toplamak mümkündür. (Albayrak 2001: 25-27)"

Pir Sultan'ın şiiri hakkında araştırmacıların görüş ve tasnifleri sonrasında şiirlerde geçen kavram kişi ve düşüncelere yer vererek Pir Sultan'ın düşünce inanç dünyasını daha iyi anlayabiliriz.

Pir Sultan Abdal şiirlerinin neredeyse yüzde doksanında Alevilik inancına yer vermekte ve bir öğretmen edasıyla inancın ilkelerini şiirlerinde açıklamaktadır. Pir Sultan'ın şiirlerinde Allah'ın varlığı ve birliği, Peygamberler ve Hz. Muhammed sevgisi ve Alevi inancının verdiği etkiyle 12 İmamla, Hacı Bektaş gibi uluları sevip şiirlerinde yer verme vardır.

Pir Sultan'ın şiirlerinde yaratıcı çeşitli adlarıyla anılır. Şiirlerinde toplam 343 kez yaratıcının varlığı ve birliğini anıp değişik isimlerle belirtmiştir. "Allah 101, Hak 198, Hüda 9, Kadir Mevla 19, Diğer 16 = Toplam 343 Görüldüğü gibi şair toplam 343 yer de Tanrı'dan bahsetmekte olup O'nu en çok Hak ismiyle anmaktadır. (Üzüm: 3)"

"Pir Sultan, 131 şiirinde ALLAH ismini ve onun yerine geçen veya aynı mânâya gelen HAKK, RABB, TANRI, HÛ, MEVLÂ, HÛDA, BÂR HÛDA, BÂR TAALA, SIRRI YEZDAN, YARADAN, RAHMAN, HALLÂK ve HÂLIK kelimelerini; tasavvufta yine mecazî olarak ALLAH demek olan CÂNÂN, DİDAR, SULTAN, DİLBER ve ELİF kelimelerini toplam en az 269 defa kullanmıştır. (Deligöz: 2007)"

Açıldı dükkânlar kuruldu pazar
Canlar mezat olmuş tellalda gezer
Her kulun muradı *Hak*'tan bergüzâr
Hak için makbulü sezer var bunda

Şah'ımın ırmağı aktır
Lezzeti şekerden çoktur
Bir *Allah*'tan büyük yoktur
Hak dedim durdum yalnız

İki melek gelir sual sorarlar
Dökerler burcunu gevher ararlar
Bir kılın üstüne köprü kurarlar
Geçemezsin *Hakk*'a kul olmayınca

Şah-ı Merdan kullarıyız
Biz *Mevla*'dan uç değiliz
Kanaat ile yürürüz
İllâ tokuz aç değiliz

Pir Sultan'ım eydur niyazım *Hak*'tan
Sensin cümlemizi var eden yoktan
Âşıklar usanmaz bayırdan sarptan
Erenler yol kurmuş yola gideriz

Gönül sen *Hak* ile yeksan olagör
Gir gönül evine mihman olagör
Vücudun şehrine sultan olagör
Söyle bir mülâzım sar ele girmez

Pir Sultan Abdal'ım kayda verile
Cümle cihan huzuruna derile
Mihman ile bile *Hakk*'a erile Mihman
Canlar yüzüm başa geldiniz

Uyandım gafletten açtım gözümü
Erenler pâyine sürdüm yüzümü
Hak buyurdu ben söyledim sözümü
Bu *Hakk*'ın kelamı inan dediler

Hakk'a edelim niyazı
Ko kınasın eller bizi
Gel söyleşelim bu sözü
Ehl-i muhabbet diliz biz

Çok şükürler olsun *Hüda* demine
Hacı Bektaş Veli Sultan Balım var
Mehdi evsafını eyledim temine
Hacı Bektaş Veli Sultan Balım var

Pirim dersin verdi okudum satır
Kadir Mevlâ'm eksiğimiz sen yetir
Kısmet nerde ise çeker iletir
Mevlâ bilir nerde kalır ölümüz

Evliyalar enbiyalar varısı
Hakk'a niyaz eder gece yarısı
Tan yüzüyle öter arşın horozu
Doğdu seher vakti kalk hacet dile

Peygamber ve yardım istenen kişi olarak Hz. Muhammed şiirlerde ya tek başına ya da Muhammed-Ali şekliyle geçmektedir.

Cümle bir gerçeğe demişler beli
Tespihleri Allah *Muhammed Ali*
Meşrebi Hüseyini ismi mevali
Hüseyin aşkına çıkar kânları

İstemem cenneti göster didarı
Hulk-ı Muhammed'den almış kemâli
Secdeye inmeden okur duayı
Âşıklar didara dönmüş yönleri

Muhammed Ali neslinden kim kaldı
Kim var Hacı Bektaş Veli'den gayrı
Onulmaz yaraya merhem kim sardı
Kim var Hacı Bektaş Veli'den gayrı

Muhammed Ali'dir güruh-u naci
Başına giymişler elifi tacı
Yüreğim yaralı sen ver ilacı
Yetiş Allah yâ *Muhammed* yâ Ali

Hak *Muhammed Ali* dilimde virdim
Kalma günahlara medet yâ Ali
Aradım eksiki özümde buldum
Kalma günahlara medet yâ Ali

Hey erenler benim meyil verdiğim
Birisi *Muhammed* birisi Ali
Adına şanına kurban olduğum
Birisi Muhammed birisi Ali

Şah'ım Hayber kalesini yıkarken
Nice Yezit helak olup bakarken

Muhammed Mustafa arşa çıkarken
Turnalar Ali'mi görmediniz mi

Muhammed dünyaya geldi
Kalbimiz nur ile doldu
İmam Cafer hocam oldu
Okurum Kur'an'dan beri

Hakk'ını ansa da ağlasa kişi
Akıtsa gözünden kan ile yaşı
Havaya çekildi Muallâk Taşı
Muhammed miraca varaldan beri

Ehl-i dil olmadan söyleme hemen
Sen de uğraşırısın benimle neden
Muhammed Mustafa göçtü dünyadan
Muhammed'in nuru kimdedir âşık

Cümlenin kısmetin Gani vermiştir
Muhammed bir ikrar üzre durmuştur
Bu fani dünyada neler görmüştür
Âdem'i Havva'yı görmezden evvel

Üçlerle Yediler çerağın yakar
Mürşidim hoş safa nazarla bakar
Muhammed Ali'nin sancağın çeker
Hünkâr Hacı Bektaş Velî'ugradım

Kuyruğunu gördüm Yemen ilinde
Nurdan taç basında kemer belinde
Muhammed kalbinde Ali dilinde
Ben bilemem bilenlere sorayım

Alevilik inancının Hz. Muhammed'in ölümü sonrası imam ve en üstün sahabe saydığı Hz. Ali'de şiirlerde çok yoğun bir şekilde geçen dini kişidir:

Hazreti Ali'yi gördüm bätında
Zülfikâr elinde Döldül altında
Erenler yanında pirlere katında
Malım var n'eyleyim dünya malını

Muhammed Ali neslinden kim kaldı
Kim var Hacı Bektaş Veli'den gayrı
Onulmaz yaraya merhem kim sardı
Kim var Hacı Bektaş Veli'den gayrı

Hacı Bektaş Veli ezeli *Ali*
Vezniyle ezdiler muhabbet balı
Kim gösterdi yeşil benli ol eli
Kim var Hacı Bektaş Veli'den gayrı

Gözleyi gözleyi gözüm dört oldu
Ali'm ne yatarsın günlerin geldi
Korular kalmadı kara yurt oldu
Ali'm ne yatarsın günlerin geldi

Muhammed Ali'dir gürüh-u naci
Başına giymişler elifi tacı

Yüreğim yaralı sen ver ilacı
Yetiş Allah yâ Muhammed yâ *Ali*

Hak nasip eylese dergâha varsam
Bir dem divanına dursam yâ *Ali*
Eğilsem eşîğine niyaz eylesem
Yüzüm tabanına sürsem yâ *Ali*

Kaşlarında mim duası yazılı
Sana medet yola mürvet yâ *Ali*
Bilirim günahım hadden aşmıştır
Sana medet yola mürvet yâ *Ali*

Ne hoş yerde makamın var
Senin hey *Murtaza Ali*
Kudretten gelir yayılır
Nanın hey *Murtaza Ali*

Hey erenler benim meyil verdiğim
Birisi Muhammed birisi *Ali*
Adına sanına kurban olduğum
Birisi Muhammed birisi *Ali*

Yine şiirlerde ilk imam olarak Hz. Ali olmak üzere diğer 11 imamlarla birlikte 12 İmam sevgisi çok yoğun geçmektedir. Bu şiirler için Dövaz, Dövazi mam, Dövazdeh İmam ifadeleri de kullanılır.

1

Allah birdir Hak Muhammed Ali'dir
Anın ismi cüml'aleme doludur
Bu yol Hak Muhammed Ali yoludur
Gel Muhammed Ali dergâhına gel

Özünü arıtıp pak eyler isen
Umman budur bahri olup dalarsan
Hakk'ın didarını görmek dilersen
Gel Muhammed Ali dergâhına gel

Gönlümden Şah Hasan ismi ırılmaz
Şah Hüseyin diyen diller yorulmaz
Bu yolda ölene soru sorulmaz
Gel Muhammed Ali dergâhına gel

Şahım Zeynel Abidin'in abına
Yezit sığmaz oldu derler kabına
Muhammed'in sancağının dibine
Gel Muhammed Ali dergâhına gel

Gel varalım İmam Bakıroğlu'na
Uymayalım şol yezidin filine
Gel uyalım İmam Cafer yoluna
Gel Muhammed Ali dergâhına gel

İmam Musa Kâzım canlar canıdır
Ali Musa Rıza mürvet kânıdır
Varıp varacağımız Hak divanıdır
Gel Muhammed Ali dergâhına gel

Taki bilen Naki ile buluşur
Varıp Hasan Askeri'ye karışır
Anlara kavuşan Hakk'a kavuşur
Gel Muhammed Ali dergâhına gel

Pir Sultan'ım eydür pervaz rahından
Fetva budur çıkarırsan dilinden
Eğer aman diler isen Mehdi'den
Gel Muhammed Ali dergâhına gel

Pirim Hacı Bektaş Zeynel Abâ'ya
Gündüzün güneşi gecedir aya
Bunda bir gün doğar yoksula baya
Anın divanında durdum okurum

Ali'dir vird olan cümle erlere
Muhammed Bakır'dan İmam Cafer'e
Sultan Hızır gibi bir gerçek ere
Anın divanında durdum okurum

Gönül bir deryadır dolar eksilmez
Değme bir gönüle güher konulmaz
Bu bir gizli sırdır kimseler bilmez
Musa-ı Kâzım'ı sordum okurum

İmam-ı Rıza'dan müşkülüm kandı
Muhammed Taki'den Naki'ye vardı
Hocam bana ilim dedi uyardı
Sabahın seyrinde virdim okurum

Hasan-ül Askeri Mehdi çıkınca
İsa peygamberi vezir dikince
Doksan bin er Horasan'dan kopunca
On İki İmam'a yardım okurum

Pir Sultan'ım Hak Muhammed Ali'den
Ta ikrarım vardır Kalu Beli'den
Şefaata umarım güzel Veli'den
Muhammed Ali'dir derdim okurum

2

Hocam bana ilimleri sorarsa
Hak Muhammed Ali dedim okurum
Kur'an'ın kilidi ihlâs-ı şerif
Hasan Hüseyin'i sevdim okurum

3.2. Şiirlerinin Yapı Bakımından İncelenmesi

‘‘Pir Sultan Abdal, halk edebiyatı geleneğine tümüyle bağlı kalan bir ozandır. Şiirlerinin tümünde hece veznini kullanmıştır. Divan edebiyatı nazım biçimlerini hiç kullanmamış, aruz vezniyle tek bir şiir bile yazmamıştır.

Pir Sultan Abdal halk edebiyatının koşuk birimi olan, dörtlüklerden oluşan şiirinde en az 3, en çok 12 dörtlük kullanılmıştır. En çok koşma türünde söylemiştir. Koşmalarında en çok 6+5=11 hece ölçüsünü kullanmıştır. Ayak düzenleri:

1.abab, cccb, dddb ve 2.eafa, bbba, ccca biçimindedir.

Son dizeler genellikle redifli ya da kavuşaklıdır. (nakarat)

Koşmalardan sonra semai türünü kullanmıştır. Semailerini çoğunlukla duraksız ve 9 hecelidir.

Pir Sultan’ın iki tane de türkü türünde şiiri vardır. Birisi 4+4+3=11 ölçüsüyle söylenen Kırklar Urum’a geçtiler duydun mu, ikincisi de 6+5=11 ölçüsüyle söylenen Dinleyin âşıklar benim sözümü şiiridir.

En çok yarım ayak kullanılır.

Pir Sultan Abdal’ın ünü Anadolu’ya, Rumeli’ye, Azerbaycan’a yayılmıştır. Şiirleri de aynı biçimde yaygınlaşmış, ağızdan ağza, tekkelerde, Alevi törenlerinde yüzyıllarda söylenmiştir. (Bezirci, 2003: 61-62) ‘‘

‘‘Bütün şiirlerini hece ölçüğünün 11’li, 8’li kalıplarıyla (yalnız bir tanesini 6’lı, bir tanesini de 7’li kalıpla) söyleyen ve –tasavvuf edebiyatı geleneğinin dışına çıkarak- aruz ölçüğünün hiç kullanmayan Pir Sultan Abdal; nazım biçimi ve ayak konularında da Halk edebiyatı geleneğine sıkı sıkıya bağlılık göstermiş; çoğu zaman yarım ayak kullanmış, şiirlerinin hepsini ‘‘Dörtlük’’lerle (koşma ve semai biçimleriyle) söylemiştir; ‘‘gazel’’ biçimiyle, fakat yine hece ölçüğüyle söylenmiş bir tek şiiri vardır. (Kudret, 1985: 26) ‘‘

‘‘Pir Sultan Abdal genel olarak, kendi çağının konuşma dilini kullanmıştır. Bugün İstanbul ağzında kullanılmaz olmuş ağı (zehir), dolu (içki, şarap), don (giysi, elbise), dillemek (aleyhinde bulunmak), iye (sahip), kanara (mezbaha), vb. gibi öz Türkçe sözcükleri ve –üben, -uban (rek, -rak, -ip, -ıp) gibi takılarla kurulmuş sararuban (sararıp, saratarak), oluban (olup, olarak), göğerüben (yeşerip, yeşererek) yolundaki eski fiil şekillerini rahatlıkla kullandığı gibi, bugün yalnız köylü ağzında yaşayan ve kendisinin köylü kişiliğini belirten bakman mı (bakmaz mısın), sen bilmen (sen bilmezsin), yaş koman (yaş koymayın, yaş bırakmayın) gibi söyleyişlere de yer vermiştir. .. (Kudret,1985: 31) ‘‘

‘‘Koşuk düzeniyle halk edebiyatı geleneğini sürdüren Pir Sultan, diliyle de halka bağlanır: Şiirlerinde halkın dilini kullanır.

Bu kullanımın başlıca özellikleri şunlardır:

- Şiirlerinin dili, çağına göre, düzgün ve temizdir. Yabancı sözcüklerle tamlamalar sayılıdır. Sözcüklerin seçilişinde ve düzenlenişinde halk dilinin tadı, sıcaklığı, kıvraklığı, yalınlığı görülmektedir.
- Pir Sultan’ın şiirlerinde bulunan sözcükler çoğunlukla halkın konuşma dilinde geçen sözcüklerdir. Gerçi bunların bir kesimi zamanla unutulmuştur. Örneğin şu Türkçe sözcükler artık İstanbul ağzında kullanılmıyor: Ağı, ağmak, ayıtmak, balkımak, ...
- Şiirlerde Arapça, Farsça kökenli sözcüklere de yer verilmiştir: Agâh, ahd, ahir, ahiret, âlem, arif, ...
- Şiirlerde en çok geçen sözcükler Alevi inanç, duyuş, töre, tarikat, tarih ve büyükleriyle ilgili olanlardır: Ahd, Ali, arslan, ayn-ı cem, Bektaş Veli, ...
- Şiirlerde karışık, kapalı, uzun, ağıdalı tümcelere başvurulmaz. Tümceler genellikle düz, kısa, açık seçiktir ve bir ya da iki dizede bitmektedir. (Bezirci, 2003:125-127)

‘‘Pir Sultan divan edebiyatına imrenmez. Bu edebiyatın onun üzerindeki etkisi çok sınırlıdır. Kimi tasavvuf ve Alevi/ Bektaşî şairleri aruza da yönelmekten, gazel ve rubailer yazmaktan geri durmazlar. Fakat o, aruzla bir

tek dize bile yazmaz. Hep heceyi kullanır. Halk edebiyatı geleneğine öylesine bağlıdır.

Birim: Pir Sultan'ın şiirleri Halk edebiyatının koşuk birimi olan 'dörtlükler' den oluşur. Şiirler en az 3, en çok 12 dörtlükten kurulur, fakat bunlar azınlıktadır. Çoğunlukta olanlar 5 dörtlükten kurulu olanlardır. Bunu 6,7 ve 4 dörtlükten kurulanlar izler. Ayrıca bentleri üçlüklerden ve kavuştakları ikiliklerden oluşan, türkü biçiminde iki şiir vardır.

Tür: Dörtlük sayısı ile ölçü (vezin) ve uyak (kafiye) düzeni bakımından Pir Sultan'ın şiirleri üç türe ayrılır: Koşma, semai, türkü. Bunlardan en çok görüleni koşmadır.(tüm şiirlerin %70'i)... Koşmalardan sonra en büyük yeri 'semai'ler kaplar. (%30).. Türkü türünde ancak iki şiiri vardır.

Ölçü: Pir Sultan en çok 6+5 ve 4+4+3 duraklı 11 heceli, çoğu duraksız 8 heceli kalıplara başvurur. Seyrek olarak 5+6 duraklı 11 heceli ve duraksız 7 heceli kalıpları da denediği olur.

Uyak: Ölçü ve deyişteki özene karşılık, Pir Sultan'ın uyak düzeninde gerektiği kadar titiz davrandığı söylenemez. Belki uyakların 'tam' olmasını ister, ama bunun için yeterince çaba harcamaz. Dizelerini daha çok 'yarım' uyaklarla yürütür. (Bezirci, 2003: 130-136)

'Pir Sultan, Halk Edebiyatı geleneklerinden hiç ayrılmamış, kafiyede, ölçüde, dörtlüklerin kuruluşunda milli edebiyata bağlı kalmış, hiçbir nefesinde bunların dışına çıkmamıştır. Kullandığı ölçü (vezin) ya koşma ölçüsü olan on birli (4-4-3 ya da 6-5 duraklı) ya da semai (4-4 ya da 5-3) ölçüsü sekizliyi kullanmıştır. Yalnız bir nefesinde gazel düzeninin denemiş ise de yine bunda da hece ölçüsünü kullanmıştır. Bu tip şiirler Yunus Emre'de de bol bol vardır. Pir Sultan daha az olarak yedili ölçüyü de kullanmıştır. Bu ölçünün halk manilerinde en çok kullanılan ölçü olduğu düşünülürse, Pir Sultan'ın halk şiirine verdiği önem görülebilir. Kafiyeleleri çoğu zaman "yarım"dır. Bu ses azlığını gidermek için, bütün halk şiirlerinde olduğu gibi, redifleri çok sık kullanır. Esasen halk şiiri müzikten (sazdan) ayrı olamayacağı için bu yarım kafiye eksikliği, saz elçiliğinde hemen hemen belli olmaz. (Öztelli, 2008: 61)'

“Pir Sultan halk şiiri geleneğini iyi bilen ve bu gelenekten ayrılmayan bir şairdir. Kafiye, ölçü ve dil bakımından tamamen yerli, yani milli olduğu söylenebilir. Şiirlerinde saz şairlerinin temel nazım biçimi olan koşmayı ve bunun kalını olan 11’li hece ölçüsünü 4+4+3 veya 6+5 duraklarıyla tamamında olmasa bile başarılı bir biçimde kullanmıştır. Bunun dışında yine saz şairlerinin çokça kullandığı hece ölçüsünün sekizli kalıbıyla söylenen semai nazım biçiminin 4+4 veya 5+3 duraklarıyla güzel örneklerini vermiştir. Bu şiirlerle ilgili olarak Aslanoğlu’nun “7 ve 8 hecelilerde durak yok.” Tespiti doğru değildir. (Pir Sultan Abdallar, s.65). Pir Sultan’ın sekizli hece ölçüsüyle söylediği şiirlerinin çoğu Alevi inancı içerikli olduğundan bunlar nefes türüne de iyi birer örnektir. Asım Bezirci’nin şairin semailerinin 9 heceli ve çoğunluğu dalgınlık sonucu olsa gerek. Zira Pir Sultan’ın semailerinin tamamı 8’li hece ölçüsüyle söylenmiş ve çoğunda 4+4 veya 3+5(5+3) kalıbına uygun duraklara yer verilmiştir. Türk halk şiirinde mani kalını olarak bilinen yedili hece ölçüsüyle söylediği şiirleri de vardır. Yarım kafiye diğer saz şairleri gibi Pir Sultan’ın şiirlerinde de önemli bir yer tutar. Ancak şair yarım kafiyeyle redifle destekleyerek şiirlerindeki ses ögesinin etkisini artırmayı başarmıştır. Badeli âşık olduğu bilinen Pir Sultan’ın, şiirlerini saz eşliğinde ezgiyle söylemesi de onların halk üzerinde derin etkiler uyandırmasını sağladığı gözden ırak tutulmamalıdır. (Albayrak, 2001: 27) “

“Pir Sultan’ın tasavvufi halk edebiyatımız içindeki yeri olduğu kadar âşık edebiyatı içinde de önemli bir yeri vardır. Halk şiirinin geleneksel tema türlerinin hemen hepsinin örneklerini Pir Sultan geleneği içinde yer almış ozanların şiirlerinde bulabiliriz. Güzellemeler, koçaklamalar, ağıtlamalar, taşlamalar gibi tematik türlerin hepsinin örnekleri Pir Sultan şiirlerinde vardır. Halk şiirinin şekil açısından koşma, semai, varsağı, destan gibi türlerine de kolaylıkla örnekler gösterebiliriz. (Özdemir, 2008: 76) “

IV. BÖLÜM

PİR SULTAN ABDAL HAKKINDA YAZILMIŞ KİTAPLAR BİBLİYOGRAFYASI

1. AKGÜL, LEYLA

Pir Sultan Abdal Sözlüğü, Ankara, Barış Kitap, 2012, 399 s., 24 cm

Konu Açıklaması: Eserde Pir Sultan Abdal'ın önemi ve değeri hakkında bilgi verildikten sonra, şiirlerinde geçen terimler, kişiler ve yerler hakkında alfabetik sıraya bağlı olarak örnekli, ansiklopedik bilgilere yer verilmektedir.

2. AKSÜT, HAMZA

Belgelerle Pir Sultan, Ankara, Yurt Kitap-Yayın, 2014, 340 s., 20 cm.

Eserde Sivas-Banaz köyünün tarihi hakkında bilgiler verilmiş ve Pir Sultan Abdal, Hızır Paşa, Ali Baba gibi kişiler hakkında belgelere dayalı ayrıntılı bilgiler verilmiştir. Diğer araştırmacıların eserleri de incelenmiş ve yazar açısından yanlış olan bilgilere yer verilmektedir.

İçindekiler: Ön söz s.7, Kısaltmalar s.9, GİRİŞ s.11, BÖLÜM I: Banaz Köyünün Tarihi s.19, Banaz adı s.19, 1454-55 Yılında Banaz Köyü s.23, 1485-86 Yılında Banaz Köyü s.26, 1519-20 Yılında Banaz Köyü s.30, 1530 Yılında Banaz Köyü s.33, 1553-54 Yılında Banaz Köyü s.35, 1572-73 Yılında Banaz Köyü s.39, 1575-76 Yılında Banaz Köyü s.44, 1844 Yılında Banaz s.47, Günümüzde Banaz Köyünde Sülaleler s.48, Tarih Kayıtlarından Örnekler s.50, BÖLÜM II: Pir Sultan'ın Kimliği s.57, BÖLÜM III: Hızır Paşa Ailesi ve Banaz Köyü s.69, BÖLÜM IV: Pir Sultan'ın Mensup Olduğu Dede Ocağı s.93, EK I: Ali Baba ve Pir Sultan s.113, EK II: Pir Sultan Neden Asıldı s.121, EK III: Pir Sultan Hakkında Neler Yazdılar s.137, BÖLÜM V: Kaç Pir Sultan Var s.167, a) Cumalı Pir Sultan s.167, b) Altı Pir Sultan Olduğu İddiası s.172, BÖLÜM VI: Pir Sultan Deyişleri s.175, a) Pir Sultan'a Mal Edilen Deyişler

s.176, b) Pir Sultan'a Yakılan Ağıtlar s.220, c) Pir Sultan'a Ait Olabilecek Deyişler s.230, Kaynakça s.325, Dizin s.329.

Ön Söz (ve/veya Giriş): Yazar eserinde daha önceden yapılan çalışmaların belgelerden ziyade sözlü kültürden derlendiğini kendisinin ise bu çalışmayı Osmanlı belgeleri ışığında hazırladığını belirtmiştir.

Konu Açıklaması: ‘‘GİRİŞ’’ başlıklı bölümde yapılan araştırmanın temel kaynağının 15. ve 16. yüzyıllarda yazılan tahrir kayıtlarını içerdiği belirtilip yedi adet tahrir defterinden faydalanılmıştır. Daha sonra Pir Sultan Abdal hakkında daha önce çalışma yapan araştırmacılar ve araştırmaları hakkında bilgi verilmiştir. ‘‘Banaz Köyünün Tarihi’’ başlıklı 1. Bölüm’de Banaz isimli köylerden ve kelimenin kökeninden bahsedilmiştir. Pir Sultan Abdal’ın köyü olan Banaz’ın ise 15.yüzyılda kurulduğu belirtilmiş ve Sivas yöresiyle ilgili tarihi bilgiler verilmiştir. Devam eden bölümlerde ise Banaz köyünün tarihi aşamaları verilmiştir. ‘‘PİR SULTAN’IN KİMLİĞİ’’ başlıklı ikinci bölümde ilk önce Pir Sultan Abdal’ın çocukları hakkında tahrir defterleri de örnek gösterilerek bilgi verilmiştir. Yine Pir Sultan Abdal’ın da yaşadığı dönem tahrir kayıtlarından çıkarılmaya çalışılmıştır. Devamında Pir Sultan Abdal’ın isminin Haydar olmadığı zaten Pir Sultan’ın kişi ismi olduğu diğer araştırmacıların eserleri de karşılaştırılarak ayrıntılı verilmiştir. ‘‘HIZIR PAŞA AİLESİ VE BANAZ KÖYÜ’’ başlıklı üçüncü bölümde Hızır Paşa’nın kim olabileceği ve ailesi hakkında tahrir defterleri kanıt gösterilerek açıklama yapılmıştır ve Hızır Paşa’nın Yörgüç Paşa ailesinden olan Hızır Paşalardan biri olduğu belirtilmiştir. Hızır Paşa ile ilgili diğer görüşlerde incelenmiştir. Ayrıca Hızır Paşa’nın Sofular köyünün Hafik’e bağlı olan değil, Amasya’ya bağlı olan Sofular köyü olduğu halkın zamanla bunu değiştirdiği belirtilmiştir. ‘‘Hızır Paşa Oğulları ve Banaz Köyü’’ ara başlıklı bölümde Hızır Paşa’nın üç oğlu ve kardeşi hakkında bilgi verilmiştir. Yazara göre Pir Sultan’ı astıran Hızır Paşa Banaz köyü malikânesinin bir bölümünün vakfına tahsis edildiği Hundi Hatun’un kardeşi ya da amcası olan Hızır Paşa ailesindedir. Bu aile 15. ve 16.yüzyıllarda Banaz köyü ve çevresinde etkindir. Ailede birden fazla Hızır ismi vardır. Araştırmacıların Hızır Paşa hakkındaki görüşleri başlıklı bölümde diğer araştırmacıların Hızır Paşa’nın kim olduğu ve kaçınıcı yüzyılda yaşamış

olabileceğine dair bilgilere yer verilmiştir. ‘‘PİR SULTAN’IN MENSUP OLDUĞU DEDE OCAĞI’’ başlıklı bölümde önce ocak terimin anlamı verilmiş ve Pir Sultan Abdal’ın ocağının Ağuıçen ocağı olduğu belirtilmiştir. Ancak Pir Sultan Abdal’dan sonra kendi adıyla ocak kurulmuş ve köyleri Pir Sultan Abdal ocağına bağlanmıştır. Daha sonra Ağuıçen Ocağı hakkında detaylı bilgi verilmiştir. Pir Sultan’ın adı olduğu düşünölen Koca Haydar’ın kim olduğu da açıklanmıştır. Sonraki başlık ‘‘Kara Pirbad’ı Kara Donlu Can Baba’ya Dönüştürme Süreci’’ başlığını taşır ve Divriği bölgesindeki Kara Pirbad’ın Hacı Bektaş Vilayetnamesine dayanarak kerametli bir kişiye dönüştüröldüğü açıklanmıştır. Diğer bir yanılığı olarak ise Bektaş Ocağının Alevilik’in tek ocağı olduğu görüşüdür, denilmiştir. Devamında Ağuıçen Ocağı hakkında bilgi verilmiştir. Sonuç olarak yazara göre Pir Sultan Abdal Avuçan Ocağına bağlı Koca Haydar Ocağından sayılmalıdır. ‘‘Pir Sultan Ocağına Bağlı Yerleşimler’’ başlığından Anadolu’daki hangi yerleşim yerlerinin Pir Sultan Ocağına bağlı olduğu anlatılmıştır. ‘‘ALİ BABA VE PİR SULTAN’’ başlığında önce musahiplik konusunda bilgi verilmiş daha sonra Pir Sultan’ın musahibi Ali Baba’nın kim olabileceğı anlatılmıştır. Sivas’taki Ali Baba Zaviyesi hakkında bilgi verilmiş ve gül atma olayıyla ilgili düşüncelere yer verilmiştir. ‘‘PİR SULTAN NEDEN ASILDI’’ başlıklı bölümde diğer araştırmacıların görüşlerine yer verilmiş ve Pir Sultan Abdal’ın bir isyancı olmadığı anlatılmıştır. Sonuç kısmında Pir Sultan Abdal’ın Alevi olduğu için asıldığı, isyancı olduğuna kanıt olan şiirlerin Ali İzzet Özkan’ın verdiğı şiirler olduğu dolayısıyla yanlış olduğu belirtilmiştir. Daha sonra Pir Sultan’a ait olmadığı halde ona mal edilen Hızır Paşa’yla ilgili şiirler başlığıyla yazanı farklı olduğu halde Pir Sultan’ınmış gibi kabul gören şiirlere yer verilmiştir. ‘‘PİR SULTAN HAKKINDA NELER YAZDILAR’’ başlıklı bölümde Ali Haydar Avcı’nın’’ Osmanlı Gizli Tarihinde Pir Sultan Abdal’’, Saim Savaş’ın ‘‘Pir Sultan Abdal’ın Kimliğine Dair Yeni Bir Belge’’ ve Erdoğan Çınar’ın ‘‘ Kayıp Bir Alevi Efsanesi’’ adlı eserleri incelenmiş ve eserler üzerine eleştirilerde bulunulmuştur. ‘‘KAÇ PİR SULTAN VAR’’ başlıklı bölümde ilk önce ‘‘Cumalı Pir Sultan’’ incelenmiş ve diğer araştırmacıların görüşlerine de yer verilmiştir. Diğer bir başlık ise Altı Pir Sultan olduğu iddiası başlığıdır. Bu bölümde İbrahim Aslanoğlu’nun eserinde açıkladığı bilgilere yer verilmiş ve

bu konudaki düşünceler açıklanmıştır. Diğer bölüm ‘‘PİR SULTAN DEYİŞLERİ’’ başlığını taşır ve ozan’ın şiirlerine geçilmiştir.

3. AKTAŞ, HASAN

Yeni Türk Şiirinde Pir Sultan Abdal Okulu ve Misyonu, Edirne, Yort Savul Yayınları, 2006, 286 s., 20 cm.

Eserde Pir Sultan Abdal’ın kişiliği, önemi, şiirinin özellikleri ve hakkındaki söylentiler verilip Türk şiirinde onun hakkında yazılan şiirler incelenmiştir.

İçindekiler: BİRSÖZ s.07, GİRİŞ s.11, PİR SULTAN ABDALLAR s.25, ŞİİRLERİ VE EDEBİ KİŞİLİĞİ s.27, SÖYLENCERLER VE MENKİBELER s.31, HAYATI VE ESERLERİ s.41, METİN TAHLİLLERİ Çoğulcu Okumalar ve Teorik Çözümler s.47, Pir Mehmet s.49, İsmail s.52, Ercüment Behzat Lav s.54, Zeki Ömer Defne s.56, Arif Nihat Asya s.60, Oktay Rıfat s.63, Melih Cevdet Anday s. 66, Ceyhun Atıf Kansu s.71, Ömer Faruk Toprak s. 73, Sabahattin Çankaya s.81,Attila İlhan s.85, Mehmet Karabulut s.88, Arif Damar s. 92, Nüzhet Erman s.97, Mehmet Başaran s.101, Sabri Altınel s.406, Hasan Hüseyin s.108, Metin Eloğlu s.121, Ahmed Arif s.125, Tahsin Saraç s.132, Cemal Süreya s.143, Sabahattin Yalkın s.146, Güngör Gençay s.149, Kemal Özer s.151, Ali Püsküllüoğlu s.155, Hilmi Yavuz s.158, Yavuz Bülent Bakiler s.167, Özdemir İnce s.171, Ergin Günçe s.174, Hüsrev Hatemi s.176, Metin Demirtaş s.184, Burhan Mendi s.187, Ataol Behramoğlu s.192, Necati Yıldırım s.194, Ahmet Telli s.198, Hüseyin Yurttaş s.201, Ahmet Dümrül s.205, Ozan Telli s.210, Dursun Özden s.214, Seyyit Nezir s.219, Haşim Şahin s.221, Hüseyin Ferhad s.226, Murathan Mungan s.232, Hüseyin Avni Cinozoğlu s.236, Yunus Koray s.239, Emirhan Oğuz s.242, Ali Mustafa s.245, Ali Aksüt s.247, Muhammet Güzel s.249, İsmail Arslan s.251, Yılmaz Odabaşı s.253, Cihan Oğuz s.255, Küçük İskender s.258, Altay Öktem s.261, Uluer Aydoğdu s.264, Nezir Bilik s.266, Çiçek Ayyıldız s.271, Baran Doğu s.274, PİRSÖZ s.277, KAYNAKÇA s. 281.

Ön Söz (ve/veya Giriş): ‘‘BİRSÖZ’’ başlıklı kısımda yazar Hacı Bektaş Veli ile Pir Sultan Abdal’ın birbirlerinden ayrılamayacağını belirtmiş ve Hacı

Bektaş Veli ile ilgili yazılan kötü şiirleri eleştirmiştir. Pir Sultan Abdal ile ilgili yazılan iyi şiirleri de bu eserde incelediğini belirtmiştir.

Konu Açıklaması: “GİRİŞ” başlıklı bölümde, Pir Sultan Abdal’ın Yunus Emre ve Şah İsmail’den el alarak bir okul ve misyon sahibi olduğu belirtilmiştir. Bu sayede kendinden sonra gelen pek çok kişi de Pir Sultan Abdal’dan etkilenmiş ve Anadolu halkı tarafından kavgâ şiirlerinin piri ve üstadı sayılmıştır. Devamında araştırmacıların görüşlerine yer verilmiş ve Pir Sultan Abdal’ın halkın tüm kesimleri tarafından sevildiği belirtilmiştir. Şiirini oluşturan düşünce-inanç hakkında bilgi verilmiş ve şiirlerin tam anlamıyla incelenmediği belirtilmiştir. “PİR SULTAN ABDALLAR” başlıklı bölümde farklı araştırmacıların kaç tane “Pir Sultan/Abdal” olduğuna dair görüşlerine ve yazarın kendi görüşlerine yer verilmiştir. “ŞİİRLERİ VE EDEBİ KİŞİLİĞİ” başlıklı bölümde Pir Sultan Abdal’ın şiirlerinde Yunus Emre, Şah İsmail ve Kaygusuz Abdal’dan etkilendiği belirtilmiştir. Nurettin Albayrak’ın Pir Sultan Abdal’ın şiirlerini on gruba ayırması verilmiştir. Daha sonra şiirlerin nazım şekilleri, kafiye, söyleyiş gibi özellikleri verilmiş ve hem avamı hem havası onun kadar etkileyen başka bir şair olmadığı belirtilmiştir. “SÖYLENCELER VE MENKİBELER” başlıklı bölümde başlıklarla Pir Sultan’ın evinin önündeki taş, rüyasında Hacı Bektaş Veli’den el alması, Hızır’ın Pir’e bağlanması, ondan el alarak İstanbul’a giderek eğitim alması ve tekrar Sivas’a vali olarak gelerek Pir Sultan’ı astırması ve bu süreçte yaşanan olaylar, Ali Baba’nın Pir Sultan’a taş yerine gül atması, Pir’in ölmeyip Sivas’tan çıkması, kendi tabutunu kendi götürmesi, darağacından bir köpek sayesinde kurtulması ve Sivas’da ateşlerin yanmaması, Pir Sultan’ın İran’a gitmesi ve tekrar Sivas’a dönüp karısı yüzünden yakalanıp öldürülmesi ve ötüşünü sevdiği bir bülbülü uyandırmak için attığı taşın bülbülü öldürmesi anlatılmıştır. “HAYATI VE ESERLERİ” başlıklı bölümde Pir Sultan’ın hayatı hakkında resmi bilgiler olmadığını daha çok söylencelere dayandığı belirtilip, Hacı Bektaş Veli’yi pir olarak kabul ettiği belirtilmiştir. Şiirlerinden hareketle soyu hakkındaki görüşlere ve onun bir isyana kalkıştığı ancak bunun yanlış bir düşünce olduğu belirtilmiştir. Hızır Paşa’nın kim olabileceği hakkında bilgiler verilmiş ve Pir Sultan’ın öneminden bahsedilerek diğer şairlerin Pir Sultan Abdal üzerine yazdığı şiir incelemelerine geçilmiştir.

4. ALBAYRAK, NURETTİN

Pir Sultan, İstanbul, Timaş, 2001, 144 s. , 21 cm.

Eserde, Pir Sultan Abdal'ın hayatı hakkında bilgi verildikten sonra şiirleri ışığında edebi kişiliği incelenmekte olup, şiirlerinden 84 tanesine yer verilmektedir.

İçindekiler: Sunuş s.7, Ön söz s.11, Hayatı ve Yaşadığı Dönem s.13, Şiirleri ve Edebi Kişiliği s.25, Seçilmiş Bibliyografya s.33, ŞİİRLERİNDEN SEÇMELER Koşmalar s.39, Semailer s.90, Nefesler s.108, Türküler s.126, Nasihatler s.129, Taşlama s.131, Koçaklama s.132, Güzelleme s.133, Sözlük s.135.

Ön Söz (ve/veya Giriş) : Bu bölümde yazar, Pir Sultan Abdal üzerine birçok yazı yazıldığını bunlarında beraberinde çeşitli tartışmalar meydana getirdiğini belirtip mevcut bilgileri karşılaştırmak suretiyle Pir Sultan Abdal'ın hayatını ve idam edilmesini anlatıp, şiirleri ışığında edebi kişiliğini incelediğini belirtmiştir.

Konu Açıklaması: Eserin ilk bölümünde , ‘‘Pir Sultan Abdal’’ mahlaslı 7 şair tanıtılıp daha sonra Pir Sultan Abdal'ın halk gözündeki hayatı ve gerçek hayatı başlıklı bölümleri verilmiştir. ‘‘Halka Göre Pir Sultan'ın Hayatı’’ başlıklı bölümde Pir'in doğum yeri, soyu, pir elinden bade içmesi, Hızır Paşa ile tanışması ve daha sonra yaşanan olaylar sonucu idam edilmek istenmesi, idamdan kurtulması ve Erdebil'e gidip orada ölümü anlatılmıştır. ‘‘Pir Sultan'ın Gerçek Yaşamı’’ başlıklı bölümde Ozan'ın Sivas-Banaz'lı olduğu, ailesi hakkında bilgi, zamanındaki siyasi olaylar ve bu olayların ondaki etkisi, Hızır Paşa'nın kim olduğu, devlet katında aldığı görevleri anlatılmıştır. İkinci bölümde ise ‘‘Şiirleri ve Edebi Kişiliği’’ başlığıyla şiirlerinin konularına göre tasnifi yapılp, biçim özelliklerini incelenmiş ve ‘‘Sonuç’’ başlığıyla Pir Sultan'ın idamı açıklanmıştır.

5. ALBAYRAK, NURETTİN

Aşk Ağlatır Dert Söyletir, İstanbul, Kapı Yayınları, 2007, 90 s.,15 cm.

Eserde Pir Sultan Abdal'ın hayatı, şiirlerinin özellikleri, düşünce-inanç dünyası ve idamı anlatılıp 43 şiirine yer verilmektedir.

İçindekiler: Pir Sultan s.1, Hayatı ve Yaşadığı Dönem s.1, Halka Göre Pir Sultan'ın Hayatı s.3, Pir Sultan'ın Gerçek Hayatı s. 4, Şiirleri ve Edebi Kişiliği s.12, Sonuç s.16, Koşmalar s.23, Semailer s.50, Nefesler s.63, Türkü s.75, Nasihat s.77, Taşlama s.79, Koçaklama s.80, Güzelleme s.81, Sözlük s.83.

Ön Söz (ve/veya Giriş) bölümü yoktur.

Konu Açıklaması: "Hayatı ve Yaşadığı Dönem" başlıklı bölümde Pir Sultan Abdal veya Pir Sultan mahlaslı yedi şair kısaca tanıtılmıştır; ancak gerçek Pir Sultan Abdal'ın bunlardan hiçbiri olmadığı belirtilmiştir. "Halka Göre Pir Sultan'ın Hayatı" başlıklı bölümde neslinin HZ.ALİ'ye kadar dayandığını ve rüyasında bade içmesi sonucu âşıklığa ulaştığı anlatılmıştır. Hızır'ın gelip ona talip olması daha sonra İstanbul'a gidip vali olarak tekrar Sivas'a dönmesi aralarındaki çekişme ve idamı anlatılmış; ancak ölmeyip İran'a gittiği ve orada öldüğü anlatılmıştır. "Pir Sultan'ın Gerçek Hayatı" başlıklı bölümde şiirlerinden hareketle idam tarihi, yaşadığı yer, ailesi açıklanmıştır. Araştırmacıların Pir Sultan Abdal hakkındaki görüşlerine yer verilmiş ve 16. yüzyıl Osmanlı-İran ilişkilerine yer verilmiştir. Hızır Paşa'nın kim olduğu yönünde bilgilere de yer verilmiştir. "Şiirleri ve Edebi Kişiliği" başlığında Pir Sultan Abdal'ın şiirlerindeki düşünce-inanç dünyası ve şiirlerinin içerik yönünden madde madde incelenmesi yapılmıştır. Şiirlerinin kafiye, ölçü, dil bakımından incelenmesi yapılmış ve inancına katıksız bağlılığı sayesinde bugün Pir Sultan Abdal'ın çok ünlü olduğu belirtilmiştir. "Sonuç" başlıklı bölümde Pir Sultan Abdal'ın idamının Alevi olduğu için değil İran taraftarı olduğu için yaşandığı belirtilmiştir. En sonda ise Pir Sultan Abdal üzerine çalışma yapan araştırmacılara ve eserlerine yer verilip şiirlerine geçilmiştir.

6. ALTAY, DEVRİM

Pir Sultan Abdal, Ankara, Alter Yayıncılık, 2012, 131 s., 19 cm.

Eserde Pir Sultan Abdal'ın Hızır Paşa tarafından asılmasına dair tarihi söylence öyküleme tekniğiyle anlatılmıştır.

İçindekiler: Bölüm 1 s.3, Bölüm 2 s.9, Bölüm 3 s.16, Bölüm 4 s.19, Bölüm 5 s.23, Bölüm 6 s.27, Bölüm 7 s.30, Bölüm 8 s.35, Bölüm 9 s.41, Bölüm 10 s.48, Bölüm 11 s.54, Bölüm 12 s.60, Bölüm 13 s.65, Bölüm 14 s.75, Bölüm 15 s.77, Bölüm 16 s.82, Bölüm 17 s.88, Bölüm 18 s.94, Bölüm 19 s.104, Bölüm 20 s.107, Bölüm 21 s.112, Bölüm 22 s.117, Bölüm 23 s.122. *

Ön Söz (ve/veya Giriş) bölümü yoktur.

Konu Açıklaması: Eserin başında Haydar'ın çobanlığı ve rüyasında Hacı Bektaş Veli'yi görüp ondan bade içmesi ve Pir Sultan adını alması anlatılmıştır. İkinci bölümde babasının Haydar'a dolu ve bade kavramlarını anlatması, köyün yarısının ve ailesinin salgından ölmesi anlatılmıştır. Devam eden bölümlerde Pir Sultan'ın kazlarının peşinden ülkeler dolaşması ve sonunda Anadolu'da Banaz yerinde kazlarına kavuşması ve buraya yerleşmesi ve yaşadıkları anlatılmıştır. Daha sonra evliliği, çocukları, Ali Baba ile tanışması, Erdebil'e gidip eğitim alması, oradan dönmesi ve Seyyid Ali Dede Dergâhı'nda yetişip köyünde dergâh kurması anlatılmıştır. 10. Bölüm'den itibaren Hızır'ın dergâha gelmesi, orada eğitim alması ve ısrarla Pir'inden himmet dileyerek İstanbul'a gitmesi ve yükselmesi anlatılmıştır. Devamında dönemindeki savaşlar, siyasi olaylar ve bunların Anadolu'ya ve Pir Sultan'a olan etkileri anlatılmıştır. Kadılarla yaşadığı olaylar, Şah kelimesinin yasaklanması ve oğullarının ölümü de devam eden bölümlerde anlatılmıştır. 20.bölümden itibaren Hızır Paşa'nın vali olarak Sivas'a dönmesi ve Pir Sultan Abdal ile yaşadıkları anlatılmıştır. 22.bölümde ve devamında Pir'in idam edilmesine giden süreç anlatılmıştır.

* İçindekiler kısmı tarafımızca hazırlanmıştır.

7. ANADOL, CEMAL

Pir Sultan Abdal, İstanbul, Beyaz Balina Yayınları, 2001, 396 s. 19 cm.

Eserde Pir Sultan Abdal'ın hayatı hakkında bilgi verilmiş ve şiirleri hakkında açıklamalara yer verilmiştir. Ayrıca yazarın Pir'e ve siyasi-sosyal hayata bakışına yer verilmiştir.

İçindekiler: Prof. Dr. Cemal Anadol Kimdir? s.9, Ön söz s.13, Giriş s.15, Pir Sultan Abdal Ne Demektir? s.17, Sultan Kelimesinin Anlamı s.20, Abdal Ne Demektir s.21, Abdallar'ın Menşei s.26, Abdallar'ın Vasıfları ve Gayb Ricali s.30, Evliya ve Abdallar'ın Sayıları s.33, Abdallar'da Türkçe ve Dilce s.36, Abdallar İle İlgili Atasözleri ve Deyimleri s.40, Pir Sultan Abdal ve Hayatı s.41, Hızır Paşa ve Pir Sultan'ın Asılması Rivayeti s.65, Pir Sultan'ın Asılmasından Sonraki Rivayetler s.77, Pir Sultan Abdal'ın Mezarı s.80, Pir Sultan Abdal'ın Şiirleri s.82, Pir Sultan Abdal'ın Şiirlerinde Dil ve Üslup Özellikleri s.84, Pir Sultan Abdal'da Tabiat ve Ağaç Sevgisi s.88, Pir Sultan Abdal'ın Şiirlerinde Çiçekler s.94, Pir Sultan Abdal'ın Şiirlerinde Gül ve Bülbül s.96, Pir Sultan Abdal'ın Şiirlerinde Dağlar s.105, Pir Sultan Abdal'ın Şiirlerinde Kuşlar s.113, Pir Sultan Abdal'ın Şiirlerinde Hayvanlar s.123, Pir Sultan Abdal'ın Şiirlerinde Gönül s.132, Pir Sultan Abdal'ın "Sunalı" Şiirleri s.140, Pir Sultan Abdal'ın Şiirlerinde Ahlak s.142, Pir Sultan'da İlahi Aşk ve Dünya s.159, Pir Sultan'da Şeriat ve Tarikat s.176, Pir Sultan ve Müminlik s.182, Pir Sultan'da Dervişlik ve Pir'e Verdiği Önem ve Değer s.187, Pir Sultan Abdal'ın Şiirlerinde Hz.Peygamber (S.A.V), Hz.Ali (K.v.) Ve 12 İmam Sevgisi s.205, Pir Sultan Abdal'ın Şiirlerinde Erenler, Velilik, Üçler, Yediler, Kırklar Motifleri s.239, Anadolu'yu Türkleştiren, İslamlaştıran Horasan Erenleri s.264, Pir Sultan'da Haksızlıkların Sebepleri: Felek s.267, Pir Sultan Abdal'ın "Dert"li Şiirleri s.275, Pir Sultan Abdal'da Hiciv s.283, Pir Sultan'ın Şiirlerinde Dost ve Düşman s.285, Pir Sultan'ın Şiirlerinde Ünlü İsimler s.300, Sosyal Hayatta Pir Sultan'dan Deyişler s.308, Pir Sultan Abdal'a Maledilen Türk'e Hakaret Dolu Suçlamalar s.310, Pir Sultan'a Kötü ve Yanlış Yakıştırmalar s.312, Pir Sultan'ın Siyasetin İçine Çekilmesi Haksızlıktır s.318, Pir Sultan Abdal Tartışmaları Işığında; Alevilik Nedir? Alevi kimdir? s.325, Pir Sultan Abdallar s.331, Türk Edebiyatı Tarihinde Yer Alan Ünlü Abdallar s.340, Abdal Musa s.340, Kaygusuz Abdal s.340, Bektaş Abdal s.344, Teslim

Abdal s.346, Viran Abdal s.346, Abdal Valih s.347, Son Söz s.349, Kaynaklar s.351, 1 Türkçe Eserler s.351, 2 Yabancı Dillerde Yazılmış Eserler s.355, 3 Başka Ülkelerde Basılmış Diğer Eserler 4 Yazmalar s.357, 5 Ansiklopedi ve Lügatlar s.358, 6 Gazete ve Dergiler s.358, Dizin s.361.

Ön Söz (ve/veya Giriş): Ön söz bölümünde bu kitabın bir serinin parçası olduğu belirtilmiş ve Abdal kelimesinin yöresel kullanışları ve anlamı hakkında bilgi verilmiştir.

Konu Açıklaması: ‘‘Prof. Dr. Cemal Anadol Kimdir?’’ başlıklı bölümde yazarın hayatı, sülalesindeki önemli kişiler ve yazarın akademik başarıları anlatılmıştır. ‘‘Giriş’’ başlıklı bölümde yazar tarafından kitabın yazılış amacı ve birlik-beraberlik duygusundan bahsedilmiştir. Devam eden üç bölümde ‘‘Pir’’, ‘‘Sultan’’ ve ‘‘Abdal’’ kelimelerinin anlamı ve kullanan kişiler hakkında bilgi verilmiştir. ‘‘Abdallar’ın Menşei’’ başlıklı bölümde Abdallar’ın yaşadıkları yerler, tarihi geçmişleri, farklı devlet kaynaklarındaki adları ve hangi ırka mensup oldukları hakkında bilgi verilmiştir. Devam eden bölümde Abdallar’ın kim olduğu ve bunların Gayb ilminden haberdar oldukları açıklanmıştır. ‘‘Evliya ve Abdallar’ın Sayıları’’ başlıklı bölümde farklı kaynaklar yoluyla kaç kişi olabilecekleri açıklanmıştır. Devam eden bölümde Abdalların kullandıkları dil açıklanmış ve örnekler verilmiştir. Devamında Abdal kelimesinin bulunduğu atasözleri ve deyimlere yer verilmiştir. ‘‘Pir Sultan Abdal ve Hayatı’’ başlıklı bölümde şiirleri ışığında farklı araştırmacıların görüşleriyle bilgi verilmiştir. Şiirlerden sonra kısa sözlük kısımları mevcuttur. ‘‘Hızır Paşa ve Pir Sultan’ın Asılması Rivayeti’’ başlıklı bölümde Hızır’ın kim olduğu, Pir’den el alıp daha sonra onu astırması anlatılmıştır. Devamında Pir’in asılmasından sonra yaşadığına dair rivayetlere yer verilmiştir. Devamında mezarı hakkında bilgi verilmiştir. ‘‘Pir Sultan Abdal’ın Şiirleri’’ başlıklı bölümde ve devam eden bölümlerde Pir’in şiirinin özellikleri ve kullandığı terimler, motifler, kişiler ve temalar şiir örnekleriyle açıklanmıştır. ‘‘Pir Sultan Abdal’a Maledilen Türk’e Hakaret Dolu Suçlamalar’’ başlıklı bölümde ve devamında açıklamalar ve örneklerle Pir’e yakıştırılan yanlış düşünceler açıklanmıştır. Devam eden bölümlerde Pir’i siyasetin içine çekmenin yanlış olduğu açıklanmış ve Pir üzerinden Alevilik hakkında açıklamalarda bulunulmuştur. Devam eden bölümde farklı Pir

Sultan'lar hakkında bilgi verilmiştir. ‘‘Türk Edebiyatı Tarihinde Yer Alan Ünlü Abdallar’’ başlıklı bölümde altı abdal hakkında bilgi verilmiştir. Devamında yazarın Pir Sultan'a bakışı açıklanmış ve eserin sonunda yazarın yararlandığı kaynaklar verilmiştir.

8. ASLANOĞLU, İBRAHİM

Pir Sultan Abdallar, İstanbul, Erman Yayınevi, 1984, 524 s.

Eserde Pir Sultan Abdal'ın doğduğu yer, hayatı, idam edilmesi ve aynı mahlasa sahip ozanlar hakkında bilgiler bulunmakta ve şiirlerinden 439 tanesine yer verilmektedir.

İçindekiler: TAKDİM XI, KISALTMALAR XV, BÖLÜM I HAYATLARI VE EDEBİ KİŞİLİKLERİ, GİRİŞ s.19, XVI. Yüzyılın İkinci Yarısında Osmanlı İmparatorluğunun Durumu s.19, Sivas'ın Durumu s.20, Pir Sultan'ın Köyü: Banaz s.23, Bu Şairlerin Adları Nedir? s.24, Asılan Şair Hangisi s.25, PİR SULTAN s.30, Halkın Anlattıkları s.30, Pir Sultan'ın Musahibi s.41, Kızı Sanem'in Ağıtı s.42, Hızır Paşa Kimdir? s.43, Tutuklanmasının Nedenleri s.48, Zindandaki Hayatı s.50, Mezarı s.53, Pir Sultan ve Kul Himmet s.54, Pir ve Şah s.58, Kişiliği s.60, Etkilendiği ve Etkilediği Şairler s.61, Değişleri s.64, Bu Değişlerin Alındığı Kaynaklar s.66, PİR SULTAN ABDAL Hayatı s.67, Edebi Kişiliği s.70, Değişleri s.73, PİR SULTAN'ım HAYDAR s.73, Hayatı s.73, Değişleri s.76, PİR SULTAN ABDAL (Halil İbrahim) s.77, Hayatı s.77, Değişleri s.79, ABDAL PİR SULTAN s.80, Hayatı s.80, Edebi Kişiliği s.82, Değişleri s.84, PİR SULTAN ABDAL (Aruz Şairi) s.85, Kimliği s.85, Değişleri s.86, BÖLÜM II Değişleri, Pir Sultan s.89, Sekiz Heceliler s.189, Pir Sultan Abdal s.235, Sekiz Heceliler s.379, Pir Sultan'ım Haydar s.387, Sekiz Heceliler s.419, Pir Sultan Abdal (Halil İbrahim) s.421, Abdal Pir Sultan s.431, Pir Sultan Abdal (Aruz Şairi) s.469, BÖLÜM III Şüpheli Değişler Pir Sultan Abdallar'ın Olmayan Değişler Yanlış veya Eksik Olanlar, Pir Sultan Abdallar'a Ait Olduğu Şüpheli Olan Değişler s.479, Pir Sultan Abdallar'ın Olmayan Değişler s.491, Yanlış veya Eksik Olanlar s.489, Kaynaklar s.501, Sözlük s.507, Dizin s.513.

Ön Söz (ve/veya Giriş): Bu bölümde yazar asıl Pir Sultan'ın diğer Pir Sultanlarla karıştırılmasından bahseder ve bu durumun olumsuz yönde ozanı etkilediğini belirtir. Pir Sultan'ın Alevi olduğu için asıldığını ancak farklı deyişlerin ona mal edilmesi nedeniyle isyancı bir kimlik aldığını belirtir. Araştırmaları sonucunda altı farklı Pir Sultan saptadığını yazar ve bunları kitapta açıklar.

Konu Açıklaması: Eserin başlangıcında 16. yüzyıl Osmanlı Devleti'nin durumu hakkında bilgi verildikten sonra "Sivas" merkezli eyalet hakkında bilgi verilmiştir. "PİR SULTAN'IN KÖYÜ: BANAZ" başlıklı bölümde ise Banaz köyünün coğrafi konumu ve özellikleri verilmiştir. Devamında Pir Sultan mahlaslı şairlerin tanıtımına geçilmiştir. Nereli olduklarını ve kimlikleri şiirleriyle açıklanmıştır. Gerçek ozanın ise "Pir Sultan" mahlaslı şair olduğu belirtilip açıklamaya geçilmiştir. "PİR SULTAN HALKIN ANLATTIKLARI" başlığıyla şiirleri eşliğinde Pir Sultan'ın Hacı Bektaş Veli'den dolu içmesi, Hızır Paşa ile tanışması ve onun otoritesini reddetmesi sonucu idam edilmek istenmesi ancak idamdan kurtulması sonrası İran'a gidip Kamberoğlu adıyla anılmasını ve tekrar gelip Hızır Paşa tarafından öldürülmesi anlatılır. "Pir Sultan'ın Musahibi" başlıklı bölümde Ali Baba hakkında bilgi verilir. "HIZIR PAŞA KİMDİR?" başlıklı bölümde ayrıntılı bir şekilde Hızır Paşa ünvanlı kişiler hakkında tarihi kayıtlar da belirtilip bilgi verilmiştir. Sonraki bölümlerde Osmanlı Devleti'nin Alevilere bakış açısı, Pir Sultan Abdal'ın tutuklanması ve tutuklu hayatı anlatılmıştır. Yine bu bölümde Sivas Kalesi hakkında bilgi verilmiştir. "Mezarı" başlıklı bölümde ise mezar olarak tarif edilen yerleri anlatılır. "PİR SULTAN ve KUL HİMMET" başlıklı bölümde ise aralarındaki ilişki ve Cahit Öztelli'nin görüşleri ele alınmıştır. "PİR ve ŞAH" başlıklı bölümde şiirlerdeki "Şah" sözcüğünün kullanılmasını ve her "Şah" sözcüğünün İran şahlarını değil Hz. Ali'yi de ifade ettiğini anlatılmıştır. "KİŞİLİĞİ" başlıklı bölümde Pir Sultan'ın kişilik özellikleri ve halk tarafından neden bu kadar sevildiği anlatılmıştır. "ETKİLENDİĞİ VE ETKİLEDİĞİ ŞAİRLER" başlıklı bölümde ise ozanın, Dede Korkut, Yunus Emre, Kaygusuz Abdal ve Hatayi gibi ozanlardan etkilendiği belirtilmiştir. Aynı zamanda Kul Mustafa, Dadaloğlu, Köroğlu, Derviş Ali gibi ozanları da etkilediği belirtilmiştir. "DEYİŞLERİ" başlıklı bölümde şiirlerin özellikleri,

belirlenme özellikleri verilmiştir. Ayrıca diğer araştırmacıların ozan hakkında yayınladıkları deyiş sayıları da verilmiştir. Sayfa 67’den itibaren ‘‘Pir Sultan Abdal’’ mahlaslı şairlerin tanıtımına geçilmiştir. Bu tanıtımlarda ozanların hem hayatları hem sanatçı kişilikleri açıklanmıştır. Sonrasında ise ‘‘DEYİŞLERİ’’ başlığıyla şiirlerine yer verilmiştir.

9. AVCI, ALİ HAYDAR

Bize de Banaz’da Pir Sultan Derler (Yeni Belge ve Bilgiler Işığında Pir Sultan Abdal), İstanbul, Cumhuriyet Kitapları, 2004, 334 s., 19 cm.

Eserde 16. yüzyıl ayaklanmaları, Kalender Çelebi ayaklanması ve Pir Sultan ile ilişkisi, devletin Alevilere bakış açısı ve Pir’in şiirleri ışığında olaylara, kişilere, tarihi bilgilere yer verilmektedir.

İçindekiler: Ön söz s.7, Giriş s.11, 16.Yüzyılın İlk Yarısında Rum Eyaletinde Ortaya Çıkan Ayaklanmalar ve Bunların Pir Sultan’a ve Bölgeye Etkisi s.15, Pir Sultan Abdal’ın Kalender Çelebi Ayaklanmasıyla İlişkileri s.28, Kalender Çelebi’nin Yürüyüş Güzergâhı, Mahmut Paşa’nın Konuyla İlgili Arzı ve Pir Sultan’ın Deyişlerinde Yansımaları s.40, Yıldız Dağı ve Banaz Köyünde Konaklayan ‘‘Şah’’ ve Eyleme Katılan ‘‘Gaziler’’ s.55, Pir Sultan Abdal’ın Yaşadığı Döneme İlişkin Diğer Kanıtlar ve Şah İsmail Hatayi ve Şah Tahmasp’la İlgili Deyişler s.75, 16. Yüzyılda Rum(Sivas) Eyaletinin Sınırları ve Sivas Beylerbeyi –Yeni bir- Hızır Paşayla İlgili Belgeler s.86, Pir Sultan Abdal – Balım Sultan İlişkisi ve Zaman Belirlenmesi Açısından Önemi s.95, Pir Sultan – Hızır Paşa İlişkisi s.102, Pir Sultan’ın Asılmasıyla İlgili Önemli Bir Deyiş ve Asılma Sonrası Yakılan Ağıt s.120, Belgelerde Osmanlı Yönetiminin Alevi-Kızılbaş Toplumuna Karşı Yaklaşımı ve Bunun Pir Sultan’a Yansıma Boyutu s.124, Deyişlerde Geçen Kimi İpuçlarının Tarihsel Kaynaklarda Bir Arada Değerlendirilmesi s.136, Pir Sultan Abdal’ın Şah Kalender Eylemiyle İlgili Diğer Deyişleri ve Açıklamaları s.145, Pir Sultan Abdal’a İlişkin Kimlik Tartışmaları ve Deyişlerde Yansıyan Coğrafya s.163, Kırsal Alan Yaşamının Pir Sultan’ın Deyişlerine Yansıması s.186, Pir Sultan’la İlgili Kimi Düzeltmeler s.191, Âşık Ali İzzet’in ‘‘Pir Sultan Demeleri’’ s.191, Pir Sultan – Kul Himmet İlişkisi, ‘‘Bende’’nin Bir Deyişi ve Bir Yanılgı s.203,

Pir Sultan Abdal'ın Eylemlerine ‘‘Kanit’’ Sayılan Er Mustafa'nın Deyişleri s.208, Deyişlerinden Seçmeler s.213, Sözlük s.305, Kaynakça s.313, Dizinler s.321, Deyişler Dizini s.321, İnceleme İçindeki Deyişler Dizini s.326, Yer, Kişi ve Topluluk Adları Dizini s.329.

Ön Söz (ve/veya Giriş): Yazar ön söz kısmında toplumların kendilerini daha iyi tanımasını sağlamak için ‘‘neden’’, ‘‘nasıl’’, ‘‘ne zaman’’ gibi soruların sorulması gerektiğini ve bu çalışmanın da böyle bir amaç taşıdığını belirtmiştir. Çalışmayı hazırlarken yazılı ve sözlü kaynaklara başvurulduğunu belirtmiştir. 650'ye yakın şiir incelemesi yapılmıştır.

Konu Açıklaması: ‘‘Giriş’’ başlıklı bölümde Pir Sultan Abdal'ın hayatının tam olarak çözülemediğinden ve yeni bulunan bilgiler ışığında işin gerçek boyutunun anlaşılmasının kolaylaşacağı belirtilmiş ve yapılan araştırmalarda izlenilmesi gereken yöntemler ve yazarın bu eserde izlediği yöntemler beş madde halinde anlatılmıştır. ‘‘16.Yüzyılın İlk Yarısında Rum Eyaletinde Ortaya Çıkan Ayaklanmalar ve Bunların Pir Sultan'a ve Bölgeye Etkisi’’ başlıklı bölümde Osmanlı devletinin 16. Yüzyıldaki durumu, halktaki huzursuzluk sonucu çıkan Şah Kulu, Nur Ali Halife, Bozoklu Şah Celal, Şah Veli, Süglün Koca-Baba Zünnun, Zünnunoğlu Halil ve Kalender Çelebi ayaklanmaları anlatılmıştır. ‘‘Pir Sultan Abdal'ın Kalender Çelebi Ayaklanmasıyla İlişkileri’’ başlıklı bölümde Pir'in bir şiirinden yola çıkarak kelimelerin birer simge olduğu belirtilip Kalender Çelebi ayaklanmasıyla ilişkisi anlatılmıştır. ‘‘Kalender Çelebi'nin Yürüyüş Güzergâhı, Mahmut Paşa'nın Konuyla İlgili Arzı ve Pir Sultan'ın Deyişlerinde Yansımaları’’ başlıklı bölümde Kalender Çelebi isyanı, devlet katındaki etkisi, savaş bölgesinden İstanbul'a gönderilen bir belge, katılan topluluklar ve etkileri anlatılmıştır. ‘‘Yıldız Dağı ve Banaz Köyünde Konaklayan ‘‘Şah’’ ve Eyleme Katılan ‘‘Gaziler’’ başlıklı bölümde şiirler eşliğinde Kalender Çelebi'nin isyanı, Banaz bölgesine geldiği ve isyanın Pir Sultan'daki etkileri ve isyan için düşünceleri şiirler eşliğinde anlatılmıştır. ‘‘Pir Sultan Abdal'ın Yaşadığı Döneme İlişkin Diğer Kanıtlar ve Şah İsmail Hatayı ve Şah Tahmasp'la İlgili Deyişler’’ başlıklı bölümde şiirler eşliğinde Bağdat'ın alınması, İran'a göçler gibi meydana gelen olaylar anlatılmıştır. ‘‘16. Yüzyılda Rum(Sivas) Eyaletinin Sınırları ve Sivas Beylerbeyi –Yeni bir- Hızır Paşayla İlgili Belgeler’’ başlıklı

bölümde ilk önce eyaletlerin sınırları belirtilmiştir. Daha sonra Hızır Paşa'nın kim olduğu bulunan yeni belge ve bilgiler ışığında anlatılmıştır. "Pir Sultan Abdal – Balım Sultan İlişkisi ve Zaman Belirlenmesi Açısından Önemi" başlıklı bölümde Pir'in Balım Sultan'ı gördüğü dolayısıyla şiirler eşliğinde Pir'in yaşayabileceği dönem anlatılmıştır. "Pir Sultan – Hızır Paşa İlişkisi" başlıklı bölümde Pir ile Hızır Paşa arasındaki ilişki açıklanmış ve olabilecek olaylar anlatılmıştır. Yine bu dönemde Alevilere yönelik yapılan kısımlar ve olaylar şiirler ışığında anlatılmıştır. Devam eden bölümde şiirler ışığında Pir'in nasıl yakalandığı ve siyaset edildiği anlatılmaktadır. "Belgelerde Osmanlı Yönetiminin Alevi-Kızılbaş Toplumuna Karşı Yaklaşımı ve Bunun Pir Sultan'a Yansıma Boyutu" başlıklı bölümde Osmanlı Devleti'nin 16. Yüzyılda Aleviler aleyhine yayınladığı 11 belgeye yer verilmiştir. "Değişlerde Geçen Kimi İpuçlarının Tarihsel Kaynaklarda Bir Arada Değerlendirilmesi" başlıklı bölümde Pir'in şiirleri ışığında coğrafi bölgeler, ulu saydığı kişiler, aynı dönemde yaşamış olabileceği kişiler, şiirlerine sonradan eklenen dizeler hakkında bilgi verilmiştir. "Pir Sultan Abdal'ın Şah Kalender Eylemiyle İlgili Diğer Değişleri ve Açıklamaları" başlıklı bölümde Pir'in 8 şiiri verilerek tarihi-düşünce-kişi yönlü tahliller yapılmış ve Kalender Çelebi isyanı, Kazova ve diğer motiflerin anlamı ve dönemindeki diğer olaylar hakkında bilgi verilmiştir. "Pir Sultan Abdal'a İlişkin Kimlik Tartışmaları ve Değişlerde Yansıyan Coğrafya" başlıklı bölümde başlıklı bölümde ilk önce Pir Sultan mahlası incelenmiş ve farklı Pir Sultan'ların olmadığı görüşü 10 farklı madde ve şiirler eşliğinde açıklanmıştır. "Kırsal Alan Yaşamının Pir Sultan'ın Değişlerine Yansıması" başlıklı bölümde Pir Sultan'ın şiirlerindeki yaşam biçiminin ve düşüncenin yansıması anlatılmıştır. "Pir Sultan'la İlgili Kimi Düzeltmeler" başlıklı bölümde Âşık Ali İzzet'in Pir'in şiirleridir diye verdiği şiirler hakkında açıklama yapılmıştır. "Pir Sultan – Kul Himmet İlişkisi, "Bende"nin Bir Değiş ve Bir Yanılgı" başlıklı bölümde Pir Sultan ile Kul Himmet arasındaki yanlış pirlük-taliplik düşüncesi şiirler ışığında incelenmiştir. Devamında Er Mustafa'nın sonradan yazılan şiirinin Pir Sultan'a mal edilmesi anlatılmıştır.

10. AVCI, ALİ HAYDAR

Osmanlı Gizli Tarihinde Pir Sultan Abdal ve Bütün Deyişleri, İstanbul, Nokta Kitap, 2006, 878 s., 23 cm.

Eserde 16. Yüzyıl Osmanlı Devleti'nin durumu, çıkan isyanlar ve Pir Sultan Abdal'ın hayatı, şiirleri bağlamında açıklayıcı bilgilere yer verilmektedir. Ayrıca eserde 412 şiire ve 83 resme yer verilmektedir.

İçindekiler: Çalışmayla İlgili Birkaç Söz s.7, Giriş s.15, 16.Yüzyılın İlk Yarısında Rum Eyaletinde Ortaya Çıkan Ayaklanmalar ve Bunların Pir Sultan'a ve Bölgeye Etkisi s.27, Osmanlı Vergi Sisteminin Toplumsal Yaşama Etkisi ve Bir Vergi Türü Olarak "Gerdek Vergisi" s.41, Osmanlı Döneminde Konar-Göçerler ve Ayaklanmaların Yapısal Özelliği Üzerine Kısa Bir Değinme s.49, Pir Sultan Abdal'ın Kalender Çelebi Ayaklanmasıyla İlişkileri ve Alevi Toplumunda "Şah" Tasarımı s.62, Dergah ve Zaviyelerin Yapılanması ve Pir Sultan'ın Bu Kurumlarla İlişkileri s.72, 6.1 Dergah ve Zaviyelerin Oluşumu s.72, 6.2 Pir Sultan'ın Dergah ve Zaviyelerle İlişkileri s.74, Kalender Çelebi'nin Yürüyüş Güzergahı, Mahmut Paşa'nın Konuyla İlgili Arzı ve Pir Sultan'ın Deyişlerinde Yansımaları s.83, Yıldız Dağı ve Banaz Köyünde Konaklayan "Şah", Eyleme Katılan "Gaziler" ve "Kızıl-başlık" üzerine açıklama s.106, Pir Sultan Abdal'ın Yaşadığı Döneme İlişkin Diğer Kanıtlar ve Şah İsmail Hatayi ve Şah Tahmasp'la İlgili Deyişler s.139, 16. Yüzyılda Rum (Sivas) Eyaletinin Sınırları ve Sivas Beylerbeyi –Yeni Bir-Hızır Paşayla İlgili Belgeler s.173, Pir Sultan Abdal – Balım Sultan/ Hacı Bektaş Dergahı İlişkisi ve Zaman Belirlenmesi Açısından Önemi s.183, Pir Sultan – Hızır Paşa İlişkisi s.194, Alevilere Yönelik Suçlamalar- Öngörülen Ceza ve Uygulamalar ve Pir Sultan'da Yansımaları s.205, Pir Sultan'ın Asılmasıyla İlgili Önemli Bir Deyiş ve Asılma Sonrası Yakılan Ağıt s.225, Belgelerde Osmanlı Yönetiminin Alevi-Kızılbaş Toplumuna Karşı Yaklaşımı ve Bu Durumun Pir Sultan'ı Etkileme Boyutu s.234, Deyişlerde Geçen Kimi İpuçlarının Tarihsel Kaynaklarda Bir Arada Değerlendirilmesi s.256, "Kazova'ya Dikilen Sancak" ve Pir Sultan Abdal'ın Şah Kalender Eylemiyle İlgili Diğer Deyişleri s.267, Pir Sultan Abdal'a İlişkin Kimlik Tartışmaları ve Deyişlerde Yansıyan Coğrafya s.292, Âşıkların Deyişlerinde Pir Sultan Abdal'a İlişkin Yansımalar s.306, Pir Sultan Abdal'ın Gizlenme Dönemi ve

Balkanlar'a Geçiş s.318, Pir Sultan Cemaati ve Pir Sultan'ın "Şam" ile İlgili Değişleri s.324, Kırsal Alan Yaşamının Pir Sultan'ın Değişlerine Yansıması s.330, Pir Sultan'la İlgili Kimi Düzeltmeler s.336, 23.1 Âşık Ali İzzet'in "Pir Sultan Demeleri" s.336, 23.2 Pir Sultan – Kul Himmet İlişkisi, "Bende"nin Bir Değiş ve Bir Yanılgı s.352, 23.3. Pir Sultan Abdal'ın Eylemlerine "Kanıt" Sayılan Er Mustafa'nın Değişleri s.357, Pir Sultan Ocağı s.363, 24.1. Ocak Nedir s.363, 24.2 Pir Sultan Ocağı s.368, Pir Sultan Değişlerindeki Düzeltmelerle İlgili Kısa Bir Değerlendirme s.381, Sonuç s.385, Değişler s.413, Sözlük s.763, Kaynakça s.775, Dizinler s.794, Değişler Dizini s.794, İnceleme İçindeki Değişler Dizini s.805, Kişi, Topluluk ve Yer Adları Dizini s.806, Belgelerden Örnekler s.817, Resimler s.883, Harita s.880.

Ön Söz (ve/veya Giriş): Bu bölümde öncelikle Anadolu'nun ne kadar zengin bir kültüre sahip olduğu belirtilmiş ve eserin oluşma süreci anlatılmıştır. Eser hazırlanırken gerek yazılı kaynaklara, gerek alan çalışmalarına başvurulduğu belirtilmiştir. İçerikte 900'ü aşkın deyiş olduğu ve bunların cümle cümle kontrol edilerek esere alındığı belirtilmiştir. Ayrıca daha önce hiçbir çalışmada yapılmayan topografik çözümlene yapıldığı belirtilmiştir.

Konu Açıklaması: "Giriş" başlıklı bölümde Pir Sultan'ın önemi ve değeri anlatılıp bulunan yeni bilgi ve belgelerle yeni bir bakış açısının kazanılmaya çalışıldığı anlatılmış ve yapılacak araştırmalarda izlenmesi gereken yöntemler beş madde halinde açıklanmıştır. "16.Yüzyılın İlk Yarısında Rum Eyaletinde Ortaya Çıkan Ayaklanmalar ve Bunların Pir Sultan'a ve Bölgeye Etkisi" başlıklı bölümde Osmanlı devletinin 16.yüzyıldaki durumu, halktaki huzursuzluk sonucu çıkan Şah Kulu, Nur Ali Halife, Bozoklu Şah Celal, Şah Veli, Süğlün Koca-Baba Zünnun, Zünnunoğlu Halil ve Kalender Çelebi ayaklanmaları anlatılmıştır. "Osmanlı Vergi Sisteminin Toplumsal Yaşama Etkisi ve Bir Vergi Türü Olarak "Gerdek Vergisi" başlıklı bölümde belgeler eşliğinde halktan alınan farklı isimlerdeki vergilerden ve bunların halk tarafından olumsuz karşılanması anlatılmıştır. "Osmanlı Döneminde Konar-Göçerler ve Ayaklanmaların Yapısal Özelliği Üzerine Kısa Bir Değinme" başlıklı bölümde çıkan isyanlar "göçebe ve topraksız emekçi halk kesimlerin ya da topraksız köylülerin isyanı" olarak tanımlanmış ve bu tanımın nedenleri maddeler halinde açıklanmıştır. Devamında göçerlik-yerleşiklik terimleri

hakkında ve isyanlarla ilişkisi 28 madde halinde açıklanmıştır. “Pir Sultan Abdal’ın Kalender Çelebi Ayaklanmasıyla İlişkileri ve Alevi Toplumunda “Şah” Tasarımı” başlıklı bölümde Pir’in bir şiiri ışığında Kalender Çelebi isyanıyla Pir Sultan arasındaki ilişki ve şiirde geçen kişiler ile “Şah” kavramı incelenmiştir. “Dergâh ve Zaviyelerin Yapılanması ve Pir Sultan’ın Bu Kurumlarla İlişkileri” başlıklı bölümde alevi dergâh ve zaviyelerinin oluşumu, uygulamaları, inançları ve Pir Sultan’ın dergâh ve zaviyelerle ilişkisi açıklanmıştır. “Kalender Çelebi’nin Yürüyüş Güzergâhı, Mahmut Paşa’nın Konuyla İlgili Arzı ve Pir Sultan’ın Deyişlerinde Yansımaları” başlıklı bölümde Kalender Çelebi isyanı, devlet katındaki etkisi, savaş bölgesinden İstanbul’a gönderilen bir belge, katılan topluluklar ve etkileri şiirler eşliğinde anlatılmıştır. “Yıldız Dağı ve Banaz Köyünde Konaklayan “Şah” ve Eyleme Katılan “Gaziler” ve Kızılbaşlık Üzerine Açıklama” başlıklı bölümde şiirler eşliğinde Kalender Çelebi’nin isyanı, Banaz bölgesine geldiği ve isyanın Pir Sultan’daki etkileri ve isyan için düşünceleri şiirler eşliğinde anlatılmıştır. Ayrıca şiirlerde geçen kişiler, yer adları ve inanç motifleri hakkında da açıklama yapılmıştır. “Pir Sultan Abdal’ın Yaşadığı Döneme İlişkin Diğer Kanıtlar ve Şah İsmail Hatayi ve Şah Tahmasp’la İlgili Deyişler” başlıklı bölümde şiirler eşliğinde Bağdat’ın alınması, İran’a göçler, Safevilerin Anadolu’ya etkileri gibi olaylar anlatılmıştır. Ayrıca bu bölümde konuyla ilgili İstanbul’dan gönderilen 4 belgeye de yer verilmiştir. “16. Yüzyılda Rum (Sivas) Eyaletinin Sınırları ve Sivas Beylerbeyi –Yeni bir- Hızır Paşayla İlgili Belgeler” başlıklı bölümde ilk önce eyaletlerin sınırları belirtilmiştir. Daha sonra Hızır Paşa’nın kim olduğu bulunan yeni belge ve bilgiler ışığında anlatılmıştır. “Pir Sultan Abdal – Balım Sultan İlişkisi ve Zaman Belirlenmesi Açısından Önemi” başlıklı bölümde Pir’in Balım Sultan’ı gördüğü dolayısıyla şiirler eşliğinde Pir’in yaşayabileceği dönem anlatılmıştır. “Pir Sultan – Hızır Paşa İlişkisi” başlıklı bölümde Pir ile Hızır Paşa arasındaki ilişki açıklanmış ve olabilecek olaylar şiirler eşliğinde anlatılmıştır. Ayrıca Pir’in “siyaseten katil edilme” nedenleri de maddeler halinde verilmiştir. “Alevilere Yönelik Suçlamalar- Öngörülen Ceza ve Uygulamalar ve Pir Sultan’da Yansımaları” başlıklı bölümde devletin Alevilere olan olumsuz bakış açısı ve sonucundaki suçlama yöntemleri, suçlamalar sonunda verilen ceza şekilleri ve Pir Sultan’ın devletin bu bakışına cevabı şiirleri ışığında anlatılmıştır. “Pir Sultan’ın

Asılmasıyla İlgili Önemli Bir Deyiş ve Asılma Sonrası Yakılan Ağıt” başlıklı bölümde Pir’in tutuklanması ve öldürülmesi sonucunda yazılan ve kime ait olduğu belli olmayan bir şiiri açıklanmıştır. “Belgelerde Osmanlı Yönetiminin Alevi-Kızılbaş Toplumuna Karşı Yaklaşımı ve Bunun Pir Sultan’a Yansıma Boyutu” başlıklı bölümde Osmanlı Devleti’nin 16. Yüzyılda Aleviler aleyhine yayınladığı 15 belgeye yer verilmiştir. “Deyişlerde Geçen Kimi İpuçlarının Tarihsel Kaynaklarda Bir Arada Değerlendirilmesi” başlıklı bölümde Pir’in şiirleri ışığında coğrafi bölgeler, ulu saydığı kişiler, aynı dönemde yaşamış olabileceği kişiler, şiirlerine sonradan eklenen dizeler hakkında bilgi verilmiştir. “Kazova’ya Dikilen Sancak” ve Pir Sultan Abdal’ın Şah Kalender Eylemiyle İlgili Diğer Deyişleri” başlıklı bölümde “Kazova’ya dikilen sancak” motifi ve Pir’in Kalender Çelebi isyanı ile ilgisi sekiz şiir eşliğinde anlatılmıştır. “Pir Sultan Abdal’a İlişkin Kimlik Tartışmaları ve Deyişlerde Yansıyan Coğrafya” başlıklı bölümde başlıklı bölümde ilk önce Pir Sultan mahlası incelenmiş ve farklı Pir Sultan’ların olmadığı görüşü 10 farklı madde ve şiirler eşliğinde açıklanmıştır. “Âşıkların Deyişlerinde Pir Sultan Abdal’a İlişkin Yansımalar” başlıklı bölümde kendi devrinden sonra gelen pek çok aşğın Pir Sultan hayranı olduğu belirtilip şiirleri verilmiştir. “Pir Sultan Abdal’ın Gizlenme Dönemi ve Balkanlar’a Geçiş” başlıklı bölümde devletin baskısı nedeniyle Aleviler arasında bir göç dalgası yaşandığını Pir Sultan’ın da bu baskılar sonucu Balkanlar’a bir süreliğine göç ettiği şiirleri ışığında anlatılmıştır. “Pir Sultan Cemaati ve Pir Sultan’ın “Şam” ile İlgili Deyişleri” başlıklı bölümde önce Pir Sultan isimli yerleşim yerleri hakkında bilgi verilip 4 şiiri ışığında Pir’in Şam’a gittiği anlatılmıştır. Farklı Pir Sultan’ların olmadığı görüşü 10 farklı madde ve şiirler eşliğinde açıklanmıştır. “Kırsal Alan Yaşamının Pir Sultan’ın Deyişlerine Yansıması” başlıklı bölümde Pir Sultan’ın şiirlerindeki yaşam biçiminin ve düşüncenin yansıması anlatılmıştır. “Pir Sultan’la İlgili Kimi Düzeltmeler” başlıklı bölümde Âşık Ali İzzet’in Pir’in şiirleridir diye verdiği şiirler hakkında açıklama yapılmış ve 15 şiir örneğine yer verilmiştir. “Pir Sultan – Kul Himmet İlişkisi, “Bende”nin Bir Deyişi ve Bir Yanılgı” başlıklı bölümde Pir Sultan ile Kul Himmet arasındaki yanlış pirlük-taliplik düşüncesi şiirler ışığında incelenmiştir. Devamında Er Mustafa’nın sonradan yazılan şiirinin Pir Sultan’a mal edilmesi anlatılmıştır. “Pir Sultan Ocağı” başlıklı bölümde önce “Ocak” kelimesinin anlamı,

Alevilik açısından anlam ve önemi açıklanmış, daha sonra Sivas-Banaz köyündeki Pir Sultan Ocağı ve talipleri hakkında bilgi verilmiştir. Devam eden bölümde Pir'in şiirlerindeki yanlış aktarımlar açıklanmıştır. "Sonuç" başlıklı uzun bölümde bu çalışma hakkında genelde Pir Sultan Abdal üzerine çalışmanın zorluğu, Pir Sultan'ı ortaya çıkaran nedenleri, Pir'in Aleviler açısından önemi ve Anadolu'daki Alevilere devletin bakış açısı anlatılmıştır. Devamında şiirlere geçilmiştir.

11. AYDIN, REMZİ

Ateşte Semaha Dönerler Pir Sultan'dan Madımak'a Alevilik, İstanbul, Ceylan Yayınları, 2009, 368 s., 19.5 cm.

Konu Açıklaması: Eser belgesel roman tarzında yazılmış ve Alevi ulularından Hallacı Mansur, Nesimi, Yunus Emre'den Pir Sultan'a ve 1993 Sivas Katliamına yer verilmiştir. Eserin arka kapak yazısında kitap hakkında bilgi verilmektedir; "Remzi Aydın, bu belgesel romanında, Aleviliğin tarihsel derinliklerinden süzülüp gelen felsefi-toplumsal boyutunu, Sivas Madımak'ta yakılan canların öyküsüyle bütünleştiriyor. Hallac-ı Mansur'dan Seyyid Nesimi'ye, Perfectus Silvanus'dan Pir Sultan'a, Pavlikanlardan Yunus Emre'ye, Banaz'dan Madımak'a dek uzanan onurlu ve başı dik bir yolculuğun öyküsü anlatılıyor bu belgesel romanda."

12. BALIM, ALİ

Pir Sultan Abdal, Ankara, Emek Basım Yayımevi, 1957, 169 s., 17 cm.

Eserde Pir Sultan Abdal'ın başından geçen olaylar ve öldürülmesi anlatılmıştır. Eserde toplam 119 şiir bulunmaktadır. Eserin sonunda Açıklama başlığıyla Abdal, Dar, Düldül, Ehl-i Beyt... gibi önemli kavramlar açıklanmaktadır.

İçindekiler: PİR SULTAN ABDAL'IN HAYATI s.3, ŞİİRLER s.32. *

* İçindekiler kısmı tarafımızca hazırlanmıştır.

Ön Söz (ve/veya Giriş) bölümü yoktur.

Konu Açıklaması: PİR SULTAN ABDAL'IN HAYATI başlığıyla başlayan ilk bölümde Pir Sultan Abdal'ın doğduğu köy hakkında bilgi verildikten sonra yedi yaşında uykusunda Hacı Bektaş Veli'yi görüp onun himmetiyle dilinin ve gönlünün açıldığı belirtilmiştir. Daha sonra Hızır Paşa hakkında bilgi verilmiş ve Pir Sultan Abdal ile kadıların ve Paşa'nın yaşadıkları olaylar şiirler eşliğinde anlatılmıştır. Paşa'nın Pir Sultan Abdal'ı idam etmesi ancak Pir Sultan Abdal'ın bu idamdan kurtulup İran'a gitmesi ve Şah'ın emriyle tekrar Anadolu'ya geldiği belirtilmiş ve sonra deme örneklerine yer verilmiştir.

13. BALKIZ, ALİ

Sivas'tan Sydney'e Pir Sultan: Aleviliğin Güncel Sorunları Ve Çözüm Önerileri, Ankara, Prospero Yayınları, 1994. 208 s. ; 20 cm.

Konu Açıklaması: Eser isminde Pir Sultan Abdal'ın adı geçmesine rağmen hayatı ve şiirleri hakkında bilgi bulunmamaktadır. Eserde güncel Alevi sorunları, Sivas Katliamı hakkında görüşler, siyasi sorunlar ve Alevi dernek ve vakıfların çalışmaları ve olan olaylarla ilgili yazılar bulunmaktadır.

14. BALKIZ, ALİ

Pir Sultan'da Birlik Mücadelesi: (Hızır Paşalar'a Yanıt), Ankara, Ayyıldız Yayınları, 2002, 287 s., 20 cm.

Konu Açıklaması: Eser isminde Pir Sultan Abdal'ın adı geçmesine rağmen hayatı ve şiirleri hakkında bilgi bulunmamaktadır. Eserde güncel Alevi sorunları, siyasi sorunlar ve Alevi dernek ve vakıflarıyla ilgili yazılar bulunmaktadır.

15. BARDAKÇI, VEHBİ

Demirin Üstünde Karınca İzi - Pir Sultan Abdal, İstanbul, Ozan Yayıncılık, 2014, 496 s. 21 cm.

Konu Açıklaması: Eser belgesel roman tarzında yazılmış bir kitaptır. Pir Sultan'ın Hacıbektaş dergâhından Pir'lik ünvanıyla ayrılıp Sivas'a yerleşmesiyle olaylarda başlar ve Pir Sultan'ın idamıyla biter. Yazar arka kapak yazısında kitabı tanıtıcı açıklama yapmaktadır; "Hacı Bektaş Veli dergâhından Banaz'a uzanan yolculukta, zihinsel gel-gitlerle Pir Sultan Abdal'ın kendi kültürel köklerine inmesi ve Moğol istilasından kaçarak Anadolu'ya gelen Horasan Türkmenlerinin trajik sonucuyla kendi dönemi arasında bağlantılar kurması, okuru tarih içinde başka bir tarihin derinliklerine götürüyor. Sömürüye, talana ve Osmanlı yönetiminin adaletsiz uygulamalarına karşı ortaya çıkan halk hareketleri ustaca verilirken, egemenlerin bu isyanları kanla bastırıldığına ve saray içinde dönen entrikalara da tanıklık ediyoruz."

16. BAŞ, MİTHAT

Pir Sultan Abdal, Ankara, Yason Yayınevi, 2015, 318 s. 21 cm.

Eserde Pir Sultan öncesi Anadolu, Pir Sultan'ın hayatı, düşüncesi ve şiirlerine yer verilmektedir.

İçindekiler: GİRİŞ s.7, ABDAL SÖZCÜĞÜ ÜZERİNE s.9, TÜRKMENLERİN ANADOLUYA ETKİLERİ s.13, 16.Yüzyıl Öncesi Anadolu s.13, 16.Yüzyılda Anadolu s.27, PİR SULTAN ABDAL'IN HAYATI s.35, PİR SULTAN ABDAL'IN İNANÇ DÜNYASI s.59, Alevi ve Alevilik Kavramları s.59, Pir Sultan Abdal Şiirlerinin Özellikleri s.67, PİR SULTAN ABDAL SÖYLENCELERİ s.73, Menkıbe I s.73, Menkıbe II s.75, Menkıbe III s.77, PİR SULTAN ABDAL ŞİİRLERİ s.79, KAYNAKÇA s.306, SÖZLÜK s.307.

Ön Söz (ve/veya Giriş): Bu bölümde Pir Sultan Abdal'ın önemi ve şiirlerinin özellikleri anlatılmıştır.

Konu Açıklaması: "ABDAL SÖZCÜĞÜ ÜZERİNE" başlıklı ilk bölümde "Abdal" kelimesinin anlamı ve kullanımı anlatılmıştır. "TÜRKMENLERİN ANADOLUYA ETKİLERİ" başlıklı bölümde Türklerin Anadolu'ya göçleri tasavvufun Anadolu'da gelişimi, Osmanlı Devleti'nin gelişimi ve tasavvufa bakışındaki değişim anlatılmıştır. Devamında 16.yüzyıl Osmanlı tarihi ve Alevi

katliamları hakkında bilgi verilmiştir. ‘‘PİR SULTAN ABDAL’IN HAYATI’’ başlıklı bölümde hayatı, tarikatı, ailesi, takındığı siyasi ve dini tavır ve ödünsüz tavrı sonucu idam edilmesi şiirleri eşliğinde anlatılmaktadır. ‘‘PİR SULTAN ABDAL’IN İNANÇ DÜNYASI’’ başlıklı bölümde Alevilik hakkında bilgi, Türkler arasında gelişimi ve Pir Sultan şiirlerine yansması anlatılmıştır. Devamında Pir’in şiirlerinde düşünce inanç yönü anlatılmıştır. Devamında Sivas yöresinde anlatılan üç menkıbeye yer verilmektedir. Birinde Pir Sultan’ın rüyasında bade içmesi, ikincisinde Hızır Paşa tarafından asılması, üçüncüsünde kadırla yaşadığı olay anlatılmaktadır. Devamında Pir Sultan’ın etkisi anlatılıp şiirlerine geçilmiştir.

17. BAŞARAN, MEHMET

Pir Sultan Ölür Ölür Dirilir, İstanbul, Evrensel Basım-Yayın, 2009, 2. bs., 128 s.,20 cm.

Konu Açıklaması: Eserin adında Pir Sultan Abdal geçmesine rağmen ozan hakkında değil şairin kendi şiirlerinden oluşan bir eserdir. ‘‘PİR SULTAN ÖLÜR ÖLÜR DİRİLİR’’ başlıklı şiirde de Pir Sultan Abdal üzerine değil 12 Mart ve 12 Eylül darbesi sonrası yaşanan olaylar anlatılmıştır. Kitabın sonunda ise Başaran hakkında diğer araştırmacıların yazılarına yer verilmektedir.

18. BEZİRCİ, ASIM

Pir Sultan Yaşamı, Kişiliği, Sanatı, Etkisi, Sözlük, Kaynakça ve Bütün Şiirleri, İstanbul, Evrensel Basım-Yayın, 2003, 5.bs., 461 s., 20 cm.

Eserde Pir Sultan Abdal’ın kimliği ve aynı mahlaslı diğer ozanlar hakkında bilgi verilmiş ve Pir Sultan’ın şiirlerinin içerik ve biçim yapıları incelenmiştir. Eserde toplam 209 şiir bulunmaktadır. Eserin sonunda sözlük ve ozanla ilgili bibliyografya vardır.

İçindekiler: Birkaç Söz s.15, KİMLİĞİ s.23, Pir Sultan Abdal’lar s.25, Pir Sultan s.26, Pir Sultan’ım Haydar s.29, Abdal Pir Sultan s.34, Pir Sultan Abdal’lar s.35, İkinci Pir Sultan s.40, YAŞAMI Halka Göre Pir Sultan’ın

Yaşamı s.43, Belgelere Göre Pir Sultan'ın Yaşamı s. 54, SANATI s.85, İÇERİK Aleviliğin Çevresinde s.87, Aleviliğin Kökenleri s.88, Anadolu'da Alevilik s.90, Bektaşilik s.91, Şiirlerde Alevilik s.92, Sevgi Şiirleri s.93, Bağlılık Şiirleri s.102, Yergi Şiirleri s.106, Töre Şiirleri s.107, Aleviliğin Dışında Doğa s.112, İnsan s.112, Aşk s.114, Ölüm ve Yaşam s.116, Ayrılık ve Özlem s.117, Toplum s.119, Kavga ve Umut s.121, BİÇİM Dil s. 125, Değiş s.128, Koşuk s.130, Birim s.130, Tür s.131, Ölçü s.134, Uyak s.136, ETKİSİ Etkileme s.140, Etkilenme s.143, ŞİİRLER ŞİİRLERİ DERLERKEN s.153, A-PİR SULTAN'IN ŞİİRLERİ s.157, B-KUŞKULU ŞİİRLER s.395, C-PİR SULTAN'LA İLGİLİ ŞİİRLER s.417, SÖZLÜK s.433, KAYNAKÇA s.457, Pir Sultan (Abdal) Üstüne Yazılmış Kitaplar s.457, Pir Sultan (Abdal) ile Dolaylı Olarak İlgili Yardımcı Kitaplar s.458, Dergilerde Çıkmış Yazılar s.459, Gazetelerde Çıkmış Yazılar s.461.

Ön Söz (ve/veya Giriş): Ön sözde yazarın halk kültürüne çok önem verdiği ancak bu çalışmaya kadar halk şiirine eğilemediği belirtilmiştir. Daha sonra Pir Sultan üzerine bilgi verilip artık bir gelenek haline geldiği belirtilmiş ve Pir Sultan'ı öteki şairlerden ayırmanın gerekli olduğuna, etrafındaki sisin dağıtılması gerektiği belirtilmiştir.

Konu Açıklaması: "Pir Sultan Abdal'lar" başlıklı ilk bölümde çeşitli araştırmacıların ozan hakkındaki düşünceleri verilmiştir. Tek bir şair olarak gören veya bir gelenek haline getirmenin yanlış olduğu belirtilip tüm "Pir Sultan Abdal" mahlaslı şairlerin incelenmesine geçilmiştir. İlk olarak asıl Pir Sultan Abdal olarak düşündüğü kişi açıklanmış ve mahlas olarak "Abdal" kelimesini kullanmadığı şiir örnekleriyle belirtilmiştir. "Pir Sultan'ım Haydar" başlıklı bölümde bu şairin Amasya ve Çorum dolaylarında yaşayıp Rumeli'ye gittiği şiirlerle belirtilmiştir. "Abdal Pir Sultan" başlıklı bölümde bu ozanın da Pir Muhammet'in babası olduğu ve Tokat'lı olduğu şiirlerle belirtilmiştir. "PİR SULTAN ABDAL'LAR" başlıklı bölümde ise diğer dört ozan incelenmiştir. İlk ozanın Divriği doğumlu Halil İbrahim olduğu şiirlerle açıklanmıştır. İkinci ozanın ise Pir Sultan'a yakın olan aynı acıları çeken bir kişi olabileceği şiirlerle anlatılmaktadır. Üçüncü ozanın yine Pir Sultan Abdal mahlası kullandığı belirtilmiş ve belki de bu kişinin oğul Pir Muhammet olabileceği belirtilmiştir. Dördüncü Pir Sultan Abdal ise daha çok medrese

görmüş kentsoylu bir ozandır. ‘‘İKİNCİ PİR SULTAN’’ başlıklı bölümde Abdal Musa’nın müritlerinden olan ve asıl adı ‘‘Kul Şükür’’ olan ozandan şiirleriyle bahsedilmiştir. ‘‘Halka Göre Pir Sultan’ın Yaşamı’’ başlıklı bölümde doğduğu yer, soyu hakkında bilgi, Hacı Bektaş Veli’den dolu içip şiirler söylemesi, Hızır Paşa hakkında bilgi, Hızır Paşa’nın Pir Sultan’dan el alıp İstanbul’a gitmesi oradan paşa olarak Sivas’a dönmesi ve Pir Sultan ile yaşadıkları olaylar sonucu onu idam ettirmesi anlatılmaktadır. Diğer bir söylence de kurtulup Erdebil’e gittiği ve orada öldüğüdür. ‘‘Belgelere Göre Pir Sultan’ın Yaşamı’’ başlıklı bölümde şiirleriyle hayatı, çocukları, adı, şiirlerinde kullandığı yerler, düşünce ve inançları döneminin siyasi-sosyal koşullarıyla açıklanmıştır. ‘‘SANATI’’ ana başlıklı bölümde Pir Sultan Abdal’ın şiirlerinin esasını Alevilik inancının oluşturduğu belirtilip, inancın tanıtımı yapılmıştır. Anadolu’da Alevilik’ in gelişimi ve Bektaşilik gibi açıklamalarda bulunulup şiirlerdeki Alevilik unsurlarına yer verilmiştir. Daha sonra Pir Sultan’ın şiirleri Sevgi, Bağlılık, Yergi, Töre Şiirleri olarak dört ana kümede incelenmiştir. Bu incelemeler de açıklamalar da yapılmıştır. Daha sonra inanç dışındaki doğa, insan, aşk temalı şiirler de açıklamalarla verilmiştir. ‘‘BİÇİM’’ başlıklı bölümde şiirlerde kullanılan dil, birim, tür, ölçü ve uyak gibi konular incelenmiştir. ‘‘ETKİSİ’’ başlıklı bölümde Pir Sultan Abdal’ın etkilediği ve kendilerinden etkilendiği kişiler üzerine bilgi verilmiştir. En sonda ‘‘ŞİİRLER’’ başlığıyla Pir Sultan Abdal’ın şiirlerine yer verilmiştir.

19. BİRGÜN GAZETESİ

Pir Sultan Abdal, İstanbul, Birgün Kitap, 2004, 96 s., 20 cm.

Eserde Pir Sultan Abdal’ın hayatı kısa bir şekilde açıklanmış ve devamında tamamen Pir’in şiirlerine yer verilmektedir. Toplam 85 şiir bulunmaktadır.

İçindekiler: Yaşam Öyküsü s.3, İçindekiler s.5, Ön söz s.9. *

Ön Söz (ve/veya Giriş): Bu bölüm şiir türünde Necati Şahin tarafından yazılmıştır. Şiirle Pir Sultan Abdal’ın tarihi önemi anlatılmıştır.

*İçindekiler kısmı tarafımızca hazırlanmıştır.

Konu Açıklaması: Eserin ilk bölümünde Pir'in hayatı kısa bir şekilde anlatılmıştır. Adı, doğum yeri ve direniş göstermesi sonucu idam edilmesi anlatılmıştır. İçindekiler kısmında ise şiirlerin adlarıyla sayfa sayıları verilmiştir. Ön söz'den sonra ise şiirlere geçilmiştir.

20. BULUT, SUHA

Pir Sultan Abdal Esnaf-Sanatkârın Fütüvva Hırkası, İstanbul, Sorun Yayınları, 2007, 160 s., 20 cm.

Eserde Pir Sultan Abdal'ın mücadelesi fütüvveti açıdan incelenmiş ve bu alanda tarihi gelişim ile önemli kişiler açıklanmıştır.

İçindekiler: BÖLÜM I PİR SULTAN ABDAL ESNAF-SANATKÂRIN FÜTÜVVA HIRKASI s.7, HİRİSTİYAN-HERETİK SİLVANUS s.8, PİR SULTAN NEFESLERİ VE KÖYLÜ OZAN ÇIKMAZI s.8, ŞEHİRLİ PİR SULTAN GERÇEĞİ s.11, PİR SULTAN DİZELERİNDE SAY (EMEK) s. 12, MELAMETİ MİSTİK ÖĞRETİ VE FÜTÜVVETİ ÖRGÜTLENME s.13, MELAMETİLİĞİN ETE KEMİĞE BÜRÜNMESİ: FÜTÜVVET s.15, FUAT KÖPRÜLÜ VE SINIFSAK KAYNAŞMA İDEOLOJİSİ FÜTÜVVET! s.16, MELAMET HIRKASINDA PİR SULTAN s.16, EBA MÜSLİM HORASANİ s.17, İMAM CAFER MEZHEBİ VE MELAMETİLİK s.18, HARİCİLİĞE KARŞIT-KIZILBAŞA ÇEKİNDEGN PİR SULTAN! S.18, ELİNİN EMEĞİ KÜÇÜK DÜKKAN EKONOMİSİ VE ADİL BEYLER SORUNSAK! s.19, MİTOLOJİK MÜRVELTİ 'ŞAH'IM VE "ASİ TANRI" FELEK s.21, AHİLER, GAZİLER, DERVİŞLER, BACILAR'IN KURDUĞU OSMANLI s.22, PİR SULTAN NEFESLERİ'NDE AHİLİK VE BEKTAŞİLİK s.23, ŞAH İSMAİL ÜKÜSÜ-KIZILBAŞ ŞAHKULU s.24, PİR SULTAN VE KENDİ EVİN DEVLİĞİ BAKIŞI s.25, PİR SULTAN NEFESLERİ'NDE BEDREDDİN OLAYI YOK!, s.26, PİR SULTAN'DA "REMİZ" İLE BEDREDDİN s.27, PİR SULTAN ŞEYH BEDREDDİN AYNI EMEK-DÜKKAN ERKANINDA s.29, PİR SULTAN VE KIZILBA-HARAMİ KARŞITLIĞI s.30, KIZILBAŞ ALEVİ KALKIŞMALARI VE HARAMİ HELAL YAPMAK s.32, PİR SULTAN'DA HARİCİLİK KARŞITLIĞ s.32, DOĞU'DA FİTYAN'IN KÖKÜ OLAN AYYAR-UN s.35, "SEYYİD

NESİMİ PİRİMİZ” (Pir Sultan) s.38, PİR SULTAN ALEVİ-BEKTAŞI YOLU KİTABI s.41, VAHDET-İ MEVCUT YA DA VARLIK BİRLİĞİ TANRI s.41, NUR-IŞIK FIŞKIRMALI EVREN VE MANİ ÖĞRETİSİ s.43, “KUDRET KATİBİN” YAZDIĞI “KURAN” s.44, AŞK KİTABIN PİR SULTAN s.46, MUHYİDDİN ÜL-ARABİ s.47, HIZIR İLYAS- EJDERHA MOTİFİ s.48, PİR SULTAN’DA “KUDRET” KİTABI s.49, “KURAN” VE “KUDRET” s.50, TİMUR’DA VE ŞAH KULU’NDA “KURAN”! s.52, PİR SULTAN’IN “BATIN KILICI” YA DA “FİKRİ KAVGA”! s.57, NESİMİ VE FÜTÜVVET ÜLKÜSÜ MELAMETİ TAŞI s.59, NESİMİ’DE KÜNTÜ KENZ (GİZLİ HAZİNE KAMU TANRISI) KAVRAMI s.62, NESİMİ’DEKİ PİR SULTAN’DA GÖRÜLMİYEN ÖGELER s.63, HANS DERNSCHWAM’IN SEYAHAT GÜNLÜĞÜ s.64, KIZILBAŞ “DÜZMECE” MUSTAFA s.65, HANS GÜNLÜĞÜNDE DELİ DİVANE VE DİLENCİ DERVİŞ s.66, ŞAH İSMAİL VE PİR SULTAN S.71, ŞAH İSMAİL HATAİ’NİN ŞİİRLERİ s.72, MELAMETİ-FÜTÜVVETİ DONLU ŞAH İSMAİL s.74, DİZELERDE MELAMETİ-FÜTÜVVE KAVRAM VE MOTİFLERİ s.75, ŞAH-I MERDAN’IN ADİL ÇARŞI-PAZAR KANUNU s.79, ŞAH İSMAİL VE MEYHANE “RİND”LERİ s.82, DİZELERİNE GÖRE ŞAH İSMAİL DOKTRİNİ YAPI TAŞLARI s.83, İBNİ BATUTA SEYAHATNAMESİ’NİN GÖSTERDİĞİ S.85, İBNİ BATUTA SEYAHATNAME’DE SINIFLAR MÜCADELESİ s.88, EVLİYA ÇELEBİ, PİR SULTAN’I ZİKRETMEDİ, AMA s.91, EVLİYA ÇELEBİ’DE TİPİK TÜRKMEN KİTLE! s.93, EVLİYA ÇELEBİ’DE TİPİK TÜRKMEN KİTLE! S.93, EVLİYA ÇELEBİ’DE BEKTAŞI TEKKLERİ: DÜZEN AKSESUARLARI S.98, PİR SULTAN-İLK SONUÇ YERİNE s.99, BÖLÜM II AYNI TÜRKMEN HAMURU, AMA... PİR SULTAN ABDAL VE KARACAOĞLAN s.105, BÖLÜM III PİR SULTAN ABDAL GÜLDİKENİ KUL HÜSEYİN s.127, BÖLÜM IV CAFERİ “BUYRUK”TA KOMÜNAL RIZA ŞEHRİ s.138, BÖLÜM V “PİR SULTAN DOSTLARI”NDA “GİZİL KALMIŞ” BİR EREN SEYYİT EBU’L-VEFA! S.142, BÖLÜM VI ŞARK’IN GENÇ İŞÇİLERİ VE BALDIRI ÇIPLAKLAR ŞÖVALYELİĞİ s.148, DİPNOTLAR s.157.

Ön Söz (ve/veya Giriş) bölümü yoktur.

Konu Açıklaması: İlk bölümde Pir Sultan'ın değerinden ve hayatı hakkında çok fazla bilgi olmadığından bahsedilmiştir. İkinci bölümde Erdoğan Çınar'ın çalışmasından bahsedilip Evliya Çelebi'nin seyahatname adlı çalışmasının tarafsızlığından bahsedilmektedir. Daha sonra Pir Sultan'ın sadece köylü bir ozan olmadığı belli bir eğitimden geçtiği ve şehir yaşamını bildiği şiirlerinden örneklerle anlatılmıştır. "MELAMETİ MİSTİK ÖĞRETİ VE FÜTÜVVETİ ÖRGÜTLENME" başlığından itibaren Melametilik ve fütüvvet kavramları açıklanıp Pir Sultan'ın dizelerinden örnekler verilmiş ve şiirlerindeki Eba Müslim ve İmam Caferi Sadık'a göndermelerden bahsedilmiştir. Devamında Ahilik, Şeyh Bedreddin olayları işlenip, Pir Sultan şiirlerinde bunların hiç geçmediği açıklanmıştır. Şiirlerindeki dini terimler ve düşünceler işlenip, Pir'in bunlara bakış açıları verilmiştir. Devamında Osmanlı Devleti'nin kuruluşu hakkında yorumlar yapıp, Seyyid Nesimi hakkında bilgi verilmiştir. "PİR SULTAN ALEVİ-BEKTAŞI YOLU KİTABI" başlıklı bölümde ve devam eden başlıklarda Alevilik hakkında bilgi ve Pir Sultan'ın şiirlerine bağlı işlediği kitaplar ve "Kudret" adlı kitap hakkında bilgi verilmiştir. Devamında Şahkulu, Timur ve Seyyid Nesimi hakkında ve yaptıkları hakkında bilgi verilmiştir. Devamında Alman bir seyyahın günlükleri hakkında bilgi verilip, kitap hakkında eleştiriler yapılmıştır. "ŞAH İSMAİL VE PİR SULTAN" başlığında ve sonrasında Şah İsmail ve devleti anlatılıp fütüvveti düşünce yönü ve sanatçı yönü anlatılmıştır. "İBNİ BATUTA SEYAHATNAMESİ'NİN GÖSTERDİĞİ" başlıklı bölümde ve sonrasında gezginin Anadolu'ya yaptığı seyahat sırasında yazdıkları işlenmiştir. Devamında yine bir seyyah olan Evliya Çelebi seyahatnamesi hakkında çoğunlukla eleştirili açıklamalarda bulunulmuştur. "AYNI TÜRKMEN HAMURU, AMA PİR SULTAN ABDAL VE KARACAOĞLAN" başlıklı ikinci bölümde Karacaoğlan'ın kim olduğu açıklanıp farklı kişilerce temsil edilen bir ekol olduğu belirtilmiş ve düşünce-dava olarak Pir Sultan Abdal'dan farklı yönleri üzerinde durulmuştur. "PİR SULTAN ABDAL GÜLDİKENİ KUL HÜSEYİN" başlıklı üçüncü bölümde Pir Sultan tarzı şiirler yazan Kul Hüseyin ve şiirleri incelenmiş, şiirleri ışığında tarihi bilgiler verilmiştir. "CAFERİ "BUYRUK"TA KOMÜNAL RIZA ŞEHİRİ" başlıklı dördüncü bölümde araştırmacı Esat Korkmaz'ın eserine binaen "Rıza Şehri" düşüncesi-inancı üzerinde durulmaktadır. "PİR SULTAN DOSTLARI" NDA "GİZİL KALMIŞ" BİR

EREN SEYYİT EBU'L-VEFA! ‘‘ Başlıklı beşinci bölümde şairlerin şiirlerinde adı farklı geçse de alevi inancının oluşumunda büyük pay sahibi Ebul Vefa hakkında bilgiler verilmektedir. ‘‘ŞARK’IN GENÇ İŞÇİLERİ VE BALDIRI ÇIPLAKLAR ŞÖVALYELİĞİ’’ başlıklı altıncı bölümde Melametilik, Fütüvvet kavramları anlatılıp tarihi gelişimleri verilmiştir.

21. BÜYÜKTANIR, ZEKİ

Pir Sultan Abdal Destanı, İstanbul, Can Yayınları, 1998, 2. bs., 288 s., 19 cm

Eserde Pir Sultan Abdal’ın hayatı değil, şiirlerle Anadolu’nun kültürel zenginliği, Pir Sultan Abdal’ın önemi ve kültürümüzü oluşturan diğer unsurlara şiir eşliğinde yer verilmektedir.

İçindekiler: GİRİŞ s. 9, Devrime Açılan Kapı s.13, Yaratılış s.18, İnsan s.20, İnsan ve geçmişi s.23, Türkmen s.27, Şaman s.29, Anadolu s.33. Ahiler s.38, Anadolu İnsanı s.40, Erenler s.43, Bilim s.46, Fetva s.64, Hacı Bektaş Veli s.72, Dinler s.79, Kutsal Söyleşiler s.91, Dergâh s.118, Pir Sultan Abdal s.123, Divan s.163, Semah s.167, Ferman s.176, Sivas Çılgılığı s.215, Vasiyet-i Pir Sultan s.269.

Ön Söz (ve/veya Giriş): Eserin ‘‘GİRİŞ’’ başlıklı bölümünde Anadolu, Alevilik, gerçekleşen isyan hareketleri, Anadolu halkının isyancı yönü ve Pir Sultan Abdal hakkında bilgi verilmiştir.

Konu Açıklaması: Eser şiirle oluşturulan bir eserdir. Giriş başlıklı bölümden sonra şiirlere geçilmiştir. Sonda ise ‘‘İzlenimler’’ başlığı ile yazarların bu kitap hakkındaki fikirlerine yer verilmiştir.

22. ÇINAR, ERDOĞAN

Kayıp Bir Alevi Efsanesi, İstanbul, Kalkedon Yayınları, 2007, 213 s., res. 24 cm.

Eserde Pir Sultan Abdal’ın tarihi söylenceler dışında bir kişi olduğu ve yüzlerce yıl önce Hristiyanlıkla çelişen bir lider olduğu belirtilip asıl Pir Silvanus hakkında bilgi verilmektedir.

İçindekiler: ÖN SÖZ s.9, SUNUŞ s.13, BİRİNCİ BÖLÜM: YILDIZ DAĞI s.21, Sözün Ömrü Uzun Olur s.23, Yol Diliyle Pir Sultan Efsanesi s.31, İKİNCİ BÖLÜM: RESMİ RUHSATLI YALAN s.105, Sancılı Yıllar s.107, Belgesiz Tarih s.119, ÜÇÜNCÜ BÖLÜM: KAYIP EFSANE s.135, Urum Kışı s.137, Bir Çift Turna s.149, DÖRDÜNCÜ BÖLÜM: EFSANENİN ARKEOLOJİSİ s.165, Efsanenin Coğrafyası s.167, Efsanede Yer Alan Olaylar ve Kahramanlar s.177, Şiirlerin Dili s.185, Bitmeyen Sevda, Sonu Gelmeyen Öfke s.191, SONSÖZ s.199, DİPNOTLAR s.205, KAYNAKÇA s.209.

Ön Söz (ve/veya Giriş): Bu bölümde yazar asıl Pir Sultan'ın Pir Silvanus olduğunu belirtmiş ve yıllarca resmi tarih tarafından halkın kandırıldığını belirtmiştir.

Konu Açıklaması: İlk bölümde Yıldız Dağı'nın coğrafi özellikleri anlatılıp duygu ve düşüncelere yer verilmiştir. Alevilerin burada toplandığı ve şenlikler yaptığı açıklanıp bir dedenin ağzından Pir Sultan-Hızır Paşa söylencesi anlatılmıştır. "İKİNCİ BÖLÜM: RESMİ RUHSATLI YALAN" başlıklı bölümde ise ilk önce Alevilerin Kurtuluş Savaşı'ndaki faydaları anlatılmış, daha sonra çıkarılan kanunlar sonucu Alevi dergâh ve tekkelerinin yok edildiği eleştirel bir dille anlatılmıştır. "Belgesiz Tarih" başlıklı bölümde ise Pir Sultan ile ilgili olan "Şah", "Hızır Paşa", "Ali Baba" gibi terim ve kişiler incelenmiş ancak bunların gerçekleri yansıtmadığı cumhuriyet döneminde kurgulaştırıldığı belirtilmiştir. "KAYIP EFSANE" başlıklı bölümde ise yazarın asıl düşüncelerine geçilmiştir. Bu bölümde Alevilerin Anadolu'da çok eskiden var olduğu ve 4.yüzyılda Hristiyanlık ile çelişmesi sonucu devletin kendilerine zulüm uyguladığı belirtilmiştir. "Bir Çift Turna" başlıklı bölümde ise Pir Sultan olarak bilinen kişinin aslında Pir Silvanus olduğu açıklanmıştır. Pir Silvanus'un doğumu hakkında bilgi verilip Pir'inden el alması ve kendi dergâhını kurması anlatılmıştır. Ünü artan Pir Silvanus'un daha sonra Şebinkarahisar'a göç ettiği ve burada Vali Symeon tarafından idam edildiği anlatılmıştır. Daha sonra Symeon'un piman olup 3 yıl sonra gelip burada pirlığe başladığı ve onun da baskılar sonucu yakalanıp idam edildiği anlatılmıştır. "DÖRDÜNCÜ BÖLÜM: EFSANENİN ARKEOLOJİSİ"

başlıklı bölümde ise iki söylencenin geçtiği Mananalis - Pülümür, Sivas - Cibossa, Cibossa Kastronu - Sivas Toprakkale Zindanı, Hantepe - Binbir Bacalı Banaz gibi coğrafi bölgeler hakkında bilgi verilmiştir. Devamındaki bölümde ise iki farklı söylencedeki kişiler hakkında bilgi verilmiştir. ‘‘Şiirlerin Dili’’ başlıklı bölümde ise araştırmacıların Pir Sultan şiirleri hakkındaki görüşlerine yer verilmiştir. Devamında Alevilerin tarih boyunca uğradığı haksızlıklar ve 1993 Sivas Katliamı anlatılmıştır. ‘‘SONSÖZ’’ başlıklı bölümde ise Alevilerin binlerce yıllık bölge halkı olduğu ve günümüzdeki sorunları anlatılmıştır.

23. DEĞERLİ, TURABİ

Pir Sultan Abdal Türküleri, İzmir, Senfoni Müzik, 104 s., 27.5 cm.

Konu Açıklaması: Eser Pir Sultan Abdal’ın 40 civarı şiirinin notalı yayımına yer vermektedir.

24. EHL-İ BEYT VAKFI

Yunus Emre; Pir Sultan; Hacı Bektaş-ı Veli, İstanbul, Ehl-İ Beyt Vakfı Yayınları, 48 s. ; 16 cm.

Eserde Yunus Emre, Pir Sultan Abdal ve Hacı Bektaş-ı Veli hakkında bilgi verilip ozanların şiirlerine yer verilmektedir.

İçindekiler:..., PİR SULTAN ABDAL’IN HAYATI s.20, PİR SULTAN DESTANI s.27, PİR SULTAN ABDAL’DAN ŞİİRLER s.29.

Ön Söz (ve/veya Giriş) bölümü yoktur.

Konu Açıklaması: Eserin yirminci sayfasından itibaren Pir Sultan Abdal hakkında bilgi verilmiştir. Şiirinden hareketle Şah İsmail’in oğlu Şah Tahmasb zamanında yaşadığı ve Osmanlılara karşı bir isyana kalkıştığı ve idam edildiği belirtilmiştir. Soyu hakkında bilgi verilmiş ve seyitlik iddiası belirtilmiştir. Daha sonra şiirlerinden hareketle yaşadığı olaylar belirtilmiştir. Hızır Paşa hakkında kısa bilgi verip ‘‘PİR SULTAN DESTANI’’ başlıklı bölüme

geçilmiştir. Bu bölümde de Hızır Paşa ile yaşanan olaylar aktarılmıştır. Sayfa 29'dan itibaren şiirlerine yer verilmiştir.

25. ERCAN, MEHMET

Pir Sultan Abdal Destanı (Şiirler), Ankara, Kalan Yayınları, 2006, 64 s., 19 cm.

Konu Açıklaması: Eserin adında Pir Sultan/ Abdal geçmesine rağmen ozan hakkında değil şairin kendi şiirlerinden oluşan bir eserdir.

26. ERENLER, SADIK

Diyar-ı Horasan'dan Halk Ozanı Pir Sultan Abdal'a, İstanbul, Can Yayınları, 2011. 480 s., 20 cm.

Konu Açıklaması: Eserin adında Pir Sultan Abdal ismi geçmesine rağmen bu isim tarihi dönüm noktalarını belirtmek için kullanılmıştır. Sadece en son bölümde kendisi hakkında bilgi verilmiştir. Eserde İlkçağ Anadolu Uygarlıkları, Çevre Uygarlıklar ve Anadolu'ya Etkileri, Türkmenlerin Anadolu'ya Gelişi, Babai isyanları, Osmanlılar ve Yeniçeri Ocağı, Anadolu'daki ayaklanmalar ve Şeyh Bedreddin Ayaklanması ve Alevilikte Yedi Ulular başlıklarıyla oluşmuş bir eserdir. Pir Sultan Abdal ‘‘Alevilikte Yedi Ulular’’ başlığı altında incelenmiştir. Sayfa 422-457 arasındadır. Bu bölümde ilk başta Pir Sultan Abdal hakkında yazılı kaynak olmadığı belirtilip hakkında yapılan çalışmalara yer verilmiştir. Altı farklı Pir Sultan Abdal olduğu belirtip asıl araştırmaya konu olanın asılan Pir Sultan olduğu belirtilmiştir. Asıl adının Haydarken nasıl Hacı Bektaş Veli'den el alıp Pir Sultan Abdal olduğu anlatılmıştır. Daha sonra Hızır Paşa'nın köyünden kalkıp Pir'e gelerek el alıp Paşa olduğu ve Pir'i astığı anlatılmıştır. Devamında Pir Sultan Abdal'ın yaşadığı devir ve yaşanan sosyo-ekonomik bunalımlar anlatılıp Pir'in halk gözündeki değeri anlatılmıştır.

27. ERGUN, SADEDDİN NÜZHET

XVII inci Asır Saz Şairlerinden Pir Sultan Abdal, 1946, İstanbul, Evkaf Matbaası, 1929, 75 s., 24 cm. + 3 s. nota

Eserde Pir Sultan Abdal'ın hayatı, idamı, inanç yönü ve sanatı üzerine bilgiler bulunmakta ve şiirlerinden 105 tanesine yer verilmektedir.

İçindekiler: PİR SULTAN ABDAL s.5, I Bibliyografya s.6, II Pir Sultan Abdal'ın Hayatı s.10, III Şöhreti s.17, IV Bâtını Şahsiyeti s.19, V Eserleri ve Edebi Şahsiyeti s.20.*

Ön Söz (ve/veya Giriş) bölümü yoktur.

Konu Açıklaması: Eser "PİR SULTAN ABDAL " başlığıyla başlar. Bu bölümde Türklerin genel inanç özellikleri ve Safevilerin etkilerinden bahsedilmiştir. 1.Bölüm olarak başlık konulan "Bibliyografya" başlıklı bölümde, çeşitli yerlerde ve farklı araştırmacıların Pir Sultan Abdal hakkındaki çalışmaları hakkında bilgi verilmiştir. 2.Bölüm ise "Pir Sultan Abdal'ın Hayatı" başlıklı olup doğum yeri ve yaşadığı dönemin özellikleri verilmiştir. 3.Bölüm "Şöhreti" başlığını taşır ve şiirlerinin Aleviler arasındaki ününden bahsedilmiştir. 4.Bölüm "Bâtını Şahsiyeti" başlığını taşır ve ozanın Sünni akaiden tamamen ayrı olduğu ve Alevi-Hurufi etkiler taşıdığı belirtilmiştir. 5.Bölüm "Eserleri ve Edebi Şahsiyeti" başlığını taşır. Ozanın şiirlerinin hece vezniyle olup koşma ve semai tarzında olduğu belirtilmiştir. Aruz vezniyle yazılan hiçbir şiirine rastlanmadığını ve 11'li-8'li hece ölçüsünde şiirleri yazdığı belirtilmiştir.

28. ERTOP, KONUR

Pir Sultan Abdal'dan Onat Kutlar'a (Edebiyat Tarihimizden), İstanbul, Çağdaş Yayınları, 1997. 288 s., 20 cm.

Konu Açıklaması: Eserin adında Pir Sultan Abdal geçmesine rağmen ozan hakkında değil farklı şair ve yazarlar hakkında yazılar bulunmaktadır. Yazar arka kapak yazısında " Nesimilerin, Pir Sultan Abdalların, Sabahattin Alilerin

* İçindekiler kısmı tarafımızca hazırlanmıştır.

ödün vermeyen onurlu yazgılarından benim kuşağımın, benim arkadaşlarımın - Asım Bezirci'nin, Onat Kutların- başına gelenlerin ne ayrılığı var? Çileli ama onurlu kalem sahibine, başkaldıran, uyaran, uyandıran, kendisi de ateşte yanıp tükenen ama yapıtlarıyla geleceği aydınlatan yazara bir saygı sunuşu bu sayfalar” der ve eserin içeriğinde Namık Kemal, Tevfik Fikret, Sabahattin Ali, Orhan Veli, Orhan Kemal, Aziz Nesin, Atilla İlhan, Asım Bezirci gibi şair ve yazarlar bulunmaktadır.

29. EYÜBOĞLU, SABAHATTİN

Pir Sultan Abdal, İstanbul, Cem Yayınevi, 1983, 207 s., 20 cm.

Eser Sabahattin Eyüboğlu'nun çalışmaya başladığı ancak vefatı nedeniyle bitiremediği, diğer yazarların yazılarıyla devam edip biten bir eserdir.

İçindekiler: Sunu: PİR SULTAN ABDAL VE SABAHATTİN EYÜBOĞLU s.5, PİR SULTAN ABDAL VE PİR SULTAN ABDAL GELENEĞİ s.11, PİR SULTAN s.57, ŞİİRLER s.67.*

Ön Söz (ve/veya Giriş) : Ön söz bölümü Azra ERHAT tarafından kaleme alınmıştır. Bu bölümde yazar, Pir Sultan'ın edebi kişiliğini inceleyip, Eyüboğlu'nun örnek bir kişiliğe sahip olduğunu okuyucuya anlatmıştır.

Konu Açıklaması: Sunu kısmından sonra kitapta 2 bölüm vardır. İlk bölüm İlhan BAŞGÖZ tarafından yazılan ‘‘Pir Sultan Abdal ve Pir Sultan Abdal Geleneği’’ başlıklı bölümdür. Bu bölümde yazar, Eyüboğlu'nun başlayıp bitiremediği çalışmaya bir destekte kendisinin olmak istediğini belirtmiş ve Pir Sultan şiirlerinin çok geniş coğrafi alana yayıldığını, bazen değişik versiyonları olduğunu belirtip artık Pir Sultan Abdal şiirinin bir gelenek olduğunu belirtmiştir. ‘‘Köy Aleviliği'nin Özellikleri’’ başlıklı kısımda ise Alevilik ve Bektaşilik hakkında bilgi verilip, kentlerdeki Bektaşi tekkelerinin Köy Aleviliğinden farklı olan yönleri üzerinde durulmuştur. Bektaşi tekkelerinin devletle ve düzenle uyum sağlamasından, çıkan isyanların daha çok Kızılbaş-Alevi ayaklanması olarak görüldüğünden bahsetmiştir. ‘‘Pir Sultan Geleneği

* İçindekiler kısmı tarafımızca hazırlanmıştır.

Neleri Söylüyor’’ başlıklı bölümde ise Pir Sultan’ın ifade ettiği inançların ve düşüncelerin artık bir gelenek olduğu sadece Köy Alevililiği çevresinin değil birçok şairin bu gelenek içinde şiir yazdığı belirtilmiştir. ‘‘İran Şahları Tutkusu mu, Güzel Günler Umudu mu?’’ başlıklı bölümde ise Pir Sultan’ın kavgasının aşamaları şiirler eşliğinde madde madde verilmiştir. ‘‘Pir Sultan Abdal İçin Neler Biliyoruz’’ başlıklı bölümde ozanın kimliği, hayatı, devrindeki dini-siyasi gelişmeler, idam edilmesi, Hızır Paşa’nın kimliği ve diğer araştırmacıların ozanın hayatı hakkındaki görüşlerine yer verilmiştir. İkinci bölüm Sabahattin EYÜBOĞLU tarafından yazılmıştır. Bu bölümde ozanın şiirleri incelenip halk düşüncesinin, halk duygularının şiirlerde nasıl yer bulduğu övülerek anlatılmıştır.

30. EYÜBOĞLU, İSMET ZEKİ

Pir Sultan Abdal, Bir Ozanın Çevreninde Gezintiler, İstanbul, Geçit Kitabevi, 1991, 199 s., 20 cm.

Eserde Pir Sultan Abdal üzerine yapılan inceleme ve yorumlar hakkında bilgi verilip, Pir Sultan Abdal’ın Alevilik ve Anadolu halkı üzerindeki etkisinden bahsedilmiş ve şiirleri eşliğinde düşünce-inanç dünyası incelenmiştir.

İçindekiler: Birkaç Söz s.7, Pir Sultan Abdal Gerçeği s.25, Pir Sultan Abdal’ın Şiiri s.36, Dil s.63, Yaşanan Gerçek s.70, Oniki İmam s.78, Ali Sevgisi s.82, Hacı Bektaş Veli’ye Bağlılık s.94, Pir Sultan Abdal Söylencesi s.98, Yaratılış Olayı s.109, İnsan s.113, Dost s.121, Evren s.126, Sevgi s.131, Güldürücü-Yerici Dizeler s.135, Hayvan Sevgisi s.142, Konuşan Doğa s.150, Pir Sultan Aydınlığı s.155, Atasözleri-Deyimler s.170, Seçmeler s.177.

Ön Söz (ve/veya Giriş): ‘‘BİRKAÇ SÖZ’’ başlıklı bölümde yazar eseri yazarken, Pir Sultan’ın yaşamına değil, onun adı altında gündeme getirilen sorunlara ağırlık verdiğini belirtmiştir. Ayrıca Türk yazınında eserlerin felsefi eleştiri süzgecinden geçmediğini belirtmiş ve bilimsel eleştirinin olmadığını söylemiştir.

Konu Açıklaması: “GİRİŞ” başlıklı 12 sayfalık geniş bölümde ilk önce Pir Sultan Abdal hakkında yapılan araştırmalara ve bu araştırmaların çıkardığı tartışmalı sonuçların değişik nedenleri üzerinde durulmuştur. Toplam 12 maddede bu nedenler açıklanmıştır. Daha sonra Osmanlı devlet düzeni, mezhepler-tarikatlar ve Pir Sultan üzerinde durulmuştur. “PİR SULTAN ABDAL GERÇEĞİ” başlıklı bölümde Pir Sultan’ın halkın gönlünde taht kurduğu, Yunus Emre ile birlikte yüzyıllardır söylenerek geldiği, onları önce kötüleyenlerin sonradan övdüklerini, şiirleriyle toplumu aydınlattığı ve bozulan Osmanlı devlet düzeni anlatılmıştır. “PİR SULTAN ABDAL’IN ŞİİRİ” başlıklı bölümde şiirleri ışığında ozanın düşünce dünyası anlatılır. İlk önce altı madde halinde Pir Sultan’ın şiirini kuran öğeler belirtilmiş daha sonra şiirleriyle açıklanmıştır. Şiirlerindeki kalıcı özellikler üç madde halinde açıklanmıştır; dilin yalınlığı, halk deyimlerinin ağırlığı ve yalınlıkla birlikte değişik sorunları içermeye gücü. Kendinden önceki başta Yunus Emre olmak üzere diğer Alevi-Bektaşî ozanlarından etkilendiğini belirtilir. “DİL” başlıklı bölümde yazar Pir Sultan’ın Türkçe’nin ikinci kurucusu sayılabileceğini belirtmiştir. Şiirlerin yüzlerce yıl önce yazılmasına karşın anlaşılmasık kelime olmadığı belirtilmiştir. Ayrıca yerel dilden kelimeler ve deyimler de kullanıldığı belirtilmiştir. Daha sonra “YAŞANAN GERÇEK” başlıklı bölüme geçmiş ve bu bölümde Pir Sultan’ın şiirlerinin gerçekçi bir yapıda olduğu ve Anadolu insanının İslam diniyle tanışması sonrası verdiği tepkiler ve sahte din adamlarının dine verdiği zararlar anlatılmıştır. “ONİKİ İMAM” başlıklı bölümde Hz. Ali ile peygamberin on bir torunu hakkında bilgi verir ve Pir Sultan’ın şiirlerinde işlenen temel sevgi olduğu belirtilmiştir. “ALİ SEVGİSİ” başlıklı bölümde Alevilik’teki Hz.Ali sevgisi, Pir Sultan’ın şiirlerindeki Hz.Ali sevgisi işlenmiş ve ozanın yüreğindeki Ali sevgisinin onu şiir söylemeye iten yaratıcı güç olduğunu belirtmiştir. “HACI BEKTAŞ VELİ’YE BAĞLILIK” başlıklı bölümde genelde Aleviliğin özelde ozanın Hacı Bektaş’ı üstün görüp ona sevgisini gösteren şiirleri işler. “PİR SULTAN ABDAL SÖYLENCESİ” başlıklı bölümde önce hayatı ve mezarı hakkında yeterli bilgi olmadığı olanların da sadece söylenti niteliğinde olduğu belirtilip sorular eşliğinde farklı Pir Sultan’ları araştırmanın anlamsız olduğu belirtilmiştir. Osmanlı devlet-toplum düzeninin bozulan tarafları anlatılmış ve

şiiirleri eşliđinde Pir Sultan Abdal'ın deđeri, dűşünce-inanç dűnyası açıklanmıřtır. Devam eden bűlűmlerde Pir Sultan Abdal'ın kendi inanç-dűşünce dűnyasına gűre Yaratılıř Olayı, İnsan, Dost, Evren, Sevgi, Gűldűrűcű-Yerici Dizeler, Hayvan Sevgisi, Konuřan Dođa gibi temaları řiiirler eşliđinde incelenmiřtir.

31. FUAT, MEMET

Pir Sultan Abdal, Yařamı, Dűşünce Dűnyası, Sanatçı Kiřiliđi, Seçme řiiirleri, 2.bs., İstanbul, Yapı Kredi Yayınları, 2001, 164 s., 20 cm.

Eserde Pir Sultan Abdal'ın hayatı, idam edilmesi, sanatı, Pir Sultan Abdal'ın dűşünce-inanç dűnyasını oluřturan etkenler bulunmakta ve řiiirlerinden 65 tanesine yer verilmektedir.

İçindekiler: PİR SULTAN ABDAL s.7, Yaşamı s.7, Ne Zaman Yaşadığı s.9, Yaşadığı ađ s.12, MEZHEPLER s.23, şiiilik s.23, Alevilik s.25, Bektařilik s.26, On İki İmam s.28, Ali, Birinci İmam s.29, PİR SULTAN SŐYLENCESİ s.32, Halkın Gűnlűndeki Pir Sultan s.32, SANATI s.36, BU KİTAP s.39, Kitaplar s.41, şİİRLERİNDEN SEÇMELER s.43, DİZİN s.162.

Őn Sűz (ve/veya Giriř) bűlűmű yoktur.

Konu Açıklaması: ‘‘Pir Sultan Abdal’’ bařlıklı ilk bűlűmde nereli olduđu, ailesi hakkında bilgi verilip idamı anlatılmıřtır. Diđer bařlıkta ise ne zaman yařadıđı űzerine řiiirlerinden hareketle gűrűř belirtilip, 16.yűzyıl Osmanlı dűzenini ve geçmiř yűzyılların bu dűneme etkileri açıklanmıřtır. Bu dűnemin sosyal-siyasal olayları ve bunların altyapısı anlatılmıřtır. ‘‘Mezhepler’’ bařlıklı bűlűmde ise ‘‘řiiilik’’, ‘‘Alevilik’’, Aleviliđin Anadolu’daki en yaygın örgűtű olarak adlandırdıđı ‘‘Bektařilik’’, ‘‘On İki İmam’’ bařlıđı altında On İki İmam’ın adları ve ‘‘Ali, Birinci İmam’’ bařlıđı altında Hz.Ali hakkında bilgi verilmiřtir. Daha sonra tekrar Pir Sultan Abdal hakkında bilgi bűlűműne geçilmiř ve hayatı, Hızır Pařa’nın onu idam etmesi anlatılmıřtır. ‘‘Sanatı’’ bařlıklı bűlűmde ozanın řiiirleri ۆlű, konu, sosyal-siyasal konular bakımından incelenmiřtir. ‘‘Bu Kitap’’ bařlıklı bűlűmde altı farklı ozandan bahsedilir ve eserinde yer verdiđi řiiirleri neye gűre seçtiđi açıklanır. ‘‘Kitaplar’’ bařlıklı

bölümde ozan üzerine daha önce yapılan on iki çalışma belirtilmiştir. Sonraki bölüm ‘‘ŞİİRLERİNDEN SEÇMELER’’ başlığını taşıy ve Pir’in şiirlerinden örnekler verilmiştir.

32. GÖLPINARLI, ABDÜLBAKİ; BORATAV, PERTEV NAILİ.

Pir Sultan Abdal, Ankara, Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Enstitüsü, 1943, 196 s., 24 cm.

Eserde Pir Sultan Abdal’ın hayatı, devrinde yaşanan olaylar, Safevilerin etkisi, idamı, inanç yönü ve sanatı üzerine bilgiler verilmekte ve şiirlerinden 94 tanesi bulunmaktadır. Eserin sonunda sözlük kısmı vardır.

İçindekiler: ÖN SÖZ s.5, I PİR SULTAN ABDAL HAKKINDA YAPILAN TETKİKLERİN VE NEŞREDİLMİŞ METİNLERİN BİBLİYOGRAFYASI. BASILMAMIŞ METİNLER-KISALTMALAR s.11, PİR SULTAN ABDAL’IN HAYATI, ZAMANI VE ANADOLU’DA ALEVİLİK HAKKINDA NOTLAR s.15, PİR SULTAN ABDAL’IN MENKABELERİ VE BU MENKABELERE BAĞLI ŞİİRLER s.33, KIZILBAŞLARIN AYAKLANMASIYLA PİR SULTAN’IN İLGİSİNİ GÖSTEREN ŞİİRLER s. 56, Bu şiirlere dair bazı tarihi notlar s.69, İKİNCİ BÖLÜM Metinler s.81.*

Ön Söz (ve/veya Giriş): Bu bölümü Pertev Naili Boratav kaleme almış ve eserin gayesi olarak, dilden dile dolaşan şiirlerden Pir Sultan’a ait olabilecekleri bir araya toplamak olduğunu belirtmiştir.

Konu Açıklaması: Birinci bölüm; ‘‘Pir Sultan’ın Zamanına, Hayatına Dair Notlar ve Menkabeleri’’ başlığını taşımaktadır. Daha sonra I başlığıyla ‘‘Pir Sultan Abdal Hakkında Yapılan Tetkiklerin ve Neşredilmiş Metinlerin Bibliyografyası’’ başlığıyla kısa açıklamalı bir bibliyografya verilmiştir. II ‘‘Pir Sultan Abdal’ın Hayatı, Zamanı ve Anadolu’da Alevilik Hakkında Notlar’’ başlığını taşıy. Bu bölümde Safevilerin Anadolu inançları üzerindeki etkisi, yedi ulu ozan hakkında bilgi, Sadeddin Nüzhet Ergun’un daha önce yayınlanan kitabına yönelik görüşler, kişilik ve inançları üzerinden ozanın

* İçindekiler kısmı tarafımızca hazırlanmıştır.

şiiirlerinden hangilerinin ona ait olup olmayacağı, hayatı, Kul Himmetle olan ilişkisi açıklanmaktadır. III ‘‘Pir Sultan Abdal’ın Menkabeleri ve BuMenkabelere Bağlı Şiiirler’’ başlıklı bölümde ise yazarın Sivas yöresine yaptığı ziyaretlerde edindiğı bilgiler ve bu bilgilerin şiiirdeki yansımalarını anlatılır. Ziyaretleri esnasında farklı köylere de gidip ozan hakkında farklı söylentileri toplamıştır. IV ‘‘Kızılbaşların Ayaklanmasıyla Pir Sultan’ın İlgisini Gösteren Şiiirler’’ başlığıyla ilk önce şiiirler daha sonra bu şiiirlerdeki tarihi kişiler ve olaylar anlatılmaktadır. İkinci bölüm ise ‘‘Şiiirler’’ başlığıyla verilmiştir.

33. GÖLPINARLI, ABDÜLBAKİ

Pir Sultan Abdal Hayatı, Sanatı, Eserleri, İstanbul, Varlık Yayınevi, 1963, 112 s., 17 cm.

Eserde Safeviler ve Pir Sultan Abdal’ın hayatı hakkında bilgiler bulunmakta ve şiiirlerinden 55 tanesine yer verilmektedir.

İçindekiler: HAYATI VE SANATI s.3, Pir Sultan’ın hayatı s.5, Pir Sultan destanı s.9, Şair Pir Sultan s.13, HAYATINDAKİ OLAYLARA AİT ŞİİRLER s.19. *

Ön Söz (ve/veya Giriş) bölümü yoktur.

Konu Açıklaması: Kitabın başlangıcında ‘‘Pir Sultandan Önce’’ başlığıyla Anadolu’daki inanç dünyası ve Anadolu’daki Safevi etkisi anlatılmaktadır. Daha sonra ‘‘Pir Sultan Abdal’ın Hayatı’’ ve ‘‘Pir Sultan Destanı’’ başlıklarıyla hayatı ve idam edilmesi şiiirleri eşliğinde anlatılmaktadır. Son bölüm olan ‘‘Şair Pir Sultan’’ başlığıyla da Alevi-Bektaşii Edebiyatı hakkında bilgi verilip, Pir Sultan Abdal’ın bu edebiyattaki yeri ve şiiirlerinin özellikleri incelenmiştir.

* İçindekiler kısmı tarafımızca hazırlanmıştır.

34. HOŞNUT, AHMET

Pir Sultan Abdal Ehli Beyit Yolunda, Ankara, Onur yayınları, 1991, 144 s., 20 cm.

Konu Açıklaması: Eserin adında Pir Sultan Abdal geçmesine rağmen ozan hakkında değil şairin kendi şiirlerinden oluşan bir eserdir.

35. İMREN, ALİ

Pir Sultan Abdal Anadolu Aleviliğinin Destanlaşan Kahramanı, İstanbul, Gönül Yayıncılık, 2014, 400 s., 20 cm.

Eserde Pir Sultan Abdal'ın hayatını ve önemini anlatan 3 farklı bölüm bulunmaktadır. Ayrıca Pir'in 370 civarında şiirine yer verilmektedir.

İçindekiler: PİR SULTAN ABDAL s.5, PİR SULTAN ABDAL ÜZERİNE s.13, HALK İNANIŞINDA PİR SULTAN s.17, DEYİŞLERİ s.29.*

Ön Söz (ve/veya Giriş) bölümü yoktur.

Konu Açıklaması: "PİR SULTAN ABDAL" başlıklı ilk bölümde Pir Sultan Abdal'ı yaratan dönemin siyasi-ekonomik koşulları açıklanmış ve Pir Sultan'ın özelde aleviler genelde tüm toplum ve edebiyat üzerindeki önemi açıklanmıştır. "PİR SULTAN ABDAL ÜZERİNE" başlıklı ikinci bölümde Nejat BİRDOĞAN'IN yazısını yer verilmiş ve bu bölümde Pir'in hayatına ve ölümüne dair kesitlere yer verilmiştir. "HALK İNANIŞINDA PİR SULTAN" başlıklı bölüm Asım Bezirci'den alınmıştır. Bu bölümde Pir Sultan Abdal'ın hayatı ve kadırlarla yaşadığı olaylar ve Hızır Paşa tarafından idam edilmesi anlatılmıştır. Devamında şiirlere geçilmiştir.

36. İNCE, AYŞEGÜL

Pir Sultan Abdal (Bütün Şiirleri), İstanbul, Eflatun Yayıncılık, 2004, 464 s..

Eserde Pir Sultan Abdal üzerine kısa bir bilgi yer almakta ve şiirlerinden 328 tanesine yer verilmektedir.

* İçindekiler kısmı tarafımızca hazırlanmıştır.

İçindekiler: PİR SULTAN ABDAL BÜTÜN ŞİİRLERİ s.5, BÜTÜN ŞİİRLERİ s.9, SÖZLÜK s.417, KAYNAKÇA s.447, İÇİNDEKİLER s.449.*

Ön Söz (ve/veya Giriş) bölümü yoktur.

Konu Açıklaması: Eserin tek anlatım bölümü olan ilk bölümünde Pir Sultan Abdal tanıtılıp, araştırmacıların eserleri belirtilmiştir. Daha sonra şiirlere geçilmiş ve eserin sonunda şiirlerin isimleriyle sayfa numaraları verilmiştir.

37. KALELİ, LÜTFİ

Şah Hatayi ve Pir Sultan, İstanbul, Alev Yayınları, 2006, 158 s., 24 cm

Eserde önce kişilerin kimlikleri tanıtılıp, Alevilik hakkında yorumlar bulunmakta ve Pir Sultan Abdal'ın idam sürecine yer verilmektedir.

İçindekiler: ..., Pir Sultan s.98, Pir Sultan Kim? s.98, Hızır Paşa Kim? s.99, ‘Eşkiya Yatağı’ Sivas s.101, Banaz Köyünde Pir Sultan s.102, Pir Sultan Çok, Asılan Kim? s.102, Pir Sultan ve Sevenleri Bölücü Değil; Esas Bölücüler Mezhep Kurucularıdır! s.108, İlk Mezheplerin Kuruluş Tarihleri s.110, İftiralara Karşı Pir Sultanca Direnmek s.115, Alevilere İftira ve Ölüm Kusanlar, Muhammedi İslam'ı ve Soyunu Katledenlerdir s.122, Takiye Yöntemleriyle Şeriatı Uyguluyorlar s.125, Pir Sultan, Dik Duran Başını Hiç Eğmedi s.129, Pir Sultan Daha da Bileylendi s.134, Hızır Paşa'nın İhaneti s.137, Pir Sultan'ın Son Sorgulanması s.140, Pir Sultan'ın Asılması s.145, Adımı, Yaşımı, Yurdumu Ne Sorarsınız? S.151, Lütfi Kaleli s.157, Kaynakça s.159.

Ön Söz (ve/veya Giriş): Ön söz kısmında yazar Peygamberimiz döneminden itibaren Aleviler'e yapılan baskı ve katliamlardan bahsedip, Pir Sultan'ın halkın gönlünde başköşeye oturduğunu ve etkisinin daha da sürecektediğini belirtmiştir.

Konu Açıklaması: Eserin başında ‘Pir Sultan Kim?’, ‘Hızır Paşa Kim?’ başlıklarıyla Pir Sultan Abdal ve Hızır Paşa hakkında kimliklerini açıklayıcı

* İçindekiler kısmı tarafımızca hazırlanmıştır.

bilgiler verilmiştir. Daha sonra 16.yüzyıl Sivas ve Banaz Köyü hakkında bilgi verilmiştir. Pir Sultan Çok, Asılan Kim? başlıklı bölümde yazarın araştırmalarında tespit ettiği altı farklı Pir Sultan hakkında bilgi verilir. Sonraki kısımda İslam dinindeki mezhepler hakkında bilgi verilir ve Aleviliğe yönelik iftiralar eleştirmiştir. Sonraki bölümde Pir Sultan'ın kadırlarla olan sürtüşmesi ve Banaz'dan 4 yıl sürgün edilmesi anlatılmıştır. "Hızır Paşa'nın İhaneti" başlıklı bölümden sonra Pir Sultan isyancıbaşı olduğu gerekçesiyle zindana atılıp, sonrasında idam edilmiştir. Bu aşamada Hızır Paşa ile olan sürtüşmeleri, öldürülme süreci de eserde anlatılmıştır.

38. KAYA, HAYDAR

Pir Sultan Abdal Yaşamı-Sanati-Yapıtları, İstanbul, Engin Yayıncılık, 1999, 551 s., 20 cm.

Eserde Pir Sultan'ın hayatı asılması, düşünceleri ve şiirleri incelenmiş ve toplam 407 şiirine yer verilmektedir. Ayrıca eserin sonunda 41 nota bulunmaktadır.

İçindekiler: Sunuş s.7, Pir Sultan Abdal'ın Menkıbevi hayatı s.11, Tarihi gerçeklerle hayatı s.34, Soyu s.34, Doğum Tarihi s.36, Gençliği s.37, Olgunluk dönemi ve idamı s.38, Pir Sultan Abdal'ın asılma nedeni s.40, Mahlas (takma ad) konusu s.44, Pir Sultan Abdal'ın Felsefesi s.46, Safevi (İran) şahlarına sevgi beslemesi s.50, Şiirlerinin İncelenmesi s.54, Yedi ve Sekiz heceli şiirleri s.61, Onbir heceli şiirleri s.133, Ansiklopedik sözlük ve açıklamalar s.456, Şiir dizini s.508, Pir Sultan Abdal bibliyografyası s.548, Notalar s.553, Yazarın hayatı s.605.

Ön Söz (ve/veya Giriş): Bu bölümde Pir Sultan'ın ününden bahsedilmiş ve kendisi de Alevi olduğu için Pir Sultan'ı daha iyi anlayıp anlatabileceğini belirtmiştir.

Konu Açıklaması: "Pir Sultan Abdal'ın Menkıbevi Hayatı" başlıklı bölümde şiirleri eşliğinde Hacı Bektaş'tan bade içmesi, dergâha bağlanması, köyünde ünlenmesi ve Hızır'ın ona mürit olması, kadırlarla yaşadıkları, Hızır'ın vali olarak geri dönmesi ve yaşadıkları zıtlık sonucunda idam edilmesi; ancak kurtulup Horasan'a gitmesi ve orada ölmesi anlatılır. "TARİHİ

GERÇEKLERLE HAYATI” başlıklı bölümde soyu, doğum tarihi, gençliği, olgunluk dönemi ve idamı anlatılmıştır. “PİR SULTAN ABDAL’IN ASILMA NEDENİ” başlıklı bölümde padişah fermanlarından örnekler verir ve Pir’in asılma nedenlerini anlatır. Devamında farklı Pir Sultanlar olmadığı görüşü sebepleriyle açıklanmıştır. “PİR SULTAN ABDAL’IN FELSEFESİ” başlıklı bölümde şiiirlerindeki konular, kişiler, inançlar anlatılmıştır. “SAFEVİ (İRAN) ŞAHLARINA SEVGİ BESLEMESİ” başlıklı bölümde Pir Sultan’ın Safevi Şahlarına olan sevgisinin nedenleri 5 madde halinde açıklanmıştır. “ŞİİRLERİNİN İNCELENMESİ” başlıklı bölümde şiiirlerin özellikleri ve hangi şiiirlerin ona ait olabileceği anlatılmıştır. Devamında şiiirlere geçilmiştir.

39. KAYA, ÖMER

Pir Sultan Abdal, Denizli, Sembol Yayınları, 2007, 96 s.

Eserde Pir Sultan Abdal’ın hayatı hakkında bilgi verilmiş ve şiiirlerine yer verilmektedir. Halil İbrahim Yıldırım tarafından hazırlanan Pir Sultan Abdal adlı eserle ön söz hariç tüm bilgiler aynıdır.

İçindekiler: Ön söz s.3, DOĞUMU S.5, EĞİTİMİ S.7, ANADOLU’DA HAYAT S.9, BARIŞ YILLARI S.11, ÖLÜMÜ S.12, HIZIR PAŞA S.13, MEZARI S.14, RİVAYETLER S.15, ŞİİRLERİ VE SANATI s.16, ŞİİRLERİNDEN SEÇMELER s.17, KAYNAKLAR s.96.*

Ön Söz (ve/veya Giriş): Ön söz kısmında eserin 100 Temel Eser serisinin bir parçası olduğu belirtilmiş ve okuma alışkanlığının faydaları anlatılmıştır.

Konu Açıklaması: “DOĞUMU” başlıklı bölümde Pir Sultan Abdal’ın doğduğu yer ve soyu konusunda bilgi verilmektedir. Devamında aldığı eğitim ve bağlı bulunduğu ocak hakkında bilgi verilmiştir. “ANADOLU’DA HAYAT” başlıklı bölümde 16. Yüzyıl Anadolu tarihi hakkında bilgi verilmiştir. “ÖLÜMÜ” başlıklı bölümde Pir’in nasıl öldürüldüğü açıklanmıştır. “HIZIR PAŞA” başlıklı bölümde kim olabileceği konusunda bilgiler bulunmaktadır. Devamında Pir’in mezarının yeri ve Hızır Paşa

* İçindekiler kısmı tarafımızca hazırlanmıştır.

tarafından asılması konusunda bilgi verilmiştir. “ŞİİRLERİ VE SANATI” başlıklı bölümde şiirlerin konu ve biçimi hakkında bilgi verilmiştir.

40. KORKMAZ, ESAT

Pir Sultan Abdal Divanı, İstanbul, Ant Yayınları, 1994, 480 s.

Eserde Pir Sultan Abdal’ın ve farklı Pir Sultanların hayatları hakkında bilgi verildikten sonra 16. yüzyıl Osmanlı tarihi hakkında bilgi verilmekte ve Pir Sultan’ın idamı anlatılmaktadır. Eserde toplam 430 şiir bulunmakta ve son kısımda şiirlerin hangi sayfalarda olduğu belirtilmektedir.

İçindekiler: DAR’DA BİR KIZIL GÜL s.3, Pir Sultan Geleneğinde PİR SULTANLAR s.6, Söylencedeki PİR SULTAN s.13, Belgelerdeki PİR SULTAN s.25, ŞİİRLER s.33.*

Ön Söz (ve/veya Giriş) bölümü yoktur.

Konu Açıklaması: “DAR’DA BİR KIZIL GÜL” başlıklı ilk bölümde Pir Sultan’ın halk nazarındaki öneminden bahsedilmiş ve eseri yazarken ister Pir Sultan Abdal tarafından yazıldığı kesin bilinsin, ister bilinmesin şiirleri “ Pir Sultan şiirleri” olarak algılamak gerektiği ve bu eserinde bu yaklaşımla yazıldığı belirtilmiştir. “Pir SULTAN Geleneğinde PİR SULTANLAR” başlıklı ikinci bölümde Asım Bezirci’nin yaptığı araştırma alıntı şeklinde verilmiştir. Altı farklı Pir Sultan olduğu belirtilip hepsinin kimliği anlatılmaktadır. “Söylencedeki PİR SULTAN” başlıklı bölümde Pir Sultan Abdal’ın doğduğu köy, yedi yaşında rüyasında Hacı Bektaş Veli’den dolu içmesi, Hızır Paşa’nın kim olduğu, Pir Sultan’ın kadılarla ve Paşa ile yaşadıkları, asılma süreci, ölmeden kurtulması ve İran’a gidip tekrar Anadolu’ya gelmesi anlatılmaktadır. “Belgelerdeki PİR SULTAN” başlıklı bölümde asıl adının Haydar olduğu ailesi, geldiği yer, okuma yazma bildiği belirtilmiştir. 16.yüzyıl Osmanlı tarihi hakkında bilgi verilmekte ve Atilla Özkırımlı’nın fikirlerinden alıntı yapılmaktadır. Özkırımlı’nın alıntısında Anadolu Alevileri, Osmanlı ve Safeviler hakkında bilgi verilmektedir.

* İçindekiler kısmı tarafımızca hazırlanmıştır.

Özellikle 16.yüzyıl hakkında bilgi verilmektedir. En sonda da Pir Sultan'ın idam edilmesi ve idam edildiği yer anlatılmıştır.

41. KORKMAZ, ESAT

Pir Sultan Abdal - Üçüncü Ölmem Bu Hain, İstanbul, Alev Yayınları, 2005, 154 s. ; 21 cm.

Eserde Pir Sultan Abdal'ın hayatı, etkisi ve kendisini oluşturan inanç dünyası tarihi-felsefi-sosyolojik boyutlarıyla sunulmuştur. Eserde Pir Sultan Abdal'a ait 43 şiire yer verilmiştir. Ayrıca eserin sonunda Kaynakça ve Sözlükçe bölümleri mevcuttur.

İçindekiler: Ön söz s.1, Pir Sultan Ölür Dirilir s.5, Pir Sultan'ı Yaratan Dünya s.15, Pir Sultan'ın Yaşamı s.19, Belgelerde Pir Sultan s.19, Gönüllerde Pir Sultan s.25, Pir Sultan'da Yaşayan Dünya s.33, Pir Sultan Abdal'ın İçeri Nefesleri s.64, Pir Sultan Kaynakçası s.111, Sözlükçe s.116.

Ön Söz (ve/veya Giriş): Bu kısımda yazar Alevilik üzerinde durmakta ve tarihi gelişim içinde Aleviliği inceleyip günümüz hakkında çıkarımlarda bulunmakta, Alevi toplumuna öneriler sunmaktadır.

Konu Açıklaması: "PİR SULTAN ÖLÜR DİRİLİR" başlıklı bölümde ilk önce Pir Sultan Abdal ve Alevilik hakkında yorumlarda bulunulmuş, daha sonra Pir Sultan Abdal'ın neden bu kadar benimsendiği anlatılmıştır. Farklı Pir Sultanların olduğu belirtilmiştir. Aynı bölümün devamında güncel olaylardan ve Pir Sultan Abdal düşüncesinden bahsedilmiştir. "PİR SULTAN'I YARATAN DÜNYA" başlıklı bölümde ise Alevilik'in doğuşu, gelişim süreci ve Alevilik'in toplumsal yaşama etkilerini, bu etkiler ışığında Pir Sultan Abdal'ın hangi koşullarda doğduğunu belirtmiştir. "PİR SULTAN'IN YAŞAMI" başlıklı bölüm ise iki kısma ayrılmaktadır. İlk kısım olan "BELGELERDE YAŞAYAN PİR SULTAN" adlı bölümde 16.yüzyıl Anadolu tarihi ve Safeviler hakkında bilgi verilmektedir. Bu noktada Pir Sultan Abdal'ın ortaya çıkış şartları hakkında da bilgi verilmiştir. Pir Sultan Abdal'ın tehlikeli görülmesi ve Hızır Paşa tarafından idam edilmesi de anlatılır. Ayrıca bu kısmın sonunda Pir Sultan Abdal'ın yaşadığı dönemle ilgili üç görüşe yer

verilmiştir. “GÖNÜLLERDE YAŞAYAN PİR SULTAN “ başlıklı bölümde ise Pir Sultan Abdal’ın köyü, rüyasında bade içmesi, ününün artıp “Pir” sıfatına ulaşması ve Hızır’ın da bu ünü duyup yanına gelmesi, ondan himmet alması, İstanbul’a gidip vali olarak Sivas’a dönmesi ve Pir Sultan Abdal ile yaşadığı çekişmeler ve onu idam ettirmesi anlatılır. Diğer bir söylence ise Pir Sultan Abdal’ın ölmediği kurtulup İran’a gittiği ve orada öldüğüdür. Diğer bir ana bölüm “PİR SULTAN’DA YAŞAYAN DÜNYA” başlığını taşır. Bu bölümde Tanrı düşüncesi ve bu düşüncenin Pir Sultan Abdal’da yansıması, HZ.MUHAMMED düşüncesi, HZ.ALİ düşüncesi, evren, kozmik olaylar, felsefe, zahir-batın ilişkisi, Bâtınlık hakkında bilgi, ”Buyruk”tan bir bölüm verilerek Alevi-Bektaşî inancı ve Pir Sultan’a yansıması anlatılıp şiir örneklerine geçilmiştir

42. KÖKLÜGİLLER, AHMET

Pir Sultan Abdal Yaşamı ve Şiirleri, İstanbul, Ertüze, 1984, 230 s.,19 sm.

Eserde Anadolu’daki siyasi-sosyal durum açıklanıp Pir Sultan Abdal’ın hayatı ve şiir özellikler hakkında bilgi verilmektedir. Toplam 153 şiirine yer verilmiştir. Eserin sonunda şiirler dizini ve sözlük bulunmaktadır.

İçindekiler: PİR SULTAN ABDAL’DAN ÖNCE ANADOLU’DA SİYASAL VE TOPLUMSAL DURUM s.3, PİR SULTAN’IN YAŞADIĞI DÖNEM VE BU DÖNEMİN GENEL ÖZELLİKLERİ s.7, PİR SULTAN ABDAL’IN YAŞADIĞI DÖNEMDE ANADOLU’DAKİ MEZHEPLER VE TARİKATLAR s.11, PİR SULTAN ABDAL’IN YAŞAMI s.17, PİR SULTAN ABDAL’IN ŞİİRLERİ s.25, SEÇME ŞİİRLER s.185. ŞİİRLER DİZİNİ s.188, SÖZLÜK s.194. *

Ön Söz (ve/veya Giriş) bölümü yoktur.

Konu Açıklaması: “PİR SULTAN ABDAL’DAN ÖNCE ANADOLU’DA SİYASAL VE TOPLUMSAL DURUM” başlıklı bölümde ilk önce siyasi durum açıklanmış ve Anadolu’nun Malazgirt Savaşı’ndan itibaren geçirdiği

* İçindekiler kısmı tarafımızca hazırlanmıştır.

değişimler ve meydana gelen olaylar anlatılmıştır. Toplumsal Durum alt başlığı olan bölümde ise Selçuklulardan itibaren Anadolu'daki dini-siyasi ve ekonomik gelişmeler ele alınmış ve Anadolu'yu en çok etkileyen Safeviler hakkında bilgi verilmiştir. Daha sonra "PİR SULTAN'IN YAŞADIĞI DÖNEM VE BU DÖNEMİN GENEL ÖZELLİKLERİ" başlığıyla 15. ve 16. Yüzyıllarda Anadolu'daki siyasi ve dini bölünme bu bölünmeler sonucu gelişen olaylar anlatılmıştır. Devamında mezhep kavramı açıklanıp Anadolu ve İslam dünyasındaki mezhepler ve Anadolu'ya ait alt inançlar açıklanmıştır. "PİR SULTAN ABDAL'IN YAŞAMI" başlıklı bölümde doğum yeri, daha sonra sipahi olması daha sonra dergâhta pirlık makamına gelmesi ve Sivas'a dönmesi anlatılmıştır. Sivas'ta ise eski müridi Hızır Paşa ile yaşadığı olaylar sonucu idam edilmesi anlatılmıştır. Daha sonra "HIZIR PAŞA KİMDİR" başlıklı bölümde kısa bir bilgi verilip tekrar Pir Sultan hakkında bilgi verilmiş ve haklarındaki diğer söylenceler anlatılmıştır. Farklı Pir Sultan'lar olduğu konusunda açıklama yapılmış ve şiirlerinin incelenmesine geçilmiştir. "PİR SULTAN ABDAL'IN ŞİİRLERİ" başlıklı bölümde ilk önce Pir'in şiirlerinin derlenmesi ve derleme yapan kişiler açıklanmıştır. Devamında Pir Sultan Abdal'ın özelde Alevi Edebiyatı genelde ise Türk Halk Edebiyatı alanındaki öneminden bahsedilip şiirlerinin dil-yapı-konu özellikleri hakkında bilgi verilmiş ve etkilediği-etkilendiği şairler belirtilmiştir.

43. KUDRET, CEVDET

Halk Şiirinde Üç Büyükler 2- Pir Sultan Abdal, İstanbul, İnkılap Kitabevi, 1985. 2. bs. 144 s. , 20 cm

Eserde Pir Sultan Abdal'ın hayatı ve sanatı hakkında ayrıntılı bilgiler bulunmakta ve şiirlerinden 58 tanesine yer verilmektedir.

İçindekiler: Hayatı s.5, Sanatı s.24, Şiirleri s.40, I.Hayatı ve menkıbeleriyle ilgili şiirler s.42, II. Tarikatla ilgili şiirler s.79, III. Din-dışı Şiirler s.113, IV. Pir Sultan Abdal için kızı Sanem'in söylediği Ağıt s.136, Terimler Sözlüğü s.138.

Ön Söz (ve/veya Giriş) bölümü yoktur.

Konu Açıklaması: Eserde ilk bölüm ‘‘Hayatı’’ başlıklı bölümle başlar ve alt başlıklar halinde ‘‘Ozanın Doğduğu Yer’’, ‘‘Doğduğu Ev’’, ‘‘Tapşırması’’, ‘‘Vücut Yapısı’’, ‘‘Öğrenimi’’, ‘‘Tarikati’’, ‘‘Yaşadığı Devir’’, ‘‘Asıldığı Yer’’, ‘‘Mezarı, ‘‘Çocukları’’, ‘‘Pir Sultan Abdal Menkıbeleri’’ ve ‘‘Ününün Yayılışı’’ verilmiştir. Bu bölümlerde Ozan’ın Sivas-Banaz’lı olduğu, köyde bugün bile evinin durduğu, soyunun nereden gelmiş olabileceği, mahlasının anlamı, kızının söylediği bir ağıta bağlı olarak vücut yapısı, yaşadığı devirdeki İran etkisi, Alevi ayaklanmaları ve toplumsal yozlaşmaların getirdiği huzursuzluklar, asıldığı yerin şimdiki adı ve yeri, dört farklı mezar yerinin olduğunun düşünülmesi, üç oğlunun ve bir kızının olduğu ve Hızır Paşa ile yaşanan süreç anlatılmıştır. İkinci bölüm ise ‘‘SANATI’’ başlığıyla başlar. Bu bölümde Pir Sultan Abdal’ın şiirlerinde ‘‘Ölçek, ayak ve Biçim’’, ‘‘Konu’’, ‘‘Dil’’, ‘‘Söyleyiş’’, ‘‘Pir Sultan Abdal’a etkiler’’, ‘‘Pir Sultan Abdal’ın etkileri’’ başlıklı bölümler verilmiştir. Bu bölümler de ozanın nazım biçimi ve ayak konularında Halk Edebiyatı geleneğine bağlı olduğu, konu bakımından hem dini konuları hem de aşk, doğa gibi din dışı konuları işlediği, dil bakımından ise öz Türkçe sözcükleri, Türkçeleşmiş kelimeler ve bugün İstanbul Türkçesinde kullanılmayan bazı kelimeleri ve eski fiil şekillerini kullandığı belirtilmiştir. Kendisinin Yunus Emre, Kaygusuz Abdal ve Hatayi’den etkilendiği ve kendisinin de Anadolu, Rumeli ve Azerbaycan’daki ozanları etkilediği belirtilmiştir. Son bölüm olan ‘‘Şiirleri’’ başlığıyla ozan hakkında yapılan dört farklı çalışma yapan ve çalışmalarını yapan kişiler verilmiştir.

44. MAARİF KÜTÜPHANESİ

Pir Sultan Abdal Hayatı ve Şiirleri, İstanbul, 1963, 208 s., 20 cm

Halk Şairleri Serisi’nin ikinci kitabı olan bu eserde Pir Sultan Abdal’ın hayatı ve şiirleri hakkında bilgiler bulunmakta ve şiirlerinden 214 tanesine yer verilmektedir.

İçindekiler: PİR SULTAN ABDAL s.3, KOŞMALAR s.23.*

Ön Söz (ve/veya Giriş) bölümü yoktur.

* İçindekiler kısmı tarafımızca hazırlanmıştır.

Konu Açıklaması: Eserin başında Sadeddin Nüzhet Ergun ve Abdülbaki Gölpınarlı ile Pertev Naili Boratav'a ait Pir Sultan Abdal çalışmaları hakkında bilgi verildikten sonra Ozan hakkında farklı yerlerde yayınlanan madde ve metin kaynakları verilmiştir. Hayatı hakkında bilgi verildikten sonra şiirleri ışığında Pir'in kişiliği, bağlı olduğu inancı ve Anadolu hayatını çok iyi betimlediği belirtilip, "KOŞMALAR" başlığıyla şiirlere geçilmiştir.

45. MAKAL, TAHİR KUTSİ

Pir Sultan Abdal, İstanbul, Toker Yayınları, 1999, 191 s., 19 cm

Eserde yazarın Banaz'a yaptığı ziyaret sırasında edindiği bilgiler şiirler eşliğinde verilmektedir. Bir araştırmadan ziyade öyküleme tekniği kullanılmıştır. Toplam 94 şiir yer almaktadır. Eserin sonunda sözlük kısmına yer verilmektedir.

İçindekiler: Yayınevinden s.5, Pir Sultan Abdal Kimdir s.6, Pir Sultan'ın yetiştiği çevre s.7, Dostları Ağlaşır Pir Sultan deyu s.13, Arslan yatağı boş kalmaz s.20, Pir Sultan ve kadın s. 26, Açılın kapılar Şaha gidelim s.29, Üstü kan köpüklü bahar seli s.35, Bir inanç adamı s.38, Aslı Horasan'lı, adı Haydar'dı s.42, Halk, şiirini kendi söyler s.48, Pir Sultan'ın dilberleri s.51, Mürşide varmadan olmaz s.56, Pir Sultan'ın konuları s.61, DEYİŞLER s.70.

Ön Söz (ve/veya Giriş): Yayınevi tarafından yazılan bu bölümde yazarın Banaz köyünü ziyaret ettiği, mukayeseli bir araştırma yaptığı belirtilmiş ve 100 Büyük Edip-Şair serisinin bir kitabı olduğu belirtilmiştir.

Konu Açıklaması: Eserin başında Pir Sultan Abdal'ın hayatı kısa bir şekilde açıklanmıştır. Pir Sultan'ın yetiştiği çevre başlıklı bölümde ilk önce Yıldız Dağı bölgesi ve manevi önemi anlatılmıştır. Devamında idam fermanı ve Pir'in asılması anlatılmıştır. "Dostları Ağlaşır Pir Sultan deyu" başlıklı bölümde Pir'in asılmasından sonra onu sevenlerin düşünceleri şiirleri eşliğinde verilmektedir. "Arslan yatağı boş kalmaz" başlıklı bölümde ailesi, köyünde şimdi yaşayanlar, öldürülmesi ve mezarını bulmak için uğraşanlar hakkında bilgi verilmektedir. "Pir Sultan Abdal ve kadın" başlıklı bölümde Pir Sultan Abdal ve Alevilik inancının kadına verdiği değer anlatılmaktadır. Devam eden

bölümde Pir Sultan Abdal ile Hızır Paşa'nın tanışması ve Pir'in idam edilip gösterdiği kerametler anlatılmıştır. Yine Hızır Paşa'nın kim olduğu sorunu da açıklanmaya çalışılmıştır. Üstü kan köpüklü bahar seli başlıklı bölümde yine Hızır Paşa'nın kimliği ve Pir'in asılmasıyla ilgili bilgi verilmiştir. Diğer bölümde Pir'in inancı için canını vermesinin önemi torunları tarafından anlatılmıştır. "Aslı Horasan'lı, adı Haydar'dı" başlıklı bölümde adı, soyunun nereden geldiği, eğitimi ve ulu gördüğü kişiler anlatılmıştır. Devam eden bölümde şiirlerin içerikleri hakkında bilgi verilmiştir. "Pir Sultan Abdal'ın dilberleri" başlıklı bölümde Pir'in kadınlara yönelik sevgi duygularını anlatan şiirleri verilir ve açıklanmıştır. "Mürşide varmadan olmaz" başlıklı bölümde Pir'in öneminden bahsedilip halkın gönlündeki yeri anlatılmıştır. "Pir Sultan'ın konuları" başlıklı bölümde şiirlerinin temaları incelenip deyişlere geçilmiştir.

46. MERT, OKTAY

Pir Sultan Abdal, İstanbul, Gözlem Yayınları, 1997, 300 s.,

Eserde Pir Sultan Abdal'ın kısaca hayatı ve etkisi anlatılmış ve 328 şiirine yer verilmektedir.

İçindekiler: PİR SULTAN ABDAL s.5, PİR SULTAN ABDAL'LA İLGİLİ KAYNAKÇA s.8, BÜTÜN ŞİİRLERİ s.11, SÖZLÜK s.261, İÇİNDEKİLER s.287.*

Ön Söz (ve/veya Giriş) bölümü yoktur.

Konu Açıklaması: "PİR SULTAN ABDAL" başlıklı ilk bölümde Pir Sultan'ın hayatı, yaşadığı dönemin özellikleri, etkilenmesi ve Pir Sultan'ın Alevi-Bektaşî Edebiyatı açısından önemi açıklanmıştır. Devamında Pir Sultan üzerine yapılan 22 çalışmanın ismi verilmiştir. Devamında şiirler, sözlük ve şiirlerin isimleri üzerine içindekiler kısmı yer almaktadır.

* İçindekiler kısmı tarafımızca hazırlanmıştır.

47. ÖKSÜZ, MEHMET

Pir Sultan Abdal, Kul Olayım Kalem Tutan Eline, Yaşamı Sanatı Şiirleri, İstanbul, Eğitim Üretim Yayınları, 1993, 1. c., 144 s., 21 cm.

Eserde Anadolu'daki tarihi olaylar anlatılıp, Pir Sultan Abdal'ın şiirlerinin tema ve yapı bakımından genel incelemesine yer verilmiştir.

İçindekiler: PİR SULTAN ABDAL'IN HAYATI VE ŞİİRLERİ s.7, MOĞOL İSTİLASI s.8, TOPLUMSAL VE SİYASAL ORTAM s.10, ANADOLU TÜRK İSLAM BİRLİĞİ s.11, PİR SULTAN ABDAL'IN YAŞADIĞI DÖNEM VE ANADOLU'DA DURUM s.13, ŞİİRLERİ s.18.*

Ön Söz (ve/veya Giriş) bölümü yoktur.

Konu Açıklaması: Eserin başında yazar Pir Sultan Abdal'ı daha iyi anlamak için ondan önce yaşanan siyasal-toplumsal olayları anlamının gerekliliğinden bahsetmiş ve başlık başlık açıklamalarda bulunmuştur. Türklerin Anadolu'ya gelişi, Moğol istilası, Baba İshak, Şeyh Bedrettin, Şahkulu isyanları anlatıldıktan sonra "PİR SULTAN ABDAL'IN YAŞADIĞI DÖNEM VE ANADOLU'DA DURUM" başlıklı bölümde 15. ve 16. yüzyıllarda yaşanan olaylar ve Pir Sultan'ın düşünce-inanç dünyası şiirleri eşliğinde verilmiştir. Son başlık olan "ŞİİRLERİ" başlıklı bölümde ise şiirlerin yapı ve tema özellikleri belirtilmiştir. Sonrasında şiirlere geçilmiştir.

48. ÖKSÜZ, MEHMET

Pir Sultan Abdal, Bir Nafecik Söyleyeyim Dinlemezsene Neyliyeyim, Yaşamı Sanatı Şiirleri, İstanbul, Eğitim Üretim Yayınları, 2. c., 108 s., 21 cm.

Eserde Pir Sultan Abdal öncesi ve dönemi hakkında genel bilgi verilmekte ve ozanın yaşadığı dönemden etkilenip yazdığı şiirler verilmektedir. Eserde sözlük kısmı ve en sonda şiirlerin ilk dizelerine göre sayfa numaraları vardır.

* İçindekiler kısmı tarafımızca hazırlanmıştır.

İçindekiler: GİRİŞ OSMANLI-İRAN İLİŞKİLERİ s.7, BABALAR VE OĞULLAR s.7, İRAKEYN SEFERİ s.8, SÖZLÜK s.71, BİBLİYOGRAFYA s.105.*

Ön Söz (ve/veya Giriş) bölümü yoktur.

Konu Açıklaması: Giriş başlıklı bölümde Osmanlı-İran ilişkilerinin Fatih ve Uzun Hasan'dan başlayıp Yavuz Selim ve Şah İsmail arasında geçen savaşa kadar bilgi verilmiştir. "Babalar ve Oğullar" başlıklı bölümde ise Kanuni Sultan Süleyman ve Şah Tahmasb arasında geçen savaşlar anlatılmıştır. Osmanlıların Irak zaferi sırasında Pir Sultan'ın Aleviler arasında çok ünlendiği belirtilmiştir. Pir'in Bağdat ile ilgili iki şiirine yer verilip, öneminden bahsedilmiştir. Sonrasında şiirlere geçilmiştir.

49. ÖKSÜZ, MEHMET

Pir Sultan Abdal, Güzel Aşık Cevrimizi Çekemezsin Demedim mi? Yaşamı Sanatı Şiirleri, İstanbul, Eğitim Üretim Yayınları, 1993, 3.c., 112 s., 21 cm

Eserde Pir Sultan Abdal ve Hızır Paşa hakkında bilgiler bulunmakta ve Pir Sultanın idam süreci anlatılmaktadır. Eserin sonunda sözlük kısmı ve şiirlerin ilk dizelerine göre sayfa numaraları verilmiştir.

İçindekiler: GİRİŞ HIZIR PAŞA VE PİR SULTAN ABDAL s.7, HIZIR PAŞA'NIN DOĞDUĞU YER s.9, SİVAS VALİSİ HIZIR PAŞA s.10, SÖZLÜK s.75, BİBLİYOGRAFYA s.110.**

Ön Söz (ve/veya Giriş) bölümü yoktur.

Konu Açıklaması: "GİRİŞ" başlıklı bölümde Hızır Paşa ve Pir Sultan Abdal hakkında bilgi verilmektedir. Daha sonra "HIZIR PAŞA'NIN DOĞDUĞU YER" başlıklı bölümde Paşa'nın doğduğu yer, eğitimi ve vali olarak Sivas'a atanmasına yer verilmiştir. "SİVAS VALİSİ HIZIR PAŞA"

* İçindekiler kısmı tarafımızca hazırlanmıştır.

**İçindekiler kısmı tarafımızca hazırlanmıştır.

başlıklı bölümde Pir Sultan Abdal ile yaşadıkları ve Pir Sultan Abdal'ın asılmasına yer verilmiştir.

50. ÖNCÜ, OZAN

Seyyid Rıza ve Pir Sultan'ım Ben:Şiirler, İstanbul, Kora Yayınları,1996, 94 s., 20 cm.

Konu Açıklaması: Eserin adında Pir Sultan Abdal geçmesine rağmen ozan hakkında değil şairin kendi şiirlerinden oluşan bir eserdir. 3 ana başlık vardır; ‘‘SEYİT RIZA’’, ‘‘PİR SULTAN’IM BEN VE 1980 ÖNCESİ ŞİİRLERİ’’ . ‘‘PİR SULTAN’IM BEN’’ ana başlıklı bölüm ve aynı adlı şiirde de Pir Sultan'ın hayatı hakkında değil Anadolu'da yaşanan katliamlar ve saldırılar hakkında şiirler bulunmaktadır.

51. ÖZDEMİR, AHMET

Pir Sultan Abdal, İstanbul, Sivas Platformu, 2008, 219 s., 24 cm

Eserde Halk Edebiyatı, Alevi-Bektaşî Edebiyatı ve dönemin Osmanlı Devlet düzeni genel biçimde açıklanıp, Pir Sultan Abdal hakkında bilgiler bulunmakta ve ozanın şiirlerine yer verilmektedir.

İçindekiler: Sunuş s.7, Ön söz s.9, PİR SULTAN'A VÜCUT VEREN ORTAM s.13, ŞAH İSMAİL FAKTÖRÜ s.14, ANADOLU HALKININ ÇİLESİ VE BAŞKALDIRILAR s.14, KALENDER ŞAH AYAKLANMASI s.17, PİR SULTAN'IN YAŞAMI s.21, Yaşadığı Dönem s.22, Ne Zaman Asıldı s.25, Asılma Gerekçeleri s.27, Yaşayan Pir Sultan s.28, DİĞER PİR SULTANLAR s.29, Uydurma Pir Sultan Şiirleri s.31, PİR SULTAN'IN BEKTAŞİLİĞİ s.34, MENKİBELERİN IŞIĞINDA PİR SULTAN s.41, Can Gözü Dil Sözü s.42, Dört Kapı Kırk Makam s.43, Banaz'ı Yurt Ediniş s.44, Tırmanan Baskı ve Zulüm s.46, Bozuk Düzene Umut s.47, Hızır Paşa s.48, Oşt!Kara Kadı, oşt! Sarı Kadı! s.49, Kör Müftünün Fetvası s.50, Köpek Bile Haram Yemez s.51, Gözleri Yollarda s.53, Dostun Gülü s.54,Pir Sultan Deyi s.56, Etmeyin Gardaşlar s.57, Pir Sultan, Can Sultan, Yan Sultan s.58,

Şahsenem ile Kamberoğlu s.59, Mezarı Nerede s.60, Kızılırmak Kan Kırmızı s.62, PİR SULTAN'IN SANATI S.65, Halk Edebiyatı Gelişiminde Pir Sultan'ın Yeri s.65, Dili s.67, Şiirlerinde Ölçü s.68, Edebi Sanatlar s.68, Şekil ve Tema Türleri s.76, Pir Sultan'da Etkileşim s.77, PİR SULTAN İÇİN KİM NE DEDİ: s.79, PİR SULTAN ŞİİRLERİ s.81, YEDİ VE SEKİZ HECELİ ŞİİRLERİ s.81, ONBİR HECELİ DEYİŞ VE NEFESLER s.116, KAYNAKÇA S.217.

*Ön Söz (ve/veya Giriş):*Ön söz kısmında yazar Alevi-Bektaşî edebiyatı hakkında bilgi verip, ünlü ozanlardan bahsetmiş ve Pir Sultan Abdal hakkında yapılan önceki çalışmalar hakkında bilgi vermiştir. Eserin içeriği konusunda ise, Pir Sultan Abdal'ın halkın gönlündeki yaşamını ve gerçek yaşamını verdiğini belirtmiş, mahlas olarak "Pir Sultan" ve "Pir Sultan Abdal" mahlası taşıyanların şiirlerini aldığını ve kitapta verilen şiirlerin, dörtlüklerin son sözcüğünün, son harflerine göre sıralandığını belirtmiştir.

Konu Açıklaması: Eserin başında "PİR SULTAN'A VÜCUT VEREN ORTAM" başlığıyla Osmanlı Devleti'nin 16. Yüzyılı hakkında bilgi verilmiş ve halk arasındaki huzursuzluk ve bozulan ekonomik düzen hakkında bilgi verilmiştir. Yine inanç veya ekonomik sebeplerden doğan Kalender Şah, Şah Kulu, Nur Ali Halife, Bozoklu Celal gibi isyanlar ve bu isyanların alt yapıları anlatılmıştır. İsyenlar hakkında özellikle Kalender Şah ayaklanması hakkında ayrıntılı bilgi verilmiştir. "PİR SULTAN'IN YAŞAMI" başlıklı bölümde soyu, yaşadığı dönem ve bu dönemdeki olaylar ile ne zaman asıldığı hakkında bilgiler bulunmaktadır. "DİĞER PİR SULTANLAR" başlıklı bölümde araştırmacıların Pir Sultan mahlaslı ozanlar hakkındaki düşünceleri belirtilmiştir. İbrahim Aslanoğlu 6 farklı, Asım Bezirci ise 8 farklı "Pir Sultan Abdal" olduğunu belirtmişlerdir. Uydurma şiirler konusuna da değinilmiş ve ozana ait olmadığı düşünölen şiirler kitaba alınmamıştır. Devamında Pir Sultan'ın Bektaşî olduğu belirtilip şiirlerle kanıtlanmıştır. "MENKİBELERİN İŞİĞİNDA PİR SULTAN" başlıklı bölümde ozanın Sivas-Banaz merkezli hayatı anlatılmıştır. Hacı Bektaş Veli'nin elinden dolu içip aşıklığa geçişi, geçirdiği düşünsel değışimler, Banaz'ı yurt edinmesi, Hızır Paşa ile yaşadıkları ve sonunda onun tarafından idama mahkûm edilmesi, idamdan kurtulup İran'a

gitmesi ve tekrar Anadolu'ya gelince öldürülmesi, mezarının yeri açıklanmıştır. 'PİR SULTAN'IN SANATI' ana başlıklı bölümde Halk Edebiyatının İslam öncesi ve sonrası gelişimi, Alevi-Bektaşî edebiyatı hakkında genel bilgi verildikten sonra Pir Sultan Abdal'ın şiirlerindeki konular, dil özellikleri, ölçü, edebi sanatlar, şekil ve tema türleri gibi sanatçı yönü üzerinde bilgi verilmiştir. 'PİR SULTAN'DA ETKİLEŞİM' başlıklı bölümde ise onun diğer halk şairlerinden etkilendiği belirtilir. 'PİR SULTAN İÇİN KİM NE DEDİ' başlıklı bölümdeyse on yedi araştırmacının ozan hakkındaki düşünceleri verilmiştir. Daha sonra şiir bölümü başlamıştır.

52. ÖZTELLİ, CAHİT

Pir Sultan'ın Dostları, İstanbul, Özgür Yayınları, 1984, 319 s., 20 cm.

Konu Açıklaması: Eserin adında Pir Sultan Abdal geçmesine rağmen ozan hakkında değil 'Kul Himmet ve şiirleri', 'Kul Hüseyin', 'Şah Adil', 'Kul Mazlum', 'Kul İbrahim' gibi ozanlara yer verilmiştir. Eserin sonunda sözlük ve şiirlerin dizini de bulunmaktadır.

53. ÖZTELLİ, CAHİT

Pir Sultan Abdal Yaşamı ve Bütün Şiirleri, İstanbul, Özgür Yayınları, 2008, 11. bs., 475 s., 20 cm.

Eserde Pir Sultan Abdal'ın hayatı, çevresindeki kişilerin kimlikleri, şiirlerinin içerik ve biçim özellikleri, düşünce-inanç dünyası incelenmiştir. Ayrıca eserde 327 tane manzume vardır, son bölümde 25 nota yer almaktadır. Bunlar Pir Sultan Abdal'ın nefeslerinin besteleridir.

İçindekiler: ÖN SÖZ s.7, HAYATI ve SANATI s.11, Efsaneleşen Hayat s.15, Hızır Paşa ile Pir Sultan s.16, Kızı Sanem'in Ağıtı s.23, Pir Sultan'ın Bülbülü Öldürmesi s.24, Menkıbeler Sürüyor s.25, Pir Sultan'ın Musahibi Ali Baba s.27, Adı Haydar s.28, Pir Sultan Köyü s.29, Pir Sultan'ın Söylediği s.31, Hızır Paşa Kimdir s.33, Piri Hasan s.38, İki Yardımcı s.40, Pir Sultan Toplumcu muydu? s.42, Soyü Söpu s.47, Ailesi, Çocukları s.48, Yalnız Pir Sultan Değil s.54, Tutuklama ve Zindan s.57, Hükümetin Telaşı s.58, Eğitim

ve Öğrenimi s.60, Ünü ve Etkisi s.60, Sanatı ve Şairliği s.61, Çeşitli Konularda Nefesler s.62, ŞİİRLERİ s.75, Aliye ve Oniki İmama Bağlılık Şiirleri s.77, Şahlara Selam s.131, Mürşitlere Bağlılık Şiirleri s.151, Büyük Propagandacı Pir Sultan s.175, Ülkü Yolunda Bunalım Şiirleri s.199, Sevda Şiirleri s.209, NOTALAR-BESTELER s.423, EKLER s.365, SÖZLÜK s.447, BİBLİYOGRAFYA s.469.

Ön Söz (ve/veya Giriş): Ön söz'de öncelikle Pir Sultan Abdal hakkında yapılan araştırmalarla ilgili bilgi verir. Daha sonra kendi kitabı hakkında bilgi verilmiştir. Eserdeki manzumelerin nasıl derlendiği anlatılmıştır. Kitabın sonundaki notalardan bahsedilmiş ve farklı yerlerden derlendiği bilgisi verilmiştir. Derlemede emeği geçen Vahit Dede hakkında bilgi verilmiştir. Ayrıca bu eserde Pir Sultan Abdal'a ait yeni 149 şiir olduğu belirtilmiştir.

Konu Açıklaması: "HAYATI VE SANATI" başlıklı bölümde Anadolu'daki inanç gruplarının oluşum süreçleri hakkında bilgi verilmiştir. Baba İlyas, Şeyh Bedreddin, Safeviyye tarikatı, Şah İsmail'in Anadolu'ya etkisi, inanç ve sosyal sebeplerle çıkan isyanlar, Çaldıran Savaşı ve bu olayların etkisinde ortaya çıkan ve sonunda idam edilen Pir Sultan Abdal anlatılmıştır. Ancak Pir Sultan Abdal'ın idamını isyanla bağdaştırılmamıştır. "EFSANELEŞEN HAYAT" başlıklı bölümden sonra Pertev Naili Boratav'dan alınma bölümler konulmuştur. "HIZIR PAŞA İLE PİR SULTAN" başlıklı bölümde Hızır'ın Pir Sultan Abdal'dan himmet alıp İstanbul'a gitmesi oradan vali olarak Sivas'a dönmesi ve yaşadıkları olaylardan sonra Pir Sultan Abdal'ın asılması anlatılmaktadır. Diğer bir söylence Pir Sultan Abdal'ın ölmediği Horasan'a gidip şahın huzuruna çıktığıdır. "KIZI SANEM'İN AĞITI" başlıklı bölümde kızının babası için yaktığı ağıta yer verilmiştir. Daha sonra attığı bir taşla bir bülbülü öldürmesi anlatılmıştır. "MENKİBELER SÜRÜYOR" başlıklı bölümde Pir Sultan Abdal hakkında anlatılan farklı rivayetlere yer verilmiştir. Asılma nedeni, yerine köpeğin ölmesi, İran'a gitmesi gibi rivayetler anlatılmıştır. "PİR SULTAN'IN MUSAHİBİ ALİ BABA" başlıklı bölümde Pir Sultan'ın Musahibi Ali Baba'nın kim olduğu hakkında bilgi verilmiştir. Daha sonraki bölümlerde Banaz köyünün fiziki özellikleri, mezarı olduğu iddia edilen yerlerin nereler olduğu gibi bilgiler verilmiştir. "HIZIR PAŞA KİMDİR ?" başlıklı bölümde

Hızır Paşa'nın kimliği hakkında detaylı bilgi verilmiştir. "PİRİ HASAN" başlıklı bölümde Piri Hasan, Pir Sultan Abdal'ı yetiştiren kişi olarak verilmektedir. "İKİ YARDIMCI" başlıklı bölümde ise Pir Sultan Abdal'ın yardımcıları olarak Kul Himmet ve Kul Hüseyin'i verilmektedir. "PİR SULTAN TOPLUMCU MUYDU ?" başlıklı bölümde Şeyh Bedreddin ve düşünceleri hakkında bilgi verilmiş ve Pir Sultan Abdal'ın öldürülmesiyle ilgili fikirler verilmiştir. Daha sonra "SOYU-SOPU, AİLESİ, ÇOCUKLARI" başlıklarıyla şiirleri ışığında bilgiler verilmiştir. Üç oğlunun ve bir kızının olduğu belirtilmiştir. Daha sonra İran elçilerinin Padişah ziyareti, Pir Sultan Abdal'ın "EĞİTİM VE ÖĞRENİMİ, ÜNÜ VE ETKİSİ, SANATI VE ŞAIRLİĞİ, ÇEŞİTLİ KONULARDA NEFESLER" başlıklarıyla açıklamalar yapıp şiirlere geçilmiştir.

54. PALA, HİKMET

Pir Sultan Abdal: Kalsın Benim Davam Divana Kalsın, Balıkesir, Altınpost Yayınları, 2012, 401 s, 21 cm.

Eserde İslam dininin ilk dönemlerinden Pir Sultan Abdal dönemine kadar olan dini- siyasi olaylar, tarihi kişilikler, inanç büyükleri ve Pir Sultan Abdal hakkında bilgiler bulunmaktadır. Eserin sonunda 325-401. sayfaları arasında sözlük kısmı vardır.

İçindekiler: ÖN SÖZ s.5, PİR SULTAN ABDAL s.6, Alevilik İnancının Doğuşu s.7, Anadolu Aleviliği'nin Tarihsel Kökleri s.9, Tasavvuf İnancı s.10, Ahmet Yesevi s.11, Hacı Bektaş-ı Veli s.13, ALEVİ İNANCI s.18, Aleviler ve Safevi Devleti s.22, Osmanlıların Alevilere Bakışı s.29, PİR SULTAN ABDALIN HAYATI s.32, PİR SULTAN ABDAL ŞİİRLERİNİN DEĞERLENDİRMESİ s. 46, PİR SULTAN ABDAL HAKKINDA ÇEŞİTLİ MAKALELER s. 55, PİR SULTAN ABDAL ŞİİRLERİ s.72, SÖZLÜK s.325.*

* İçindekiler kısmı tarafımızca hazırlanmıştır.

Ön Söz (ve/veya Giriş): Yazar eserini hazırlarken çok fazla ayrıntıya girmedğini belirtmiş ve tarafsızca değil Anadolu insanının yanında olan Pir Sultan'ın tarafında olduğunu belirtmiştir.

Konu Açıklaması: "Pir Sultan Abdal" başlığıyla başlayan ilk bölümde Yedi Ulu Ozan hakkında bilgi verilmiştir. "Alevilik İnançının Doğuşu" başlıklı bölümde Peygamberimizin ölümü sonrası Ehl-i Beyt'e yapılan zulümler anlatılmıştır. "Anadolu Aleviliğinin Tarihsel Kökleri" başlıklı bölümde önce Mecusi, Hristiyan sonra Müslüman olup en büyük sahabeler arasına giren ve Alevilik'in en büyüklerinden biri sayılan Selman-ı Farisi anlatılmıştır. "Tasavvuf İnanç" başlıklı bölümde kelime anlamı ve tasavvufun Türkistan ve Anadolu'daki gelişimi anlatılmıştır. "Ahmet Yesevi" başlıklı bölümde Ahmet Yesevi'nin hayatını ve Alevilik içindeki yeri açıklanmıştır. "Hacı Bektaş-ı Veli" başlıklı bölümde Hacı Bektaş'ın kişiliği, Anadolu'ya gelişi, Bektaşilik inançlarının yayılması anlatılır. "ALEVİLİK İNANCI" ana başlığının altında alt başlıklar verilmiştir. "Temel İnanç", "Dört kapı kırk makam inancı", "Alevilikte Melamet İnanç", "Alevilikte ibadet", "cem", "cemevi", "Duaz ve deyiş", "Mersiye", "Semah", "Aleviler ve Safevi Devleti", "Osmanlıların Alevilere Bakışı". Bu alt başlıklardan sonra Pir Sultan Abdal'ın hayatına geçilmiştir. "PİR SULTAN ABDAL'IN HAYATI" adıyla ana başlıktan sonra "Gerçek adı ve Soyu", "Doğum Yeri ve Tarihi", "Mahlası", "Öldürülmesi", "Çocukları", "Pir Sultan Abdal'ın Mücadelesi" adlı ara başlıklar verilmiştir. Diğer ana başlık "PİR SULTAN ABDAL ŞİİRLERİNİN DEĞERLENDİRMESİ" adını taşır. Bu ana başlıktan sonra "Türk Halk Edebiyatı ve Halk Şiiri", "Pir Sultan Abdal'ın Şiirleri" adıyla ara başlıklar vardır. Diğer bir ana başlık "Pir Sultan Abdal Hakkında Çeşitli Makaleler" adını taşır ve üç makale verildikten sonra şiirlere geçilmiştir.

55. PAR, ARİF HİKMET

Pir Sultan Abdal, İstanbul, Serhat Türk Klasikleri, 1998, 110 s., 20 sm.

Eserde Pir Sultan Abdal'ın hayatı ve şairliği hakkında bilgi verilmekte ve şiirlerinden örnekler verilmektedir.

İçindekiler: HAYATI s.5, KİŞİLİĞİ s.11, ŞAİRLİĞİ s.12, ESERLERİ s.14, ŞİİRLERİNDEN SEÇMELER s.15, PİR SULTAN'DAN ÖZDEYİŞLER s.87, EDEBİYATIMIZDA PİR SULTAN s.88, PİR SULTAN ABDAL ŞİİRİ NASIL DEĞERLENDİRİLMELİ s.98, SÖZLÜK s.101, KAYNAKÇA s.110.

Ön Söz (ve/veya Giriş): Bu bölüm yayınevi tarafından yazılmış ve kitabın lise ve dengi okullar için hazırlanan bir serinin parçası olduğu belirtilmiştir.

Konu Açıklaması: İlk bölümde adı, doğum yeri, diğer araştırmacıların yaptıkları araştırmalar anlatılmış ve birden çok Pir Sultan hakkında bilgi verilmiştir. Daha sonra Hızır Paşa ve kadılarla yaşadığı olaylar sonucunda idam edilmesi anlatılmıştır. “KİŞİLİĞİ” başlıklı bölümde Pir Sultan’ı oluşturan düşünce ve inanç yönü hakkında bilgi verilmiştir. “ŞAİRLİĞİ” başlıklı bölümde şiirlerinin yapı-tema-öz bakımından incelenmesi yapılmıştır. Devamında Pir’in şiirleri üzerine araştırma yapan beş araştırmacıya ve eserlerine yer verilmiştir. Şiirlerinden seçmeler bölümünde ise şiirleri aşk, öğüt, doğa, değişik konulardaki şiirler ve inanç ve tarikat şiirleri olmak üzere verilmiştir. Şiirlerden sonra araştırmacıların Pir Sultan hakkındaki fikirlerine yer verilmiştir. Devamında yine Pir’in şiir özellikleri ve sözlük kısmı verilerek eser bitirilmiştir.

56. PEHLİVAN, BATTAL

Pir Sultan Abdal, İstanbul, Alev Yayınları, 1993, 208 s., res., 24 cm.

Eserde Pir Sultan Abdal’ın söylencelere dayalı hayatı öyküleme tekniğiyle verilmiştir.

İçindekiler: BİR TOHUM UÇTU HORASANDAN SAVRULA SAVRULA GELİP DÜŞTÜ, ANADOLU TOPRAĞINA s.7, HACI BEKTAŞ VELİ'DEN ÜÇYÜZ YIL SONRAS.10, HAYDAR'IN GÖZLERİ SEVİNÇTEN ÖYLE BİR İŞİDİ Kİ S.12, BÜTÜN MALİM ALDIN EY KANLI ZALİM ŞİKÂYET EDERİM HUDA'YA SENİ S.43, KIZILBAŞ TÜRKMEN'İN HALİ PEK YAMAN s.63, GELİN CANLAR BİR OLALIM S.71, PİR SULTAN'LA BALLIHAN İÇİN BİR DÜĞÜN YAPILDI Kİ, DİLLERE DESTAN S.79, BU YOL MUSAHİPSİZ, ZOR YÜRÜNÜYOR S.82, DÖNEN DÖNSÜN BEN

DÖNMEZEM YOLUMDAN S.103, KADI DİVANI TOPLANTIDA S.112, BİZE DE BANAZ'DA PİR SULTAN DERLER! S.130, YÜRÜ BRE HIZIR PAŞA SENİN DE ÇARKIN KIRILIR S.148, PİR SULTAN ÖLÜR DİRİLİR S.154, SÜRGÜNLÜK PİR SUTAN'A YAKIŞIR MI? S.168, ARZULAYI SİZ GELDİM HÜNKÂR HACI BEKTAŞ VELİ S.176, AÇILIN KAPILAR ŞAH'A GİDELİM S.191, KALSIN BENİM DAVAM DİVANA KALSIN S.202. *

Ön Söz (ve/veya Giriş): Ön söz bölümü bir şiirle verilmiştir. Hacı Bektaş Veli ve onun ışığından aydınlanan Pir Sultan Abdal övülmüştür.

Konu Açıklaması: Eserin girişinde Hacı Bektaş Veli'nin Anadolu'ya gelişi ve ilkeleri anlatılmaktadır. Daha sonra Pir Sultan Abdal'ın Seyyid Ali Sultan'ın dergâhına girişi ve orada yedi yıl hizmet edip pirlük seviyesine ulaşması anlatılmıştır. Daha sonra Anadolu'daki sosyal-ekonomik durum açıklanıp Sofular köyünde de aşar toplama sorunundan doğan olaylar ve Pir Sultan'ın köye gidişi, sonra Ballıhanla düğünü anlatılmıştır. Devamında Hızır'ın Pir Sultan'a gelerek onun müridi olması ve gelişen olaylar sonucu ondan himmet alıp İstanbul'a gitmesi anlatılmıştır. Pir Sultan'ın ününün giderek artması ve köylülerin destek vermesi sonucu kadı buyruğuyla Pir Sultan'ın tutuklanması, ancak köpekleri sayesinde haklı olup salıverilmesi ve sürgün edilmesi anlatılmıştır. Daha sonra Pir Sultan'ın köye dönüşü, Hızır'ın paşa olarak Sivas'a gelişi, Pir'i çağırıp yargılaması ve sonunda tekrar sürgün edilmesi anlatılmıştır. Devamında Pir Sultan'ın bir süre sonra gizlice köyüne dönmesi, yakalanması, Hızır Paşa tarafından yargılanması ve idam edilmesi anlatılmıştır.

57. SUNGUR, EMEL

Pir Sultan Abdal'ın Yurdu Banaz Köyü, Ankara, 2 Temmuz Kültür ve Eğitim Vakfı Yayınları, 2012, 176 s., 20 cm.

Eserde Pir Sultan Abdal ile ilgili bilgiler bulunmakla beraber asıl hacmi Banaz Köyü hakkında bilgiler oluşturmaktadır.

* İçindekiler kısmı tarafımızca hazırlanmıştır.

İçindekiler: Sunu s.11, Araştırmada İzlenen Yol s.13, I.BÖLÜM Pir Sultan Abdal'ın Mücadelesi s.17, Pir Sultan Abdal s.18, Pir Sultan Abdal'ın Yurdu Banaz Köyü Banaz'ın Coğrafi ve Tarihi Durumu s.25, Binbir Bacalı Banaz'ın Yakılması s.27, Banaz İsimli Yerleşim Birimleri s.31, Banaz'da Göç s.32, Banaz'ın Dedeleri s.33, Banaz'ın Nüfusu s.33, Banaz Köyü'nün Kültür Durumu s.34, Banaz'ın Yemekleri s.38, Banaz'da Tarihi Yapılar s.42, Banaz'ın Sanatçı ve Yazarları s.43, Kadının Çilesi ve Banaz Köyü'nün Kadınları s.48, Banaz Köyü'nün Kız İsteme ve Düğün s.54, Banaz'ın Konutları s.69, Banaz'ın Ulaşımı s.69, Banaz'da Tarımcılık s.71, Banaz Köyü'nde Haberleşme s.72, Banaz'ın Konukseverliği s.72, Banaz'da İnanç Motifleri s.85, Hıdrellez s.85, Güneş ve Ay Tutulması s.85, Kurtların Ağzını Bağlama s.85, Yağmur Duası s.86, Nazar s.87, Muska s.87, Kurşun Dökme s.87, Nazar Boncuğu Asma s.87, Eşikte Oturma s.87, Koç Katımı s.88, Ağaç Kültü ve Banaz'ın Kutsal Ağaçları, Dağa Tapma s.88, Ağaçların Kutsallığı s.90, Suyun Kutsallığı s.92, Banaz'ın Kutsal Ağaçları s.92, Bir Öykü s.94, III.BÖLÜM Banaz Köyü'nün Demokratik Örgütlenmesi s.99, Pir Sultan Abdal Kültür Derneği'nin Kuruluşu s.99, Pir Sultan Abdal Kültür Derneği'nin Amacı s.102, Pir Sultan Abdal Kültür Derneği'nin Demokratik Etkinlikleri Pir Sultan Abdal Kültür Derneği'nin Hukuksal Mücadelesi s.106, Madımak'ta Yanmak s.108, Pir Sultan Abdal Kültür Derneği Yöneticileri Hakkında Açılan Davalar s.113, Kitlesele Etkinlikler s.120, Banaz Köyü Adına Kurulan Dernekler s.120, Pir Sultan Abdal 2 Temmuz Kültür ve Eğitim Vakfı s.121, Banaz'ın Siyasal Yapısı s.123, IV.BÖLÜM Fotoğraflar s.129, Banaz Halkının Haberleşme Rehberi s.161.

Ön Söz (ve/veya Giriş): Bu bölüm Nedim Şahhüseyinoğlu tarafından yazılmıştır ve bu kitabın Banaz'luların bugüne değin karşılaştıkları zorlukları, dirençleri, birliktelikleri, kültürü anlattığı belirtilmiştir.

Konu Açıklaması: Kitabın araştırma kısmından önce araştırmada izlenen yöntem hakkında bilgi verilmiştir. Eserin başında Pir Sultan Abdal hakkında genel bir bilgi verilmiştir. Daha sonra şiirleri eşliğinde çevresindeki ve devrindeki olaylara bakışı anlatılmıştır. İkinci bölümden itibaren ise Banaz Köyü'nün coğrafi konumu, coğrafi özellikleri, anlatıcıların dilinden tarihi gelişimi, coğrafyamızın diğer bölgelerindeki Banaz isimli yerleşim yerleri,

köyden gerçekleşen göçler ve sebepleri, dede aileleri, 75 yıllık nüfus değişimi, köydeki okur-yazar oranı, 30'a yakın yemek çeşidi ve yapılış şekilleri, köydeki çoğunluğu dini özellikli yapılar, köyden yetişen yazarlar, köydeki kadınlar ve köydeki yaşamları, sıkıntıları, evlilik sırasındaki gelenekler, özel günler, davetler, yetişen tarım ürünleri anlatılmıştır. Devam eden bölümde köydeki görgü cemi anlatılmış ve sonrasında köydeki Hıdrellez, Yağmur Duası, nazar, muska, kurşun dökme gibi inançlar ve ağaç kültü anlatılmıştır. "Banaz Köyü'nün Demokratik Örgütlenmesi" başlığında Pir Sultan Abdal Kültür Derneğinin kuruluşu, kurucuları, şubeleri ve hukuk mücadelesi anlatılmıştır. Diğer dernek ve vakıflar hakkında da bilgi verilmiştir. Devamında bölgeden siyasi partilere çıkan oy oranları ve fotoğraflara geçilmiştir.

58. ŞAHİNER, MEHMET GÜNEŞ

Pir Sultan Abdal'ın Kanlı Destanı, İstanbul, Şihoğlu Yayınları, 1969, 95 s.,20 cm.

Konu Açıklaması: Eserin adında Pir Sultan Abdal geçmesine rağmen ozan hakkında değil şairin kendi şiirlerinden oluşan bir eserdir. "Pir Sultan Abdal'ın Kanlı Destanı" başlıklı uzun şiirde Pir Sultan'ın söylencelere dayalı hayatı şiir eşliğinde verilmiştir.

59. ŞAHKULU SULTAN KÜLLİYESİ MEHMET ALİ HİLMİ DEDEBABA ARAŞTIRMA EĞİTİM VE KÜLTÜR VAKFI

Pir Sultan Abdal, İstanbul, Şahkulu Sultan Külliyesi Mehmet Ali Hilmi Dede Baba Araştırma Eğitim ve Kültür Vakfı Yayınları, 1998, 48 s.

Eserde Pir Sultan Abdal'ın hayatı, ailesi hakkında bilgi verilip, halkın gönlündeki yeri ve değeri anlatılıp şiirler eşliğinde kendisini oluşturan dünya anlatılmıştır.

İçindekiler: PİR SULTAN ÖLÜR DİRİLİR s.5, PİR SULTAN ABDAL'IN YAŞAMI s.12, PİR SULTAN'I YARATAN ANADOLU s.32, PİR SULTAN'DA YAŞAYAN ALEVİLİK s.38.*

Ön Söz (ve/veya Giriş) bölümü yoktur.

Konu Açıklaması: İlk bölümde Pir Sultan Abdal'ın Anadolu halkının gönlündeki yerini ve halkın asıl pir sultan kim düşüncesinde olmadığı zulme, haksızlığa karşı pir sultan geleneği oluşturduğu belirtilmiştir. "PİR SULTAN ABDAL'IN YAŞAMI" başlıklı bölüm iki kısımdır. İlk kısım olan "ETE-KEMİĞE BÜRÜNMÜŞ PİR SULTAN" başlığında nereli olduğu, ailesi, döneminin siyasi-sosyal koşulları, çıkan isyan hareketleri, Pir Sultan'ın isyana karıştığı sonra gizlendiği, tekrar yakalanıp sorgulandığı ve idam edildiği anlatılmıştır. İkinci kısım "GÖNÜLLERDE DİRİLTİLEN PİR SULTAN" başlığında ise adı, soyu, âşıklık badesini içmesi, Hızır ile tanışması ve Hızır'ın ondan el alarak İstanbul'a gitmesi, sonrasında gelip Pir Sultan Abdal ile yaşananlar sonrasında Pir'i idam etmesi anlatılır. Sonrasında Pir Sultan'ın ölmediği yerine bir köpeğin öldüğü, Pir'in İran'a gittiği ve orada öldüğü söylencesidir. "PİR SULTAN'I YARATAN ANADOLU" başlıklı bölümde Anadolu'ya akınlarla birlikte karmaşıklaşan sosyal-inanç ortamı ve tarikatlarla birlikte gelişen alevi inancı anlatılmıştır. "PİR SULTAN'DA YAŞAYAN ALEVİLİK" başlığında Pir Sultan'ı oluşturan inanç sistemi, kutsal kişiler ve düşünce, duygu dünyası şiirler eşliğinde verilmiştir.

60. ŞİMŞEK, GÜRBÜZ

Pir Sultan Abdal Ocağı ve Savunması, İstanbul, Yazıt Yayıncılık, 2012, c. 1
456 s. : res.,fotoğ., hrt. ; 23 cm.

Eserde Pir Sultan Abdal'ın köyü, soyu, ailesi, torunları ve şimdiki Banaz Köyü ve çevresindeki kutsal mekânlar hakkında bilgiler bulunmaktadır.

İçindekiler: Tenkil Hayatlar / Hasan Harmancı s.7, Ön söz/Gülbüz Şimşek s.11, Pir Sultan Abdal Köyü: Banaz s.16, Bölüm I Pir Sultan Abdal Ocağı s.19,

* İçindekiler kısmı tarafımızca hazırlanmıştır.

Pir Sultan Abdal'ın Çocukluğu s.32, Horasan'lı Pir Sultan Abdal s.34, Pir Sultan Abdal'ın Ailesi ve Çocukları/Zeynep Sultan (Pir'in Hatunu) s.62, Elif Bacı (Pir'in Kız Kardeşi)/Er Galip s.63, Pir-i Bey (Pir'in Erkek Kardeşi) s.64, Sanem/Binnaz (Pir'in Kızı) s.65, Pir Gaib Abdal (Pir'in Oğlu)/ Pir Mehmet (Pir'in Oğlu) s.70, Seyit Ali (Pir'in Oğlu) s.75, Bölüm II Pir Sultan Abdal'ın Musahibi Ali Baba s.81, Evliya Çelebi Seyahatnamesi/ Pir Ali Baba s.82, Pir Sultan Abdal'ın Torunları s.98, İcazetname Kimlere Niçin Verilir s.109, Pir İmam Oğlu Hasan Dede s.111, Pir Ahmet Şimşek s.118, Pir Haydar Şimşek s.120, Pir Sultan Abdal Ocağı'nın Ateşini Söndürmeyenler s.127, Eşe Ana s.131, Ozanların Kalemünde Pir Sultan Abdal s.134, Pir Sultan Abdal, Seyit Salih Çelebi ve Pir Hasan Dede'nin Kabir Yerleri s.139, Bölüm III Yenihan s.141, Hantepesi ve Karapınar s.144, Ören Önü (Pirinç Pınarı) s.148, Banaz Köyü s.150, Pir Sultan Abdal Banaz Köyünün Kurulmasında Yer Alan Canlar s.155, Banaz İsmine Yakın Aşiret Mensuplarının Yenihan ve Çevresine Dağılımı s.162, Banaz İsmine Yakın Cemaatlerin Yenihan ve Çevresine Dağılımı s.164, Bölüm IV Pir Sultan Abdal Ilıcak Pınarı (Şifa Pınarı) s.169, Pir Sultan Abdal Oluklu Pınarı ve Tekiçimen Çeşmesi s.173, Bölüm V Pir Sultan Abdal Hasan Dede Tekkesi ve Kutsal Yatırlar s.175, Pir Sultan Abdal İmamoğlu Hasan Dede Tekkesi s.175, Pir Mehmet/ Seyyid Ali/ Piri Bey ve Elif Bacı/ Pir Üsük/ Pir Haydar Şimşek Yatırı s.180, Çelebiler Tekkesi s.181, Veli Işık Yatırı s.189, Zaviye (Kubbe) s.190, Emir Dede s.192, Topuzlu Baba Türbesi s.193, Pir Sultan Anıtı ve Şehitler Anıtı s.196, Pir Sultan Abdal'ın Yaylaları s.197, Yıldızdağı s.199, Tarihi Göl Mevkisi / Sofu Mevkisi (Banaz Köyü-Sivas) s.200, Gürgenaltı/Cemevi (Banaz-Köyü-Sivas) s.202, Pir Sultan Abdal Seteni (Buğday Ezilir) s.202, Pir Sultan Abdal sohusu (Buğday Dövmek) s.203, Kanatlı Kapı(Dede)/ İbicek Kaya (Dede) s.204, Bölüm VI Pir Sultan Abdal'ın Savunması s.207, Hızır Pir'in 'Ilıcak Pınarı'nda Arındı Ama s.216, Belgelerde Pir Sultan Abdal Pınarında Yeşeren Hızır Paşa Kadı Mevlana Muhyiddin ve Müftü Mevlana Cürcan s.234, Pir Sultan Abdal Deyişleri s.269, Pir Haydar Şimşek'in Cönklerinde Kayıtlı Şiirler s.391, Bölüm VII Resim ve fotoğraflar s.396, Bölüm VIII Sözlükçe s.419, Osmanlıca Terimler Listesi s.439, Belgede Kullanılan Osmanlıca Deyimler s.447, Pir Sultan Abdal Kaynakçası s.448, Pir Sultan Abdal Deyişler Dizini s.453.

Ön Söz (ve/veya Giriş): Ön söz kısmında yazar ocak kavramı üzerine düşüncelerini belirtmiş ve kendine göre en büyük ocakların Hacı Bektaş Veli, Erdebil ve Pir Sultan Ocağı olduğunu belirtmiştir. Daha sonra Pir Sultan Abdal üzerine çalışma yapan kişiler hakkında bilgi vermiştir. Pir Sultan'ın öneminden bahsedip aile üyeleri hakkında bilgi verildiğini ve bunların tanıtıldığı belirtilmiştir.

Konu Açıklaması: "Pir Sultan Abdal Ocağı" başlıklı ilk bölümde ocak kavramı ve hangi ocakların olduğundan bahsedilip Pir ve Abdal kelimelerinin anlamları verilmiştir. "Sultan Kimdir" başlıklı bölümde ve devamında Pir Sultan'ın soyundan ve adıyla anılan yerlerden bahsedilip büyük bir soydan geldiği anlatılmış ve Pir Sultan ocağı adıyla bir ocak olduğu, Pir Sultan'ı başka ocaklara bağlamanın yanlış olduğu diğer araştırmacıların görüşleriyle anlatılmıştır. "Pir Sultan Abdal'ın Çocukluğu" başlıklı bölümde Azerbaycanlı olduğu, ailesi, soyu ve Anadolu'ya gelmesi anlatılmıştır. "Horasan'lı Pir Sultan Abdal" başlıklı bölümde Pir Sultan Abdal'ı anlatabilmek için gereken yollar anlatılmış ve ailesi hakkında bilgi verilip Pir'in mücadelesinden ve Aleviler'e yapılan zulümlerden bahsedilmiştir. Devamında Safevi Devleti kuruluşu, gelişimi ve yardım eden Türkmen boylarından bahsedilmiştir. "Pir Sultan Abdal'ın Ailesi ve Çocukları" başlıklı bölümden itibaren Pir Sultan Abdal'ın karısı ve mezarı, Pir'in kız kardeşi, Pir'in erkek kardeşi, Pir'in Kızı Sanem ve şiirleri, Pir'in oğlu Er Gaib, Pir'in oğlu Pir Mehmet ve faaliyetleri, Pir'in oğlu Seyit Ali ve mezarı açıklanmıştır. "Pir Sultan Abdal'ın Musahibi Ali Baba" başlıklı 2. bölümde Ali Baba'nın kim olduğu, hakkındaki olumsuz düşüncelerin yanlış olduğu ve aynı isimli zaviyenin tarihi değişimi ve şimdiki durumu açıklanmıştır. Devamında Pir Sultan Abdal'ın torunları Seyit Salih Çelebi, Pir İmamoğlu Hasan Dede, Pir Ahmet Şimşek hakkında ayrıntılı bilgi verilmiştir. "Pir Sultan Abdal Ocağı'nın Ateşini Söndürmeyenler" başlığında ve devamında Pir Sultan'dan sonra Anadolu'ya dağılan yakınlarının bu inancı devam ettirip yaşamaları ve bugün Pir Sultan adına açılan derneklerden bahsedilmiştir. Devamında âşıkların Pir Sultan için yazdıkları şiirlerden bölümler verilmiştir. "Yenihan" başlıklı 3. Bölümde Yenihan (Yıldızeli) ilçesinin tarihi gelişimi ve diğer coğrafi bölgeler hakkında bilgiler ve tarihteki önemleri hakkında bilgiler bulunmaktadır. Devamında Banaz Köyünü kuran on

dokuz aile, şimdiki soyadları ve köye yaptıkları hizmetleri anlatılmıştır. Yine Banaz ismine yakın aşiret ve cemaatlerin Yenihan ve civarındaki dağılışı da verilmiştir. ‘‘Pir Sultan Abdal Ilıcak Pınarı (Şifa Pınarı) ’’ başlıklı 4. bölümde Pir’in köyündeki şifa olduğuna inanılan pınardan ve diğer çeşmeden bahsedilmiştir. ‘‘Pir Sultan Abdal Hasan Dede Tekkesi ve Kutsal Yatırlar’’ başlıklı bölümde on farklı kutsal yer ve kişilerden bahsedilmektedir. Devamında yine bölgedeki önemli coğrafi noktalar hakkında bilgi verilmiştir. ‘‘Pir Sultan Abdal’ın Savunması’’ başlıklı bölümde kadıların soruları ve Pir sultan’ın savunması anlatılıp şiirlere geçilmiştir.

61. ŞİMŞEK, GÜRBÜZ

Pir Sultan Abdal Yolculuğu, İstanbul, Parola Yayınları, 2015, 528 s. 21 cm.

Konu Açıklaması: Eser roman tarzında yazılan bir kitaptır. Yazarın İran seyahati üzerine yazılmıştır. Eserde Pir Sultan Abdal’ın Hoy’da doğumu, Şah İsmail ile tanışması, Alamut Kalesini ziyareti, Çaldıran Savaşı, Necef ve Kerbela gibi yerleri ziyaret sonrası Anadolu’ya gelişi ve Yıldız Dağında dergâh kurup halkı aydınlatmasını anlatmaktadır.

62. TEKİN, NERGİŞAN

İnanç ve İsyan Ozanı Pir Sultan Abdal, İstanbul, Paraf Yayınları, 2013, 237s., 21 cm.

Eserde Pir Sultan Abdal’ın hayatı, Hızır Paşa hakkında bilgi ve şiirleri ışığında Pir Sultan Abdal’ın yerine ve önemine yer verilmektedir.

İçindekiler: ÖN SÖZ s.7, YEDİ BÜYÜK ŞAİRDEN BİRİ: PİR SULTAN s.9, PİR SULTAN VE HIZIR PAŞA HİKÂYESİ s.13, FARKLI PİR SULTAN ABDALLAR s.37, PİR SULTAN ABDAL’IN OLMAYAN ŞİİRLER s.41, PİR SULTAN ABDAL ÜZERİNE YAYINLAR s.57, ALEVİLİK KAVRAMI S.59, PİR SULTAN’DA ŞAH s.63, PİR SULTAN’DA KERAMET s.67, PİR SULTAN’DA İKİ ZIT DÜNYA s.71, MUHALİF PİR SULTAN s.75, PİR SULTAN ABDAL’DA ESKİ TÜRK İNANIŞ İZLERİ s.87, PİR SULTAN

ABDAL VE NEVRUZ s.109, PİR SULTAN ABDAL'DA İSLAMİ TEMA s.111, PİR SULTAN ABDAL'IN İBADET VE TANRI ANLAYIŞI s.121, PİR SULTAN ABDAL'DA HZ. ALİ'Yİ TANRILAŞTIRMA s.147, PİR SULTAN ABDAL'DA HZ. ALİ'NİN VELAYETİ s.157, PİR SULTAN ABDAL'DA PEYGAMBER ALGISI s.161, PİR SULTAN ABDAL VE KUL HİMMET s.167, PİR SULTAN ABDAL: İNANÇ VE İSYANIN BAŞI S.171, ŞİİRLERİ s.175, KAYNAKLAR s.235.

Ön Söz (ve/veya Giriş): Pir Sultan'a ait 131 şiir tespit edildiği belirtilmiştir ve bu eserde Pir'i bir yere mal etmeden, bir "ozan" olarak ortaya konulmaya çalışıldığı belirtilmiştir.

Konu Açıklaması: Eserin ilk bölümünde kısa bir şekilde Pir Sultan Abdal'ın kim olduğu hayatı ve ailesi, idamı anlatılmıştır. İkinci bölümde Hızır Paşa'nın kim olduğu, Pir'den himmet alması ve sonra ona karşı olup idam ettirmesi ve bu süreçte oluşan söylenceler diğer araştırmacıların görüşleriyle de anlatılmıştır. "FARKLI PİR SULTAN ABDALLAR" başlıklı bölümde ve devamında 6 farklı Pir Sultan olduğu belirtilip diğer araştırmacıların görüşleriyle Pir Sultan\ Abdal ve şiirlerin ona ait olup olmaması anlatılmıştır. "PİR SULTAN ABDAL ÜZERİNE YAYINLAR" başlıklı bölümde diğer araştırmacıların yaptıkları çalışmalar verilmiştir. "ALEVİLİK KAVRAMI" başlıklı bölümde Alevilik'in doğuşu, zaman içinde gelişimi, ilkeleri ve düşünceleri açıklanmıştır. "PİR SULTAN'DA ŞAH" başlıklı bölümde farklı araştırmacıların Pir Sultan'ın şiirlerindeki "şah" hitabıyla kimi anlatmak istediği açıklanmıştır. Devamında şiirleri ışığında Pir Sultan Abdal'ın düşünce dünyası, şiirlerindeki kavramlar, düşlediği dünya araştırmacıların görüşleriyle anlatılmıştır. "PİR SULTAN ABDAL'DA ESKİ TÜRK İNANIŞ İZLERİ" başlıklı bölümde Pir'in şiirlerindeki "animizm" ve "Şamanizm" etkileri diğer araştırmacıların görüşleriyle zenginleştirilerek aktarılmıştır. Devam eden bölümde şiirlerdeki nevrüz anlatılmıştır. "PİR SULTAN ABDAL'DA İSLAMİ TEMA" başlıklı bölümde ve devamında Alevilik ve günümüzdeki anlamlandırma çalışmaları ve Pir Sultan'ın şiirlerindeki İslami temalar(Peygamber, Kuran, Ehli Beyt, ...) açıklanmıştır. "PİR SULTAN ABDAL'DA HZ. ALİ'Yİ TANRILAŞTIRMA" başlıklı bölümde ve devam eden bölümde Pir Sultan'ın şiirlerinde Tanrı fikri ve Hz.Ali'yi nasıl işlediği

diğer araştırmacıların görüşleriyle de verilmiştir. Devamında Pir Sultan'ın şiirlerindeki Hz.Muhammed ve üstünlüğü düşüncesine yer verilmiştir. ‘‘PİR SULTAN ABDAL VE KUL HİMMET’’ başlıklı bölümde Kul Himmet'in kim olduğu ve Pir Sultanla olan bağı şiirleri ışığında incelenmiştir. Son bölümde Pir Sultan'ın inanç ve isyan alanındaki öneminden bahsedilmektedir.

63. TELCİ, CEMAL

Dadaloğlu, Pir Sultan Abdal, İstanbul, Simge Yayıncılık, 2006, 80 s.,20 cm.

Eser Dadaloğlu başlığını taşır, ancak içerisinde iki ozan hakkında bilgi bulunmaktadır. Eserde Pir Sultan Abdal 'a ait 30 şiir verilmektedir.

İçindekiler: PİR SULTAN ABDAL s.41, PİR SULTAN ABDAL'IN ŞİİRLERİNDEN ÖRNEKLER s.44.

Ön Söz (ve/veya Giriş) bölümü yoktur.

Konu Açıklaması: Eserin 41. sayfasından itibaren Pir Sultan Abdal hakkında bilgi verilmiştir. Yaşadığı dönem, doğduğu köy ve kimliği hakkında bilgi verildikten sonra şiirleri hakkında kısa bilgi verilip şiir örneklerine geçilmiştir.

64. TOY, EROL

Lozan-Pir Sultan Abdal (Toplu Oyunları 2), İstanbul,Mitos Boyut Yayınları, 2011, 192 s., 20 cm.

Eserde Pir Sultan Abdal'ın hayatı öyküleme tekniğiyle zenginleştirilerek tiyatro eseri haline getirilmiştir.

İçindekiler: PİR SULTAN ABDAL s.117, Kişiler s.118, Birinci Bölüm s.119, İkinci Bölüm s.152.*

Ön Söz (ve/veya Giriş) bölümü yoktur.

Konu Açıklaması: Eser Pir Sultan Abdal'ın asılmasıyla sonuçlanan hayatını temel alarak kurgu yöntemiyle tiyatro eseri haline getirilmesidir. Eser

* İçindekiler kısmı tarafımızca hazırlanmıştır.

oluşturulurken Pir hakkındaki söylentilerden, şiirlerinden ve 16. yüzyıl olaylarından faydalanılmıştır. Eser 2 bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde Pir Sultan'ın adının Haydar olduğu ve deyişleriyle ünlenip dergâhının pirinin kızıyla evlendiği ve daha sonra kendisinin posta oturduğu anlatılmıştır. Devam eden bölümler yine kadılar, Hızır Paşa ve Pir Sultan'ın asılmasıyla ilgilidir. Bu olaylar olurken Pir Sultan'ın yaşamı, ailesi, dergâhtaki olaylar ve yükselişi, çevresindeki siyasi-sosyal olaylar ve ona etkisi, onun olaylara etkisi, ölümü anlatılmıştır.

65. UĞUR, NİZAMETTİN

Pir Sultan Abdal'ın Şiirlerinde Coğrafi Mekan, İstanbul, Doruk Yayınları, 2015, 264 s., 20 cm.

Eserde Pir Sultan Abdal hakkında bilgi verildikten sonra şiirlerinde geçen coğrafi yer adlarına şiirleri eşliğinde yer verilmektedir.

İçindekiler: Giriş s.11, Pir Sultan Abdal Hakkında Kısa Bilgi s.17, Pir Sultan Abdal'ın Şiirlerinde Geçen Özel Yer ve Yerleşim Adları ve Bunların Kullanım Sayıları s.25, XVI. Yüzyılın Önemli Toplumsal Olayları s.41, Pir Sultan Abdal'ın Şiirlerinde Özel Yer ve Yerleşim Adları s.49, Yeryüzündeki Özel Yer ve Yerleşim Adları s.49, Anadolu'daki Özel Yer ve Yerleşim Adları s.49, Anadolu'nun Doğusunda-Asya'daki Özel Yer ve Yerleşim Adları s.143, Irak ve Suriye'deki Özel Yer Yerleşim Adları s.164, Mısır, Arabistan vb. Yerlerdeki Özel Yer ve Yerleşim Adları s.191, Anadolu'nun Batısında-Avrupa'daki Özel Yer ve Yerleşim Adları s.221, Birden Çok Yerdeki Özel Yer ve Yerleşim Adı s.234, Kozmik (Gökyüzünde) Bir Mekân ve Adı s.236, Mitolojik Bir Mekân ve Adı s.240, Metafizik-Dinsel Özel Yer Adları s.241.

Ön Söz (ve/veya Giriş): Bu bölümde yazar Pir Sultan çalışmaları hakkında bilgi verip bu eserde daraltılmış bir araştırma yolu izlendiğini aksi takdirde çalışmanın çok fazla uzayacağını anlatmıştır.

Konu Açıklaması: Eserin başında Pir Sultan Abdal ne zaman yaşadığı, adı ve adıyla yaşayan ocaklar hakkında bilgi verilmiştir. Devam eden bölümde Pir Sultan şiirlerinde geçen yer adlarının kaç şiirde kaç defa geçtiği tablolar

eşliğinde anlatılmıştır. Devamında 16. Yüzyıl siyasi ve toplumsal olayları anlatılmıştır. “Pir Sultan Abdal’ın Şiirlerinde Özel Yer ve Yerleşim Adları” başlıklı bölümde ve devamında yeryüzündeki yerleşim adlarının şiirlerdeki kullanımları incelenmiş ve haklarında tarihi-inanç yönlü açıklamalarda da bulunulmuştur. Son bölümlerde ise coğrafi olmayan inançsal mekânlar hakkında şiirler eşliğinde açıklamalarda bulunulmuştur.

66. ULUÇAY, ÖMER

Kalemlerde Pir Sultan Abdal, Adana, Gözde Yayınları, 1997, 426 s., 20 cm.

Eserde farklı yazarların Pir Sultan Abdal hakkındaki fikirlerine alıntı şeklinde yer verilmektedir.

İçindekiler: ÖN SÖZ s.5, Bir Kızılbaz Şairi: Pir Sultan Abdal / M. F. Köprülü s.7, Pir Sultan Abdal / Sadettin Nüzhet Ergun s.13, Pir Sultan Abdal / A. B. Gölpınarlı, P. N. Boratav S.19, Pir Sultan / A. Balım s.25, Pir Sultan söylenceleri / A. Binyazar s.49, Pir Sultan Abdal’ın şiirleri / A. Binyazar s.59, Pir Sultan Abdal / A. Gölpınarlı s.65, Pir Sultan Abdal / A. Gölpınarlı s.78, Pir Sultan Abdal / C. Öztelli s.81, Pir Sultan Abdal / C. Öztelli s.90, Pir Sultan Abdal’lar / İ. Aslanoğlu s.93, Pir Sultan Abdal / A. Özkırmımlı s.101, Pir Sultan Abdal / S. Eyüboğlu s.109, Pir Sultan / A. Bezirci s.111, Pir Sultan Abdal’lar / A. Bezirci s.123, Pir Sultan Abdal / V. Timuroğlu s.133, Pir Sultan Abdal / C. Kudret s.139, Pir Sultan Abdal / İ. Z. Eyüboğlu s.143, Pir Sultan Abdal’ın kavgasına katılmak / E. Korkmaz s.149, Pir Sultan düşüncesi / E. Korkmaz s.155, Pir Sultan Abdal / T. Koca s.159, Pir Sultan yaşıyor / M. Bayrak s.171, Osmanlı feodalizmi ve Pir Sultan Abdal / M. Bayrak s.178, Pir Sultan Abdal’ın yaşamında düzmece Şah İsmail olayı ve deli Hızır Paşa / M. Bayrak s.193, Pir Sultan Abdal / R. Zelyut s.219, Pir Sultan üzerine / N. Birdoğan s.223, Düzmece Şah İsmail Pir Sultan Abdal ayaklanması / B. Öz s.231, Saz ve Darağacı: Pir Sultan Abdal / İ. C. Erseven s.239, Pir Sultan Abdal’ın yetiştiği toplumsal düzen / G. Öz 245, Pir Sultan Abdal’ın şahı Hz. Ali’dir / L. Kaleli s.253, Pir Sultan Abdal / Ö. Yağcı s.261, Pir Sultan Abdal olayı / B. Kocadağ s.267, Pir Sultan Abdal : yaşamı, sanatı, şiirleri / A. Yıldırım s.283, Pir Sultan

Abdal ve Alevi kültüründeki yeri / M. Demir s.289, Kavga şairi Pir Sultan Abdal / A. Nesin s.297, Yaşayan Pir Sultan / H. Erdem s.301, Pir Sultan Abdal / V. C. Aşkun s.305, Pir Sultan Abdal'ı anlamak / Pir Sultan Abdal Kültür Derneği s.317, Pir Sultan Abdal / Gönüllerin Sesi s.327, Pir Sultan Abdal'ın hikayesi / C. Tuncer s.333, Pir Sultan Abdal'ın köyünde / T. Kutsi s.367, Pir Sultan Abdal / Z. Gürel s.385, Pir Sultan Abdal'ın mezarı / M. H. Gür s.405, Pir Sultan Abdal / S. Sakaoğlu s.409, Pir Sultan Abdal akılcılıktır / A. Balkız s.421, KAYNAKLAR s.423.

Ön Söz (ve/veya Giriş): Yazar, Ön söz'de eserin farklı kalemlerden, farklı zamanlarda Pir Sultan ve dönemi üzerine yazılmış makale ve kitaplardan alıntılar, aktarmalar yaptığını belirtir. Alıntılara müdahale edilmediğini bu sayede okuyucunun kendi seçimiyle istediği görüşü mercek altına alabileceğini belirtir.

Konu Açıklaması: Eserde toplam 38 yazarın, Pir Sultan'ın kişilik, sanat ve hayatı hakkında yaptığı 45 araştırma verilmiştir.

67. URAL, ORHAN

Pir Sultan Abdal, Ankara, Türk Dil Kurumu, 1982. 144 s., 20 cm

Eser Pir Sultan Abdal'ın söylencelere dayalı hayatının öyküleme tekniğiyle anlatılmasıdır.

İçindekiler: 1.Bölüm ÇOCUKLUK VE GENÇLİĞİ s.5, 2.Bölüm Dergaha Giriş s.48, 3.Bölüm Yeni Çevrede Bir Dost s.76, 4.Bölüm SİPAHİLER ARASINDA, 5.Bölüm SİVAS'TA TEDİRGİN GÜNLER, 6.BÖLÜM HIZIR PAŞA FIRTINASI S.115.*

Ön Söz (ve/veya Giriş) bölümü yoktur.

Konu Açıklaması: İlk bölümde Haydar'ın çocukluğu ve ev hayatı köyde yaşanan olaylar ve gurbete çıkması anlatılmıştır. İkinci bölümde Pir'in Abdal Musa dergâhına gidişi, orada çileye girip başarıyla çıkması anlatılmıştır.

* İçindekiler kısmı tarafımızdan hazırlanmıştır.

Üçüncü bölümde Çorum'a gelişi ve oradaki dergâhta yaşadıkları anlatılmıştır. Dördüncü bölümde tekkeden çıkıp sipahilerin arasında Anadolu'da çıkan isyanlar, bozulan düzen karşısında yaşadıkları anlatılmıştır. Beşinci bölümde Sivas'a gelmesi ve burada yaşadıkları, Hızır Paşa ile yaşadıkları anlatılmıştır. Altıncı bölümde Pir'in hapsedilmesi ve sonrasında idamı anlatılmıştır.

68. UYGUNER, MUZAFFER

Pir Sultan Abdal, Yaşamı, Sanatı, Şiirlerinden Seçmeler, Ankara, Bilgi Yayınevi, 2002, 3.bs.,164 s., 19 cm.

Eserde Pir Sultan Abdal'ın söylentilere ve belgelere göre hayatı, şiirlerinin çeşitli yönlerden özellikleri ve şiirlerine yer verilmiştir. Ayrıca eserin sonunda sözlük-dizin ve Pir Sultan Abdal bibliyografyası mevcuttur.

İçindekiler: YAŞAMI, SANATI, ŞİİRİNİN BİÇİMSEL ÖZELLİKLERİ s.7, GİRİŞ s.9, YAŞAMI s.11, A) Söylentilere Göre Yaşamı s.12, B) Belgelere Göre Yaşamı s.18, SANATI s.24, 1.Dinsel Deyişler s.24, 2. Dinsel Olmayan Deyişler s.29, ŞİİRİNİN BİÇİMSEL ÖZELLİKLERİ s.32, Dil ve Deyiş Özellikleri s.32, Söyleyiş Özellikleri s.34, Şiirin Türleri s.34, Ölçü ve Uyak s.37, ETKİLENDİĞİ VE ETKİLEDİĞİ ŞAİRLER s.39, ŞİİRLERİNDEN SEÇMELER s.43, SÖZLÜK s.117, DİZİN s.159, PİR SULTAN ÜSTÜNE YAZILMIŞ KİTAPLAR s.163.

Ön Söz (ve/veya Giriş): Bu bölümde İbrahim Aslanoğlu'nun kitabı yayınlanana kadar sadece bir tane Pir Sultan Abdal olduğu düşünülmüş ancak bu kitaptan sonra farklı kişilerin Pir Sultan Abdal mahlası aldığı anlaşılmıştır. Yazar da eserinde bunlardan sadece "PİR SULTAN" mahlaslı şairi incelediğini belirtmiştir.

Konu Açıklaması: "YAŞAMI" adlı ilk bölümde neden "PİR SULTAN" mahlaslı ozanın işlendiğini ve gerçek tarihi kişiliğin o olduğu açıklanmıştır. Bu bölüm 2 kısma ayrılmıştır. İlk kısımda Pir Sultan Abdal'ın söylentilere göre yaşamı incelenmiştir. Bu kısımda Pir Sultan'ın Hacı Bektaş Veli elinden dolu içip âşık olması, Hızır ile tanışması ona himmet edip İstanbul'a göndermesi, Hızır'ın tekrar paşa olarak Sivas'a dönmesi ve Pir Sultan ile yaşadıkları olaylar

sonucu onu idam ettirmesi anlatılmıştır. Ölümünden sonra bir köpek sayesinde kurtulduğu veya yerinde sadece hırkasının olduğu kendisinin İran'a kaçtığı ve orada öldüğü belirtilmiştir. Belgelere dayalı yaşamı bölümünde ise 16.yüzyılda Sivas ilinin Banaz köyünde doğduğu belirtilmiştir. Şiirlerinden gerçek adı, çocukları ve dönemindeki siyasi olaylar, ölüm tarihi ve ölüm yeri anlatılmıştır. "SANATI" başlıklı bölümde ozanın şiirleri "Dinsel Deyişler" ve "Dinsel Olmayan Deyişler" diye iki kısma ayrılmış ve bu şiirlerdeki öğeler açıklanmıştır. "ŞİİRİNİN BİÇİMSEL ÖZELLİKLERİ" başlıklı bölümde şiirlerin "Dil ve Deyiş Özellikleri", "Söyleyiş Özellikleri", "Şiirinin Türleri", "Ölçü ve Uyak" başlıklarıyla özellikleri incelenmiştir. "ETKİLENDİĞİ VE ETKİLEDİĞİ ŞAİRLER" başlıklı bölümde özellikle Yunus Emre ve Hatai'den etkilendiği, Kul Himmet, Âşık Mehmet, Aşık Mansur, Kalender Abdal... gibi halk ozanlarının da ondan etkilendiği belirtilmiştir. Bu açıklama bölümlerinden sonra Pir Sultan Abdal'ın şiirlerine geçilmiştir.

69. YAĞCI, ÖNER

Pir Sultan Abdal Yaşamı ve Şiirleri, İstanbul, Cumhuriyet Kitapları, 2011, 6. bs. 520 s., 20 cm.

Eserde Pir Sultan Abdal'ın hayatı, yaşadığı dönemin özellikleri, Türk Halk Edebiyatı özelinde Alevi-Bektaşî Edebiyatı açısından önemi ve şiirlerinin incelenmesi gibi konularda bilgi verilmiştir

İçindekiler: Giriş s.7, 1.PİR SULTAN ABDAL KİMDİR? s.11, 2. PİR SULTAN ABDAL'IN YAŞAMI Pir Sultan Abdal'ın Yaşadığı Dönem s.19, Pir Sultan Abdal'ın Yaşamına Giriş ve Pir Sultan Abdal Geleneği s.25, Söylencelere Göre Pir Sultan Abdal'ın Yaşamı s.26, Pir Sultan Abdal ve Hızır Paşa s.30, Pir Sultan Abdal'ın Gerçek Yaşamı s.44, 3. PİR SULTAN ABDAL'IN SANATI Pir Sultan Abdal'ın Sanatsal Kişiliği s.59, Pir Sultan Abdal İçin Söylenenlerden Seçmeler s.63, 4.PİR SULTAN ABDAL'IN BÜTÜN ŞİİRLERİ Şiirler s.73, 5. KAYNAKÇA-DİZİN-SÖZLÜK Kaynakça s.495, Kişi Adları Dizini s.499, Yapıt Adları Dizini s.501, Şiirlerin İlk Dizeleri s.502, Sözlük s.514.

Ön Söz (ve/veya Giriş): Giriş başlıklı bölümde yazar eserinde özellikle Pir Sultan Abdal'ın kim olduğu konusundaki sorulara bugüne değin verilen yanıtları derlemeye çalıştığını, şiirlerindeki gizemi araştırmaya ve çağını nasıl etkilediğini göstermeye çalıştığını belirtmiştir.

Konu Açıklaması: ‘‘PİR SULTAN ABDAL KİMDİR ?’’ başlıklı ilk bölümde Pir Sultan Abdal'ın tarihi önemi, ozanlık yönü ve Alevi-Bektaşî edebiyatı-inancı açısından önemi farklı yazarların görüşleriyle verilmiştir. ‘‘Pir Sultan Abdal'ın Yaşadığı Dönem’’ başlıklı bölümde ozanın 16.yüzyılda yaşadığı belirtilip o dönemin sosyo-ekonomik koşulları verilerek Pir Sultan Abdal'ın nasıl bir dönemden etkilendiği aktarılmıştır. Daha sonra Pir Sultan Abdal'ın söylencelere dayalı hayatı aktarılmıştır. Hızır Paşa'nın Pir Sultan Abdal ile tanışması, himmet alıp İstanbul'a gitmesi tekrar Sivas'a vali olarak atanması ve fermanlara uymayan Pir Sultan Abdal ile yaşadıkları çekişme sonucu Pir'i idam ettirmesi anlatılmıştır. Yine diğer bir söylenti Pir Sultan Abdal'ın ölmediği Horasan'ın yolunu tutup oradan Erdebil'e gittiği ve orada öldüğüdür. ‘‘Pir Sultan Abdal'ın Gerçek Yaşamı’’ başlıklı bölümde ise Pir Sultan Abdal'ın Kanuni zamanında yaşadığı ve 1547-1550 yılları arasında Sivas da valilik yapan Hızır Paşa tarafından idam edildiğidir. Yine bu bölümde Safeviler-Osmanlılar hakkında da bilgi verilmiştir. Pir Sultan'ı ortaya çıkaran sosyo-ekonomik-siyasi durumlar anlatılmıştır. ‘‘Pir Sultan Abdal'ın Sanatsal Kişiliği’’ başlıklı bölümde Pir'in dini ve din dışı şiirleri hakkında bilgi verilmiş, içerikleri, konuları hakkında bilgi verilmiştir. Ayrıca şiirlerin vezin, kafiye, özel terimler gibi özellikleri de işlenmiştir. ‘‘Pir Sultan Abdal İçin Söylenenlerden Seçmeler’’ başlıklı bölümde ise 20 araştırmacının ozan hakkındaki düşüncelerine yer verilmiştir. Daha sonra şiirler bölümüne geçilmiştir.

70. YILDIRIM, ALİ

Pir Sultan Abdal, Yaşamı-Sanatı-Şiirleri, Ankara, Ayyıldız Yay., 1994, 514 s., 19 cm.

Eserde Pir Sultan Abdal hakkında yapılan çalışmalar, Pir Sultan Abdal'ın hayatı, yaşadığı dönemden etkilenmesi, sanatının özellikleri incelenmiş ve 382 şiirine yer verilmiştir.

İçindekiler: YAŞAYAN PİR SULTAN ABDAL s.1, DEYİŞLERDE'DE PİR SULTAN'IN YAŞAMI s.6, MEZARI s.33, PİR SULTAN ABDAL'IN YAŞADIĞI DÖNEM s.34, PİR SULTAN ABDAL NEDEN ASILDI s.38, ANADOLU'DA İÇ SAVAŞ ve PİR SULTAN ABDAL'IN ROLÜ s.46, SANATI-ŞİİRİNİN ÖZELLİKLERİ s.54, BÜTÜN DEYİŞLERİ s.63, SÖZLÜKÇE s.499, KAYNAKÇA s.513.

Ön Söz (ve/veya Giriş) bölümü yoktur.

Konu Açıklaması: Eserin başında ‘YAŞAYAN PİR SULTAN ABDAL’ başlığıyla Pir Sultan Abdal'ın öneminden ve hakkında yapılan çalışmalardan bahsedilmiştir. ‘PİR SULTAN ABDAL GELENEĞİ’ başlıklı bölümde farklı araştırmacıların, farklı kişiler tarafından söylenen şiirleri artık Pir Sultan Abdal'ınmış gibi gelenek halinde değerlendirmek gerektiği belirtilmiştir. Ayrıca elde belge olmadığı ve resmi Osmanlı tarihçilerinin yazdığı eserlerde de Pir Sultan Abdal üzerine bilgi olmadığı belirtilmiştir. ‘DEYİŞLER'DE PİR SULTAN'IN YAŞAMI’ başlıklı bölümde ise ozanın hayatına ilişkin bilgilerin şiirlerden edinildiği belirtilmiştir. Adı, soyu, köyü, evi, ailesi ve eğitimine ilişkin bilgileri şiirleri eşliğinde incelenmiştir. Devamında Pir Sultan'ın Hacı Bektaş'tan dolu içmesi, Hızır'ın gelip Pir Sultanla tanışması İstanbul'a gidip eğitim alması ve vali olarak Sivas'a dönmesi ve yaşanan çekişmeler sonucu idam edilmesi anlatılmıştır. Mezarı başlıklı bölümde mezarının olabileceği yerler hakkında bilgi verilmiştir. ‘PİR SULTAN ABDAL'IN YAŞADIĞI DÖNEM’ başlığından sonra 16. Yüzyıl Osmanlı düzeni, Alevilere yönelik devletin bakışı, çıkarılan fermanlar ve Hızır Paşa'nın kimliği hakkında bilgi verilmiştir. Yine 16.yüzyıl halk hareketleri ve toplumsal sebep-sonuçları, Pir Sultan ile olan bağları incelenmiştir. ‘ANADOLU'DA İÇ SAVAŞ ve PİR SULTAN ABDAL'IN ROLÜ’ başlıklı bölümde Pir Sultan Abdal'ın isyan edip etmediği farklı yazarların görüşleri ve şiirleriyle verilmektedir. Yazar Pir Sultan Abdal'ın 1578 yılında gerçekleşen Düzmece Şah İsmail ayaklanmasına katıldığı ve sonra saklanıp 1590 yılında Hızır Paşa tarafından ele geçirilip

öldürüldüğünü belirtir. ‘‘SANATI-ŞİİRİNİN ÖZELLİKLERİ’’ başlıklı bölümde Pir Sultan Abdal’ın şiirleri –Değişlerinin içeriğini oluşturan temalar - Biçimsel Oluşum -Etkilenmeleri/Etkileri alt başlıklarıyla incelenmiştir. ‘‘BÜTÜN DEYİŞLERİ’’ başlığıyla şiirleri umut, inanç ve yol, aşk-ayrılık-özlem ve doğa-insan deyişleri bölümlerine ayrılarak verilmiştir.

71. YILDIRIM, ALİ (HAZIRLAYAN)

Anadolu Aleviliği ve Pir Sultan Abdal, Ankara, Pir Sultan Abdal Derneği, 1998, 200 s., 19 cm.

Eser bir derleme kitap niteliği taşımakta ve altı araştırmacının Pir Sultan Abdal hakkındaki görüşlerine yer verilmektedir.

İçindekiler: Sunuş, Servet Demir s.7, Pir Sultan Abdal Üzerine, İrene Melikoff s.9, Pir Sultan Abdal ve Pir Sultan Abdal Geleneği, İlhan Başgöz s.19, Pir Sultan Abdal Üzerine, Nejat Birdoğan s.67, Bir Söylencenin İzinde, Fuat Bozkurt s.97, Pir Sultan’ın Kavgasına Katılmak, Esat Korkmaz s.115, Yaşayan Pir Sultan Abdal, Ali Yıldırım s.141, Kaynakça s.195

Ön Söz (ve/veya Giriş): Bu kısım Servet Demir tarafından yazılmıştır. Ön söz’ de Pir Sultan Abdal’ın kişiliği ve önemi anlatılıp kitabın oluşum süreci hakkında bilgi verilmiştir. Kitabın Fransa Alevi Birlikleri Federasyonu için hazırlandığı ve Türkiye’de basıldığı belirtilmiştir. Ayrıca kitabın ‘‘Pir Sultan Abdal Kitaplığı’’ dizisinin ilk kitabı olacağı belirtilmiştir.

Konu Açıklaması: İlk bölüm İrene Melikoff’un yazısıdır. İlk önce Pir Sultan Abdal üzerine yapılan çalışmalardan bahsedilmiştir. Daha sonra hayatı hakkında kısa bilgi ve Hızır Paşa ile yaşananlar sonrası asılmasına yer verilmiştir. Şiirlerinin özellikleri, içerdiği konular ve halk tarafından ne kadar sevildiği anlatılmıştır. İkinci bölüm İlhan Başgöz tarafından yazılmıştır. Yazıda Pir Sultan Abdal’ın öneminden bahsedilip şiirleri eşliğinde Pir Sultanlar hakkında bilgi verilmiştir. Köy Aleviliği’nin özellikleri başlığında Köy Aleviliği ile Tekke Bektaşiliği hakkında benzerlikler ve farklılıklar alanında bilgi verilmiştir. Daha sonra Pir Sultan’ın özellikle Sivas bölgesi âşıkalarına etkisi, şiirleri eşliğinde düşünceleri ve şiirlerinin Alevilikle

bütünleşmesi anlatılmıştır. Diğer bölümde Pir Sultan Abdal'ın kavga şiirleri sınıflandırılmış ve bu şiirlerdeki siyasi-sosyal düşünceler incelenmiştir. "PİR SULTAN ABDAL İÇİN NELER BİLİYORUZ?" başlıklı bölümde ozanın hayatı, araştırmacıların görüşleri, Hızır Paşa'nın kim olduğu konusunda görüşler, şiirleri eşliğinde gitmiş olabileceği bölgeler ve buna bağlı olarak Yalancı Şah İsmail olayı hakkında bilgi verilmiştir. En sonda Pir Sultan Abdal'ın hayatı ve öldüğü tarih hakkında bir paragraflık özet bulunmaktadır. Nejat Birdoğan'ın yazdığı bölümde ise ilk önce Banaz köyünün coğrafi konumu hakkında bilgi verilmiştir. Daha sonra tarihi olarak Anadolu'ya yapılan göçler bu göçlerin inanç bakımından Anadolu'ya etkileri, bu etkilerin Osmanlı Devleti'yle çelişmesi sonucu yaşanan isyan hareketleri anlatılmıştır. Daha sonra Pir Sultan Abdal'ın hayatı ve Hızır Paşa'nın kim olduğu hakkında fermanlar ışığında bilgi verilmektedir. Devamında Pir Sultan'ın şiirleri ışığında yaşadığı olaylar, dönemindeki olaylara bakışı ve Pir Sultan Abdal'ın halk nazarındaki değeri anlatılmıştır. Fuat Bozkurt'un yazısında Sivas-Banaz'a yapılan seyahat anlatılmaktadır. Daha sonra söylencenin ne olduğu ve halk tarafından Pir Sultan Abdal'ın bir söylence haline getirildiği anlatılmıştır. Devamında Pir Sultan Abdal'ın hayatı, Hızır Paşa ile yaşadıkları ve idamı anlatılmıştır. Araştırmacıların Pir Sultan Abdal ve Hızır Paşa hakkındaki görüşlerine yer verilmiştir. Yalancı Şah İsmail isyanı hakkında bilgi verilmiş ve Pir Sultan Abdal'ın bu isyanla bağı anlatılmıştır. Pir Sultan Abdal'ın idamı ve çevresindekilerin tutumu da anlatılmıştır. Esat Korkmaz'ın yazısında Pir Sultan Abdal'ın halk gözündeki değeri ve halkın onu bir sözcü gibi seçip onun şahsında haksızlığa isyan ettiği belirtilmiştir. Oğuzlar'ın Anadolu'ya gelişi, inançlarındaki değişimler ve sonuçları açıklanmıştır. Devamında Pir Sultan Abdal'ın yaşamı anlatılmıştır. Nerede doğduğu, ailesi, hayatı, dönemindeki siyasi olaylar ve olayların Pir Sultan Abdal'a etkileri ve idamı anlatılmıştır. "GÖNÜLLERDE PİR SULTAN" başlıklı bölümde ise adı, doğduğu yer, Pir elinden bade içmesi, Hızır'a el vermesi, Hızır'ın paşa olarak Sivas'a dönüp pirini idam etmesi anlatılmıştır. "PİR SULTAN'DA YAŞAYAN DÜNYA" başlıklı bölümde Pir Sultan Abdal'ın değerler dünyası şiirleri eşliğinde anlatılmıştır. Ali Yıldırım'ın yazısında ise Pir Sultan Abdal'ın değeri anlatılıp farklı araştırmacıların farklı sayıda Pir Sultan Abdal olduğu görüşleri açıklanmıştır. Daha sonra şiirleri eşliğinde Adı, Soy, Köyü,

Evi, Ailesi, eğitimi gibi konular açıklanmıştır. Yine söylencelere dayalı Pir'lik seviyesine ulaşması, Hızır'a el vermesi, Hızır'ın Paşa olarak Sivas'a dönmesi, Pir'i astırması ve Pir'in mezarının bulunduğu yer anlatılmıştır. "Pir Sultan'ın Yaşadığı Dönem" başlıklı bölümde şiirleri temel alınarak açıklamalarda bulunulmuştur. Yine devletin fermanlarıyla Alevilere bakış açısı da anlatılmıştır. Daha sonra özellikle 16. Yüzyıl Anadolu tarihi hakkında bilgi verilip isyanlar, Alevilere bakış açısı, halkın sosyo-ekonomik sıkıntıları anlatılıp Pir Sultan'ın asıldığı ortam açıklanmıştır. "DEYİŞLERİNDE TEMALAR" başlığıyla şiirleri beş başlık altında incelenmiştir.

72. YILDIRIM, ALİ

Deyiş ve Direniş Pir Sultan Abdal, Ankara, İtalik Yayınları, 2013,207 s.21 cm.

Eserde Pir Sultan/Abdal'ın kim olduğu, hayatı, devrindeki olaylar ve bunlarla bağlantısı, idam edilmesi, ailesi, köyü ve şiirleri hakkında bilgiler bulunmaktadır.

İçindekiler: Direniş s.11, Yol İncedir Ama Kopmaz s.13, Gerçeklikten Efsaneye s.13, Suskunluğun Sakladığı Giz s.14, Gizlilik Ve Başka Suç İsnadı s.14, Tarihin Sis Perdesini Aralamak s.16, İsmim Koca Haydar s.20, Hızır Paşa'nın İhaneti s.21, Hızır Paşalar s.22, Hangi Hızır Paşa? Ya Da Pir Sultan Ne Zaman Asıldı? s.26, Pir Sultan Abdal'ın Şahı Kimdir? s.32, Pir Sultan Abdal ve Şah Kalender Çelebi s.33, Alevi olduğu için s.35, Deli Hızır Paşa Zamanı s.35, Pir Sultan Abdal Neden Asıldı? s.37, ALEVİ YURDU ANADOLU s.41, Nüfusun Büyük Çoğunluğu s.43, Alevi Olmak: Başlıbaşına Ağır Bir Suç s.46, Kızılbaşların Halleri s.46, Kızılbaşların Cemlerini Basıp Yakalayasın s.47, Cem Yapan Kızılbaşların s.48, Hakkından Geline s.48, Sakıncalı Kitaplar s.48, Rafizi Kitaplar s.49, Gündüz Sünni Gece Kızılbaş s.49, Bizim Tanrımız Ali'dir Diyen Kızılbaşlar s.50, Kızılbaşlara "Hırsızlık Yaptı, Yol Kesti" Diye İftira Atılmasına s.51, Peygambere, Dört Halifeye Sövme s.52, Kızılbaş İftirası Para Ediyor s.52, Kızılbaşlara İftiralar s.53, Peygambere Söven Haydar İdam Edilsin s.53, Kızılbaş At ve Silah Yasak s.54, Eşkiya Kızılbaşların Hakkından Geline s.55, Kızılbaşlar Budin'e Sürgün Edilsin s.55,

Kıbrıs'a Sürgün Edilen Kızılbaşlar s.55, Kızılbaşları As! Diğerlerini Küreğe Koyalım s.57, Kızılbaş'a Yardım Yataklık Edenin Hakkından Geline s.58, Kızılbaşlar Nasıl Tanınır? s.58, Hallerin Tercümesi s.58, PİR SUTAN ABDAL'IN TARİHSEL MİSYONU s.61, Yorulan Yorulsun Ben Yorulmazam s.63, Teber Çekip Şu Mağaradan Dışarı s.64, Asıl Fırtına Kızılbaş İsyanı s.67, Yeryüzünü Kızıl Taclar Bürüye s.73, Huruc Tedarikinde Bulunurken s.74, Hafik'ten Saraya Rapor s.76, İsyan Coğrafyası s.76, İsyan Değişleri s.77, DEYİŞLERİN ŞİFRELERİ s.83, Çoğalarak Yaşayan s.85, Pir Sultan Araştırmaları s.85, Bir Sultan Abdal Geleneği s.86, Birden Fazla Pir Sultan Mı Var s.88, Pir Sultanlar Ayrı Değil Birdir s.89, Pir Sultan Abdal Adı Ne Anlama Gelir? S.91, Pir Sultan'ın Abdalı s.93, Asıl Adı: Koca Haydar s.94, Banaz Köyü Pirin Evi s.96, Ailesi s.102, Banaz'daki Alevi Dergâhı s.104, Halkın Yazdığı Tarih s.105, Hacı Bektaş'tan Nasip Alması, Gönül Gözünün Açılması, Pir Sultan Adını Alması s.106, Hızır Paşa'nın Dergâh kapısına Gelişi s.109, Sarı Kadı Kara Kadı s.110, Kör Müftünün Fetvası s.112, Pir Sultan'ın Hızır Paşa Ve Kadılarına Yönelik Sözlerini Doğrulayan Bir Belge s.112, Muhbirlerin Zamanı s.113, Pir Sultan'ın Haram Yemez Köpekleri s.114, Açılın Kapılar Şaha Gidelim s.118, Kızılbaş Teftişinde: Kızılbaşlar Şaha Lanet Okunmaya Zorlanıyordu s.121, Pir Sultan Abdal'ın Zindan Günleri Elimde Kelepçe Boynumda Zincir s.122, Müsahibi Ali Baba s.125, Pir Sultanım Bir Gün Gider Er Olan İkrarını Güder s.125, İlle Dostun Gülü s.127, Duysun Canlar Diye Bizi Asarlar s.129, Dedemi Astılar Kanlı Sivasta s.129, Çoğalan Pir Sultanlar s.130, Mezarı/Makamları s.132, İNANÇ ÖNDERİ OLARAK PİR SULTAN ABDAL VE OCAĞI s.133, Ben Bir Yol Oğluyum s.135, Pir Sultan Ocağı Merkez Banaz Köyü s.137, Pir Sultan Abdal Ocağı Ergaip Kolu s.140, Pir Sultan Ocağı Pir Mehmet Kolu s.143, PİR SULTAN ABDAL DEYİŞLERİ s.145, Yol Değişleri s.147, Sevda Değişleri s.148, Doğa Değişleri s.149, İsyan Değişleri s.150, Söyleyiş s.150, Yolun Temel Kaynağı s.151, Pir Sultan Ölür Dirilir s.152, SEÇME DEYİŞLER s.153.

Ön Söz (ve/veya Giriş) bölümü yoktur.

Konu Açıklaması: Eserin başında Pir Sultan Abdal'dan bahsedilip hayatı hakkında yeterli bilgi ve belge bulunmayışından bahsedilmiş ve son zamanlarda bulunan bir fermanın adının “Şeyh Haydar” olabileceği

belirtilmiştir. Devamında yine bu konu işlenip diğer araştırmacıların görüşlerinden bahsedilmiştir. Daha sonra Hızır Paşa'nın kim olduğu ve olabilecek kişiler tarihi bilgilerle açıklanmaktadır. "Hangi Hızır Paşa? Ya Da Pir Sultan Ne Zaman Asıldı?" başlıklı bölümde diğer araştırmacıların Pir Sultan Abdal'ın asılması, zamanı ve hangi Hızır Paşa'nın onu idam ettirdiğine dair görüşlere yer verilmiştir. Daha sonra Pir Sultan Abdal'ın şiirlerindeki "Şah" sözcüğüyle kastettiği kişiler ve devam eden bölümlerde asılmasına neden olan olaylar, düşünceler ve kim tarafından asıldığına yönelik görüşler açıklanmıştır. "ALEVİ YURDU ANADOLU" başlıklı ikinci ana bölümde 16. Yüzyıl Anadolu topraklarında yaşayan aleviler ve devletin Alevilere olan olumsuz bakışı fermanlar eşliğinde açıklanmıştır. "PİR SULTAN ABDAL'IN TARİHSEL MİSYONU" başlıklı bölümde devrinde yaşanan alevi isyanları Pir Sultan Abdal'ın bu olaylarla ilişkisi ve şiirlerindeki isyancı yönü açıklanıp idamının 1578 tarihinde gerçekleştiği belirtilmiştir. "DEYİŞLERİN ŞİFRELERİ" başlıklı bölümde Pir Sultan üzerine yapılan çalışmalar hakkında bilgi verilip Pir Sultan'ın kimler olabileceği belirtilmiş, düşüncesinin artık bir gelenek olduğu belirtilmiştir. Daha sonra asıl adının "haydar" olduğu, Pir Sultan isminin anlamı ve Pir Sultan'ın Abdal'ı olduğu açıklanmıştır. Devamında Pir'in köyü Banaz hakkında yapılan ziyaretten bilgiler aktarılıp, ailesi hakkında bilgi verilmiştir. Rüyasında Hacı Bektaş'ı görüp bade içip âşıklığa geçişi anlatılmıştır. Daha sonra Hızır'ın Pir Sultan'ın dergâhına gelişi İstanbul'a gidip yükselmesi ve Pir'ini astırması, Pir Sultan'ın kadırla olan çekişmesi, daha sonra Hızır Paşa ile yaşadıkları, hapsedilmesi ve idam edilmesi anlatılmıştır. Mezarı olabilecek yerler açıklanmıştır. "İNANÇ ÖNDERİ OLARAK PİR SULTAN ABDAL VE OCAĞI" başlıklı bölümde Pir Sultan'ın Alevi dedesi olması ve ocağının olduğu anlatılmıştır. Ayrıca Banaz ve Çorum, Tokat bölgelerinde Pir Sultan'ın devam eden kolları anlatılmıştır. Devamında Pir Sultan'ın oğlu tarafından devam ettirilen Ergaip kolu, diğer oğlu tarafından kurulan Pir Mehmet kolu açıklanmıştır. "PİR SULTAN ABDAL DEYİŞLERİ" başlıklı bölümde şiirlerinin tema bakımından 4 gruba ayrılması ve söyleyiş özellikleri açıklanmıştır.

73. YILDIRIM, HALİL İBRAHİM

Pir Sultan Abdal, Mersin, Aydınca Yayınları, 2005, 96 s..

Eserde Pir Sultan Abdal'ın hayatı hakkında bilgi verilmiş ve şiirlerine yer verilmektedir. Ömer KAYA tarafından hazırlanan Pir Sultan Abdal adlı eserle ön söz hariç tüm bilgiler aynıdır.

İçindekiler: SUNUŞ s.3, DOĞUMU s.5, EĞİTİMİ s.6, ANADOLU'DA HAYAT s.8, BARIŞ YILLARI s.9, ÖLÜMÜ s.10, HIZIR PAŞA s.11, MEZARI s.12, RİVAYETLER s.13, ŞİİRLERİ VE SANATI s.14, ŞİİRLERİNDEN SEÇMELER s.15, KAYNAKLAR s.96.*

Ön Söz (ve/veya Giriş): Bu bölümde Abdal kelimesinin anlamı ve Pir Sultan Abdal hakkında bilgi verilmiştir.

Konu Açıklaması: "DOĞUMU" başlıklı bölümde Pir Sultan Abdal'ın doğduğu yer ve soyu konusunda bilgi verilmektedir. Devamında aldığı eğitim ve bağlı bulunduğu ocak hakkında bilgi verilmiştir. "ANADOLU'DA HAYAT" başlıklı bölümde 16. Yüzyıl Anadolu tarihi hakkında bilgi verilmiştir. "ÖLÜMÜ" başlıklı bölümde Pir'in nasıl öldürüldüğü açıklanmıştır. "HIZIR PAŞA" başlıklı bölümde kim olabileceği konusunda bilgiler bulunmaktadır. Devamında Pir'in mezarının yeri ve Hızır Paşa tarafından asılması konusunda bilgi verilmiştir. "ŞİİRLERİ VE SANATI" başlıklı bölümde şiirlerin konu ve biçimi hakkında bilgi verilmiştir.

74. YİĞİT, HASAN

Pir Sultan Abdal, İstanbul, Denge Yayınları, 2004, 160 s. : res. ; 20 cm.

Eserde Pir Sultan Abdal'ın hayatı ve dönemindeki olaylar anlatılmakta, şiirlerinden 39 tanesine yer verilmektedir.

İçindekiler: 1.HALK OZANLARIMIZ s.5, 2.SİVAS İLLERİNDE SAZIM ÇALINIR S.6, 3. BİZE DE BANAZ'DA PİR SULTAN DERLER S.7, 4.YIYENDE ORTAK OSMANLI S.8, 5.YÜRÜ BRE HIZIR PAŞA S.9,

* İçindekiler kısmı tarafımızca hazırlanmıştır.

6.UYUR İDİK UYARDILAR S.13, 7.BÜLBÜL OLSAM VARSAM GELSEM S.17, 8.KOCA BAŞLI KOCA KADI S.25, 9.GEL BENİM SARI TAMBURAM S.32, 10. BU YIL DAĞLARIN KARI ERİMEZ S.55, 11.KUL OLAYIM KALEM TUTAN ELLERE S.68, 12.GELİN CANLAR BİR OLALIM S.76, 13.BEN DE ŞU DÜNYAYA GELDİM GİDERİM S.88, 14. İLLE DOSTUN GÜLÜ YARALAR BENİ S.104, 15. PİR SULTAN ABDAL BİR BÜYÜK OZANIMIZ S.112, 16.ŞİİRLERİNDEN SEÇMELER S.113.*

Ön Söz (ve/veya Giriş): Yayınevi tarafından yazılan bu bölümde kitabın BİLEN ÇOCUK SERİSİ'NİN bir parçası olduğu ve ilköğretim öğrencilerine yönelik olduğu belirtilmiştir.

Konu Açıklaması: İlk bölümde halk ozanlarımızın isimleri sayılarak övülmüş ve devamında Sivas ili anlatılmıştır. "BİZE DE BANAZ'DA PİR SULTAN DERLER" başlığında Pir Sultan'ın köyü hakkında bilgi verilmiştir. Devamında 16. Yüzyıl Osmanlı-Safevi çekişmesi ve Anadolu'daki siyasi-sosyal olaylar anlatılmıştır. "UYUR İDİK UYARDILAR" başlıklı bölümde Pir Sultan'ın asıl adının "Ali Haydar" olduğu belirtilmiş ve Şeyh Hasan'ın yanında eğitim alıp kızıyla evlenmesi anlatılmıştır. Devamında kadıların yaptığı haksızlıklar ve Pir Sultan ile yaşadıkları çekişme anlatılmıştır. "GEL BENİM SARI TAMBURAM" başlıklı bölümde Hızır'ın Pir'in dergâhından el alarak İstanbul'a gitmesi anlatılmıştır. Daha sonra "Şah" adının yasaklanması ve Hızır Paşa'nın vali olarak Sivas'a dönüp düşüncelerinden vazgeçmeyen Pir Sultan'ı isyan olayları sonucunda idam etmesi anlatılmıştır. Devamında şiirlere yer verilmiştir.

75. YORGANCI, ORHAN

Pir Sultan Abdal, İstanbul, Anonim Yayınları, 2013, 145 s.,19 cm.

Eserde Pir Sultan Abdal'ın kendisi ve ailesi, yaşadığı olaylar, etkileri ve sanatı incelenip şiirlerine yer verilmektedir.

İçindekiler: Sunuş s.5, Giriş s.7, Pir Sultan Abdal Kimdir s.9, Halka Göre Pir Sultan'ın rüyası s.11, Pir Sultan Abdal ve Hızır Paşa hikayesi s. 15, Diğer

* İçindekiler kısmı tarafımızca hazırlanmıştır.

Pir Sultan Abdallar s.17, Sanatı ve edebi kişiliği s.19, Pir Sultan Abdal'dan özlü sözler s.21, Sonuç s.25, Pir Sultan Abdal'ın şiirleri s.27.

Ön Söz (ve/veya Giriş): Yazar bu eserin bir serinin parçası olduğunu belirtmiş ve Pir Sultan Abdal'ın halk edebiyatımız için öneminden bahsetmiştir.

Konu Açıklaması: "Pir Sultan Abdal Kimdir" başlıklı bölümde Pir'in doğduğu köy, soyu, Hacı Bektaş Veli elinden bade içmesi, inancı ve yaşadığı olaylar sonucu asılması, mezarı olduğu söylenen yerler ve ailesi hakkında kısa açıklama yapılmıştır. "Halka Göre Pir Sultan'ın rüyası" başlıklı bölümde Pir'in Hacı Bektaş Veli elinden bade içmesi, ününün git gide yayılması, Hızır'ın ona hizmete gelmesi ve sonrasında vali olarak Sivas'a gelmesi, Pir Sultan ile yaşadıkları olaylar sonucu onu astırması; ancak Pir'in ölmeyip Erdebil'e gitmesi anlatılmıştır. "Pir Sultan Abdal ve Hızır Paşa hikayesi" başlıklı bölümde Hızır'ın önce Pir'in müridi olması, sonra onu astırması anlatılmış ve Sivaslı Aşık Kul İzzet'in olayı bir halk hikayesi şekline getirdiği belirtilmiştir. "Diğer Pir Sultan Abdallar" başlıklı bölümde Pir Sultan'ın kimliğinden bahsedilip toplam altı farklı Pir Sultan/Abdal olduğu belirtilmiştir. "Sanatı ve edebi kişiliği" ve "Sonuç" başlıklı bölümlerde eğitimi, toplum tarafından görüldüğü konum, şiirlerinin biçim özellikleri ve konuları işlenmiştir. Daha sonra Pir'den özlü sözlere yer verilmiş ve şiirlere geçilmiştir.

76. YURDATAP, SELAMİ MÜNİR

Pir Sultan Abdal, İstanbul, Sağlam Kitabevi, 1976, 223 s. 20 cm.

Eserde Pir Sultan Abdal'ın hayatı ve bağlı bulunduğu inançlar hakkında bilgiler bulunmakta ve şiirlerinden 240 tanesine yer verilmektedir.

İçindekiler: Pir Sultan Abdal'ın Hayatı s.3, Pir Sultan Abdal İran'da s.5, Pir Sultan'ın asılması s.7, Pir Sultan ve Bektaşilik s.10, Bektaşilik ve Hacı Bektaş s.11, Bektaşilerin inanışları s.12, Bektaşilerde Teşkilat s.14, Bektaşi şairleri s.16, Pir Sultan Abdal'ın Şiirleri s.17.*

* İçindekiler kısmı tarafımızca hazırlanmıştır.

Ön Söz (ve/veya Giriş) bölümü yoktur.

Konu Açıklaması: Eserin ilk bölümünde Pir Sultan Abdal'ın kökeni, ailesi, dönemindeki siyasi olaylar ve kendisi hakkında bilgi verildikten sonra hayat safhaları ve asılmasına dair rivayetlere yer verilmiştir. İlk rivayet Pir Sultan Abdal'ın İran'a gittiği ve Kanberoğlu lakabıyla Şah'ın kızıyla evlenip Anadolu'ya geldiği ve burada asıldığı, ikinci rivayetse kendi müridi olan ve İstanbul'a eğitim için gidip vali olarak Sivas'a dönen Hızır Paşa tarafından asıldığı rivayetidir. Daha sonra Hacı Bektaş Veli, Bektaşilik'in kurulması, gelişimi ve inançları hakkında bilgi verildikten sonra Pir Sultan'ın şiirlerinden örneklere geçilmiştir.

77. YUVA YAYINLARI

Pir Sultan Abdal, İstanbul, Yuva Yayınları, 2004, 186 s, 19 cm.

Eserde Pir Sultan Abdal'ın hayatı, şiirlerinin özellikleri ve araştırmacıların Pir Sultan hakkındaki görüşleri bulunmaktadır. Toplam 153 şiirine yer verilmiştir.

İçindekiler: Pir Sultan Abdal'dan önce Anadolu'da Siyasal ve Toplumsal Durum s.3, Pir Sultan Abdal'ın Yaşadığı Dönem ve Bu dönemin Genel Özellikleri s.7, Pir Sultan Abdal'ın Yaşadığı Dönemde Anadolu'daki Mezhepler ve Tarikatlar s.9, Pir Sultan Abdal'ın Yaşamı s.15, Pir Sultan ve Hızır Paşa İle İlgili Öteki Söylenceler (efsaneler) s.17, Başka Pir Sultan'lar s.20, PİR SULTAN ABDAL'IN ŞİİRLERİ Şiirlerinin Derlenmesi s.22, Şiirlerinin Özellikleri s.23, Şiirlerinin Konuları s.24, Etkilendiği Şairler s.25, Etkilediği Şairler s.26, Şiirler s.35, Şiirler Dizini s.140, Sözlük s.145, Seçilmiş Kaynakça s.179.

Ön Söz (ve/veya Giriş) bölümü yoktur.

Konu Açıklaması: 'Pir Sultan Abdal'dan önce Anadolu'da Siyasal ve Toplumsal Durum'' başlıklı bölümde Malazgirt zaferinden beyliklerin kuruluşuna kadar tarihi gelişim süreçleri kısa bir şekilde verilip, Anadolu'daki inanç gruplarının oluşum ve gelişimleri açıklanmıştır. Devamında Pir Sultan'ın

yaşadığı dönem ve sosyal-siyasi olaylar açıklanmıştır. ‘‘Pir Sultan Abdal’ın Yaşadığı Dönemde Anadolu’daki Mezhepler ve Tarikatlar’’ başlıklı bölümde mezhep kavramı, hangi mezheplerin olduğu ve tarikat gibi kavramlar açıklanıp Şiilik, Alevilik, Bektaşilik, Bedreddinilik gibi mezhep ve tarikatlar hakkında bilgi verilmiştir. ‘‘Pir Sultan Abdal’ın Yaşamı’’ başlıklı bölümde nereli olduğu, yaşadığı olaylar, halk tarafından önder olarak görülmesi, Hızır Paşa ile yaşadığı çekişme ve idamı, soyu ve Hızır Paşa’nın kim olduğu açıklanmıştır. Devamında yine bu eksenle farklı bir söylence anlatılmıştır. ‘‘Başka Pir Sultan’lar’’ başlıklı bölümde araştırmacıların farklı Pir Sultan’lar hakkındaki bilgilerine ve görüşlerine yer verilmiştir. ‘‘Şiirlerinin Derlenmesi’’ başlıklı bölümde araştırmacıların yaptıkları çalışmalar hakkında bilgi verilmiştir. Devamında şiirlerinin önemi ve özellikleri diğer araştırmacıların çalışmalarıyla da açıklanmıştır. Şiirleri konularına göre 8 bölüme ayrılmış ve açıklanmıştır. Etkilendiği ve etkilediği şairler isimleriyle verilmiştir. ‘‘PİR SULTAN ABDAL’LA İLGİLİ DEĞİŞİK GÖRÜŞLER’’ başlıklı bölümde Sadettin Nüzhet Ergün, Pertev Naili Boratav, Cevdet Kudret, Cahit Öztelli, İlhan Başgöz, Sebahattin Eyüboğlu, Mehmet Aydın, Mehmet Bayrak gibi araştırmacıların görüşlerine yer verilmiştir.

78. ZAMAN, SÜLEYMAN

Pir Sultan Abdal, İstanbul, Şahkulu Sultan Külliyesi Mehmet Ali Hilmi Dede Baba Araştırma Eğitim ve Kültür Vakfı Yayınları, 2012, 96 s., 14 cm.

Eserde Pir Sultan Abdal’ın hayatı, idamı, inanç-düşünce yönü, sanatı ve halk gözündeki değerine yer verilmektedir. Eserde toplam 15 şiir bulunmaktadır.

İçindekiler: Ön söz s.3, Pir Sultan Abdal s.9, Pir Sultan Abdal Kimdir s.15, Pir Sultan Ne Zaman Yaşamıştır s.19, Pir Sultan’ın İdamı ve İddialar s.27, Hızır Paşa Söylencesi s.36, Şah sözcüğünün Anlamı ve Pir Sultan’ın Şahı Kimdir? s.41, Pir Sultan’ın Felsefesi s.52, Pir Sultan’ın Şiirleri s.75, Kaynakça s.94.

Ön Söz (ve/veya Giriş): Bu bölüm Avukat Mehmet Tural tarafından yazılmıştır. Alevilik hakkındaki görüşler açıklanıp yayınevini bu görüşler doğrultusunda 11 kitap hazırladığı, bu eserinde serinin bir parçası olduğu anlatılmıştır.

Konu Açıklaması: Eserin ilk bölümünde Pir Sultan'ın halk gözündeki değerinden, tarihi ve inanç bakımından öneminden bahsedilip adındaki kelimelerin anlamlarından bahsedilmiştir. "Pir Sultan Abdal Kimdir" başlıklı bölümde nereli olduğu, yaşadığı dönem, soyu, nereden geldiği anlatılmıştır. "Pir Sultan Ne Zaman Yaşamıştır" başlıklı bölümde on farklı araştırmacının Pir'in yaşadığı dönem hakkındaki görüşlerine yer verilip, döneminde yaşanan olaylara ve bu olaylarla ilişkisine yer verilmiştir. "Pir Sultan'ın İdamı ve İddialar" başlıklı bölümde de Pir Sultan'ın idamına yönelik görüşler ve Hızır Paşa hakkındaki görüşler aktarılıp Pir Sultan Abdal'ın değerinden, kişilik, inanç özelliklerinden ve halk tarafından sahiplenilmesinden bahsedilmiştir. "Hızır Paşa Söylencesi" başlıklı bölümde Hızır'ın Pir Sultan'ın yanına gelmesi, ondan el alıp İstanbul'a gitmesi, paşa olarak tekrar Sivas'a dönmesi ve olaylar sonunda Pir'ini idam ettirmesi anlatılmıştır. "Şah sözcüğünün Anlamı ve Pir Sultan'ın Şahı Kimdir?" başlıklı bölümde önce Şah sözcüğünün anlamından, halkın yüklediği değerden bahsedilmiştir. Daha sonra Şah sözcüğünden kimin anlaşılacağı konusunda farklı araştırmacıların görüşlerine yer verilmiştir. "Pir Sultan'ın Felsefesi" başlıklı bölümde Pir Sultan'ın düşüncesinden, eyleminden, şiirlerindeki savunduğu inanç öğelerinden, şiirlerdeki diğer temalardan, toplumsal olaylara bakışından bahsedilmiştir.

5. BÖLÜM

SONUÇ

5.1. Özet Ve Çalışmanın Literatüre Katkısı

Çalışmamızda Pir Sultan Abdal'a ait 78 kitaba ulaşılmıştır. Bu kitapları türlerine göre ayırdığımızda şu sonuçlar çıkmaktadır;

Pir Sultan Abdal hakkında araştırma/ derleme kitapları: 57 / Pir Sultan Abdal'ın hayatı hakkında tiyatro türü kitap: 1 / Pir Sultan Abdal'ın hayatı hakkında roman türü kitap: 6 / Pir Sultan Abdal'ın şiirlerinin notalı hallerinin olduğu kitap: 1 / Pir Sultan Abdal'ın şiirleri hakkında sözlük tarzı kitap: 1 / Pir Sultan Abdal'ın kapakta adı geçtiği halde içerikleri farklı olan şiir kitapları: 7 / Pir Sultan Abdal'ın kapakta adı geçtiği halde içeriği güncel siyaset olan kitaplar: 2 / Pir Sultan Abdal'ın kapakta adı geçtiği halde içerikleri farklı araştırma konusu olan kitaplar: 3.

Tezimizi yazarken ulaştığımız bilgilerde Pir Sultan Abdal'ın hayatı konusunda Gölpınarlı-Boratav'ın Banaz ziyaretlerinde derledikleri Sarı Kadı-Kara Kadı ve Vali Hızır Paşa'nın Pir'i idam ettirdiği söylencesi tüm kitaplarda aynen geçmektedir. Pir'in soyu konusunda Yemen değil de Horasan'dan Anadolu'ya gelme ihtimali daha doğrudur. "Yemen" Pir Sultan'ın Hz.Peygamber ve soyuna karşı duyduğu sevgiden doğan manevi bağlılıktan gelmektedir. Ailesi olduğu ve çocuklarının olduğu da kesin bir bilgidir. Yine köyünün Sivas-Banaz olduğu ve adının da "Haydar" olduğu kabul edilen bir bilgidir. Kaç tane Pir Sultan olduğu konusu ise İbrahim Aslanoğlu'nun yazdığı kitaptan sonra tartışma konusu olmuştur. Ancak farklı Pir Sultanlar olsa bile eğer şiirlerinin içerik ve söyleyiş özellikleri aynıysa hepsini onun kabul etmek ve Pir Sultan'ı artık bir kişi olarak değil gelenek olarak kabul etmek gerekir. Şiirlerinin içerik ve söyleyiş özellikleri döneminin dil özelliklerini yansıtan az kelime ve söyleyiş dışında bugün bile herkes tarafından anlaşılacak yalınlığa sahiptir.

Sonuç olarak, yapmış olduğumuz bu çalışmanın hem bizi geliştirdiğine inanıyor, hem de Pir Sultan Abdal ile ilgili yapılacak çalışmalara bir rehber olacağını umuyoruz.

KAYNAKÇA

A.KİTAPLAR

Akdağ, M. (1995), Türk Halkının Dirlik ve Düzenlik Kavgası Celalî İsyancıları, İstanbul: Cem Yayınları.

Aksüt, H. (2014), Belgelerle Pir Sultan, Ankara: Yurt Kitap Yayın.

Alpay, M. (1990), Kütüphane Dünü Yarına Bağlayan Köprü, İstanbul: Edebiyat Fakültesi Basımevi.

Avcı, A. H. (2004), Bize de Banaz'da Pir Sultan derler, İstanbul: Barış Kitap.

Avcı, A.H. (2012), Osmanlı Gizli Tarihinde Pir Sultan Abdal ve Bütün Değişleri, İstanbul: Barış Kitap.

Ergun, S.N. (1929), 17. Asır Saz Sairlerinden Pir Sultan Abdal, İstanbul: Evkaf Matbaası.

Gölpınarlı A., Boratav P. (1943) Pir Sultan Abdal, Ankara: Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Enstitüsü.

Öztelli C. (2008) Pir Sultan Abdal / Bütün Şiirleri, İstanbul: Özgür Yayınları.

Peçevi İ. (1968) Peçevi Tarihi, İstanbul, Neşriyat Yurdu Yeni Şark Maarif Küt.

Refik A. (1932), Onaltıncı Asırda Rafizilik ve Bektaşilik, İstanbul: Muallim Ahmet Halit Kitaphanesi.

Sümer F. (1992), Safevî Devleti'nin Kuruluşu ve Gelişmesinde Anadolu Türklerinin Rolü, Ankara: Türk Tarih Kurumu.

Uzunçarşılı İ.H., (1996), Osmanlı Tarihi, Ankara: Türk Tarih Kurumu.

Yağcı, Ö. (2000), Köroğlu, Yaşamı ve Bütün Şiirleri, İstanbul: Gün Yayıncılık.

Yıldırım A. (1994), PİR SULTAN ABDAL, Ankara: Ayyıldız Yayınları.

B.MAKALELER

Ocak, A.Y.(2000) “Babaîler İsyânından Kızılbaşlığa; Anadolu’da İslâm Heterodoksisinin Doğuş ve Gelişim Tarihine Kısa Bir Bakış”, Belleten, C.LXIV, S.239, Ankara, s.154.

Akyel S. ve Şimşek Z. (2014), Klasik Kaynaklara Göre XVI. Yüzyılda Osmanlı Devletinde Meydana Gelen Kızılbaş Ayaklanmaları, Tarih Okulu Dergisi (Tod), Yıl 7, Sayı XIX, Ss. 111-148.

Üzüm, İ. (2000) “ Pir Sultan Abdal’ın Tanrı Anlayışı”, Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi, VI. Cilt12.Sayı, 133-154.

C. TEZLER

Deligöz, H. (2007), Pir Sultan’ın Şiirlerinin Tahlili ve Dayandığı Temeller, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İzmir, Ege Üniversitesi SBE

Erkan, Ü. (2014), 16. Yüzyılda Osmanlı’da Kızılbaş Ayaklanmaları, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Samsun, Ondokuz Mayıs Üniversitesi SBE

Güneş, F.G. (1995), Pir Sultan Abdal’ın Şiirlerinde Sosyolojik Temler, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Sivas, Cumhuriyet Üniversitesi SBE.

Tavşanlı, M. (2011), Pir Sultan Abdal’da Dinî Düşünce Boyutu, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Sivas: Cumhuriyet Üniversitesi SBE.

D. ANSİKLOPEDİLER

Durmuş, İ. (2002), Kitabiyat. İslam Ansiklopedisi. Cilt 26. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı.

Emecen, F. (2010), Şahkulu Baba Tekeli, İslam Ansiklopedisi, Cilt 38, Ankara.

Gündüz, T. (2008), Safeviler, İslam Ansiklopedisi, Cilt 35, Ankara.

İlgürel M. (1993), Celâlî İsyancıları, İslam Ansiklopedisi, Cilt: 7, Ankara.

Meydan Larousse, Bibliyografya Maddesi, (1985) , Cilt 2, İstanbul.

Sefercioğlu, N. (2002), “Kitâbiyat”, Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi, Cilt 5, İstanbul: Dergâh Yayınları.

Türk Ansiklopedisi, Bibliyografya Maddesi, Cilt 6, Ankara.

E. SÖZLÜKLER

Misali Büyük Türkçe Sözlük. (2008). ‘Bibliyografya’, İstanbul: Kubbealtı Neşriyat

ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

ADI VE SOYADI: Cihan SEZEN
DOĞUM YERİ VE TARİHİ: Erzincan, 01.01.1985
E-MAIL: cihan_sezen@hotmail.com
ADRES: Pendik-İstanbul
TEL: 541 263 48 52

EĞİTİM DURUMU

2004-2008: Lisans; Trakya Üniversitesi, Türk Dili ve Edebiyatı.
1992-2002: Lise; Gülizar Zeki Obdan Lisesi

İŞ TECRÜBESİ

Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmeni: 2009-2010
İş ve Meslek Danışmanı: 2012 - Halen